

Redaktor gəşəsi

**KORONA - DÜNYANI LƏRZƏYƏ SALAN VİRUS,
ƏDƏBİYYAT ÜÇÜN YENİ MÖVZU**

Koronavirus - əkizlər, yaxud qoşa iyrmi ili gələndən dönyanın son gündəmidir, efir səhərdən axşamadaqancaq bu virusdan danışır.

İki yüzdən artıq dövləti ağıuşuna alan virusa yoluxanların sayı iki milyona yaxınlaşmaqdadır. Yüz mindən çox insan, məhz bu virusdan dünəsini dəyişib. Sevindirici haldür ki, İranın Gülistan əyalətinin 101 yaşı sakini koronavirusa yoluxandan sonra 20 günlük müalicə kursu keçərək sağalmışdır. "Koronavirusa qarşı vaksinin hazırlanması on səkkiz ay çəkə bilər. Koronavirus 26, 27 dərəcə istidə yaşaya bilmir, məhv olur..."

Bütün bunlar dünya gündəmini bürüyən məlumatlardandır, şərh etməyə ehtiyac yoxdur. Hansının düz, hansının yalan olduğu ilə də işimiz yoxdur.

26, 27 dərəcə istidə yaşaya bilməyib məhv olan virus 36,6 dərəcə hərarəti olan insan orqanizmində necə tügən edə bilər? 18 aydan sonra vaksin hazırlanıb iləcəyi haldə koronavirusa yoluxanları, eləcə də 101 yaşı gülistanlı ahili necə və hansı həblərlə müalicə ediblər?

Əlbəttə ki, maraqlı məqamlar və cavabsız suallar düşündüyüümüzdən də çoxdur.

Bu virusla bağlı bir-birini təkzib edən, bir-birinə zidd qırx mindən çox yazı yazılıb. Ancaq həmin yazıların heç birində virusa qalib gəlmək, vəziyyətdən çıxməq üçün hansı ölkənin planını nümunə olaraq göstərilməyib.

Əlbəttə ki, baş verən bütün global hadisələri ədəbiyyat yasadır. Şübhəsiz ki, koronavirus dünyəvi hadisədir, ədəbiyyatda öz əksini tapacaqdır. Ən inanılmaz hadisələr kimi bədii sözün qüdrətindən yaranaraq əbədiyyata vəsiqə qazanacaqdır.

Çindən başlayaraq dünyaya yayıldığı söylənilən bu virusdan ölkənin özündə ölenlərin sayı birinci dalğanın sovuşduğu na rəğmən rəsmən 3114 civarında göstərilir. Çin mobil operatorlərdən birinin rəhbəri isə 2020-ci ilin fevral ayı ərzində yeddi milyon abonentin efirə çıxmadığını vurgulayır.

Bir də Yeni Dünya Düzəninin başlanğıcını Koronavirusdan götürəcəyini tez-tez dila gətirirlər. Görəsən, Yeni Dünya Düzəni başqa şey tapıb başlanğıc götürə bilməzdi?

*Əli bəy Azəri
Baş redaktor*

XƏZAN

*Ədəbi-bədii jurnal
C5, N2, 2020
Mart - aprel, 2020*

**Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ**

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Camal Zeynaloğlu, Həsən Bayramov, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Talıboğlu, Vaqif Osmanov, Şiringül Musayeva, Məlahət Yusifqızı, Aynur Yasəmən Qarabağlı (Azərbaycan), Fəxrəddin Oruc Qəribəs (Rusiya, Dərbənd)

**Baş redaktorun MÜAVİNİ:
Ramiz İSMAYIL**

Dizayn: Dönməz ABBASOV

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvani: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 20 aprel 2020-cu il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır, Azərbaycan dilində, iki aydan bir çıxır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayatı" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

LALƏ İSMAYIL

POEZİYA ÇƏLƏNGİ

***

Kimlərdir sənə qənim, kimdir səndə yaylıyan?
Açıb acgöz divləri, qucağına haylıyan?
Talayıb sərvətini, əsrlərdir paylıyan,
Qarışdı yad torpağa, Dərbəndin çarası var?
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Bir zamanlar mənimdi, soysuza vətən oldu,
Adət, ənənə bilməz, toysuza vətən oldu,
Tərlanlar oylağıydı, donsuza vətən oldu,
İravan, Zəngəzurun qart basmış, xorası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Bir vaxtlar Əhər mənim Günəş idı üzümə,
Bəzz Qalası nurunu axıdardı gözümə,
Əl qoydu Ərdəbilə, toxundu Təbrizimə,
Araz bölüb canımı, o tayda parası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

On səkkizin ləkəsi hələ silinməmişdir,
Namərdə qucaq açıb, bu xalq qonşum demişdir,
Bilməmiş, iblis üzün nəfsində gizləmişdir,
İyirminci əsrin də Xocalı qarası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Sındırdın, şüşə könlüm, nigarandır Şuşuya,
Varmı görəsən biri, Xan Şuşama oxşaya?!.
Damarında qanım tək, quruyan İstisu'ya,
Bir Kəlbəcər həsrəti, bir Laçın yarası var,
Görən bu məmləkətin, ağrısız harası var?!.

Ağdərə, ay Xocavənd, ay Vətən, hanı yiyən?
Ağdamdır qolu bağlı, "bir kimsəm yoxdur" deyən,
Əsir düşüb yaşıya, illərdir inildəyən,
Fizulidə qədimdən Azıx Mağarası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Toxunmayın yarama, Cəbrayıl qan izimdir,
O yerlər intizarım, yarım qalmış özümdür,
Şəhidim düşən torpaq, kilitlənmiş sözümdür,
Qanımdan od götürmiş, közərən lalası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Yas tutub ölüsünə, səhər, axşam ağlayan,
Susdurulub dil dodaq, tapıb imkan, ağlayan,
Oğulları, ərləri, diri, nakam ağlayan,
Qubadlıının Bərgüşad, Həkəri n?lası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

İgidlər doğan torpaq, hər oğul bir ər idi,
Ərlərlə baş aparmaq ən böyük hünər idi,
Sızdırıldı, araya namərd əli yeridi,
Zəngilan torpağı da sərr dolu, qalası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Qışı donub sinədə, açılmayıq yazı da,
Xəyanətin qurbanı, gəlini də, qızı da,
Kəsilibdir sorağı, almırıam bir yazı da,
Qarabağ adlı dustaq, nigaran balası var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.

Niyə qismət olmadı yumruq kimi bir olmaq?
Bir amala söykənib, birləşərək pir olmaq,
Sözdə deyil, əməldə azad olmaq, hürr olmaq?
Bütöv Azərbaycanın nə böyük bələsi var,
Görən bu məmləkətin ağrısız harası var?!.
01. 04. 2020

***

Hər insanın içində bir neçə "mən" oturur. Biri ağlında, biri ruhunda, biri qəlbində, biri də nəfsində. İnsan o "mən"lərdən birini mütləq ki, daha yaxın hiss edir ÖZÜNE. Başlayır onun dedikləri ilə oturub, durmağa. Ağlında otur-

muş "mən"i dinləyən hər zaman tədbirli olur. Olmuşlardan olacaqların dərsini alır. Çalışır səhvəri təkrarlaması. Ruhunda oturmuş "mən"i dinləyən, bu dünyadan daha ötəkiləri görməye çalışır, hər kinli kəsin, girməyəcəyi, görməyəcəyi, xəyallarda özünə bir dünya qurur. Qansız, qadasız, tərtəmiz, pak. Yəni, bu dünyanın insanı olmur. Qəlbində oturan "mən"i dinləyən, hər şeyə sevgi, qayğı, nəvazışlə yanaşır. Boğazına qədər nifrat dolu insanlara belə, yazıçı gəlir, onlara qayğı ilə yanaşır, mərhəmət əlini uzadır. Bir sözlə, "sən nə qədər pişlik edirsən et, yaxşılıq üçün yarandım və dəyişən deyiləm", deyir. Hə, bir də var nəfsində oturan "mən"i dinləyən. Onun işi şeytan barmağındadır. Şeytanlar göstəriş verir, o da hərəkət edir. "Dedilər, deyirlər, demişdi..." lər'le dolanır. Özü olmağı özgə buyruğunda görür. Amma mütləq bu dörd "mən"lər hər insanın içinde var. Gəlin, bizə sevməyi öyrədən, yaşatmağı bacaran, sevdiron, yaşıdan MƏNi gəzdirek içimizdə. Bu mən"lərin ən gözəllərini MƏN'liyimizə sığdırıq. Çünkü BİZ bunu bacarıraq.

***

Əgər məni səndən soruşan olsa,
Deyərsən, ay idı, dolandı, getdi.
Sığdırıb dünyanın qəmin köksünə,
Dərdin şaxtasına qalandı, getdi.

İnsaf eyləmədi bəxt yazan yenə,
Düşdü taleyinə göy xəzan yenə,
Kimdir bu yuxunu tərs yozan yenə,
Ömrünün baharı talandı, getdi.

Nələr çekdiyini bilən olmadı,
Alıb qəm yükünü bölən olmadı,
Əhdi yada salıb, dönən olmadı,
Son dəfə geriyə boylandı, getdi.

***

Qartalın qanadın kəsib, zindana,
Salırıq, deyirik, bəla çıxarır.
Evimdə xoxanlar deyir "can-cana"
Boz qarğı başımda bala çıxarır.

Orda qəbirləri "oxşayır" diğə,
Peysəri yağılayır burdaki "ağa",
İtib, astanadan verir qabağa,
"Kişi" söhbətinə xala çıxarır.

Milyonlar dolayıb bir barmağına,
Döndərib noxtalı, yük ullağına,
Sürtüb qəpik-quruş əl-ayağına,
Çağırıb itləri, yala çıxarır.

Kərpici məddahlıq, suvağı tərif,
Həriflərdən xonça bəzəyir hərif,
Cəlladı sallayıb gövdəmizdən küf,
Şairi boxçadan mala çıxarır.

Cücərib, qalxanı başından döyür,
Varını talayıb, haqqını yeyir,
Rəml atıb, qırx kərə, "bəxtə bəxt" deyir,
Lalənin qismətini fala çıxarır.

15.04.2020

***

Əcəlimdir, vermir möhlət,
Zulmü ərşə çatan gözəl.
Dodağı bal, dili şərbət,
Küsdürüb, söz atan gözəl.

Rüzgar alıb örپeyini,
Əsdirir tül köynəyini,
Dəstələyib ətəyini,
Dünyaya naz satan gözəl.

Baxışa bax, ocaq közü,
Qəsd eyləyib yara özü,
Tələ qurub qara gözü,
Kipriyi ox, batan gözəl.

Teli cəllad, sinəsi nə?
İncə yeri, sinə, sinə,
Düş bu canın sinəsinə,
Üzü köksə yatan gözəl.

Bir baxışdan xallanaraq,
Başın önə sallanaraq,
Lalə kimi allanaraq,
Həya edib, utan gözəl.

***

"Tənqid necə də gözəl olurmuş! Bu zaman poeziya bir məhvər kimi qarşında farağat dayanır. Sözləri, fikirləri, mənada ifadə bacarığını tərəzidə çəkmək fikrinə düşdüm. Təəssüf! Həmin müqabildə mizan daşları yox idi". Nurulla Aliyev

Çözmüş, günə qurban deyərək dağlar ayazı,
Açmış yaxasın sübhəqəti tezdən yelə hərdən.

Qaçmış dərənin boz dumanı, çağlamlı arzu,
Vermiş xəbərin bülbülü yazdan çölə hərdən.

Kirpik sürüñür, qarə gözə eyləyir nazi,
Yar al yanağı qısqanır üzdə telə hərdən.

Aşıq yaraya məlhəm edib, bağlayır sazi,
Bir türkü yazım, söyləyin bizdən elə hərdən.

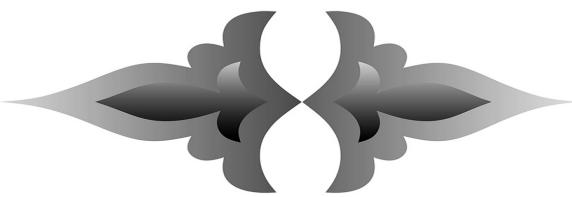
Gizlin baxışın çöhrəm üstə qan salar izi,
Çək sevgimizin rəsmini sözdən dilə hərdən.

Açmış, çəmənin lalələri oxşayır gözü,
Gəl olma xəsis, bük yarı düzədə gülə hərdən.

Şaxta asılıb pəncərəsindən, canımın yandırır buzu,
Qor söhbət edir gizlicə közdən külə hərdən.

Tənbəl görünür ömrü yarı, eşqə tamarzı,
Lalə nə çəkir kaş görə azdan, bilə hərdən.

15 04 2018

AYSEL VAQİFQIZI (AĞALAROVA)

Ə. Ağayev adına Naxçıvan şəhər

8 nömrəli tam orta məktəbin X sinif şagirdi

SON DÖYÜŞ

hekayə

*2016-ci ilin aprel döyüşlərində qəhrəmancasına
vuruşub şəhidlik zirvəsinə ucalan gənc zabit
Qabil Orucəliyevin əziz xatırəsinə ithaf olunur*

Ötən gecənin ağırlığını hələ də üstündən atma-
mışdı. Hər tərəfdən səngərləri atəşə tutan
erməni əsgərlərinin postlara ardı-arası kəsil-
məyən həmlələri isə onu tam hövsələdən çı-
xarmışdı. Buna baxmayaraq özündə təmkin
tapıb komandanlığın verəcəyi növbəti əmri
gözləyirdi. Yuxusuz və yorğun olmasına
baxmayaraq silahını götürüb ön xəttə- sən-
gərə qalxdı. Müşahidə aparan əsgər bir ad-
dım irəli çıxaraq: "Cənab leytenant, düşmən
mövqelərində, əsasən də Talış yüksəkliyin-
də erməni əsgərlərinin intensiv hərəkətləri
müşahidə olunur. Deyəsən növbəti təxribata
hazırlıq görülür", - deyib son məlumatı çat-
dırıldı.

Qabil müşahidə məntəqəsinə yaxınlaşıb
durbinlə düşmən mövqelərini nəzərdən ke-
çirdi. Qarşıda ucalan Talış yüksəkliyinə ba-
xanda isə bir anlıq xəyal dünyası onu doğu-
lub boy-a-başa çatdığı qədim Naxçıvana, hər-
bi liseydə, sonra ali hərbi məktəbdə təhsil
aldığı günlərə və yenicə dünyaya gələn, hə-
lə də üzünü görmədiyi oğlunun yanına apar-
dı. Bir neçə gün əvvəl anası ilə telefonda da-
nışlığı, nənə olduğu üçün onu təbrik etdiyi,

oğluna atasının adını qoymağı bildirdiyini
xatırladı.

Dərin düşüncələr içərisində təlatümlü də-
niz kimi dalğalandığı bir anda telefonun zil
səsi onu xəyaldan oyatdı. Dəstəyi götürüb
uca səslə: "Tağım komandiri leytenant Oru-
cəliyev eşidir", - deyərək əmrə hazır vəziyyət
aldi. Telefonla verilən tapşırıqları dinlə-
dikdən sonra: "Oldu, cənab polkovnik!" -
deyərək dəstəyi yerinə asdı və sanki çohrə-
sinə bir sevinc qondu. Qarşısında dayanan
əsgərə baxdı və hansı bir hərəkət olarsa ona
tez məlumat verilməsini tapşıraraq mərkəzə
döndü.

Mərkəzə çatmaqla Qabil komanda verib
döyüşcüləri ətrafına yığıdı və komandanlığın
döyüş əmrini onlara çatdırıldı. Hər bir döyüş-
çünün yerinə yetirəcəyi tapşırığını təmkinlə
izah etdi. Çünkü komandirin üzərinə düşən
vəzifələrdən biri də itki vermədən döyüşü
qələbəylə başa vurmaqdır. Ona görə də ta-
ğım komandiri hərəkət istiqamətlərini bir
daha müəyyənləşdirdi və son sözü isə belə
oldu: "Bizi Vətən qarşısında ciddi sınaq göz-
ləyir. İstəyirəm Talış yüksəkliyini düşmən-

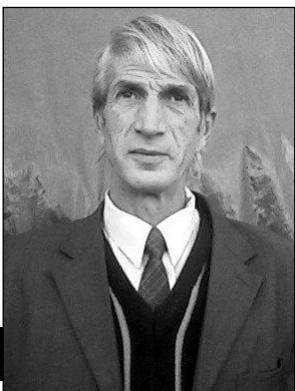
dən biz azad edək. Ora öz bayraqımızı sancaq və ailəmizə qəhrəman kimi qayıdaq. Mən istəyirəm ki, oğlumu görməyə qəhrəman ata kimi qayıdım. Bu bizə Vətən qarşısında özümüzü təsdiq etməyə verilən bir fürsətdir!"

Qabilin bu sözləri döyüşçülərdə yüksək mübarizlik ruhu yaratmaqla sanki hər birini döyüşə hazırladı. Artıq hər bir əsgər son damla qanınadək döyüşməyə hazır idi. Bu vaxt telefonun zil səsi yenidən eşidildi. Qabil dəstəyi qaldıran kimi müşahidə aparan əsgərin güllə səsinə qarışan təlaşlı səsi eşidildi: "Cənab leytenant, düşmən tərəfi hücumu keçib. Bütün postlarımız atəş altındadır". Qabil müşahidə məntəqəsində dayanan əsgərin sözlərini axıra qədər dinləmədən döyüş əmri verdi. Silaha sarılıraq döyüşə başlayan əsgərlər heç nədən qorxmadan irəliyə atılıb düşmən mövqelərini mətinliklə susdurmağa başladılar. Döyüşün qızığın getdiyi məqamda Qabil yaxın silahdaşları olan baş leytenant Dədəkişiyevi, gizir İbrahimovu, müddətdən artıq xidmət edən çavuş Adilzadəni yanına çağıraraq müdafiədən düşmən tərəfə əks hücumu keçməyi əmr etdi. İlk şiddətli döyüş zamanı düşmənin bir neçə postunu ələ keçirən heyət mənfurlara aman yeri qoymadı. Erməni əsgərləri öz postlarını qoyaraq qaçırlar, döyüşə girisənlər isə yerindəcə məhv edilirdi. Artıq ermənilərin neçə illərdən bəri məskən saldıqları və öz gözlərində alınmaz qalaya çevir dikləri səngərləri bir-bir əllərindən gedirdi. Bu isə Qabili sevindirir və onları döyüşə daha da ruhlandırdı. Tez-tez isə "Biz ermənilərdən qorxmamalıyıq. Ermənilər kimdir axı? Onlar qorxaq millətdir", deyərək əsgərləri irəli səsləyirdi. Bu sözlər eyni zamanda qarşısalınmaz sel kimi əsgərlərin gücünə-güt qatır, onların qələbə əzmini da ha da artırırdı.

Döyüşün taktiki cəhətdən planlı və uğurlu aparılması düşmən tərəfinin ciddi itkilər verməsi ilə nəticələnmişdi. Ona görə də bütün növ silahlardan istifadə edən düşmən

mövqelərimizə ardı-arası kəsilmədən mərmi yağıdırırdılar. Yaralıların və şəhidlərin olmasına baxmayaraq Qabil döyüş yoldaşları ilə düşmən qüvvələrini məhv edərək irəliləyir, ehtiyatda olan hissələr isə onları qoruyurdular. Çünkü hər biri Vətənin hər qarışı uğrunda qan tökməyə, neçə illərdən bəri işgal altında inləyən torpaqları düşmən tapdağından azad etməyə gedirdi. Döyüşün belə qızığın getdiyi anda Qabil öz silahdaşları ilə dayanmaq bilmədən yüksəkliyə doğru hərəkət edirdi. Onun amalı isə torpaqları düşməndən azad edib, ay-ulduzu bayraqımızı yüksəkliklərdə dalğalandırmaq idi. Bu amalla Qabil ən yaxın silahdaşları olan Dədəkişiyev və Adilzadə ilə Talış yüksəkliyinə doğru döyüşü davam etdirməyi qərarlaşdırıldı. Yüksəkliyə gedən yol isə heç də hamar deyildi. Döyüş taktikasını yaxşı bilən və sərrast atıcı kimi ad qazanan Qabil ilk olaraq düşmən pulemiyotunu susdardı. Sonra isə döyüş yoldaşları ilə yüksəkliyi ələ keçirməyə müvəffəq oldu. Ancaq Qabil və onun silahdaşlarına kömək çatana qədər namərd düşmən gülləsi üç silahdaşı həyatdan apardı. Son damla qanlarına qədər döyüşü aparsalar da bir aprel gündündə qəhrəman Vətən oğlu kimi şəhidlik zirvəsinə ucaldılar. Bu Qabilin Vətən qarşısındaki son döyüşü oldu və son dəfə süzgün baxışları əngin Vətən səmasında dolaşdı, bir anlıq doğulduğu evləri və üzünü görmədiyi oğlunun çöhrəsi gözləri qarşısında canlandı. Doğma ocaqla vidası, oğlu ilə danışmış kimi astadan piçildadı. "Bu torpağı qorumaq, uğrunda çəkinmədən ölümə getmək mənim alın yazımızdır, oğul. Sənin alın yazın isə üçrəngli bayraqımızı əzəli Azərbaycan torpağı olan İrəvan qalasında dalğalandırmaqdır", - deyərək gözlərini əbədiyyətə yumdu, şəhidlik zirvəsinə ucaldı.

Deyirlər döyüşün və ölümün qovuşağunda ildirimlər bulud yarır, yer parçalayır. Şüurların dağilan dumanları arasında bir obraz görünür: Bu, Vətən övladıdır, yurd şəhididir.

OQTAY İSMAYILLI

DÖRDLÜKLƏR

***

Qatdıq siyasetlə ədəbiyyatı,
Söz ilə vuruşub, hərbi uduzduq.
Millətlər içində ən müflisiyik:
Şimalı, Cənubu, Qərbi uduzduq!

***

Çıxbı sıxıntıdan bu saat, bu gün
Dağ kimi ayağa durmaq gərəkdir.
Birinci gülləni zəfər çalmaqçığın
Xainin başına vurmaq gərəkdir.

***

Çıraqban dünyaya baxıb demo ki,
Mən ömür sürürəm işiq içində.
Sönsə inamının alov qanadı,
Zülmətə düşərsən işiq içində.

***

İnamın övladı deyilsənsə sən,
Bənzərsən quruca nəfəsə, səsə.
Heç bircə addım da ata bilməzsən,
İnamın özündən öndə getməsə.

***

Mənim bağım, bağçam yoxdur,
Bitmişdim ki, bitirəm də?!
Heç vaxt ziyan çəkməmişəm,
Tapmışdım ki, itirəm də?!

***

Haqqı heç görmədim ayaq üstündə,
Kimin ona gücü çatıbsa, yixib.
Nə yaman tünlükdür əyri yollarda,
Məgər yoluñ düzü qəhətə çıxb?

***

Axır vaxtlar tanımiram dünyani,
Qara ağa, ağ qaraya boyanıb.
Qiyamətmi başlanıbdır, ay Allah,
Ayaq başda, baş ayaqda dayanıb!

***

Qarğışa, lənətə heç yatmır dilim,
Yoxdur bəd sözlərə meylim bir gilə.
Hazırıam namərdi alqışlamağa,
Tez durub getsəydi Əzrayıl ilə.

***

Məndən ayrı deyil, mənə yad deyil,
Olanım-olmazım, baxtımdır bu daş.
Bu palidin dibi şah sarayımdır,
Qara cəvahirdən taxtımdır bu daş.

***

Özünü ideal sayana bir bax,
İnsanlıq haqqında anlayışı yox.
El başçısı olub elə bir axmaq,
Heç ev saxlamağa layiq başı yox.

***

Dördi, qəmi əzib toz eləyirsən,
Hər tozu göyərib təzə dərd olur.
Dibçək çıçayına bənzəyir sevinc,
Bircə gün gözünü çəkirsən, solur.

***

Fikrim daim məna çıçəklərinin
Şirəsini çəkən ac bir arıdır.
Kağızlar beynimin bir parçasıdır,
Qələm ürəyimin şah damarıdır.

***

Hanı elə bir ağsaqqal,
Bizə pir olsun, pir olsun?
İki adam hardan tapaq,
Sözü bir olsun, bir olsun?

***

Sair ömrü sözə bağlı,
Ömrə dəyən söz desənə.
Söze ömür vermirənsə,
Ömür verməz söz də sənə.

***

Biz dünyaya gəlmışkımı
Özümüzü qəmə tutaq?
Dərdimizə yanan yoxdur,
Üzümüzü kimə tutaq?

***

Dünya məni neyləyirdi? -
Burda mənə yer yox imiş.
Xeyir olan xeyir tapmir,
Şər olana şər yox imiş.

***

Görəsən, insanlığı,
Ya məni ölmüş sayır? -
Kimlərinsə ruhları
Başım üstdə ağlayır.

***

Ya daşnakı əzməliyik
Ayaqların altındaca,
Ya biz şəhid olmalıyıq
Bayraqların altındaca.

***

Hansı sözdə yanmırımsa,
O söz mənim azarımdır.
Hansı şeirim diri deyil,
Kol-kos basmış məzarımdır.

***

Çırpinırsan cəsədimdə,
Ruhum, hara can atırsan?
Gözün qalib göy üzündə,
Nursan, nura can atırsan.

***

Yaradan Tanrıdırısa,
Qıran insandır niyə?
Mələk üzlü adamın
İçi virandır niyə?

***

Hər şübhəyə yüz illərlə
Yüz cür cavab aranıbdır.
Hər tapılan cavaba da
Yüz cür şübhə yaranıbdır.

***

Kimin kimdən xəbəri var?!

Çoxu məni xoşbəxt sanır.
Ocaq kimi gəndən xoşam,
İçimdə bir dünya yanır.

***

Ümidimi bağlamışam
Ancaq adil Allahıma.
Mənim könlüm yetimdirmi,
Hər yetəndən şəfqət uma?!

***

Hünər deyil, adı işdir
Qorumaq öz şərəfini.
Kişi olan tutar daim
Xalqın, haqqın tərəfini.

***

Dustağammı, azadammı?
Heç bilmirəm, nəçiyəm mən.
Arzum böyük, işim xırda,
Özümdən çox kiçiyəm mən.

***

Barışmiram bu gerçəklə,
Xəyallarla yaşayıram.
Yerdə güle əlim çatmır,
Göydən ulduz daşıyıram.

***

Səmanı sel yuyub gedir,
Şimşek çırpir, göy sökülr.
Yerdən alıb içdiyi su
Göyün gözündən tökülr.

***

Dağın başı göye yaxın,
Ətəyində niyə durum?!

Mənimdir o uca məqam,
Halalıma yiye durum!

***

Eh, yağışın bu səhraya
Nə xeyri var, qum udursa?!

Yüz su içsəm, göyərmərəm,
Zaman məni qurudursa.

***

Xəyalımı işiq yuyur,
Ürəyimi tikan didir.
Canım Yerin həmyerlisidir,
Ruhum səma saknidir.

***

Allah, həyat acidır,
Bu zəhərə bal qat, ver.
İflicidir gerçek aləm,
Xəyalıma qanad ver.

***

Ölən kimi nəyim varsa,
Sahib çıxıb alacaq kam.
Varisimdir hər şeyimə,
Mən dünyanın atasıyam.

***

Beş manata almaq olar,
İman yaman ucuzlaşır.
Bir gülləlik qiyməti var.
İnsan yaman ucuzlaşır.

***

Dirilib çıxdım ölümdən,
Ölüb həyatdan qurtardım.
Bundan ona, ondan buna
Keçib boyatdan qurtardım.

***

Gör nə qədər boğulubdur
Bödbəxt vicdanın səsi;
Qatilə bəraət verir
Bu əsrin məhkəməsi.

***

Hər tərəfdən el uzanır
Bu yumşaq, xamır könlümə.
Dərdlərim də yaralıdır,
Qanları damır könlümə.

***

Belə necə yaşayasan
Altmış-yetmiş yaşa kimi?
Ölür bütün ümidişimiz
Əldə altı qoşa kimi.

***

Belə günah olmaz, Allah,
Sözü də yaltaq etdirər.
Yoluxdurub min məkr ilə,
Şeytana ortaq etdirər.

***

Salonlar boğular tüstü iyindən,
Saf, büllür kəlmələr hislənir indi.
Çox vaxt layiqsizə deyildiyindən
Təriflər töhməttək səslənir indi.

***

Bir cüçü növüsən, itibdirdə ar,
Çirkabsan, özünü təmiz bilsən də.
Yaltaq, baş əyəndə papağı çıxar,
Papaq əyilməsin, sən əyilsən də.

***

Sabahlar dünənin təməli üstdə
Tikilir ya saray, ya daxma kimi.
Məndən qabaqdadır keçmiş həmişə,
Gedir qurmaq üçün gələcəyimi.

***

Zorun firtınası heç olmur aram,
İndi girdablarda millətlər batır.
Hər səhər ümidlə oyanır adam,
Hər axşam ümidi dəfn edib, yatır.

***

Sən axirəti də gör bu dünyada,
Onlar həm ayrıdır, həm də bir yerdə.
Əvvəldən artıqdır Şər bu dünyada,
Onuntok artıqdır, bəlkə, Xeyir də.

***

Dünyada ən ağır, ümidsiz xəstə
Beynəlxalq hüquqdur, beynəlxalq hüquq.
Bu adla güclülər verirlər ancaq
Kimə nahaq hüquq, kimə haqq hüquq.

***

Allah bircə ölü yaratmayıbdır,
Tozdan Günəşdək nə varsa, candır.
Bu quru xəzel də, bu quru ot da
Mənimtək sevgiyə yaradılmalıdır.

***

Su olub, dibinə hoparam, inan,
Mən bir söz gülünü bitirənədək.
Ürəyim bir doğum əzabı çəkir
Şeiri dünyaya gətirənədək.

***

Hər yer verilibdir layiqsizlərə,
Layiqli olanın heç yeri yoxdur.
Eləsi qoyulub dağın başına,
Təpəni çıxmaga təpəri yoxdur.

***

Göyərə-göyərə quruyur həyat,
Qəbristan altında qəbristan yatır.
Diristan çaxnaşır yerin üstündə,
Bağrında daş kimi səbristan yatır.

***

Yaxşı ki, ağlamır səma insana,
Onda dərdimizə biganəlik var.
Bir damla yaş töksə hər ölon üçün,
Yer leysan içinde boğulub qalar.

***

Keçsin günahımdan adil Allahım,
Könlümdə ondan da umu-küsü var.
Doğru yalqız qalıb haqq savaşında,
Yalanın bir alem döyüşçüsü var.

***

Özümü cəzaya məhkum elədim:
Süfrəmdə halala qarışdı haram.
Allahım böyükür, məni bağışlar,
Mən isə kiçiyəm, bağışlamaram.

***

Cığırlar fırladıb qaytarır bizi,
Burdan ulduzlara bir yol uzana.
Yerdə ki tapmırıq öz yerimizi,
Hərət çıxıb gedə öz ulduzuna.

***

Dünyanın dağları məndən cavandır,
Buludtək keçmişəm mən Everestdən.
Cənnətin özündə kəpənək kimi
Uçmuşam Adəmin başının üstdən.

***

Ya hər biri təmiz qızıldan imiş,
Günlər saçlarını qapıb getdilər,
Ya da hərəsindən bir nəfs asıldı,
Tükərim başından qopub getdilər.

***

Əlimdən tutmadı, tuta bilməzdi,
Bəxtin də əlsizi, qolsuzu varmış.
Gəzdirib gör necə azdırı məni,
Yollar içində də yolsuzu varmış.

***

Ürək gənclikdədir, can qocalıqda,
Pətəyi talanmış bir ariyam mən.
Məni iki zaman ikiyə bölüb,
Kecmişlə bu günün şikariyam mən.

***

Dərdi daş sayanlar səhv eləyirlər,
Bu qədər dərdim var, bir daşım yoxdur.
Var ata malına şərik qardaşım,
Dərd malına şərik qardaşım yoxdur.

***

Allahım, bir şirin umacağım var:
Yeri əbədilik məskənim edəm.
Cənnətdən gözəldir Azərbaycanım,
Axı niyə ölüb cənnətə gedəm?

***

Sən məni görürsən bir can içində,
Gerçəkdə nur kimi hər yerdəyəm mən.
Sonsuzdan sonsuzam cahan içində,
Burda dayansam da, səfərdəyəm mən.

***

Dəli var, özüylə oynayır ancaq,
Dəli var, bıçaqla, odla, ocaqla.
Dəli var, əlində ölkə oyuncaq,
Millət, bacar onu zəncirdə saxla.

***

Kimlər ki ittiham olunmalıdır,
Hakim olmalımı ittiham edir.
Vaxtdır, ulu qıisas alınmalıdır,
Amandır, həqiqət ölümə gedir.

***

Gülə-gülə dəf et ugursuzluğu,
Durma hər bəlanın pərt qabağında.
Hər dərdi dərd etmə özünə, qardaş,
Dərd var, kef kimidir dərd qabağında.

***

Dünya məclisində tapmadım aram,
Hamı cüt olsa da, ruhum tək imiş.
Sözüm bu zamanda eşidilmədi,
Mənim həmsöhbətim gələcək imiş.

***

Alçaqlar ucarı çəkir dərinə,
Bu mərddən o mərdə heç haray yoxdur.
Necə soykənsinlər biri-birinə:
Dağlar arasında dərələr çoxdur.

***

Hər il bir düzəliş, hər il bir yamaq,
Canı başdan-başa yaradır, yara.
Mənə bir qanunu bütöv göstərin:
Ayağı haradır, bəs başı hara?

***

Dərdlər bir-birindən ucaboyludur,
Zaman da onlara olub sadıq yar.
Məxlüqun bir azi İblissoyludur,
Dönüb yesirinə mələksoylular.

***

Dərdlər bir-birindən ucaboyludur,
Zaman da onlara olub sadıq yar.
Məxlüqun bir azi İblissoyludur,
Dönüb yesirinə mələksoylular.

***

Zaman - kasıbları bisirən təndir,
Ehtiyac evlərdə, kədər qapıda.
Pulla pul-pul olub tökülür zəncir,
Pulsuz qırmaq olmur çürük sapı da.

***

Önə diqqətlə bax addım atmamış,
Bu yerin quyusu, dərəsi çoxdur.
Bilmək olmaz harda kim vurar səni,
Bu qanlı ovlağın bərəsi çoxdur.

***

Qanunu zor yıxsısa, pul əyib-bursa,
Onu yazanların əli qırılsın!
Yalnız tərif demək qorxusuzdurса,
Belə azadlığın beli qırılsın!

***

Məndən kənar deyil bu sonsuz aləm,
Aşkar da, qeyb də sözlərimdədir.
Nəyi hiss edirəm, duyğularında,
Nəyi görüreməsə, gözlərimdədir.

***

Allahın bir adı həqiqətdirəsə,
Necə həqiqətsiz yaşayır dünya?
Tükü də terpənmir milyon şər işdən,
Əcəb ədalətsiz yaşayır dünya.

***

Ya bu dağ poladdir, ya külüngüm küt,
Bisütün qismətim heç cür çapılmır.
Ölən ümidiłrim o qədərdir ki,
Dəfn üçün sinəmdə ta yer tapılmır.

***

Məmur kabinetinə sərdabə imiş,
Qanunlar, insanlıq çürüyür orda.
Üçüncü soyuqluq qütbüdür sanki,
Şaxtası milləti bürüyür orda.

***

Əyri əməlləri düz göstərməkçün
Nə qədər düz sözə öyrətdik kələk.
Onunçun sevirik "haqq" sözünü ki,
Nahaqı o adla yaşada bilək.

***

Hər yerdə həmişə sevilmək üçün
Həqiqət zəqqum yox, bal olsun gərək.
Hakim lap qoruyar ədaləti də,
Amma bir şərti var: lal olsun gərək.

***

Ümidlə gözləmək nahaqdır, qardaş,
Bizdən gedənlərin gəlişi yoxdur.
Ədalət dünyaya niyə qayıtsın?! -
Burda ki bir tanış-bilişi yoxdur.

***

Bir kölgəm var idi gündüz,
Axşam onu da itirdim.
Əvvəlim əldən çıxmışdı,
İndi sonu da itirdim.

***

Vücadumtək libası var,
Canan cahan donsuz deyil.
Məkan mənəm kainata,
Sonsuz məndən sonsuz deyil.

***

Bərəkət gözə görünəsə,
Dünya bircə dəni tutmaz.
Ruhum boyda olsa canım,
Heç kainat məni tutmaz.

***

On səkkiz min aləmin
Tək gülüdürlər bu cahan,
İnsan nəğməsi deyən
Bülbülüdürlər bu cahan.

***

Bir günahın ağırlığı
Adəmi saldı səmadan.
Yüz günahın yüz qat yerə
Batıracaq səni, nadan.

***

Sual birdir bilənədək,
Bildin, neçə qalmaqla var.
Hər cavabın hamilədir,
Yeddi əkiz sual doğar.

***

Əli olmaqdən bezmişəm,
Vəli olmaq istəyirəm.
Ağıl məni girinc edib,
Dəli olmaq istəyirəm.

***

Bərəkət gözə görünəsə,
Dünya bircə dəni tutmaz.
Ruhum boyda olsa canım,
Heç kainat məni tutmaz.

***

Uçub ədalətin qədim sarayı,
Əzilir bəxtimiz daşların altda.
Yastığa dönmüşük səbir etdikcə
Bizə kinlə dolu başların altda.

***

İstədiyi kimi yoğurur, yapır,
Fələyin əlində diri kündeyik.
Axı bu dünyada cəhənnəm yoxdur,
Bəs niyə bir belə od içindəyik?

***

Xar bürüyüb bağı tamam,
"Bar" sözünü unutdurub.
Yoxluq elə bollaşıbdır,
"Var" sözünü unutdurub.

***

Yerə düşmək istəyirəm,
Yarı göydən asılmışam.
Göyə qalxmaq istəyirəm,
Yarı yerə qıslımişam.

***

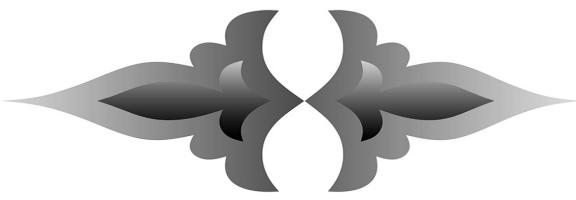
Görünən hər nə varsa,
Şığınıb gözlərimə.
Közlərim kainatın
Beşiyidir, sən demə.

***

Yoxam daim yoxluqlarda,
Varam bütün varlıqda həm.
Məzarımı qazana bax,
Anlamır ki, mən ölməzəm.

***

İlahinin bənzəriyəm,
Haqdan gəlir istedadım.
Allah mənə bir şans verib,
Gərək yoxdan var yaradım.

RƏŞİD BƏRGÜŞADLI

TONQAL İNİLTİSİ

(hekayə)

O hadisələrdən iyirmi il sonra günlərin birində lənətə gəlmış o cəlladın yazdığı kitab əlimə düşdü. Hər şeyi qürurla, bütün xırdalığınadək yanan bu qanmaz, tüklü heyvərə anlamır ki, yazıçı insaniyətlidən, sevgidən yazar, vəhşilikdən yox! "Ay eşək, bu kitab türkün əlinə keçsə, Xocalının soyqırımı olduğunu gözünə soxmazmı! Belə vəhşiliyi fəxrlə dünyaya yayan hansı gicbəsər Böyük Ermənistən qura bilər!?" Dünya kordurmu!?" Səni ayaqlarından asıb dərini soymaq üçün bu yazdıqlarından tutarlı dəlil ola bilərmi, a murdar erməni?!"...

Onsuz da narahat idim, bilirdim ki, tanrı bizzən nə vaxtsa qisas alacaq. "Ruhumuzun dirçəlişi"ni oxuduqdan sonra isə hər şey mənə haqq-hasab gününü, düzülməz əzabların yaxınlaşdığını dayanmadan piçildiyir. Salba dəymış toyuq kimi küçələrdə səksəkəli gəzirəm, yuxularım ərşə çəkilib, iş-güçə əlim yatmir, məni dindirənləri it kimi dalayıram. Həmin tonqalın alovları üzümü qarsır, o səs beynimi iynə kimi deşir, dəli edir məni. Bilirəm, bu səs vicdanımın səsidir. Hə, özümü dərk edən gündən itirdiyim, sonralar isə yaxınıma buraxmadığım, hər gələndə qapımdan qara pişik kimi təpikləyib qovduğum vicdanımın səsidir bu... Dünyanın digər ucuna siğinmişdim, tənhalığa sarılmışdım ki, məni itirib-axtaran olmasın, xatırələrim silinsin, bundan sonrakı həyatımı dinc yaşayım, amma o səs məni gör harda tapdı. İndi mən o səsin hökmünə anbaan tabe olur, qandalına əllərimi uzadırdım. Vicdanı ləkəli olanları tənhalıq da qorxudurmuş. "Demək əzab çəkmək bu yaşdan sonraya nəsib imiş. Bütün həssasiyyətimi itirməyim bu günədək o səsə sahib çıxmamağımdan olub" - mən bu yoxluq üzərində qurmuşdum həyatımı və bu yoxluğun sayəsində qazanmışdım hər şeyimi. Səni

lənətə gələsən, Balayan! İnsan bu qədər kütbein olmaz axı. Yoxsa elə bilsən ki, hər şey sona çatıb, da-ha Böyük Ermənistəni qurmusan?! "Heç vaxt türklərin qətlamında iştirak etdiyim üçün peşiman olma-mışam - onlar bundan artığına da layiqdirler". Ancaq bir ermənin bu hadisələri kitaba yazıb dünyaya car çəkməyi gicbəsərlikdir! Səni lənətə gələsən, Balayan! Bununla sən özünün də, "Qaflan"ın keçmiş döyüşçülərinin də qəbrini qazmışan, it oğlu!..

* * *

"...Xocalını alandan sonra o qədər içmişdik ki, taborumuzun ayaq üstə durmağa halı yox idi. Çəkmə-yənlər də öskürə-öskürə anaşadan ən azı 5-6 qullab sümüründü. Kefimizin yaxşı vaxtı bir qadın öz əcəliylə gəlib çıxmışdı yanımıza. Onu iki həftə öncədən tanıydıq. Ərini onun və 18 yaşı oğlunun gözləri qarşısında Daşaltıda güllələmişdik. Oğlu qandan yaman qorxurdu. Bir toyuq tutub verdik ki, başını kəssin, dedi, - "Kəsə bilmərəm, yazığım gəlir". Anası kəsdi toyuğun başını, həm də "bismillah" deyərək. Xoren də lağ edə-edə "bismillah" deyib anasının gözü qabağında balasının başını kəsdi. Qadın onda balyılıb yerə sərilmışdı. Xoren qadını öldürmək istəyəndə qoymadıq, - "Qoy ayılıb öz dərdiyə ölsün, əzabla ölsün", - amma o hardansa ov tüsəngi tapıb bizzən qisas almağa gelmişdi. Qadını tikə-tikə şaq-qalayıb itlərə yedirirdik, xəbər gəldi ki, bu gün-sabah çox hörmətli qonaqlar gəlmişdi. Hətta, məşhur erməni ideoloqu və yazıçısı Zori Balayanın özü təşrif buyuracaqdır! Cəsur "Qaflan" taborunun sevinci məşələri, dağ-dərəni bürümüştü. Bilirdik ki, növbəti mükafatımızı Zori Balayanın əlindən alacaqıqsə, deməli, qazancımız yenə ikiqat hesablanıb. Qaradağlı-nı alanda da Vazgen pul mükafatımızı artıqlamasıyla

şəxsən təqdim etmişdi.

Sabah ertədən ətraf rayonlarda nə qədər türk meyiti, əsiri götürürləbsə maşın-maşın gətirib hamısını bizə təhvil verdilər. Tapşırıdlar ki, meyitlər fermaya gələn yolun ortasına baş-ayaq düzülsün. Meyitləri əsirlərə daşıtdırıb təpənin başından düz tövlənin ağızınadək düzdürdü torpaq yolun ortasına. Özümüz də bilmirdik ki, bu nə hoqqadır, nə ssenarıdır qurublar. Üst-üstə tiqlənmış meyitlərə yaxın durmaq mümkün deyildi. Ağzımızı tənzif sarğı, respiratorla bağlamışdıq. Əsirləri doldurduq tövləyə. Cıqqırımı çıxaranın başına it oyunu açırdıq, sonra da boş şampan şüşəsi kimi hədəfə alır, dəlmə-deşik edir, sevincək əl-qap edib atıldıq yoldakı meyitlərin üstünə. Bundan sonra qorxudan cıqqırımı da çıxarmırdılar, sakitcə qançırlarını sığallayırdılar.

Radio ilə dedilər ki, yaraşıqlı, cavan qadınlara, qız uşaqlarına toxunmayaq - onların aqibətinə gələn qonaqlar qərar verəcək. Amma gec idi, qızların toxunulası bir şeyləri qalmamışdı. Amma içlərində 17 yaşlı mələk kimi bir qız vardı - Gülsüm. Yaman gözüm düşmüştü ona, heç kimi də bölməmək istəmirdim. Fağrı o qədər zorlamışdıq ki, mal kimi dilsiz-ağızsız olmuşdu. Amma mən onu öpməkdən özümü saxlaya bilmirdim. Deyəsən bir türk qızına vurulmağın töhmətini götürmək üzrəydim. Hələ Gülsümü götürüb dava-sava olmayan yerə qaçırmaga da düşünmüşdüm. Bax onda içimdə vicdanın qığılçım kimi yanıb-söndüyüni duymuşdum. Amma qığılçımı qəzəbimlə söndürdüm, qızə təkbaşına sahib ola bilmədiyim üçün onu dostlarımı qısqandım və boğub öldürdüm. Vicdanın nəfsimə hakim olmasına imkan vermədim. Bizə belə öyrətməsidilər - Nəfsinizə yol açdıqca vicdan və qorxu sizə hakim ola bilməz!..

Yenə gözümüzün nəşədən çönən vaxtı idi. Ekskavator və yükləyici maşınla təpənin başında döyük maşınları üçün istehkam qazırdıq. Birdən təpənin başından bir kişi göründü. Quağında qızını gətirirdi. Onu Tiqrən avtomatın qabağına qatıb itələyirdi. Tiqrən bizi görən kimi aralıdan qışqırdı ki, - "Bax, qızın siftəsi mənimdir ha, kimsə özünü qabağa soxmasın!" - bilirdi ki, türk qızının üstündə basbas düşəcək. Qız atasının boynuna bərk-bərk sarılıb key kimi üzümüzə baxırdı. Ceyran balası kimi hürkmüşdü. Qorxudan bütünmüş türk görəndə qanımız coşdurdu. Bizə çatan-da Tiqrən qızı güc-bəla atasının quağından qopardı. Qızı quağına alıb atasını təpiyi ilə bizə sarı itələdi, - "Bu da sizin olsun!" - qızı tələsik tövlənin böyründəki ot damına apardı. Əsgərlərin bir neçəsi dərhal qızə növbəyə durdular. Biz isə kişiyələ məzələnirdik. Meşədə bir kahada gizlənibmiş, özünükülər tərəfə qaçmağa macal tapmayıb. Çox incitmədik, elə yarım saatın içindəcə qol-budaq edib şaqqladıq, itlərə ye-

dirdik. Dərədən tankın nəriltisini eşidən kimi özümüzü yığışdırıq, əlimizdəki tikələri də yoldakı cəsədlərin üstünə tullayıb sıraya düzüldük. Tankın arxasında bir cip, altı da pikap düzülmüşdü. Tank meyitlərə çatanda karvan dayandı, gələn qonaqlar yerə töküldü. Nə danışdılar, nə razılaşdılarsa tank nəriltilə yolboyu düzülmüş meyitlərin üstünə sıçıdı. Tırtıllar meyitlərin başını, ayaqlarını xincimlayırdı. Şaqqlıtiyla ciliklənən kəllə sümüklərindən beyin lopaları pırtlayıb ətrafa səpələnirdi. Qonaqlar əl çalıb elə sevinirdilər ki, yanımızda Aşot mənə piçildədi, - "Bunlar bizdən beş-betər dəliymişlər ki!" Tank yanımızdan ötüb köhnə səngərin yanında saxladı. Qonaqlar indi tankın tırtıllarının açdığı rədboyu addımlayırdılar. Qarşıda gələn saqqallını dərhal tanıdıq - Zori Balayan idi. Hərbi formadaydı, fərəhindən qırışları açılmış, qanad açıb uçurdu. Qalanlarının çoxunu televizordan görmüşdük, hamısı tanış üzlər, böyük adamlar idi. Zori bizə çatıb bir-bir bizi bağrına basdı. Məni qucaqlayanda bildim ki, o da möhkəm vurub. Çəkməsi iplərinədək beyin, qan içindəydi.

-Əhsən sizə! Erməni xalqı sizin fədakarlığınız qarşısında baş əyir! Büyyük Ermənistəninin ümidi olan "Qaflan" dəstəsinin igid döyüşçülərinə dünyada yaşıyan bütün ermənilərin qucaqdolusu salamları var! - sırnan qabağına keçib xeyli çərənlədi. Pikaplardan yesik-yesik konyak, viski, araq boşaldırdılar. - Kefdəyik! - yesiklərin bolluğuundan Aşotun çıçəyi çırtladi.

Türk qızçığazının qəfil ciğirtisina ortalığa ani sükkut çökdü. Balayan devikib susdu. Biz piqqıldayıb güldük.

-Bu nə səsdir? - Balayan tabor komandiri Qrimikdən soruşdu.

-Əsir türk qızıdır, əsgərimiz şərəfləndirir - Qrimik qımışdı.

Balayan tövlənin ağızını açmağı əmr elədi. Qapılar taybatay aralananda bir-birinə sığınmış əsirlərin üzündən imdad yağırdı, elə bilirdilər ki, onları xilas etməyə gəliblər. Balayan gördüyü mənzərədən qıṣır canavara döndü:

-Bunlar niyə sağdır!? - Qrimikə bağlıdı.

-Dedilər ki, siz qərar verəcəksiniz, - elə bil ağır günah işlətmışdı komandirimiz.

Bu vaxtı Tiqrən toqqasını bərkidə-bərkidə lümlüt sıkarının biləyindən yapışib tövlənin tinindən çıxdı:

-Növbəti! - kontuziya almışdı, qulağı ağır eşidirdi deyə gələn qonaqlardan xəbərsiz idi. Qızın budubaldı qan içindəydi. Axsayırdı, ayaqlarını güclə dartırdı. Pırtlaşıq saçları sinəsinə tökülmüşdü.

Zori Balayan hırslı tövlənin taxta qapısını örtüb qızı göstərdi.

-Əllərindən mixlayın burası bu türk qancığını!

Xaçatur ən qansız dostumuz idi, əvvəllər də bir-iki türkü çarmixa çəkmişdi. İri mixlar və çəkicilə bir dəqiqədə qabağa çıxdı və qızın biləyindən tutub töv-lənin qapısına sürüdü. David ona kömək edirdi. Əvvəlcə qızın ayaqlarını aralayıb qapının alt çərçivəsinə bağladılar. Sonra isə ovcunun içindən növbə ilə qapı-ya çıvlədilər. Hərdən Balayan'dan imdad isteyirdi:

-Əmi, qurban olum, ağrıdır. Quran haqqı ağrıdır. Mənə yazığınız gəlsin...

Balayan isə qızın çənəsini ovuclayıb, - Qancıq balası! - deyib sillələyir, ağızını açmağa imkan ver-mirdi.

-Əmilər, qoymayın! Axi məni öldürmək isteyir! Niyə bir şey eləmirsiniz?! - qız çapalayıb, qaz kimi çivdə inildəyib çapalayıb, zarıyır, qıraqdan ta-maşa edənlərə yalvarırdı. İçimdə bir həyəcan yanıbsöndü. İnsanlar öz içlərindəki işığı söndürdükcə əza-zil olur. Əslində qızə rəhmim gəlmirdi, sadəcə, bu, əsgər işidir və bir yazılıçının bu qədər zalim ola bili-cəyini ağlıma siğşdırıa bilmirdim.

Əsir qadılardan biri Balayanın üstünə hücum çə-kəndə qorxudan rəngi avazdı, özünü əsgərlərin arası-na dürtdü. Xaçatur qadını ayağının altına alıb xəncəri kürəyinə sapladı. Yazıçı yerdə çabalayan qadının üstünə yeriyib bir döşünü kəsdi, çarmixda zarıyan qızın ağızına dürtdü ki, onun da səs-küyü kəsil-sin. Sonra şalvarının yan cibindən ülgücü çıxarıb qızın başından, sinəsindən və qarnından dərisini soydu. Deyəsən, nəsə eksperiment aparırdı, çünkü tez-tez saatına baxırdı. Qız al qanın içindəydi və getdik-sə səsi ölüzyir, bədəni zəifləyir, boynu sinəsinə əyi-lirdi - Atama deyəcəyəm... Siz insafsızsınız. Siz Al-lahdan qorxmursunuz. Atam sizdən bunun əvəzini çıxacaq. Siz pis adamlarınız... - atasının öldüyündən xəbərsiz idi. Artıq bu səhnədən iyrənirdim və qızın elə indicə canını tapşırmasını isteyirdim. Amma türk qızı canını yeddi dəqiqlikən sonra tapşırdı. Bunu, Zori Balayan heyrətlə, - Düz yeddi dəqiqli! - deyəndə bildik. Balayan nəsə yeni tibbi kəşf etmişdi deyəsən, qururla ülgücünü şalvarına silib qatladi, - Mən də bir erməni kimi öz vəzifəmi yerinə yetirdim. Bilirəm ki, hər bir erməni bu hərəkətimizlə fəxr edəcək, ən azi bir türkü öldürməyənlər gələcəkdə çox heyfsilən-cək! - ülgücü cibinə qoydu.

Sənki orqazmdan sonrakı rahatlığa qovuşmuşdu Balayan. Eyni eksperimenti axşamadək daha üç türk uşağının üstündə sınaqdən keçirdi. Axşama "Qaflan" taborunun şərəfinə ziyafət verildi. Hava soyuq idi, amma hamının kefi göylə gedirdi. Ayaqyolundan qayıdan Balayan dedi ki, çox üzüyür və tövləyə od vurub qızınaq. Balayanla gələn yazılıçı-jurnalist David Xerdiyan və polkovnik-leytenant Ohanyan tövlənin damındakı küləşə, yandakı ot tayasına od vurdu..."

* * *

"...Biz nələrisə kimlərdənsə gizlədə bilərik, lakin özümüzdən gizlətməyimiz mümkünüsüzdür. Bu qə-dər adamın bir bədən kimi eyni əhvala köklənməsi çox təəccüblü iş idi. Rəhmlı üz görmək mümkün de-yildi. Vicdanımızı üzümüzə vuracaq, etdiyimiz bu yanlışça görə bizə irad tutacaq göz görə bilmədim aramızda. Heç birimizin ağlından keçmirdi ki, bir gün bu hərəkətlərimiz bizə peşmanlıq gətirə bilər. Sanki hamımız əlimizə silah alıb Böyük Ermənistan uğrunda and içən gündən vicdanımızı salıb itirmiş-dik. Biz nə biləydik ki, vicdandan məhrum olmaq, kompası olmadan səhranın ortasında yolunu azmaq-dir...

Alovun istisindən çox qışqırıb hay-haray salan türklərin səsinə qızınırıq biz. Belə bir zövqü indiyə-dək heç vaxt duymamışdıq. Tövlənin qapısını nişan-gaha almışdıq, çıxmağa cəhd edən əsiri gülləylə ye-re sərirdik. Meyitlər tiğlanıb qapı boşluğununa bağla-mışdı. Yanmış ət qoxusunu sinədolusu ciyərlərimizə çəkirdik. "Qaflan"ın hər bir döyüşçüsünün üzündə sonsuz fərəh vardı. Biz ulu babalarımızın qisasını la-yiqincə aldığımıza görə çox məmənun idik.

Səhər açılanda tövlənin yerində adda-budda tüstü burumlanırdı. Balayanın göstərişiyə tank və eksko-vator cəsədləri tırtıllar altında xincimlayıb yox etmə-yə başladı - izi itirmək lazım idi. Qulaqlarım səksə-kədə idi, hələ də elə bilirdim ki, tırtılların altından inilti səsləri gəlir. Yükləyici sür-sümüyü koğuşuna alıb çalaya dolduranda bir körpə uşağın hələ də ya-vaş-yavaş nəfəs aldığını gördüm. O bir künkdə - töv-lənin uçmuş divarının altında sağ qalmışdı. Soyuq, acliq və alovdan yaxa qurtaran uşaq hələ də sağ idi, ölmək istəmirdi. Nəfəsi xırıldayan, ölümlə amansız mübarizə aparan bu uşağın gözlərini mən heç vaxt yaddan çıxarmayacağam. Bıçağı çıxarıb onun boğazını kəsdim. Ohanyan çalaya doldurulmuş sür-sümü-yün üstünə mazut töküb od vurdu. Köhnə rezin tə-kərlərilə tonqalı gurlaşdırır, üstünə isə yenidən yolda xincimlənmiş meyitləri kürüyb tökürdük. Qara tüstüsü göyə millənən müdhiş tonqaldan gözlərimi çəkmirdim. Qulağıma hələ də ağı, qarğış və imdad səsləri gəlirdi. Ətrafimdakı dostlarının bircəciyinin üzündə vicdan, insaf, rəhm deyilən şeyin nişanəsini də görmədim, - "Əgər biz vəhşilərlə eyni dünyada yaşayırıqsa, nəyə görə özümüzü dünyadan ağıllı insa-nı kimi aparmalıyıq? İnsanı pis əməllərdən uzaq tu-tan və doğru olanı bildirən vicdandır, o isə heç birimizdə yoxdur. Hamımızın sonu onsuz da bəllidir"... - bunu indi də Tümendə mənimlə qonşu olan dostum Vartan deyirdi..."

RƏHMAN BAYRAM

QURUNUN ODUNA YAŞ DA YANMASIN

Dünya məhv eləsin silahlarını,
Ölən uşaqların günahı nədir?
Yoxsa böyüklerin günahlarını,
Uşaqlar boynuna götürüb gedir.

Allah ölenlərdən ayrılan ruhu,
Yenidən doğulub gələnə verir.
Torpağın üstünü yaşayanlara,
Torpağın altını ölenə verir.

Alsın cəzasını "silahlı şeytan"
Məsumun yolunda daş dayanmasın.
Cənnət əməllərə olsun ərmağan,
Qurunun oduna yaş da yanmasın.

HAQSIZ DÜNYA

Soruşdu anadan ac qalan bir qız,
Ana, varmı görən cənnətdə çörək?
Varsa, biz də ölək, doysun qarnımız,
Etinasız bəşər məhv olsun gərək.

Nədən fəqirlərə rəhmin yox, dünya?
Niyə yixa bilmir sevgi tamahı?
Nədən çoxun acdır, azın tox, dünya?
Niyə yaxmir səni acların ahi?

Yoxsa Kainatı almışan ələ,
Hər yerdə keçirmi rüşvətin sənin?
Acları toxlara etmişən kölə,
Bumu ədalətin, qiymətin sənin?

GÖZƏL BAX

Bir insanı gözəl görmək istəsən,
Gözəl düşün, gözəl anla, gözəl bax.
Məftunu olduğun yarın könlünə,
Gözəl süzül, gözəl damla, gözəl ax.

Sevən qəlbə hökm olunmaz, bağışla,
Yanan ürək sönməz qarla, yağısla,
Bu təşnə könlümü odlu baxışla,
Gözəl yandır, gözəl dağla, gözəl yax.

Ağıl başda zinət, qeyrət canında,
Sevda pünhan gələr, çağlar qanında,
Ruhun həsrət dolu asimanında,
Gözəl parla, gözəl gurla, gözəl çax.

KEÇİBDİR

Adam var, həyatda varlanmaq üçün,
Vicdandan, qeyrətdən, ardan keçibdir.
Adam var, namusu qorumaq üçün,
Bir ömür yiğdiyi vardan keçibdir.

Eşq adlı ilməsən, toxunmamışan,
İlahi əsərsən, oxunmamışan,
Bir dəfə əlimə toxunmamışan,
Atəşin kömlümə hardan keçibdir?

Bu eşqə düşəli neçə illərdi,
Rəhman nə bir çiçək, nə bir gül dərdi,
Soruşsan hardandı bu qədər dərdi?
Həsrəti ərmağan yordan keçibdir.

SƏNİ SEVDİYİM QƏDƏR

Bir divarı sevsəydim,
Səni sevdiyim qədər.
Çiçək açardı divar,
Olmazdı eşqim hədər.

Mavi dənizi sevsəm,
Səni sevdiyim qədər.
Ləpələr dile gəlib,
Vüsal nəğməsi ötər.

Bir çiçəyi sevsəydim,
Səni sevdiyim qədər.
Solardı həsrətimdən,
Olardı məndən betər.

Yaşıl çəməni sevsəm,
Səni sevdiyim qədər.
O gülşən sinəsində,
Sevda gülləri bitər.

Hamı sevsə, Vətəni,
Mənim sevdiyim qədər.
Tez sağalar yarası,
Dərdi əriyib itər.

"ACLIQ" VIRUSU

İnsanı öldürən bir virus da var,
Susur bəşəriyyət, görsə də belə.
"Acliq" virusudur, yoxsullar tutar,
Zənginlərə yaxın gəlməyib hələ.

Dərmanı varlıda olan xəstəlik,
İldə fəqirlərdən neçə can alır.
Bir tikə çörəklə solan xəstəlik,
İnsanlıq adına hey kölgə salır.

Acliq neçə ömrü çatdırıb sona,
Biganə olubdu həmişə dünya.
Varlıya, kasıba baxmir "korona",
Onunçün düşübü təşvişə dünya.

Doysayıdı ac qalan onlarla ölkə,
İndi dərmanlara xərclənən pulla.
Allah bu bələni verməzdə bəlkə,
Yəqin ki, düşməzdi bəşər bu hala.

DEMƏLİ

İnsanın içində sevgi ölürsə,
Ruhu da dünyadan köçür, deməli.
Sevgisini insanlarla bölürsə,
Cənnət şərbətinə içer, deməli.

Yetimə, fəqirə süfrə açırsa,
Zülmət könüllərə işiq saçırsa,
Xeyrə könül verib, şərdən qaçırsa,
Yaxşını yamandan seçir, deməli.

Kim ki, anasına qulunam deyir,
Ataya baş əyib, təzim eyləyir,
Haramı sevməyib, halalı yeyir,
O kəs imtahandan keçir, deməli.

BƏSIMDIR

Allahdan şan-şöhrət arzulamıram,
Taleyim üzümə gülsə, bəsimdir.
Sevdali könlümə qənim kəsilən,
Həsrətim əriyib ölsə, bəsimdir.

Yalvarıb rəbbimə dilək verdiyim,
Çəkib qayğısını ürək verdiyim,
Bəsləyib, böyüdüb çörək verdiyim,
Övladlar qədrimi bilsə, bəsimdir.

Kədər ürəyimi yaxlığı zaman,
Dərdim şimşək olub çaxlığı zaman,
Həyat məngənədə sıxlığı zaman,
Dostlarım köməyə gəlsə, bəsimdir.

Tanrıım pis əməldən uzaq eyləsə,
Eşqimi gözümə çıraq eyləsə,
Haramı nəfsimə yasaq eyləsə,
Halalı mənimlə bolsə, bəsimdir.

Torpaq həsrətiylə ağlayan elim,
Qəriblik köksünü dağlayan elim,
Qələbə gündündə, çağlayan elim,
Sevinc göz yaşımlı silsə, bəsimdir.

HİKMƏT MƏLİKZADƏ,

Azərbaycan Yazuçular Birliyinin üzvü,

Prezident mükafatçısı

"BİR DASTANDIR İNSAN ÖMRÜ"

(*Hafız Əlimərdanının ikicildliyi barədə qısa qeydlər*)

Dünya, yaranışdan bir kitabdır - göyü, yeri, torpağı, suyu... nəhayət, Adəmi, Həvvəsi, Nuhu, Məhəmmədi bəlli bir kitab. İnsan, ibtidaidən normal həddə çatana qədər bu kitabı ibadət daşı kimi xarakterizə edib, lakin təfəkkür, zəka qatı açıldıqca, o, bu kitabı bir həyat gerçəyi kimi anlayıb. Və min illərdir kitablar daş yaddaşlardan sıza-sıza yüksək təbəqələrdə ulduz kimi sayışmaqdadırlar. Hər qələm sahibi o təbəqəyə ucalı bilməsə də, hər kitabdan o ucalığa bir çinqı düşür... Heç şübhəsiz, ömrünün müdirik çağını yaşıyan və gənclik coşqusu ilə yazış-yaradan Hafız Əlimərdanının da Akademik Nizami Cəfərovun və Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin redaktorluğu ilə 2020-ci il tarixdə "Günəş-MMC"də işq üzü görmüş iki cildlik "Seçilmiş əsərlər"indən yüksək məqamlara bir ovuc heyat nəğməsi hopa biləcək...

İki cildlik "Seçilmiş əsərlər"i Hafız Əlimərdanlı yaradıcılığının 1973-2019-cu illərini əhatə edir və bu kitablarda onun şeir, qəzəl, rübai və təmsilləri toplanıb. 328 səhifəlik birinci cildə Akademik Nizami Cəfərov öz söz yazış və bildirib ki, "Hafız müəllimin yaradıcılığını sanki klassik Azərbaycan şeiriyyatı ilə müasir Azərbaycan poeziyası arasında bir körpü hesab etsək, heç də səhv etmərik..." O, müasir Azərbaycan dilinin zənginliyindən, kamilliyindən, incəliklərindən məharətlə istifadə edərək bu dilin gözəlliyyini, lirikasını oxuculara çatdırır..."

Birinci cild "Qəlbimin sevdası mənim bir anamdır, bir dilimdir, bir vətənim" ricəti ilə başlayır. Oxucu elə bu səmimi hayqırtıdan hiss edir ki, müəllif hansı qəlbin, hansı poetik ruhun və hansı duyğusal ovqatın daşıyıcısıdır. Bu ovqatı biz özümüz də onun "Bir xalıdır Azərbaycan" şeirində görürük; müəllif ölkəmizi di-

yar-diyar vəsf edib, Azərbaycanı bütöv xalıya, bölgələrimizi də buta və ilmələrə bənzədir - həm də şeirdə xoş, ürəyeyatan fikirlər ifadə edib...

"Məndən başlanır Vətən" şeirində də ovqat bir duyğusal tərz yaradır; müəllif bir növ, mistik təcəlla edir, "Vətənin sərhədi məndən başlayır" deməklə insanın həm də bir torpaq, bir səcdəgah yeri olduğunu açır, bununla da ilk yaranışa - (surreal olaraq) Adəmin xəlq edildiyi məqama diqqət çəkir.

Bu şeirdə bir mübarizlik ruhu da var - misralar elə salxarlı, elə anlaşılardır ki, oxucu dərhal vətənpərvərlik hisləri ilə dolur və özünü bir Vətən sanır...

Kitabda düşündürücü ədəbi-ictimai zəminlər də oxucu nəzərindən yayılmır. Məsələn:

*Bilmirəm belədir, ya belə deyil,
Hər kəsin bəxtində bir dağ yüksəlir...*

***

*Ömür kitabında hər vərəq bir gün,
Hər örtülən vərəq həyatdan gedir.
Vərəqin bir üzü kədərli düyüñ,
Digəri sevinclə bir növbələnir...*

***

*Kağız aləmində yaşayırıq biz,
Məhəbbət kağızda, dostluq kağızda...*

Bu kimi misralarda biz gizli-pünhan məcralar görürük; sanki müəllif hansıa bir ucalıqdan hansıa bir yüksəlişə eyham vurur, bizi o tərpənişin içində çırpınmağa məcbur qoyur. Bununla da duyğularımızdakı bəsit oynaqlığı xoşovqat bir ehtizazla əvəzləyir. Təkcə "Hər kəsin bəxtində bir dağ yüksəlir..." fikrində biz həyatın bütün istiqamətlərində axtarış-kəşfiyyat

işləri aparmaq haqqı qazanırıq. Bu haqq bizə özümüzü tanımamaq zərurəti də verir...

Hafiz Əlimərdanlının sevgi hisləri də səmimi-kövrəkdir:

*Nədən yazım, ala gözlü, nazlı dilbər,
Səni gördüm, söz də mənə qəhət oldu.
Baxışımız qarşılaşdı, artıq nə söz,
Baxışlarla aramızda söhbət oldu...*

"Qismət oldu" şeirindən gətiriyimiz bu parçada ilk tanışlıq, ya da sonrakı mərhələlər qabarığ diqqət çəkir; müəllif şeirdə hər kəsin könül verdiyi qəlb pərisi ilə qarşılaşlığı anları, keçirtdiyi hisləri çox dolğun və məzmunlu ifadə edir, bizi dilin danişa bilmədiyi məqamlarda baxışların "söhbət edə bilmə" ehtimalına inandırır. Şeiri oxuyub belə bir qənaətə gəlmək olur ki, (bəlkə də) baxışlarla söhbət üz-üzə danışmaqdan daha müfəssəldir. Çünkü dilin çox vaxt deyə bilməyəcəyini gözlər deyə bilir...

Səmimi deyək ki, birinci cild nöqsanlardan da xali deyil; kitabda cəm olmuş şeirlərdə ara-sıra ədəbiyyat qaydaları gözlənilməyib, poetik salxar fikir altında əzilib, ya da bəsit ifadələr şablonizmə meyllilik yaradıb və s...

"Seçilmiş əsərlər"in (əsasən) qəzəllər, rübai'lər və təmsillərdən ibarət ikinci cildinə də Hafiz müəllimin həyat və sevgi nəğmələri hopub. Bu ciddə biz başlıca olaraq əruz tipli fikirlərlə qol-boyunuq. Müəllif (son dərəcə səmimi deyək ki,) əruz ləngərində (əruzşunaslıq qaydalarına uyğun) təlatüm qopara bilməsə də, müxtəlif bəhrlərdə qəzəl atmosferi qurub və bizi o əhatədə öz vücadumuzla qoşlaşdırıb.

Bəlli ki, ədəbi hisslər əvvəlcə cizgi kimi olur, sonra öz rənginə və ruhuna dolur. Şair cızdığı hər hansı bir eskizi ilk andan poetik rənglə cilalamalı, həm də onu şeirin bütün parametrlərində izləməlidir. Bu mənada Hafiz Əlimərdanlının "Sesilmiş əsərlər"inin birinci və ikinci cildində fikir

bir duyğu olaraq öz könül aynasının işığında mənə tapır, məzmun kəsb edir, fəqət biz bu kitablarda oxucunu isti ilgimlərə bükən inandırıcı hisslərə az şahidlik edirik. Söz yox, müəllif illərin qoynunda pərvaz edən acı-şirin xatırələri bizə yaddaş ağrısı kimi çatdırır, lakin duyğular öz poetik siqlətini təhkiyəvi gücə bərabər tuta bilmir deyə, ovqat korşalır.

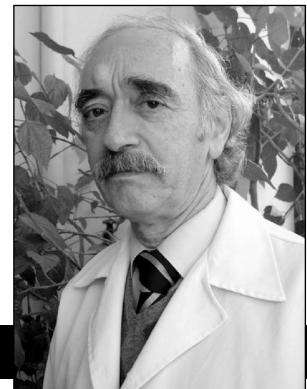
Hər iki kitabın müsbət cəhəti odur ki, müəllif ictimai mənalar nostalji məcradan çıxarı, müasir ovqatda fikir cilalayıb. Bir növ, hər iki kitabda poetik nəzərlər müxtəlif səmtlidir; oxucu təkcə çətin həyat, təklik sevdaları ilə üz-üzə qalmır, həm də saf bir məhəbbət cığırı tapır. Yaxud, insan, tale və yaşam hisləri eyni müstəvidə qərar tutur; müəllifin poetik niskilində bu məğzin aktiv manevr etməsi bizi düşündürür, belə deyək, kitablar dakı bir sıra şeirlərdə həsrətə aludəçilik öz köynəyindən çıxır - qeyri-sosial ünsürə çevrilir. Bu, bəlkə də müəllifin fikirdəyişmə marağından irəli gəlir, istənilən halda hər iki kitabda ictimai nəzərlər poetik təbəddülatı qabaqlayıb...

Cox xoş haldır ki, oxucu bu kitabları oxuya-oxuya taleyin-həyatın hicran qoxusundan bir qədər uzaqlaşır. Maraqlıdır ki, Hafiz müəllim ədəbi fikirlərini çox halda ictimai nüanslar vasitəsilə əhatəyə salır, mahiyyətini açmaq istədiyi mövzunun ictimai-bədii siqlətini müzakirəyə cəlb edir, oxucusunu ailə-məişət, həyat-tale və nəhayət-də insan hüquqları prosedurlarına kökləyir, bu problemlərin fonunda bir rahatlıq axtarır.

Biz Hafiz Əlimərdanlı "Seçilmiş əsərlər"ində zamanca qərib, lakin ürək, könül və qəlbə Vətən çılgınlığında təcəlla edən qələm sahibi kimi görürük. Bəlkə də bu kitablarda lal sevdalar hicran qorxuları yaradır deyə müəllif, şerilərini daha çox mübarizlik hissi, Vətən yanğıları ilə cilalamağa üstünlük verib.

Nəhayət, biz bu kitablarda (müəllifin öz timsalında) bütöv bir insan obrazı kəşf etdik. Bir növ, (həqiqi mənada) anladıq ki, "Bir das-tandır insan ömrü"...

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QƏZƏLLƏR

Qəzəl yazdım, axsin daşan sellər kimi

Qəzəl yazdım, axsin daşan sellər kimi,
Ətir saçısın, yazda açan gülər kimi.

Hər dövranın öz tələbi var qəzələ,
Üşütməsin, qışda əsən yellər kimi.

Qəzəl ürək yandırmasa, oxunarmı?
Gərək olsun sığallanan tellər kimi.

Sevən qəlbə nə vardır ki, qəzəl desin,
Susar könül, küskün olsa göllər kimi.

Qəzəl de ki, diyar-diyar o dolansın,
Yayılsın qoy sərhəd bilməz çöllər kimi.

Yazılırsa ana dildə hər bir qəzəl,
Ürək açar, dolandığın ellər kimi.

Hafız, qəzəl könüllərə gərək olur,
Ömrümüzdən ötüb keçən illər kimi.

28-29.01.2020

Yorulmaram yar deməkdən

Yorulmaram yar deməkdən, könülün mənə yar deməzmi?
Bu qədər ki, mən yanmışam, bağrin heç yanar deməzmi?

Gecə-gündüz mən ağlaram, həsrət axı yaman olur,
Qəlbim gözlər, çatdı hicran, bir zaman dildar deməzmi?

Xəyalımdan bir an keçmir, səninlə tək olan anlar,
Axar sular coşar, daşar, gələndə bahar deməzmi?

Dünya özü dərd-ələmdir, sevincdə də kədər tapar,
Dəyişməz heç zaman-zaman, verilən qərar deməzmi?

Aləm bilir, könlüm istər, təkcə sənlə olsun hər gün,
Dilin xərif tənə edib, dolansam kənar deməzmi?

Dedim ol dildara deyin, hər əzabın sonu vardır,
Canı verrəm, əlimdədir, istərsə aşkar deməzmi?

Səbr edib sən ey Hafız, dildara bir qulaq assan,
Etdiyin nalə bu qədər, qəlbinə çatar deməzmi?

16.11.2019

Qəlbimdən çıxarmaq olmaz

Dedilər, saçın ağarmış, yordan bəs danışmaq olmaz,
Dedim, əvvəldən sevmişdim, qəlbimdən çıxarmaq olmaz.

Hər kim ki, söyləsə eşqdən, yaşını salmayın yada,
Ürəkdə sevda qalarsa, ürəyə qarışmaq olmaz.

Dedilər, eşq bir məsəldir, istər ki, pərvanə gəlsin,
Deyilən pərvanə könlüm, nədən ki, yarışmaq olmaz.

Eşqimə mən sadıqəm tək, kimdənsə aləm danışır,
Bəs mənə deyən yoxdur heç, bunla barışmaq olmaz.

Eşq ömürdən bir cığırdır, dəyişsəm bir gün dünyamı,
Gedəcək mənlə bərabər, nədən ki, dolaşmaq olmaz.

Qəlbimə o eşq ki, gəlmış, ixtiyar yox danım indi,
Deyirsən qəlbimdən çıxsın, günahdır, çalışmaq olmaz.

Ağarsa saçı Hafızın, qayğısı artsa da hər gün,
Sevgilim arxayın ol sən, bu sevgidən aşmaq olmaz.

17-22.11.2019

Niyaldağ, illəri saldıq biz yola

Bir qəzəl söyləyim şəninə, sənin Niyaldağ,
Məğrur görkəmini unutmaq çətin, Niyaldağ.

Zirvələr karvanı səf-səfə düzülüb gəlir,
Gətirir keçmişdən bir xəbər yəqin, Niyaldağ.

Ürəyim aralı olsa da bu günlər səndən,
Gördüyüm röyalar necə də şirin, Niyaldağ.

Qoynunda böyüdüm, ötüşdü dövran, neyləyim,
Qalar xatırələr qəlbimdə, dərin, Niyaldağ.

Bilinmir heç, neçə illəri yola salmışan,
Açılmır hələ də tarixdən sərrin, Niyaldağ.

Əsrlər söyləyir Cavanşir yadigarısan,
Girdiman səsləyir, ellər qoy bilsin, Niyaldağ.

Hafızəm, çeşməndən su içmiş şair oğlunam,
Yorulmaq bilmərəm, qoymayırlı hicrin, Niyaldağ.

26-27.11.2019

Gözəl sözü ürək deyər

Ey gözəlim, gözəllərə güzel sözü ürək deyər,
Sözlərində min bir məna, bəzən sevgi, bəzən kədər.

Şükür edərəm mən Allaha, nəzmə çəksəm sözlərimi,
Ki, eşitsin pərvərdigar, dildarıma versin xəbər.

Hər gözəlin öz yeri var, hər sözün də öz qiyməti,
Hər gördüyüm pəricahan bilməz nədir onda dəyər.

Tək sən bildin, qəlbim nədən, indi hər gün nəğmə söylər,
Tək sən bildin, bu nəğmələr susmaq bilməz axşam, səhər.

Eşitdiyin ürəyimin ah-naləsi, fəryadıdır,
Ey vəfasız, kifayətdir, mənə hərdən salsan nəzər.

Vəfasızlar peşman olur, söyləyirlər, əvvəl axır,
Hər gözəlin öz dövranı, zaman keçər, ötüb gedər.

Sən Hafızə könül ver ki, yenə gəlsin ömrə bahar,
Sözlərində mənaya bax, qəm-kədərdən qalmaz əsər.

06-07.12.2019

Sevinərəm yetəm yara

Ey gül, canı sərf edərəm, görmək üçün səntək canı,
Ta hicrinə mən dözərəm, qəlbim desə yarın hanı?

Sevinərəm yetəm cana, sevinməzmi bundan canan?
Söyləməzmi yetər həsrət, tutanda ahım cahani?

Görəsəm yarı qəlbim ağlar, sevinc yaşı seltək axar,
Kədər gedər ürəyimdən, tərk eləyər bu dünyani.

İstəməzmi qəlbəi yarın ürəyimiz bir döyünsün?
İstəməzmi eşqimizlə başa vuraq biz dövrəni?

Könlüm deyir, fikir etmə, sən yarə bir namə göndər,
Cavabını yəqin verər, ürəyimin var gümanı.

Gəl ey canım, ömrümüzü sərf etməyək hədər yerə,
Yadına sal, necə oldu Leyli Məcnunun dastanı.

Ey Hafızın pak eşqini dilində dastan eyləyən,
Bu dastan; sən yaşatsan, sona yetirər hicrəni.

09-10.12.2019

Eşq daha əfsanə olub

Dönmüşdür indi zəmanə, eşq daha əfsanə olub,
Mal-dövlətin varsa əgər, gözellər pərvanə olub.

Qeys də Məcnun ola bilmir, Leylinin istəyi başqa,
Kim istərsə könül versin, deyərlər divanə olub.

Dağ-dərəni fəth eleyen Fərhad daha dəbdə deyil,
Kimsə saraylar ucaltsa, istəkdə yeganə olub.

Kitablar dəbdən düşübdür, Fizuli ah-fəqan eylər,
Oxuyan tapılmış əsla, çün ruhu viranə olub.

Keçən günlər, keçib gedib, can dediyim can eşitmır,
Görənlər də hey söyləyir, təqsirkar zəmanə olub.

Zaman zaman təki gedir, tanrı buna rəva bilib,
Yəqin dəyişən insandır, hər şeyə biganə olub.

Sən, ey Hafız, gördüyündən qələm alıb, yaz dəftərə,
Qiymət verən zaman yetər, səndən bir nişanə olub.

19-20.12.2019

Söylə, bu nə sirrdir

Şükürələr Xudaya, ayırdın mənə də zaman,
Qəlbimdə yaratmaq eşqinə yaratdırın güman.

Yaratmaq bir sirrdir, kimsənin yoxdur xəbəri,
Verəcək qiyməti, yəqin ki, bir zaman dövran.

Yaratmaq eşqiyələ ürəyim vurandan bəri,
Qəlblərə yol tapar incilər, eylərəm ehsan.

Yazılan hər şeir, rübai, deyilən qəzəl,
Fələyin sırrıdır, bir zaman ahımdan yanan.

Hər şeir qəlbimin naləsi, kimə söyləyim?
Məsləhət bildilər, yenə də yarə et bəyan.

Gümanım ol yarə varmidir, bilmirəm nədən?
Könlümün xəbəri olmadan tutmuşdur məkan.

Ey Hafız, söylə, bu nə sirrdir, bilmək istərəm,
Yayılıb aləmdə, olubdur sanki bir dastan.

25-26.12.2019

Dünya sənsiz nə lazım

Bilən yoxdur, nədir qəlbin bu sırrı,
Nəyi sevir, nədən gəlir kədəri.

Günüm sevinc, günüm qəmdir, nədəndir?
Bəzən azdır, bəzən də çox qədəri.

Ürəyimi həsrət üzür neyləyim?
Zərrə-zərrə almaq istər xəbəri.

Könlüm yanır, səndən ayrı dolansam,
Qəlbim ağlar, səni görəndən bəri.

Keçdim candan, dünya sənsiz nə lazım,
Ol səbəbdən bir də görüm dilbəri.

Bəs deyilmi, ey afətim, əzablar,
Bu sevdadan söylə varmı betəri?

Bir gün gələr qəlbin səndən inciyər,
İstər səndən haqq-hesabı, dəyəri.

Hafızın də üzəyi var, səbri var,
Getsə əgər, qalar şeri, əsəri.

28-29.12.2019

Gələr qocalıq

Bir zaman eşq odu səni tərk edər, gələr qocalıq,
Xəyallar qayıdar hər axşam-səhər, gələr qocalıq.

Yadına düşürmü, bu yolda zirvələr fəth edərdin?
İndisə köməyə çəliyin yetər, gələr qocalıq.

Gözlərin yol çəkər, üzər qəm-kədər, qəlbin incələr,
Ürəyin sərt sözdən o dəm çövrələr, gələr qocalıq.

Ötürdün illəri ömürdən belə, əsən küləktək,
Keçmişdən xatırə eyləsə səfər, gələr qocalıq.

Dostların əgər getsələr, ürəyin boşalar tamam,
Yeni dost tapmağın çətin nə qədər, gələr qocalıq.

Zamanı saxlamaq heç kəs bacarmaz, ötüb gedəcək,
Qocalıq dövrünü sanma gəl hədər, gələr qocalıq.

Ey Hafız, qocalıq sərvətdir, hərgah qismətin olsa,
Elin də, yurdun da hörmət göstərər, gələr qocalıq.

04.01.2020

Məni hərdən xatırla sən

Kədər məndən ötüb gedər, məni hərdən xatırla sən,
Bəlkə eşqin canə yetər, məni hərdən xatırla sən.

Heç bilmədim məndən niyə, ayrı gəzib dolanırsan,
Könlün istər alsın xəbər, məni hərdən xatırla sən.

Yada salsañ əhd-peymanı, könlün məgər sizildamaz?
Qəlbim istər səntək əsmər, məni hərdən xatırla sən.

Neyləyirəm malı, mülkü, sənsiz onlar sevinc verməz,
Sənlə təki tapdım cövhər, məni hərdən xatırla sən.

Rəqiblərlə sevda qurmaz, könlün sənə hey söyləyər,
Muradına çatmaq istər, məni hərdən xatırla sən.

Ahım tutanda aləmi, qəlbin sənin eşitməz heç,
Ürək daşdan olsa əgər, məni hərdən xatırla sən.

Nə söyləsə Hafız aşkar, sevər onu tanıyanlar,
Dünya bir gün onsuz deyər, məni hərdən xatırla sən.

05.01.2020

Qəlbim deyir, gözləmə sən

Dedilər ki, ol dildarın hər yanda səndən danışır,
Yazdığını qəzəldən dəftər sinəsi hərdən alışır.

Söylərəm qoy söyləsin, söylədiyi ürəkdəndir,
Qəlbim fərəhdən döyüñür, ruhum göylərlə çalışır.

Eşitməsəm ondan xəbər, halım pərişandır yaman,
Sevinc gedir, kədər gəlir, düşüncələr hey qarışır.

Heç bilmirəm, bir zamanlar könlüm nəğmə yazacaqmı?
Ötür günlər, örür illər ürək zamanla yarışır.

Gəl sevgilim, məndən uzaq dolanma sən, söhbət olur,
Məndən sənə, səndən mənə, aralıqda söz dolaşır.

Rəqiblərim çox çalışır, səni məndən uzaq salsın,
Əhdi-peyman eyləmişik, küsmək bizə heç yaraşır?

Qəlbim deyir, gözləmə sən, bu gün sabah yar gələsi,
Yollar özün, ol məkana, desinlər Hafiz barışır.

09.01.2020

Elmin yolları çox çətin oldu

Yandıran qəlbini bir həsrət, ta ki, əzəldən oldu,
Seçdiyin bu yolda çəkdiyin əzab bəs nədən oldu?

Varmıdır hər kəsin qisməti, ona açılsın sirlər?
Tək-tək seçilmiş insana müyəssər, bu, hərdən oldu.

Tanrı sevdiyi insana sirləri bəyan eyleyər,
Açılan bu sirlər qanundur, elmdə bir məskən oldu.

Elmdə atılan hər addım alımə şərəf gətirər,
Yazılan kitablar, qanunlar məşhuri vətən oldu.

Elm yolu mürəkkəb, gətirər həm sevinc, həm də ki, kədər,
İmzani görəndə orda, millət də sevinən oldu.

Hafuz, bu yolda çəkdiyin əzablar bir gün ki, gələr,
Dillərin əzbəri, qəlblərdə yaşayan nişanən oldu.

21-23.01.2020

Nədən yanmır bu asiman

Nədən yanmır bu asiman, verdiyin sonsuz cəfadan,
Ürəyim hey alovlanır, dayanmadan zaman-zaman.

Bu sevdadan qəlb pərişan, görən deyir nə haldır bu,
Yarə deyin ötsə zaman, məgər olmazmı peşiman?

Soruşdum mən varmı güman, bilən yoxdur ki, söyləsin,
Qəlbim edər gündə fəqan, çarə yetməz versəm ehsan?

Dedilər istərsən aman, ustadları oxu hərdən,
Leyli, Məcnun olan andan, vardır sevənlərdən dastan.

O dastanın vaxtı ötmüş, dövran indi tamam başqa,
Əgər qəlbdə olsa tufan, getməz ondan yenə hicran.

Bəlkə hicran ötüb keçər, həsrət qalar ürəyimdə,
Görsə nədən həsrətdəyəm, canan özü edər üşyan.

Sən, ey Hafız, heç qəm yemə, artıq xəbər yetib cana,
Bu gün, sabah verər qərar, edər yəqin əhdidi bəyan.

26-27.01.2020

Bir möhlət istədim

Bir möhlət istədim, Tanrıdan verəndə qərar,
Yaratmaq eşqiyə ürəyim çırpinib yanar.

Vaxt lazımq qəzəli yazmağa yetişsin ustad,
Ustadın şeirində hikməti, fəlsəfəsi var.

Qəzəl yaz, oxuyan söyləsin, min kərə əhsən,
Qəzəlsiz məclis də sükünet, sanki bir məzar.

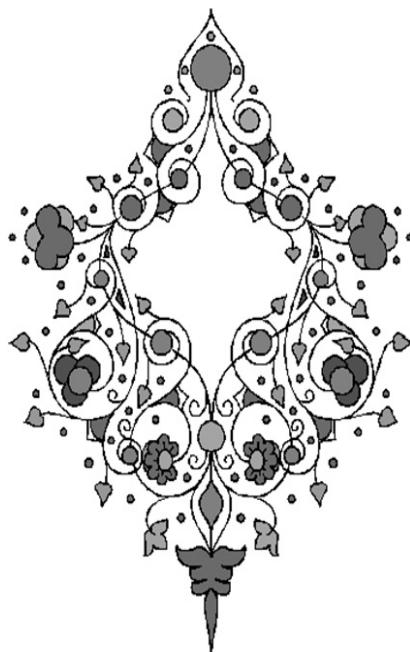
Mey olan məclisdə ürəyə qəzəl yol açar,
Qəzəllə qazanar aləmdə şair etibar.

Qəzəl sevənlərə köməkdir, yaddaşda qalar,
Həsrətlə hər şirin kəlməni yadına salar.

Qəzəl qocalara dayaqdır, qəlbində dildar,
Gələr xatırələr yenidən bir daha təkrar.

Qəzələ qiyəməti Nizami, Fizuli vermiş,
Qəzəllər yaz, Hafız, qalma bu cərgədən kənar.

30-31.01.2020

VƏTƏNƏ OĞUL OLMAQ ŞƏRƏFİ

(Əli bəy Azərinin "Oğul" povesti haqqında)

Yaradanın ən böyük kəşfi, şah əsəri insandır. İnsanın isə ən böyük kəşfi V.Şekspirin dediyinə görə, özündə olanı tapmaqdır. Simon de Bovuar "ən müüm əsərim həyatımdır", - deyirdi. İnsan özünün cəmiyyətdəki mövqeyini, istəklərini, cəmiyyətə verəcəklərini bilmirsə, "həyat kimin ovçu, kimin şikar olacağını özü müəyyənləşdirəcək" (Bertran Rassel). Bill Qeytsin düşüncəsi də maraqlıdır: "həyat ədalətli deyil, bu fikrə nə qədər tez öyrəşsəniz, o qədər yaxşı olar". Yeni fikir olmasa da deyim ki, həyat mübarizədir, bu mübarizədə yixiləndən azı bir dəfə çox ayağa qalxmağı bacarsan, qalıbsən. Cəsarət, əzm, iradə ayaqda durmaq üçün ən etibarlı dəstəkdir. Cəvahirləl Nehru da bunu deyirdi: "uğur çox zaman cəsarətli insanlara xas olan şeydir, nadir hallarda çəkinən və nəticələrdən qorxanlar uğur qazana bilər". Qarabağ qazisi, hərbçi - yazıçı, naşir Əli bəy Azəriyə həyat bunları 18-19 yaşıdan anlamağa məcbur etdi. Yoxsa, "ədalətsiz həyat" bu kənd balasını körpə və dadlı şikar kimi rahatca uda bilərdi...

Vaynona Rayder etiraf edirdi ki, "həyatım bioqrafiyalarda yazılışı qədər maraqlı olmayıb". Amma Əli bəyin həyatı maraqlı olub. Əli bəyin özünə və yaradıcılığına yaxşı bələd olduğum üçün bunu əminliklə deyirəm. Orta məktəbi bitirən kimi Xarkov Ali Hərbi Tank komandanlığı məktəbinə qəbul olunan, ünsiyyət və dil problemləri ilə üz-üzə qalan ucqar kənd uşağının həyatı necə maraqlı olmaya bilər? Otuz nəfərlik qrupda yeganə türk kökənlə tələbə - kursantın müxtəlif millətin nümayəndləri, fərqli xarakter sahibləri arasında nüfuz sahibi, sözünün ağası olması buna sübutdur. "İstiqanlı" Azərbaycan balası onunla necə davranmağın sərhəddini erməniyə, gürcüyə və digər slavyanlara başa salmışdı. Q. Markesin sözləri ilə desək, "önəmli olan həyatda başına gələnlər deyil, necə yaşadığındır". Başın ucalığı, yaxud aşağılığının meyarı budur. "Həyat sənin etdiklərin və etmədiklərindir" (Xalid Hüseyni).

Avtobioqrafik əsər yazmaq bəzilərinin fikirləşdiyi kimi heç də asan deyil. Keçdiyin həyat yolunun hansısa anlarını olduğu kimi təsvir etmək ona görə məsuliyyətlidir ki, birinci növbədə özünü, ətrafindakıları, həm də əsəri oxuyanları aldatmayasan. Aldatmağın ömrü az olur. Əsərdən göründüyü kimi, Əli bəy də bunu

yaxşı anlayır. İkincisi, şahidi olduğun hadisələr hamıya maraqlı olmaya bilər. Ona görə də əsərə elə bir süjet xətti, kulminasiya nöqtəsi, təhkiyə tapmalısan ki, çəkdiyin zəhmət hədər getməsin, hamının olmasa da çoxluğun marağına səbəb olsun. Üçüncüsü, avtobiografik əsər təxəyyüldən daha çox reallığın məhsuludur. Reallığı itirməmək əsas şərtidir.

Əli bəy "Oğul" povestində özünün görünən və görünməyən tərəflərini işıqlandırmağa çalışıb. Povest Moskvada nəşr edilən "Rusiya ədəbiyyatı" jurnalının maraq dairəsinə düşdüyüündən keçən ilin (2019) oktyabr ayında özünə yer tapa bilib. Bu, təkcə Əli bəyin yox, bütöv Azərbaycan ədəbiyyatının uğurudur.

Əli bəyin "o zaman"ını təxmini hesabladım. Keçən əsrin 80-ci illərinə geri qayıtdım. SSRİ adlı xalqlar həbsxanasının slavyanlardan başqa doğması olmadığını, "əyalət" balalarının hərbin sirlərinə yiyələnməsinin şovinist dövlət başçılarını qıcıqlandırdığını, orada yaşayan türk kökənlilərin ancaq hərbi və mülki tikintiyə yararlılığını ahil yaşılılar daha yaxşı bilirlər. Bəs Əli bəy nəyə görə ali hərbi məktəbə qəbul oluna bilmişdi? Təkcə sağlamlığına, idmanla məşğul olmasına, iradəsinə, inadkarlığına, xarakterinə görəmi..?

O dövrə orduda, hərbi təhsildə "dedovşina", "çumo", "çurban", "salaqa", "molodoy" jarqonları, şəxsiyyəti təhqir edən söyüslər çıçəklənmə dövrünü yaşamaqdaydı. Şübhəsiz ki, qürurlu Oğuz türkü kursant "hiyləgər gözülü", ilanın ağzından çıxan qurbağa sıfəti, yumoru və ciddiliyi bilinməyən, liliputa bənzədiyindən "köstəbək" ləqəbi ilə çağrılan Dronnikovun "oğul" ironiyasına dözə bilməzdi, dözmədi də. Çünkü dünyanın əksər xalqlarından fərqli olaraq, türk ellərində həmişə namus, qeyrət, ismət, şərəf, ləyaqət kimi əxlaqi kateqoriyalar mənəvi safığın meyarı sayılıb.

Dronnikovun "E-e, oğul!" müraciəti qəhrəmanın heysiyyətinə toxundu, ona elə gəldi ki, "o, sözü düz demədi, belə birtəhər səsləndirdi":

"Gərilmiş bütün əsəblərimlə yumruğumu düyünlədim və var qüvvəmlə təpəsinə bir zərbə endirdim".

Təcavüzü təqdir etmirik, amma insan istənilən halda öz şərəfini qorunmalıdır.

Qrupda hamidan iki yaş böyük, həm də ən güclü hesab olunan Belousovun "yumruğunu düyünləyib do-daqlarını əsdirə-əsdirə "sən... sən... sən oğulsan?!" kə-

kələməsindən bunun sual, yoxsa dava salmaq istəyi, yaxud kinayə olduğunu heç kəs bilmədi. Yəqin cəsarətsizliyin təsdiqiyydi... Belousov qəşəng bilirdi ki, türk oğluyla belə "zarafat" etmək qorxuludur...

"Oğul", "oğlum" rişxəndinin arxasında elə "incə" məqamlar dayanır ki, həssas, şərəfini qoruyan "istiqanlı" Azərbaycan oğlunun ləyaqətinə mütləq toxunmaliydi:

"Oğul - bu söz sadəcə bir müraciət deyil, heç çağıriş, ləqəb də deyil, atıq bir təxəllüsdür. İndi bunun, bəlkə də, bir o qədər mənası yoxdur, amma... o zaman böyük əhəmiyyəti vardi..."

Sözün özü məni qıcıqlandırmırıdı. Məni qıcıqlandıran Dronnikovun bu sözü təhrif edərək tələffüzüydü, gah "oğlum" kimi ifadə edir, gah da ağızında gəvələyə-gəvələyə elə deyirdi ki, elə bil çeynəyib şirəsini çıxardığı saqqızı yerə atıb, ayağının altında qarışqa kimi əzir".

Dronnikovun "dərs"ini verdiyi gündən hamı onu "oğul" adlandırmaya başladı. "Möhkəm iradəli, sağlam bədənli, təmkini, səbri yerində" olan, güleşməyi, savaşmağı bacaran Vətən oğlu üçün "həmin gündən "oğul" sözü ən şirin, ən məğrur, ən xoşbəxt anlayış mənasına keçdi..." "Oğlu" həm də "oğul" deməkdir. İndi "oğul" müraciəti əvvəlkinə bənzəmirdi. Qürur-luydu...

Xarkov şəhərində Nəcəf Nərimanovun adına küçənin olması ilə fəxr edən povestin qəhrəmanının sevinci səmimidir:

"Yəqin o da "oğul" olub", haqqında məlumatlanan kimi dərhal belə düşündüm..."

Qürur duymağa başladım, həm onun kimi tankçı olduğunu görə, həm də "oğul" adlandırıldığından..."

Bəli, Nəcəf Nərimanov Azərbaycanın görkəmli siyasi və ictimai xadimi, mütəfəkkiri Nəriman Nərimanovun Vətən uğrunda canını fəda edən qəhrəman oğlundur, oğuldur.

Povestdə ayrı-ayrı xalqların milli xüsusiyyətləri, şərəf və ləyaqət "dərəcə"ləri dəqiqliklə qələmə alınıb:

"Erməni Mişa Vardanyanı meymun kimi ələ salıb oynatmaqları vardi, bu onun özünə də xoş gəlirdi".

Bəli bəy Azəri milli ruhumuzun ayrı-ayrı "özünə-məxsus xüsusiyyət"lərini - qəbiristanlıqdan keçəndə qəribə hissələr keçirməyimizi yazanda fikirləşdim ki, bu xasiyyət ancaq bizə məxsusdur. "Cərgədə gəzməkdən azad olmaq üçün ayağım burxulub" deyə axşamaq, yalandan taqım komandirinin arvadının NBM-də gözlədiyini deyərək, Popovu axtardığını bəhanə gətirərək "samovolka"ya getmək, patrullar tərəfindən tutulanda hərbi biletin əvəzinə biletin üz qabığını verib aradan çıxmak "istedad"ımızı yazılı gözəl vurgulayır. İstər-istəməz dodağımız qaçıır, özümüz özümüzə gülük. Bəlkə də bu, ilk anda belə görünür. Daha diqqət-

lə baxanda yazıçının sətiraltı bir çox məqamlara toxunduğu üzə çıxır. Axi o, qəhrəmanını sadəcə, əylənmək məqsədilə bu fəndlərə əl atmağa məcbur etmir. Povestin qəhrəmanı Böyük Vətən müharibəsində xüsusi şücaətlər göstərmiş Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadəni bir həmyerli kimi xatırlayır, onunla müqayisə olunacaq xəyallar qurur. "Qəhrəmanlıqlar təkcə müharibədə baş vermir ki?" - deyə düşünür, sühl dövründə nələr etmək haqqında düşünür. Elə o üzdən də bu fəndlər üzərində "məşq" keçir.

Povestdə Vətənimizin torpaqlarının işğal olunması, "nəyə görə ermənilər türklərlə barışa bilmirlər?" sualına kursantın dolğun və hərtərəfli cavabı bu günümüüzün acı həqiqətlərinin bədii ədəbiyyatda - avtobiografik povestdə öks etdiriməsi cəhətdən çox aktualdır. Bu, Vətən tarixidir. Əli bəyin hərb tarixinə hər əsərində müraciət etməsini xüsusilə qeyd etməyim yerinə düşər.

"Oğul"un finalında hərbi təhsil illərindən on illər sonra, texnologiya əsrində lirik qəhrəmanla virtual dostluq edənlərdən birinin tələbə yoldaşını axtarması, hətta onun doğulub boy-a-başa çatdığı doğma Zəngilanın adını unutmaması qəlbimizi Vətən sevgisi ilə coşdurur.

Davidenkonun yazdıqlarından:

"Sözün düzü, mən belə cavab eşitmək istəmirdim, istəmirdim desinlər ki, Oğul döyüslərdə həlak olub, hərçənd belə təsəvvür edirdim. Ona görə ki, başqa cür ola bilməzdi. Ola bilməzdi ki, Oğul təslim olsun, Oğul öz torpağını, müdafiə etdiyi mövqeyini düşmənə təslim etsin..."

Xarkovdan qayıtdıqdan sonra Oğulun taleyinə biganə qalmayıb onu axtaran Davidenkonun nəzərinə bir şəkil sataşdı:

"O, təlim poleqonunda türk zabitləri arasında qoşunlara təlim-məşq keçirdi.

Bəli, bu o idi, illər keçsə də sıfət cizgiləri yerindəydi. Hərbi mundir və komandirlilik ona necə də yarışdı.

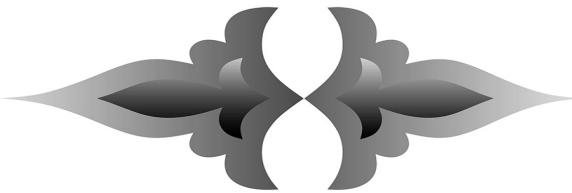
Kresloya yayxanıb dərindən nəfəs aldım və sakitləşdim...

O, əsl Oğul idi. O, ölməməliydi. O, Ölə də bilmədi..."

Vətənə əsl Oğul olmaq ən böyük şərəfdır, həm də xoşbəxtlikdir. Bu şərəf və xoşbəxtlik gördüyüümüz işlərin nəticəsidir...

Bəli bəy Azərinin "Oğul" povesti, məncə, bir yenilikdir, kişi cinsindən olan hər bir Azərbaycan vətəndaşına Vətənə gərəkli vətəndaş olmağa, oğul olmağa bir çağırışdır.

VAQİF OSMANOV
mart 2020.

ƏLİ BƏY AZƏRİ

hekayələr

RƏNCBƏR CƏFƏRQULU

Cəfərqulu kişi rəncbər kimi ad-san qazanmışdı. İnsan fən, işinin ustası idi. Xeyir-bərəkət də əlinin, ayağının ruzisindəydi, haram şumlayıb əkir, ora toxum səpirdisə, ordan bol məhsul götürülürdü. Sorağı qonşu kəndlərə də yayılmışdı, hamı istəyirdi ki, tarlasını Cəfərqulu kişi şumlaşın.

Payız girəndən ta qar yerə düşənə kimi günü çöllərdə keçirdi. Qara və Sarı öküzünü boyunduruğu salar, kotanı qoşub səhərdən axşamadək yer şumlayardı. Yorulmaq nədi, bilməzdi. Zəhmətinin qarşılığında günəmuzdalar, ailəsini halalliqla dolandırırdı.

Bir dəfə rəncbər Cəfərqulunun başına qəribə bir hadisə gəldi. Ömrünün sonunadək həmin hadisəni unuda bilmədi, ele hey heyfini çəkdi.

...Qızıl payızın günəşli günlərindən biriydi. Belə havaya ələ düşməzdi. Cəfərqulu kişi kəl kimi güclü öküzləri ilə Çilpaq yalın ətəyindəki sahəni şumlayırdı. Yer yumşaq olduğundan iş yaxşı gedirdi, öküzlər çox da gücə düşmədən kotanı dartıb aparır, torpağı çevirir, yeri şirəmlayırdılar. Günortaya yaxın demək olar ki, yerin çoxu sıyrılmışdı, torpağın qarası göz oxşayırı. Birdən öküzlər təhlükə hiss etmiş kimi dayandılar. Bu dəm Cəfərqulu kişinin də qulağına səs gəldi. Başını qaldırıb qabağa baxanda təpənin üstündə bir adam gördü. Yekəpər bir kişiydi, ucadan danışa-danışa var-gəl edirdi. Əllərini yana açaraq gəzişir, sanki nəyə isə təəccübəndiyini bildirərək deyinirdi.

-Mən bu işə mat qalmışam. Mən bu işə mat qalmışam... Mən bu işə mat qalmışam...

Cəfərqulu kişi əvvəl ele zənn etdi ki, təpənin başındakı yekəpər kiminləsə mübahisə edir. Ha diqqət yetirdišə ikinci adam gözünə sataşmadı. Sonra öz-özünə danışanın dəli olduğunu, başına hava gəldiyini düşündü. "Bu niyə öz-özünə danışın ki?" - deyə yazıçı gəldi ona. Onsuz da dayanmış öküzlərə bir də "hoş" deyib kotandan düşdü. Gərnəşib quluncunu qırıldıdan sonar asta adımlarla təpəye tərəf yön aldı. Yorğunluğuna baxmayaq qanrlıb geriyə baxmadan birbaşa təpənin başına çıxdı. Hələ də dayanıb-durmadan gəzişən, gəzişdikcə də

deyinən, hələ bir az da səsini ucaldan kişiyyə yaxınlaşdır salam verdi. Yekəpər gözünün ucu ilə onu tərs-tərs süzüb dünyani qucaqlayacaq kimi qollarını nə ki var yana açaraq gəzinir, deyinməyinə davam edirdi:

-Mən bu işə mat qalmışam. Vallah, mən bu işə mat qalmışam. Mən bu işə...

Adam deyinə-deyinə təpənin başına firlanır, üzünü kəndə tərəf tutaraq sanki haraylayırırdı.

-Ay camaat, vallah, mən bu işə mat qalmışam.

Cəfərqulu kişi baxdı ki, bu adam dəliyə həm oxşayır, həm də oxşamır. Odur ki, üzünü ona tutub tam ciddiliklə, elə onun kimi ucadan səsləndi:

-A kişi, bir ayaq saxla görüm, sən axı hansı işə mat qalmışan? Burda nə iş var ki, sən ona mat qalasan?

Cəfərqulu kişi çox dedi, adam az eşitdi, daha soruşmaqdan bezdi, geri qayıtmaq fikrinə düşdü.

-Bax, axırıncı dəfə soruşuram. Deyirsən de, demir-sən, çıxıb gedirəm. Sən hansı işə mat qalmışan?

-Burda başqa iş var ki? - Adam dayanıb Cəfərqulu kişiyyə tərs-tərs baxdı. - Sənin işinə mat qalmışam.

-Mən nə iş görmüşəm ki, sən də mat qalasan? - Güñah iş tutmuş usaq kimi Cəfərqulu kişi təəccübəndi.

-Day, nə etməmisən? Sənin işin nədən ibarətdir?

-Mən faşır bir kəndçiyməm, rəncbərlik edirəm. Yer şumlayıram, taxıl əkirəm. Günəmuzd qazancımla ailəmi dolandırıram.

-Elə mən də sənin bu işinə mat qalmışam. Mat qalmışam ki, sən tək öküzlə bu qədər yeri necə şumlamaşan.

"Tək öküzlə" kəlməsi Cəfərqulu kişinin sıfətində tərs sillə kimi şappıldadı. Tez əvvəl öküzlərinə və şumladığı tarlaya baxdı. Sahənin yarıdan çox şumlanmış hissəsi göz oxşayırı. Qara öküz boyunduruqdaydı, Sarı isə yerində yox idi. Cəfərqulu kişinin gözü alacaklandı. Bir neçə dəfə gözünü yumub-açıdı, başını silkələdi, amma heç nə dəyişmədi. Boyunduruqdakı Qara öküzyüdü, özü də tək idi. "Mən axı boyunduruğu açmadım, Sarı necə açılıb gedə bilər?" Cəfərqulu kişi özü-özünə sual etdi, göz gəzdirib hər tərəfə baxdı, Sarı öküz gözünə dəymədi.

-Bax, bunu deyirdim. - Bayaqdan bəri təpədə varğəl edib, özü-özünə danışan kişi indi Cəfərqlu kişinin üstünə yeriyirdi, gəlib lap qabağında dayanmışdı, gözünü də düz gözünün içində zilləmişdi. - Mən bu işə mat qalmışam ki, sən tək öküzlə bu qədər yeri necə şumlamışan.

-Elə mən özüm də... - Cəfərqlu kişi sözünün gerisi ni gətirmədi, əcaib hərəkəti ilə ona bədbəxtlik gətirən yekəpərin yanından dinməzcə aralandı.

Ertəsi gün Qaçaq İsrafilin adamlarının rəncər Cəfərqlunun Sarı öküzünü boyunduruqdan açaraq necə aparması xəbəri ellərə yayıldı...

YEZNƏ-QAYIN MAAŞI

Müstəqilliyyin ilk onilliyi idi. Sovetdən qalma zavod və fabriklər təzə-təzə bağlanır, əvvəzdə yeni-yeni şirkətlər, firmalar yaradılırdı. "Yeznə-qayın maaşı" da yeni yaradılan şirkət rəhbərlərindən birinin "kəşfi"ydi. Onda heç kimin yuxusuna da girməzdi ki, iyirmi ildən sonra dünyani lərzəyə getirəcək Koronavirus adlı bir epidemiyə ilə bağlı işsiz, qazancsız qalan insanlara yardım nəzərdə tutulacaq. Özü də "yeznə-qayın maaşı"na oxşar formada, yəni ailədə bir nəfərə...

Səxavət qarajı asanlıqla tapdı, çünki oraları yaxşı tanıyordu. Sovetlər vaxtında indi qarajın yerləşdiyi ərazidə böyük bir zavod vardı, Səxavət də orda sürücü işləyirdi. Talein qismətinə bax ki, şirkətin qarajına sürücü axtarışı elanı da onun qarşısına çıxıb.

Müdir Səxavəti çox gözlətmədi, katibə xəber verən kimi qəbul etdi. Sənədlərinə baxdı, harda yaşıdığı, halarda işlədiyi ilə maraqlandı.

-Hazırda boş maşınımız yoxdur, hamısı reysdədir. - Müdir dedi. - Ancaq bir təklifim var.

-Buyurun! - Səxavət ümidiñ üzmədən dilləndi, ona istənilən halda iş lazım idi, xeyli müddətdi işsizdi, evə qazanc götərə bilmirdi.

-Sizi ehtiyat sürücü kimi götürərik. - Müdir bildirdi. - Bir sudaşyan maşınımız var, ona sürücü təhkim etməmişik. Üç-dörd gündən bir qarajda olan sürücülərdən biri onunla gedib su götərir. Hələlik sudaşyan maşını işlədərsiniz. Tezliklə prişepli maşınlarımız olacaq, onda yəni maşınlardan birini təhvil götürərsiniz.

Şirkət uzaq məsaflərə yükdaşımış ilə möşguldü. Furqon-prisep Kamaz, Super Maz maşınları ilə ölkələrası yükler daşınırırdı. Səxavət də zavod bağlanana kimi prisep Kamaz sürücüsü işləmişdi, Bakıdan rayonlara tikinti materialları daşınmışdı. Müdirin təklifi onun ürəyincə oldu.

-Yeznəmiz Adil də iş axtarır. O da bizim zavodda prisep Kamaz işlədir, rayonlara birlikdə tikinti materialları daşımışq. Bəlkə, sudaşyan maşını verəsiniz o, işlətsin?..

Müdir razılaşdı.

Ertəsi gün Səxavət Adillə birlikdə gəldi. Müdir hər ikisi ilə yenidən söhbətləşdikdən sonra sudaşyan maşını Adilə təhkim etdi.

-Hələlik sən də Adilin yanında ol, maşının əyər-əyisiyinə baxın. - deyə Səxavətə tapşırıq verdi. - Maşın olan kimi səni reysə göndərəcəyəm.

Şirkətin işi yaxşı gedirdi. İki-üç gündən bir su götirməli olurdular. Səxavətə Adil boş vaxtlarını da bir yerdə keçirir, müdir dediyi kimi, sudaşyan maşının əyər-əyisiyini düzəldirdilər.

Bələliklə, günlər gəlib keçdi, ay tamam oldu.

Katibə xəbər Verdi ki, nahardan sonra mühasib mاشları paylayacaq.

Səxavət mühasibin maş cədvəlində "yeznə-qayın maaşı" qrafasını görəndə "gözləri kəlləsinə çıxdı":

-Bu nə deməkdir?!

-Müdir özü belə tapşırıb. Siz ikiniz bir maşın işlətmisiniz. Bizdə hər bir maşının sürücüsünə bir maş nəzərdə tutulub. Odur ki, siz yeznə-qayın bir maş alırsınız.

-Biz ikimiz bir maasha necə dolana bilərik? Mən gündə üç paçka siqaret çəkirəm, Adil bir paçka çəkir. Mən bir oturuma üç pors yemək yeyirəm, doymuram, Adil bini güclə yeyir. Mənim ailəm dörd başdan ibarətdir, Adilin ailəsi altı başdır. Bu necə olan işdir, hansı qanunda yazılıb ki, yeznə-qayın bir maş alsın?

-Day orasını özünüz bilərsiniz!..

-Görəcəkli günlərimiz varmış... - Səxavət bir siqaret yandırıb ofisdən çıxdı.

TƏZƏ MÜƏLLİM

"Müəllimin qanması ələ düşməz!" El deyimi

Hər il yay aylarında divarlarını ağardar, yan-yörəsinə əl gəzdirib sahmana salardılar.

Ev cəmisi bir otaqdan ibarət idi - kənd yerlərinə məxsus bircə uzun zal otağıydı. Atakişι imkan eləyib eyvanını və kəllayı otaqlarını tikdirəmməmişdi.

Bu, birotaqlı evdə kənd uşalarına dərs keçirdilər. Üç sinifdən ibarət ibtidai məktəbdi - şagirdlərin sayı iyirmi-

ni keçməzdı. Ucqar dağ kəndi olan Əzgilli də elə iyirmi bir evdən ibarətdi, nə artmirdi, nə azalmirdi. Uşaqlar böyüdükcə şəhərə axışır, hər evdə qocalarla bərabər ancaq bir övlad ailə qurub qalırırdı. Nədənsə, heç müəllimlər də bu kənddə duruş göturmirdilər. Təyinatla gələnlərin hamısı bir il, uzağı iki il işləyib yerlərini dəyişirdilər.

İndi də Hafiz adlı bir genç müəllim göndərmişdir. Hafiz qonşu Bərzan kəndindən idi, özü də institutu yenicə bitirmişdi. Bərzan kəndində hamının ayaması, ləqəbi olduğundan, genç müəllim Hafizi də "mükaflatlandırmışdır", adına "üzüyanıx Hafiz" deyirdilər. Hafiz müəllimin üzü nə vaxt yanmışdı, necə yanmışdı, Əzgilli kənd camaati bunu bilmirdi, heç soruşub öyrənməyi də özlərinə siğışdırırdılar.

Sentyabrın son günü olmasına baxmayaraq kənd camaati işdən-gücdən vaxt eləyib hələ Üzüyanıx Hafizlə əməlli-başlı tanış ola bilməmişdi. Bu gün isə müəllim özü naçar qalıb kənd kişilərini - valideynləri çox vacib bir məsələ ilə bağlı məktəbə - Ataşının evinə toplamışdı.

Validen iclası axşam saatlarında yekunlaşdı, payız axşamı olduğundan artıq qaranlıq düşməndü. Sonda Hafiz müəllim bir siyahı oxudu. Həmin siyahıya əsasən Rayon Xalq Maarif Şöbəsi tərəfindən təmənnasız olaraq kənd məktəblilərinə göndərilən ayaqqabılar böülüsdürülcəkdi. Bu məsələ valideynlərin diqqət və marağına səbəb oldu, çünki indiyə kimi belə bir "yardım" görməmişdir. "Görünür, əvvəlki müəllimlər satıb pulunu ciblərinə qoyublar" - kənd kişilərinin fikrindən ilk keçən də elə bu oldu.

-Mən bilmirəm əvvəlki müəllimlər necə bölgü aparıblar... - Üzüyanıx Hafiz o biri üzünü valideynlərə tərəf tutdu. - Amma mən əlisba sırası ilə tərtib olunmuş siyahını qabağıma qoyub tam ədalətli, prinsipial bölgü aparmışam. Kənd yeri olduğuna görə burada birinci yerdə potu, ikinci yerdə qaloş, sonra ayaqqabı, sonda da sandal gəlir. Mən də siyahıya uyğun ardıcılıqla bölmüşəm. İndi meşoğun ağzın sizin iştirakınızla açacağam. Ayaqqabları meşoğun içindən çıxardıb sizə verəcəyəm.

-Bəs razmerlər necə? Uyğun gələcəkmi? - Damar Bəylər soruştı.

-Sən səsini kəs! - Hetet Hüüsü onun "ağzından vurdur": - Bilmirsən qaloş neçə razmer olur?

-Uyğun gelər. Özüm iri razmerlər götürməşəm ki, uşaqlarınız yun corabla geyinə bilsinlər, ayaqları üzüməsin. Hətta qaloşların içində yeddi nömrə olanı da var. - Üzüyanıx Hafiz dərhal cavab verdi ki, sakitləssinlər, ürəkləri yerinə gəlsin.

-Ə, bu lap Nağdalı kişinin razmerin götərib ki... - Arxa cərgədə oturanlardan kimsə yayı, qış yun corabla doqquz nömrə qaloş geyən Nağdalı kişini xatırlatdı.

-Müəllim, bəlkə əvvəlcə siyahını oxuyasınız... - Montyor Yusif astadan təklif etdi.

-Belə yaxşı olar. - Yerbəyerdən Yusif kişinin təklifi ni dəstəklədilər.

Hafiz müəllim: "O da mənim gözüm üstə", - deyib siyahı üzrə bölgünü oxumağa başladı. Təmkinlə, yavaş yavaş, aram-aram oxudu, valideynlər də kirimişcə dişlərini dişlərinə qıcıyaraq onu dinlədilər. Elə ki, siyahı oxunub qurtardı Törə Təhmasib söz aldı.

-Hafiz müəllim, əlbəttə ki, siz çox alicənablıq göstərib bir meşox ayaqqabını rayon mərkəzindən dalınıza alıb bura, bizim uşaqlara götirmisiniz. Əzgilli kəndinin çörəyini yemiş o biri müəllimlər kimi bazaarda birinə vərib dəyər-dəymozinə satdırıramısmı. Buna görə Əzgilli kənd camaati sizə minnətdardı və yaxşılığınızı heç vaxt unutmayacaq. Amma siz də gərek bizi eşidəsiniz, bölgüdə düzəliş aparısınız. Belə bir təklifimiz var.

-Nə təklif? - Hafiz müəllim Törə Təhmasibin üstünə cocudu. - Mən siyahı üzrə ədalətli bölgü aparmışam. Burda heç kim heç kimdən üstün deyil. Necə bölmüşəmə, eləcə də paylayacam. Vəssalam. Qurtardı, getdi.

-Mənim evim məktəbə lap yaxındır. Familiyamız Alahayarovdur deyə oğlum Ziyadxana Potu yazmışınız. Ziyadxan evdə çıxıb beş metrlik yolu keçən kimi məktəbin həyətinə düşür. Onun ayağı heç vaxt palçıq üzü görmür. Ona ayaqqabı da yaza bilərsiniz, lap sandal da. Amma Təhməzin qızı Yazdagül kəndin ayağından palçıqlı yolla gəlir, siz isə ona sandal yazmışınız. Təklifimiz budur ki, Təhməzin qızına ya potu, ya da qaloş verəsiniz ki, məktəbə gələndə ayağı palçıga batmasın.

-Mən siyahı üzrə bölgü aparmışam. Bölgümü də dəyişən deyiləm. Uşaqlar da məktəbə gələndə yoxlayacağam. Əgər öz aralarında dəyişiklik etsələr, dərsə buraxmayıb, yuxarılara şikayət edəcəyəm. İmkan vere bilmərəm ki, burda özbaşınlıq olsun. Mən nə deyirəm, necə deyirəm, eləcə də olacaq.

Bərk mübahisə getdi. Valideynlər nə qədər xoşaxıeluqla təklif etsələr də Üzüyanıx Hafiz inadından dönmədi. Hətta Yedgar yarmaçanı götürüb müəllimin təpəsinə endirmək istədişə də, qolundan tutdular, vurmağa imkan vermədilər. Axırda yaşça hamidan böyük olan İsfəndiyar kişi sakitcə öz təklifini bildirdi:

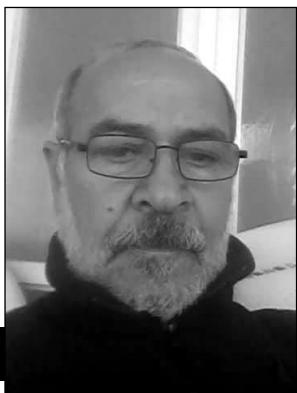
-Siz mane olmayın, imkan verin, müəllim özü bildiyi kimi paylaşın. Biz xəlvəti öz aramızda al-dəyiş edərik.

Qurban kişi lap arxada oturub bütün bunları müşahidə edirdi. O, çox təmkinli adam idi. Müharibəyə görə məktəb oxumasa da çox oxumışlardan məntiqli danışır. Çalışardı ki, belə mübahisəli məsələlərə qarışmasın. Diqqətlə baxar, sonda eşitsələr də, eşitməsələr də öz fikrini bildirib çıxıb gedərdi. Bu gün də mərəkəni dirlədi, dirlədi, Üzüyanıx Hafizin yersiz inadkarlığına dözmədi, axır ki, möhkəmdən şappilti ilə əlini əlinə vurub dilləndi:

-Pah atonan qanmaz yiyesi! - Şappiltiya hamı diksin-di. Əli ilə müəllimi göstərdi. - A kişilər, bundan muğayat olun! Bunun parlaq gələcəyi olacaq. Müəllimin qanmazı ələ düşməz!

Həmin əhvalat dillərdə dastan olub kənd-kənd, el-el dolaşdı. Qurban kişinin sözü də zərb-məsələ çevrildi, el deyimi oldu. O vaxtdan Baharlı eli harda inadkar müəllim görəsə əlini əlinə vurub ucadan: "Pah atonan qanmaz yiyesi!", deyər, qəşş eləyib uğnar.

İllər keçdi, elə Qurban kişi dediyi kimi oldu. Rayon rəhbərliyi, Baharlı camaati Üzüyanıx Hafizdən muğayat oldu, onu vəzifə pillərində irəliyə çəkdilər. O, otuz il-dən artıq rayonun qabaqcıl məktəblərindən birində direktorun kreslosunda əyləşdi.

MƏZAHİR İSGƏNDƏR

SƏNİ SEVDİYİMİ DEYƏ BİLMƏDİM

Səni sevdiyimi deyə bilmədim,
Dondu da kəlmələr, dilimdə qaldı.
"Sevirəm", "ölürəm" deyən birisi,
Səni əllərimdən qopardı, aldı.

Dondu da kəlmələr dilimdə qaldı,
Ürəyim deyəni dil deyəmmədi.
Gözləri yollarda qalan arzular
Vüsal köynəyini day, geyəmmədi.

Ürəyim deyəni dil deyəmmədi,
Oldum bir yanıqlı kaman, tar kimi.
Gah yandım, gah da ki donдум, üzüdüm -
Dağlar quzeyində olan qar kimi.

Oldum kaman kimi, oldum tar kimi,
Çaldı məni bir hey həsrət, intizar.
Nə bitmədi qəmli, üzgün nəğmələr,
Nə bir gedib, tərk etmədi ahu-zar.

Çaldı məni bir hey həsrət, intizar,
Səni də görəndə titrədim, əsdim.
Sənin ürəyinə, sənin qəlbinə
Mən özüm-özümün yolunu kəsdim.

Mən səni görəndə titrədim, əsdim,
Bir payız yarpağı oldum budaqda.
Qəfilcə küləkdən bir axşam çağrı
Boş qaldı budaq da, elə qucaq da...

...Boş qaldı budaq da, elə qucaq da,
Yersiz qürurumu əyə bilmədim.
Kim bilir, bəlkə də bir sözə bənddin,
Səni sevdiyimi deyə bilmədim...

BİLİN MƏZ

Bu dünyanın işi gəldi-gedərdi,
Kimi gəldi, kimi getdi, nə dərdi?
Xətərimiz bir-birindən betərdi,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kim yeyib tox yatar, kimi ac yatar,
Kimi eniş tutar, kim yoxuş tutar.
Yoxuştakı enişdəkin unudar,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kim ocaqdı, kim alovdu, kimi kül,
Kimi buta, kimi tikan, kimi gül,
Buna ağla, buna sızla, buna gül -
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Dünya kimin yarasını sarısın?
Kimi qovar, kimi udar sarısın,
Qovulan, qovan da sorar Tanrısın,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Ər oldu kimisi, ərtək qoydu ad,
Kim oldu arvaddan aşağı arvad,
Onu da, bunu da dışınə bir dad,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Hörmət-izzət nə adladı, sanladı,
Yer samladı, nahaqq haqqı damladı,
Xoruz lal kəsildi, toyuq banladı,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

Kimini eşq, kimi yıldır qərəzi,
Dəyişmədi, kimin nəydi mərəzi,
Qurulanda bir gün mizan-tərəzi,
Vay sənəmi, vay mənəmi, bilinməz!

AZƏRBAYCAN

Əlimizlə vuruldu öz qanadımız,
Kor yabıya döndü Dürat, Qıratımız,
Haram!.. Haram!.. Haram bizə türk adımız,
Yanıb, bizə söyləmə can, Azərbaycan!
Qəlbi viran, dörd yanı qan, Azərbaycan!

Şərəfimiz qoza döndü, silkələndi,
Silkələndi, başımıza çirk ələndi,
Çirk ələndi, qeyrətimiz kilkələndi,
Yanıb, bizə söyləmə can, Azərbaycan!
Qəlbi viran, dörd yanı qan, Azərbaycan!

Uçurulub, düzə dönüb dağlar bu gün,
Düzə dönüb, dünəninə ağlar bu gün,
Ağlar bu gün, başına şal bağlar bu gün,
Yanıb, bizə söyləmə can, Azərbaycan!
Qəlbi viran, dörd yanı qan, Azərbaycan!

Nə qədər ki yanmamışıq, buz olmuşuq,
Buz olmuşuq, biz dağ deyil, düz olmuşuq,
Düz olmuşuq, üzüqara üz olmuşuq,
Yanıb, bizə söyləmə can, Azərbaycan!
Qəlbi viran, dörd yanı qan, Azərbaycan!

MƏN KƏNDƏ DOĞULDUM

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Utammadım, sıxılmadım adımdan.
Sevdim baharın da, sevdim qışın da,
Kimliyimi çıxarmadım yadımdan.

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Öyrəndim dilin də gülün, çıçəyin.
Ötmədim yanından salam-kəlamsız
Nə bir ağsaqqalın, nə ağıbırçeyin.

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Çapdim dağda-daşda qamış atımda.
Bu dağdan o dağa qalxıb, dırmaşıb,
Sonmədi həvəsim, nə inadım da.

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Yatdım, qalxdım qoyun-quzu səsinə.
Şükr edib Allaha gündə min kərəm,
Düşmədim şan-şöhrət, sərvət bəhsinə.

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Gah gəzdim, dolandım ayaqyalın da.
Gah oldum dünyanın ən ağıllısı,
Gah da oldum dəlisayaq halında.

Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım,
Nəfəsim ilk bahar nəfəsi oldu.
Tikanlı yollarda addım səsindən
Qəlbimə bir Vətən sevgisi doldu...

...Elə, kəndlə oldu atam, anam da,
Nə ona, nə buna baxıb, utandım.
Nə qədər məsudam, xoşbəxtəm, Allah,
Mən kənddə doğuldum, kənddə boy atdım!

YAMANDI

Bir sərvin, palidin, qoca çinarın
Bir gün dönüb, kol olmağı yamandı!
Bir olan Vətənin, bir olan elin
Ayrılıb, sağ-sol olmağı yamandı!

Cavabı düz olmaz, hər düz sorğunun,
Kim düzün, kim haxlar sözün oğrunun,
Haqqın, ədalətin, düzün, doğrunun
Dönüb, şərə yol olmağı yamandı!

Kimi düzə salar, kim dağa meyil,
Kimi eşqlə gəzər, kim veyil-veyil,
Fəhmin, təfəkkürün, nə aqlın deyil,
Təkəbbürün bol olmağı yamandı!

Ucalammaz kim öyünər özüylə,
Kim külüylə, kim oynayar közüylə,
Haqqın, ədalətin şeytan sözüylə
Döyülb, zol-zol olmağı yamandı!

Məzahir, söz demə gəl, tərsə-mərsə,
De sözünü birnəfəsə, de kəsə,
De namərdə, naxələfə, nakəsə
Bir mərdin əl-qol olmağı yamandı!

OLMAYAYDI

Bu olan dünyada nolayıdı, Allah,
Nə fəryad, nə nalə, vay olmayayıdı.
Çəkməyəydi həsrətini qarın qış,
Gözündə buz donan yay olmayayıdı.

Diləyimdi nahaqq Ölə, haqq qala,
Dönməyəydi əhli-qələm naqqala,
Nə pələng tülükyə, nə şir çaqqala,
Tər gül də qanqala tay olmayayıdı.

Qazdığını şər özünə qazaydı,
Düz düz gedib, əyri yoluñ azaydı,
Gündüzünü dünya mərdə yazaydı,
Namərdə nə ulduz, ay olmayayıdı.

Yağmaladı, şər xeyirdən aldı bac,
Dil də, söz də köz üstündə oldu sac,
Məzahir, başına qoyulardı tac,
Feləyin saydığı say olmayaydı!

VƏTƏN ƏLİQANDALLIDI

Yer deşildi, göymü çökdü?
Xan çınarlar boynun bükdü,
Allah!.. Allah bu nə yükdü?
Vətən əliqandallıdı!

Göz qaralıb, batıb səsi,
Yasa dönüb eyləncəsi,
Uçub Bəzzi, Əlincəsi,
Vətən əliqandallıdı!

Gözyaşları dönüb gölə,
Kim utana, de, kim ölü?
Olub bir qul, qara kölə,
Vətən əliqandallıdı!

Nəgmə deməz day, dillər də,
Nə bülbülər, nə güllər də,
Hər tikəsi bir əllərdə,
Vətən əliqandallıdı!

Yağmalansa yurdun, evin,
Necə gülüb, necə sevin?
Zindanında qara divin
Vətən əliqandallıdı!

Fəryadları eşidilməz,
Oğulları Qırat minməz,
Olub da lal, qaradınməz,
Vətən əliqandallıdı!

Cavabsızdı haqq sorğusu,
Can qaytarmaz can oğrusu,
Kora dönüb Koroğlusu,
Vətən əliqandallıdı!

Mil çəkilib gözlərinə,
Kül qalanıb közlərinə,
Başın qoyub dizlərinə,
Vətən əliqandallıdı!

Kor yuxudan durammadıq,
Haqq divanın qurammadıq,
Qandalların qırammadıq,
Vətən əliqandallıdı!

Aralındı təndən başı,
Dəydi səndən, məndən daşı,
Ey Vətənin vətəndaşı,
Vətən əliqandallıdı!

QİYAM-QİYAMƏTDİ, DƏDƏ

Yan, alov-aoda calan,
Olmaş şeiri saya alan,
Yağmalanıb, olub talan,
Söz evi qarətdi, Dədə!

Beyin yeri olub kaha,
Yox beynə başda yer daha,
Düz kəlamdan yalan baha,
Yaman ticarətdi, Dədə!

Bir bax sözün qədərinə,
Bürünüb qəm-kədərinə,
Baqqalın borc dəftərinə,
Şair xəcalətdi, Dədə!

Nə huridi, nə də mələk,
Zaman başdan-başa kələk,
Saz dindirib, söz söyləmək
Sanki qəbahətdi, Dədə!

Bu nə mahnı, nə avazdı?
Yazı-pozu yalavacdı,
Şairdən baş kəndirbazdı,
Gör, nə əlamətdi, Dədə!

Nə şəm, şəmə pərvanəlik,
Nə qalmadı divanəlik,
Ayaq başda mərdanəlik,
Başda yaman, bəddi, Dədə!

Qələm yanıb, çəkib əfəgan,
Qoşma, təcnis axıtdı qan,
Day, nə qəzəl, nə qəzəlxan?
Dərd əlacsız dərddi, Dədə!

Heç bilməzsən, nə halətdi,
Zülm əllərdə bir alətdi,
İç rəzalət, cəhalətdi,
Üzdə fəzilətdi, Dədə!

Söz ağladı uzun-uzun,
Əritmədi qəlblər buzun,
Al qopuzun, çal qopuzun,
Qiyam-qiyamətdi, Dədə!
Qiyam-qiyamətdi, Dədə!

HÖKM EDƏN ŞEYTANDI BU GÜN

İnsanın insan ovuna
Kim ağlaya, kim ovuna?
Bir qurunun alovuna
Min yaşı düşüb, yandı bu gün!

Bu nə yazı, bu nə qədər?
Zülüm olmaz bir bu qədər,
Allah, batıb dizə qədər
Dağ da, daş da qandı bu gün!

Can aldı can oğruları,
Noldu Haqqın sorğuları?
Adəm-Həvva oğulları
Bir-birini dandı bu gün!

Yer də, göy də lap laxta qan,
Day, sabaha açılmaz dan,
Mərd olana dünya zindan,
Namərdə meydandı bu gün!

Nə qaranın, nə ağıñ da,
Kimsə olmaz marağında,
Bu dünyani barağında
Hərlədən şeytandi bu gün!

MƏNI

Yandım, alışdım eşqinə,
Tanımadı bu yurd məni.
Yaman küsüb, inciməsəm,
Torpaq, ud məni, ud məni!

Üzü mən sarı dönməyən,
Kiməm, nəyəm, - biləmməyən,
Məni məndə görəmməyən,
Unut məni!.. Unut məni!

Mən olmayan, məni bilməz,
İşığımı bürünəmməz,
İnsan kimi yeyə bilməz
Vallah, heç bir ac qurd məni!

Mənnən sonra məni görən,
Söz bağçamdan min gül dərən,
Dərib, ellərə göndərən,
Nə yan, nə də ovut məni!

Dərd qalmadı bazarda da,
Ki Məzahir ala, dada,
Yandıracaq məzarda da
Bu tar-kaman, bu ud məni!

SORMA HALIMI

Ay dost, sorma əhvalımı, halımı,
Desəm, deməsəm də, sən biləmməzsən.
Can verib, ölüb də gündə min kərəm,
Mən təki yenə can dilənəmməsən.

Dərdim nə, qəmim nə, bilmək istəsən,
Dəyişib, sən mənə dönəsən, gərək.
Öyrənib dağ-daşın dilin, ləhcəsin,
Onların dilində dinəsən, gərək.

Gərək, eşqə-məhəbbətə qul olub,
Buraxasan qollarına özünü.
Elə alovlanıb, elə yanasañ,
Bilməyəsən nə odunu, közünü.

Buraxasan qollarına özünü,
O səni, sən onu buraxmayasan.
Sarılıb boynuna sanki sarmaşıq,
Day, özgə bir səmtə baxammayasan.

Düşəsən elə bir sehrə, tilsimə,
Kimsən, kimsənəsən, biləmməyəsən.
Dalıb xəyallara, min il sonra da
Dönüb, öz halına gələmməyəsən.

Kimsən, kimsənəsən, heç biləmməyib,
Soruşalar, gözlərini döyəsən.
Sonra baxıb uzaqlara, astaca:
"Otam, kolam, bir yovşanam", - deyəsən.

Sonra baxıb səmalara, çəkib ah,
Özünü hansısa bir quş sanasan.
Qan axan dilindən, qanadlarından
Çırpına-çırpına düşüb, qalasan.

Elə alovlanıb, elə yanasañ,
Olmayasan bu halına naşükür.
Süzüb bu od-alovunu uzaqdan,
Deyə öz halına Kərəm min şükür!

Elə alovlanıb, elə yanasañ,
Bir də sönüb, olmayasan kül kimi.
Min oxşayıb, əzizləyib odunu,
Qoxlayanan bir ətirli gül kimi.

Min oxşayıb, əzizləyib odunu,
Yenə də soyuqdu, buzdu deyəsən.
Olub əsim-əsim, alıb yenə də
Sən üst-üstə oddan köynək geyəsən...

...Fikrim də, hissim də qanadlı atdı,
Qovub tutar, od yalayar nalını.
Onsuz da, onsuz da mən olammasan,
Ay dost, sorma əhvalımı, halımı!

ŞEİR YAZA-YAZA ÖLƏCƏYƏM MƏN

Bu gün, sabah, ya da ki, bir başka gün,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən.
Ömrün sevinc yükün, ömrün qəm yükün
Dəftərlə, qələmlə bölgəcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

Heykəlim sal buzdan yonulmayacaq,
İçim də, çölüm də don olmayacaq,
Gəlmişim, gedmişim son olmayacaq,
Min gedib, min dönüb gələcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

Əyəcəyəm bu dünyanın qəddini,
Keçəcəyəm sərhəddini, bəndini,
Elin kədərini, elin dərdini
Öz dərdim, öz qəmim biləcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

Sorub yurdun doğmasını, yadını,
Çapacağam dağda-daşda atımı,
Nər-namərdin, naxələfin adını
Pozub da dəftərdən siləcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

Çay olub gurlayıb, axıb, çağlayıb,
Bir çalıb-oynayıb, bir yas saxlayıb,
Yetimə, yesirə baxıb, ağlayıb,
Dönüb də zalmə güləcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

Soymalanmış, güllələnmiş, asılmış,
Məzarım gah orda, burda qazılmış,
Şair olanlara belə yazılmış...
Yüz ildi, min ildi beləcəyəm mən,
Şeir yaza-yaza öləcəyəm mən!

SƏNİ ALLAH DAN İSTƏYƏCƏYƏM

Silkələdin, alt-üst etdin dünyamı,
Üstə alt, alta da üst deyəcəyəm.
Qiyamət gündündə, hesab qabağı
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm.

Sən mənə, mən sənə qovuşmaq üçün.
Yenə bir can, bircə dirnaq, ət olub,
Bir canda, bədəndə bitişmək üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Uçub da göylərdə quş olmaq üçün.
Dolanıb göyləri, süzüb göyləri,
Sevincdən, fərəhdən huş olmaq üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Əl verib, can deyib, barışmaq üçün.
Yoğrulub-yoğuşub, olub bir nəfəs,
Sən mənə, mən sənə qarışmaq üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Sənin əllərinlə gül yiğmaq üçün.
Bir ağaç altında, bir daş dibində
Sən mənə, mən sənə sığınmaq üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Sayıb, tellərini daramaq üçün.
Nə yerdə, nə göydə deyil, özümü
Sənin gözlərində aramaq üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Ömrümü təzədən başlamaq üçün.
Eşqimlə, sevgimlə, məhəbbətimlə
Bir ömr səninlə yaşamaq üçün.
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,

Mən səni Allahdan istəyəcəyəm,
Axı, səndin nəfəsim də, səsim də.
Səndəki nəfəstək, səndəki səstək
Səndən sonra görmədim bir kəsimdə...

...Qiyamət gündündə, hesab qabağı
Mən səni Allahdan istəyəcəyəm.
Qaytarmasa səni mənə, nə yaziq,
Üstə alt, alta da üst deyəcəyəm!..

YAXŞIDI

O məclisdə dövlət, sərvət var deyil,
Tacidar saz ola, söz nə yaxşidi!
Söz almasdı, söz incidi, ya ləldi,
Seçib də ayıran göz nə yaxşidi!

Bəlirlənər kim yoxunda, bolunda,
Küstü tutma, zor qalmasa qolunda,
Qışda, qarda bir qəribin yolunda
Ocaq nə yaxşidi, köz nə yaxşidi!

Şər olub qara yel, tügən eyləsə,
Namərd, atın mərdin tutub, əyləsə,
Barsız bardan, arsız ardan söyləsə,
Məzahir, səbr eylə, döz, nə yaxşidi!

OLAR

Söz namərdin, meydan zülmün, çapar hey,
Mərd olanı təndirinə yapar hey,
Ya nalə çək, ya da fəryad qopar hey,
Göz yaşların, vallah, seldən-lil olar!

Qış tarimar edən qəlbdə yaz olmaz,
Başından çən, yolundan qar azalmaz,
Nə qədər ki özgə yazı yazılmaz,
Əyilən baş, inildəyən dil olar!

Köçübüdü qartalı, uçubdu dağ da,
Töküb yarpağını hər kol, budaq da,
Bu şaxtada, bu boranda, bu çağda
Nə bağ, bağban, nə də bülbül, gül olar!

At olub, insana insan nallanıb,
Nə can, nə qan, nə də ki bir hal qalıb,
Kor zamanın gərdişində hallanıb,
Kim buz olar, kimi yanar, kül olar!

Kim güvənər qüvvətinə, qoluna,
Kim sağına, kim soluna, puluna,
Məzahir baş qoyar haqqın yoluna,
Gün-günə calanar, dönər, il olar!

MƏNDƏDİ

Qələm, qəmli-qəmli baxma üzümə,
Dünyanın alovu, közü məndədi!
Qılıncdan kəsərli, güldən ətirli
Yerin də, göyün də sözü məndədi!

Eşq edib, eşqimlə qazanmışam ad,
İçim də, çölüm də naleyi-fəryad,
Bir anda Məcnunam, bir anda Fərhad,
Leylinin, Şirinin gözü məndədi!

Dil soruşmaz, alnimdakı nə yazi?
Qış oldu ömrümün baharı, yazi,
Bu dünyannın nisgil dolu payızı,
Qış gecəsi, həm gündüzü məndədi!

Simurğum gəlmədi, yandırdım tükün,
Ayrıldı, bədəndən can oldu sürgün,
Prometey yanğısıñ, Atlantın yükün
Alıb, çəkənlərin izi məndədi!

Məzahirəm, düz yoluyam savabın,
Keçən atar hər ağrısın, əzabın,
Min sorğuya, min suala cavabın
Ən doğrusu, həm də düzü məndədi!

HAQQ HARDADI?

Olan gündən lal gördüyüüm,
Alovuna bürundiğüm,
Qarış-qarış süründüyüm,
Yollar, deyin, haqq hardadı?

Nahaqq qovub, məni izlər,
Nə sədd bilər, nə hədd gözlər,
Siz, ey göllər, ey dənizlər,
Çaylar, deyin, haqq hardadı?

Haqq deyəni de, kim haqlar?
Kim əzizlər, kim qucaqlar?
Dağlar, daşlar, qayalıqlar,
Sallar, deyin, haqq hardadı?

Bir yol deməz mənə kimlər,
Nə mələklər, nə də cılər,
Ey falçılar, münəccimlər,
Fallar, deyin, haqq hardadı?

Gəzdim el-el, sordum eldən,
Sordum göydən, sordum yerdən,
Dili olan, qorxdu dildən,
Lallar, deyin, haqq hardadı?

İNSAN BUMU?

Sağə, sola şər çapdı at,
İtdi inam və etimad,
Olan əşrəfi-məxluqat
İnsan bumu, buyuydumu?

Edib biri-birin tarac,
Qardaş qardaşdan aldı bac,
Kimi yedi, kim qaldı ac,
İnsan bumu, buyuydumu?

Kimi oldu can hayani,
Kimi tutdu bu dünyani,
Olan əzdi olmayıni,
İnsan bumu, buyuydumu?

Hanı sorub, düzən quran -
Tövrat, Zəbur, İncil, Quran?
Kor şeytandan başda duran
İnsan bumu, buyuydumu?

Məzahirəm, sual dolu,
Sorğularam sağı, solu,
Adəm oğlu, Tanrı qulu
İnsan bumu, buyuydumu?

HARADASAN?

Haradasan, ilham pərim.
Gəl gör, nə dar gündəyəm mən?
Öz-özünü yonub-tökən,
Rəndələyən rəndəyəm mən.

Haradasan, ilham pərim?
Bulaq olub axammıram.
Dopdoluyam bulud kimi,
Gözüm sıxıb, yağammıram.

Haradasan, ilham pərim?
Bir dil tapıb, dinəmmirəm.
Çapıb, dağ-daş demədiyim
Xəyal atım minəmmirəm.

Haradasan, ilham pərim?
Pərvanəsiz qalıb şəmim.
Yanıb dili-dodağı da,
Susayıbdı söz gülşənim.

Haradasan, ilham pərim?
Dayanmışam yarıyolda.
Fikrim elə dumanlıdı,
Day, görünmür gözə yol da.

Haradasan, ilham pərim?
Qiyma qəlbim yaralana.
Sözlər düşüb pərən-pərən,
Qələm məndən aralana...

...Əl yetməyən bir budaqdan
De, o gülü necə dərim?
Gəl, əl-qolum, qanadım ol,
Haradasan, ilham pərim?
Haradasan, ilham pərim?

QANDI BU GÜN

Bu şeiri "Azadlıq" radiostansiyasından
Mirzə Xəzəri dinləyə-dinləyə
21 yanvar 1990-ci il ildə
heç durmayan gözyaşlarıyla yazdım.

Ağla qələm, ağla qələm,
Yer də, göy də qandı bu gün!
Kimi öldü haqq naminə,
Kimi haqqı dandı bu gün!

Dağ da, daş da inləyərək,
Qan ağladı ətək-ətək,
Min-bir arzu, min-bir dilək
Oda düşdü, yandı bu gün!

Kafir qəlbi kinlə doldu,
Bilinmədi, yol nə yoldu,
Baş kəsildi, qol vuruldu,
Gözyaşı ümmandı, bu gün!

Allahını dandı bəndə,
Unuduldu nə var din də,
Qundaqdakı körpənin də
Qətlinə fərmandı bu gün!

Gün çıxmadı bu dumandan,
Ölüm geldi dörd bir yandan,
Dünya olub, yaranandan
Yamandan-yamandı bu gün!

Qan rəngində yağan qardı,
Nalə, fəğan, ahu-zardı,
Sızıldayan, yanan tardı,
İnləyən kamandı bu gün!

Bilinmədi nə niyyəti,
İnsan yedi insan əti,
Bir Kərbala müsibəti,
Elə, həmən andı bu gün!

BU YAZINI ƏL SİLƏMMƏZ

Biləmməzsən məni, ey kəs,
Mən olmayan, məni bilməz.
Mən olmayan qəm çəkəmməz,
Mən olan, nəşəni bilməz.

Mən həm dənəm, həm də zəmi,
Səpən, biçən, döyən həmi,
Görən, sanar dəli məni,
Deyər, bir də bu düzəlməz!

Mənəm, mənə olan qənim,
Mənəm, mənim həm həmdəmim,
Mən həm qəbrim, həm kəfənim,
Mən, məndən də can diləmməz!

Mən həm qönçə, həm də güləm,
Gül üstündə həm bülbülməm,
Odəm, közəm, qoram, küləm,
Üzərimə su çiləmməz.

Bayatı mən, ağrı mənəm,
Şeir-sənət bağlı mənəm,
Həm göz, gilə yagi mənəm,
Biri gülər, biri gülməz.

Mən həm mənli, həm mənsizəm,
Həm güvənlı, güvensizəm,
Düzənliyəm, düzənsizəm,
Kimsə məntək silkələmməz.

Mən həm naşı, həm də mahir,
Mən həm gizli, həm də zahir...
Yazı budu, ay Məzahir,
Bu yazını əl siləmməz!

HƏLƏ DƏ

*Bu nə tabut, bu nə kəfən, nə qəbir?
Ölməyə nə var ki, eylə bir səbir,
Ürəyindən keçənləri birbəbir
Çəkməmisən hələ nəzmə, Məzahir!*

Müəllif

Hələ də içimdə ümid, işarti,
Hələ də gözümdə solmaz bir istək...
Unudub arada yaşı da hərdən,
Ləpələnib, dəllənirəm dəniztək.

Hələ də gözümdə solmaz bir istək,
Qar altda gül üzmək həvəsindəyəm.
Hələ də, hələ də dilim gətirmir
Ki deyəm, bu ömrün zirvəsindəyəm.

Hələ də gül üzmək həvəsindəyəm,
Soyuq tügən edir, şaxta qəşş edir.
Görüb də ki yarı yolda qalmışam,
Əllər, ayaqlar da özündən gedir.

Soyuq tügən edir, şaxta qəşş edir,
Yox olub, bir an da görünürəm mən.
Qar altda gördüyüüm o gülə doğru
Düşüb, sürüm-sürüm sürüñürəm mən.

Yox olub, gah da ki, görünürəm mən,
Həvəs yürü, deyir, nəfəs təngiyir.
Səsləyirəm, çağırıram özümü,
Özümdən-özümə səsim ləngiyir.

Həvəs yürü, deyir, nəfəs təngiyir,
Biri durur, biri meydan sulayır.
Hələ də gözümdə solmaz bir istək
Heç durmadan, ac qurd kimi ulayır...

...Ömür ötüb, gənclik qalıb uzaqda,
Qalan günlər sayılırdı: - beş... altı...
Çatıram, çatıram mənzil başına,
Hələ də içimdə ümid, işarti.

YALANDI

Bir nəğməli, sazlı-sözlü ürəyəm,
Toxunmayın, əl dəyməyin, amandı!
Bir firtına, bir tufan var içimdə,
Vallah, Nuhun tufanından yamandı!

Öz dünyam var, öz dünyamı yaşaram,
Nə azaram, nə bir yolum çəşaram,
Sel olaram, bənd-bərəni aşaram,
Deməyin ki, zaman sizin zamandı!

Zalım, sürmə üzərimə day, atı,
Zəhər etmə özünə bu həyatı,
Sağım qələm, solum qoşma, bayatı,
Arxam sazdı, tardi, uddu, kamandı!

Şeirdi, sənətdi eşqin zirvəsi,
Ora çıxar, kimin var eşq həvəsi,
Mən Füzüli, mən Nəsimi nəvəsi,
Onlarla da adım durub, qalandı!

Dünya, etdin niyə mənlə qəsdi, de,
Dur, mərdə mərd, namərdə nakəsdi de,
Ay Məzahir, qismətinə bəsdi de,
Sözdən başqa nə var, hər şey yalandı!

SOR HALIN

İnsan oğlu, ötüb keçmə yanından,
Bir büdrəyib, yixılanın sor halın!
Əlin üzüb yerdən, göydən, hamidan,
Dizlərinə sixılanın sor halın!

Kaş düşməyə işi ələ, əlin də,
İtər qədri, ovulanda ləlin də,
Əyri bıçaq qanlı düşmən əlində,
Sinəsinə çıxılanın sor halın!

Cıxmayıdı nahaqq haqqın damına,
Yaxmayıdı qara mərdin namına,
Yerlə-yeksan olan arzu-kamına
Baxıb, yanıb - yaxılanın sor halın!

Kim istiyə, kim həsrətdi sərinə,
Kimi zora, kim güvənər tərinə,
Yixılıb, öz bayraqının yerinə
Başqa bayraq taxılanın sor halın!

Məzahiri bir dinləyib, al ibrət,
Qalanmasın arada kin-küdərət,
Ölən öldü, itən itdi, de rəhmət,
Barı, qalıb sağ olanın sor halın!

NƏ YAZIQ

Nə uzunmuş bu dünyanın quyruğu,
Ölçməyən də yaziq, ölçən də yaziq!
Yolun-yolağatın tükdən körpüsün
Keçməyən də yaziq, keçən də yaziq!

Kimi sazdı, kimi mizrab, kimi sim,
Kim çalındı, kim çaldırdı kimisin,
Ya fərəhdən, ya da qəmdən zəmisin
Bıçməyən də yaziq, biçən də yaziq!

Kim ülfəti, kimi seçdi ziynəti,
Kim xoş oldu, kimi çəkdi zilləti,
Göz yaşını, ya da ballı şərbəti
İçməyən də yaziq, içən də yaziq!

Kimi yaxşı, kimi pisdən pis oldu,
Kim od oldu, kim qaraldı, his oldu,
Bu təpədi, bu dərədi, bu yoldu -
Seçməyən də yaziq, seçən də yaziq!

Daş üstündə elə bilmə, daş qalıb,
Daş da daşın əməlinə çəş qalıb,
Ay Məzahir, bu dünyadan baş alıb,
Köçməyən də yaziq, köçən də yaziq!

BİLİNMƏZ

Qarışıbdı nə var biri-birinə,
Bu bir doğma, yad işidi, bilinməz.
Bu onun, o bunun girir qəsdinə,
Bu erkəkdi, ya dışidi, bilinməz.

Dünya olub öz oxundan köçəri,
Çarxı dönüb, laxlayıbdı tekəri,
Nədi dərdi, nədi səri, şakəri,
Nə də hansı gərdişi, bilinməz.

Zül(üm) ucuzaşıb, şəfqət qitlaşıb,
Kin-küdərət bəndin qırıb, day daşıb,
Leyli-Məcnun bir-birinə yadlaşıb,
Nə qiyəti, nə çeşidi bilinməz.

Nə səs-səsə, nə əl-ələ yetişmir,
Çaylar çaya, yollar yola bitişmir,
Bişən dərddə bişir, ocaqda bişmir,
Namərd işi, mərd işidi, bilinməz.

Atın çapır, dalına var çatılan,
Su tapammır dil-dodağı çat olan,
Halal deyib, bazarlarda satılan
İt dışidi, qurd dışidi, bilinməz.

Dərilər olubdu lap göndən qalın,
Haqq düşüb yollara lüt, ayaqyalın,
Bu onun, o bunun talayır malın,
Kimin yeri, kərd isidi, bilinməz.

Ay Məzahir, az bu közü eşələ,
Day, göz vurur erkəklərə dişilər,
Çaş-baş qalıb indi yaziq kişilər,
Vallah, kimin dədəsidi, bilinməz!

AĞLAMA, BÜLBÜL

Sübh(ü)dən ahu-zar edib,
Bülbül, ağlama, ağlama!
Türk edib, gülünmü gedib?
Bülbül, ağlama, ağlama!

Bu gördüğün o çağ deyil,
Dağ dağ deyil, bağ bağ deyil,
Qonduğun o budaq deyil,
Bülbül, ağlama, ağlama!

Day, güllərin qəlbəi daşdı,
Nəğmədən baş daş-qumaşdı,
Gözlərində bu nə yaşdı?
Bülbül, ağlama, ağlama!

Hər zamanın bir hökmü var,
Güllər edər sarları yar,
Dinsən, səni daşlayarlar,
Bülbül, ağlama, ağlama!

Kim eşq edər, o olmaz şən,
Solub o gördüğün gülşən,
Edib məni divanə sən,
Bülbül, ağlama, ağlama!

Nə ah eylə, nə də fəryad,
Nəğmələrin dilində yat,
Dad, güllərin əlindən dad,
Bülbül, ağlaça, ağlama!

Məzahirəm, oxa tuşam,
Düz qəlbimdən vurulmuşam,
Bir gül sevib, kor olmuşam,
Bülbül, ağlama, ağlama!

HƏSƏN HÜSEYNİ MƏRTƏBƏSİ

Hər vaxtın bir tarixçəsi var.

Hər tarixçə də dövrün hadisələri ni əks etdirən kiçik qeydlərlə yadda qala bilər.

Böyük şəxsiyyətlər həmişə xalqın içindən çıxıblar və bu şəxsiyyətlər də elə dövrün əsas hadisələri ki-mi üç-beş kiçik qeydlə tarixinin sinəsinə sancılabilir.

2020-ci il gəlişi ilə aləmi bir-biri-nə qatdı, silkələdi. Bəşəriyyəti, san-ki, böyük imtahanına sınağına çəkdi. Dünyanı lərzəyə gətirən "koronavirus" deyilən bir pandemiya ucbatın-dan bəşəriyyəti "evdə-qal" kompaniya-yasına qoşulmağa vadar etdi.

Mən də hamı kimi evdə oturub çoxlu kitablar oxudum, filmlər seyr etdim və arxivimlə yenilənmə işləri apardım. Bir sarı vərəq diqqətimi cəlb etdi. Orda cəmi üç cümlə yazılmışdı:

"Həsən Hüseyni ədəbi mühitdə böyük nüfuz sahibidir. Başqalarından fərqli mövqe tutması onun ədəbiyyatla bərabər İslam aləminin incəliklərinə də dərindən bələd olmasına dair. Ulu yaradan ona həm də na-tiqlik məharəti bəxş edərək öz yüksək mövqeyində mövcudluğunu zinətləndirmişdir".

Bəli, cəmi üç cümlə və bu üç cümlədə, məncə, in-sanın portreti normal səviyyədə cizgilənmişdir.

Həsən Xalıqverdi oğlu Hüseyni 1970-ci il aprel ayının 25-də rayonun Sobi kəndində təvəllüd edib. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüş-lərdə iştirak edib və döyüşlərin birində ağır gülə ya-rası alıb. Uzun müddət yataq xəstəsi olub. Hazırda I qrup Qarabağ Müharibəsi Əlilidir.

Bakı İslam Universitetini bitirib, islamşunasdır.

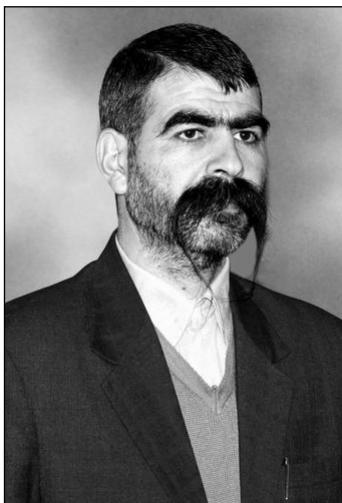
"Qızıl Qələm", "Xalqın Nüfuzlu Ziyalısı" və "Azərbaycan Bayraqı Mükafatı" fəxri diplomları ilə təltif olunmuşdur.

"Aşıq Dirili Qurbani" məclisinin üzvüdür.

Mütəmadi olaraq dövrü mətbuatda və ədəbi dərgi-lərdə elmi-fəlsəfi məqalələri ilə çıxışlar edir.

"Parlaq Ulduz", "Xuda Hüseynin aşığı", "Ya Əli", "Gizli qalmış xəzinə", "Həzrət Əli (ə) müxtəlif baxış-larda", "Sığın Haqq dərgahına", "Bismillah ayəsinin incə görüntüləri və "Bə" hərfinin altında olan nöqtə-lərin sırrı" adlı elmi-tədqiqat əsərlərinin müəllifidir.

Bir ədəbiyatçı kimi Həsən Hüseyninin "Əhli-beyt aşığı Aşıq Novrəs İman" məqaləsi diqqətimi çəkmişdi. Hələ heç kim Aşıq Novrəs İman yaradıcılı-ğını belə şahanə təhlil etməmişdi. Təkcə bu məqalə mənim gözüm də Həsən Hüseynini dövrümüzün bü-

(*Həsən Hüseyninin
əlli yaşına*)

tün tənqidçilərindən yüksəkliyə qaldırdı. Onun yaradıcılığı ilə maraqlandım. Qarşımı nələr çıxmışdır? Eşq günəşi Şəms Təbrizi, Mövlənə Cəlaləddin Rumi, Şeyx Fəzlullah Nəimi, İmadəddin Nəsimi, Fəzilətlər sahibi, İlahi eşq sultəni Məhəmməd Füzuli, Şah İsmayıllı Xətai, Seyid Əzim Şirvani, Qumri Dərbəndi, Seyid Məhəmməd Şəhriyar və digər tarixi şəxsiyyətlər, onların yaradıcılıqları ilə bağlı elə məqamları incələmiş, ortaya çıxartmışdır ki, indiyə kimi heç kim bu mövzulara toxunmayıb.

İslam tarixini və dinini mükəmməl qavrayan Həsən Hüseyni sözündə və əməlində əsl islamşunasdır. Daima Tanrı dərgahına sığınmış, hansı şəraitde və hə-yatın, təbiətin keçilməz mürəkkəb maneələri ilə üz-leşməsinə baxmayaraq əqidəsinə sadıq qalmış və bu müqəddəs yolu davam etdirməkdədir.

Gözəl nitq qabiliyyəti var. Tanrı bu, çox müqəd-dəs və ülvə xoşbəxtliyi ondan əsirgəməmişdir. Bütün məclislərdə yaşıdan, mövqeyindən, vezifəsində asılı olmayaraq hamını heyran edə bilir. Zəngin biliyi-ni çatdırmaqdə səlis nitq qabiliyyəti daima onun kö-məyindədir.

Daima Tanrı dərgahına sığınan Həsən Hüseynini Tanrı dərgahında hansı mərtəbədə olduğunu müey-yənləşdirmək çətin deyil - müəyyən seçilmişlər kimi onun da öz mərtəbəsi var. Çünkü bu gün ağlı, savadı və istedadı ilə istər ədəbiyyat, istərsə də ilahiyyat sa-hesində yorulmadan, davamlı olaraq fəaliyyət göstə-rən, seçilmişlərin həyat və yaradıcılığını araşdırın, gizlində qalan məqamlara işiq salan və layiqli qiymətlərini almaları üçün üzə çıxardan, eyni zamanda zəngin biliyini ictimaiyyətdən əsirgəməyən və el yo-lunda xərcləyən Həsən Hüseyninin hər iki sahədə mərtəbəsi yüksəkdir, layiqli yerdədir.

Böyük hörmət və ehtirama layiq Həsən Hüseynini yubiley - əlli yaşı ərəfəsində səmimi qəlbdən təbrik edir, möhkəm can sağlığı, uzun ömr və yaradıcılığında yeni-yeni tapıntılar arzulayıraq. Inanıraq ki, onun qarşısına çıxan hər bir tapıntı həm ona, həm də cə-miyyətə uğurlu bir tədqiqat əsəri olacaqdır.

Əli Bay Azəri
Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin üzvü,
"Xəzan" ədəbi-bədii jurnalının baş redaktoru

NƏSİMİNİN TƏFSİRÇİYƏ XİTABI

Ulu söz ustadlarımızın yaratdıqları bütün inciləri Quran dəryasından götürdükləri indi heç kimə sər deyildir. Ancaq "Qurani-Kərim" in hər dövrə xas olan əlamətlərini, hər mühitə aid təzahürlərini, hər ictimai-mədəni məkana dair keyfiyyətlərini lazımlıca və layiqincə görüb-götürmək, qavrayıb, qavratmaq kimi son dərəcə böyük əhəmiyyətə malik olan bir xidmət, məhz, böyük sənətkarlarımıza adı ilə bağlıdır.

Bu baxımdan həyatı, mübarizəsi, məfkurəsi, bütövlükdə irsi ən çeşidli çək-çevirə məruz qalmış Seyyid İmaddədin Nəsimi üzünü Quran təfsircilərinə tutaraq yazdığı "Oxu" rədifi şeiri istər məna-məzmun dolğuluğu, istər islami-fəlsəfi tutumu, istərsə də müasir dövrlə yaxından səsləşməsi etibarilə olduqca parlaq bir poeziya incisi təsiri bağışlayır.

Təfsir nədir, kim təfsirçi hesab edilə bilər? Ərəb dilində "fəsəra" kökündən törənmış başlıca mənalar bunlardır: bir şeyi izah etmək; həkimin xəstəliyi təyin etmək üçün xəstənin bövlünə baxması; idrak təhlili aparmaq; örtülü bir şeyi açıqlamaq; Quran ayələrini şərh etmək və ondakı ehkam və əsrarı (sirlə cəhətləri) izah etmək; açıqlama tələb etmək; şərh, bəyan; təvil; kəşf; izah.

Bəllidir ki, hərfi və lügəvi baxımdan belə rəngarəng olan bu kəlmə bir istilah kimi daha tutumlu və da-ha dolğun məna-məzmun şəbəkəsi yaratmaya bilməzdidi. Ona görə ki, "təfsir" və "müfəssir" (təfsirçi) kəlmələri əsrən-əsrə, nəslən-nəsilə keçdikcə cilalanmış, yeni-yeni məna çalarları və məzmun cizgiləri qazanmışdır. Deməli, əsl təfsirçi "Qurani-Kərim" in əhatə etdiyi mövzu və məsələlərin həqiqətə dən yaxın olan mahiyyətini üzə çıxarmalı, buyruq və qadağan səciyyəsi daşıyb-daşımamasından asılı olmayaraq, bütün İlahi müdədə və qənaətləri sağlam mühakiməyə uyğun bir şəkildə izah etməlidir. Unutmaq olmaz ki, Quranın ilkin təfsirciləri məhz, İsləm Peyğəmbəri (s) və imam Əli (ə) olmuşdur. Odur ki, fiqhən məşhur olan bir görüşə əsasən, "Qurani-Kərim" in izahına yalnız o adam girişə bilər ki, həmin şəxs Allah kələməni hərəkəsiz oxuya bilsin.

Nəsiminin də böyüklüyü məhz, peşəkara, mütəxəssis müraciət etməsi, özünün şair və filosof xitabına İlahi hikmətləri təbiət, cəmiyyət və təfəkkürün xeyrinə üzə çıxarmalı olan, ancaq bəzən bilərəkdən bu ali vəzifənin öhdəsindən gələ bilməyib, ümumi sözlərlə kifayətlənən, quru ehkamlarla məhdudlaşan, ona görə də lazımı qədər də fayda verməyən təfsirciləri tuş etməsindədir. Gəlin, görək, şair bunu necə və hansı incəliklə etmişdir:

Ey müfəssir, müşhəfin gəl həft dəryasın oxu;

Gir könül içindəki eyni-müsəmməsin oxu!

(Ey təfsirçi, sən gəl təfsir yazanda Quranın yeddi dər-

yasını oxu, yəni qavramağa çalış; başqa sözlə Quranı yalnız zahirinə, ancaq xarici əlamətlərinə görə yox, onun könül içindəki ruhi-mənəvi keyfiyyətlərinə, ilahi fəzilətlərinə diqqət yetirməklə əsl və həqiqi dəyəri (eyni-müsəmməsi - kodlaşdırılmış sırrları ilə) oxu, yəni, bu şərtləri və dəyərləri nəzərə alaraq şərh etməyə can at!)

Beytin məna-məzmun tutumunu açmaqdən ötrü, ilk növbədə, "Quranın yeddi dəryası" təbiri üzərində dayanmalıdır. Əgər bu barədəki coxssayı "hədis və xəbər yığın"ından mürəkkəb "şərh qalağ"ından sağlam mühakimənin hesabına əl çəkə bilsək, bütün aydınlığını və genişliyi ilə görə bilərik ki, "Quranın yeddi dəryası" deyilən məfhüm sadəcə olaraq, İlahi kələmin istər ayə, istər surə, istər qissə, istərsə də bütövlükdə ümum-Quran çərçivəsində cilvelənən və yalnız biri-digəri vəsitsilə açılan məlumat, xəbər, anlayış, motiv və sistemlərdir. Təsəvvürümüzə gətirsek ki, Nəsimi hələ XIV əsrə təfsircilərin çoxunun dövrün bilik səviyyəsindən geri qaldığından şikayətlənirdi, bəs onda indi bu qədər zəngin olan müasir məlumatları "Qurani-Kərim" in yeni şərhlərinə aid etməkdən çəkinənlərə nə ad vermək olar?

Bu günlərdə Misirin Əl-Əzhar (Çiçəklər) Universitetindən bütün dünyaya yenicə aparılmış bir hesablamının nəticələri yayıldı; həmin nəticələrə əsasən "Qurani-Kərim" də "Dəniz" "bəhr" və "quru" (birr) sözlərinin nisbəti məhz, Yer kürəsində suyun quruya nisbətlə tam eyniyyət təşkil edir. Belə ki, hazırda Yer kürəsinin 71.12 faizi sudan, 28.88 faizi qurudan ibarətdir; "Qurani-Kərim" də "bəhr" sözü 32, "birr" sözü 13 dəfə işlənmişdir. 32 ilə 13-ün cəmi 45 edir. Möcüzəli cəhət bundadır ki, 32 də, 13 də təmsil etdikləri predmetlərin planetimizdəki miqdarı ilə bùsbütün üst-üstə düşməkdir. Yəni, Yer kürəsində olduğu kimi, 32 (su) 45-in Yer kürəsinin 71.12-nə, 13 də (quru) 28.88-nə bərabərdir.

Əlbəttə, bəziləri burada sikepsis (söz və rəqəm oyunu) axtarmaq xəyalına düşə bilər. Lakin, əsla unutmaq olmaz ki, "Tövbə" surəsinin 65-ci ayəsində buyurulduğu kimi Al-lahla, onun ayələri və Peyğəmbərləri (ə) ilə zarafat etmək olmaz! Belə ki, şairin məşhur "Nə əcəb?!" qəzəlinin aşağıdakı beytləri belələrinə tutarlı cavabdır, axı hər kəsdən hər şeyi ummaq olmaz?

*Bişəriətlər nə bilsin, ənbiyanın şərtini,
Bitəriqətdən rəhi-ərkan umarsan, nə əcəb!*

*Hiç imiş zöhdüvü zərqü zahidin əfsanəsi,
Şol fəqihdən məniyi-Quran umarsan, nə əcəb!*

*Umma hər qəlbi zəğəldən aşiqin əsrarını,
Kafirin könlündə sən iman umarsan, nə əcəb!
(Şəriətə tabe olmayanlar Peyğəmbərlərin peyğəm-*

bərliyini şərtləndirən amillərdən - ismət (məsumluq), əmanətdar olmaq, fətanət (zəkalılıq), sidq (doğruluq), təbliğdən necə xəbər tuta bilərlər, dəqiq aydın və birmənalı əqidəyə malik olmayan kimsədən əsaslı bir yolgöstəricilik umursan, nə əcəb?! Zahir saz nümayış-karanəliyi üstünlük verən ruhaninin riyakarlığı öz-öz-lüyündə məhvə məhkumdur. Belə olan surətdə sən o fəqihdən necə Qurana məna verməsini gözləyirsən, bu əcəb deyilmə?! Hər qəlbi qarğı kimi qara olandan aşiq-lərin, yəni həqiqi Allah bəndələrinin sirrlərini, yəni öz əqidələri uğrunda çəkdikləri əzab-əziyyətləri umma, yəni, belələri bu cür ali mətləblərdən xəbərdar ola bil-məzlər; sən kafirin könlündə iman nişanəsimi axtarışan? Çox təəccübüldür).

Başqa sahələrdə olduğu kimi, "Qurani-Kərim"ə böyük ehtiram hissi ilə yanaşmaq işində də Nəsimi heç şübhəsiz ki, ustadı Fəzlullah Nəimidən nümunə götürmüştür. Belə ki, o, "Nə dared?" rədifi qəzəlində mən-sub olduqları fəlsəfi cərəyandan, təriqət və məz-həbdən asılı olmayaraq, riyakar və mürtəce ruhaniləri çox sərrast hədəfə götürmüştür:

Ey Hafize-xətaxan, Quran və sineye- to?

Dər sineye-molvvəst Quran çekare darəd?!

(Ey Qurani əzbər bilməsinə baxmayaraq onu səhv oxuyan, onun buyurduqlarını yerinə yetirməyən riyakar ruhani, sənin o çirkli sinəndə Quranın nə işi var?)

Nəsiminin təfsirçiyə xitabını başqa sözlə, təfsirçidən nə gözlədiyini və əsl Quran təfsirini necə görmək istədiyini üzə çıxarmaqdan ötrü mətlədə ("tələə" kökündən olub "çıxmaq" mənasına gələn bu söz ədəbiyyatşunaslıqda qəzəl və qəsidələrin ilk beytinə deyilir), həm də seirin başqa yerlərində tez-tez işlənən "könlə" də diqqətdən qırğıq qoymaq olmaz.

"Ürək" və "qəlb" sözləri ilə sinonim kimi qələmə verildiyindən, adətən, "könlə" deyər-deməz bu səpgili məfhumlar təsəvvürə gəlir. Ancaq insan bədənində ürəyin, qəlbin yeri olduğu halda "könlə"ün yerləşdiyi yeri heç kəs tapıb göstərə bilməz. Çünkü, o, zahirən mövcud deyildir. Bəs elə isə könlə nədir?

Dünya xalqlarının yaşı min illərlə ölçülən ədəbi-bədii təcrübəsi "könlə"ü insanın duyğu və düşüncə sistəmlərinin tarazlaşdırıcı mənəviyyatın daşıyıcısı ən ali bəşəri dəyərlərin toplusu kimi qavradır. Deməli, Nəsimi də təfsirçini "könləün içində girməyə çağırıldıqda, Quranın yeddi dəryası"nın əslində məhz "könlə"də yerləşdiyinə və mənəviyyatdan ibarət olduğuna işarə edir. Axı, elə o özü deyir:

Həcci-əkbər qılmaq istərsən, gəl, ey zahid, bəri,

Aşıqin qəlbi içində sən bu beytüllahi gör!

(Ey Zahid, əger sən böyük Həccin savabını qazanmağı arzulayırsansa, bəri gəl; yəni, əsl Allah bəndələrinə sarı addım at. Çünkü, sən həqiqi Allah evini yalnız aşıqlərin, xalis bəndələrin qəlbində görə bilərsən; yəni Allah Özü gözə görünmədiyi kimi, Onun həqiqi evinin

yerləşdiyi "könlə" də gözə görünməzdir və xalis bəndənin yalnız düşüncə, danışq və dolanışığında, həyat tərzində müşahidə edilə bilər).

Mətlədəki bu çağırış şeirin qalan hissəsində çeşidli boyalarla, müxtəlif üsullarla, ayrı-ayrı incəliklərlə dilə gətilir. Biri o birindən daha gözəl olan bədii duyğu və fəlsəfi düşüncələr zəmini üzərində ifadə edilir. Damla dəryamı əks etdirdiyindən elə bircə beytin üzərində dayanmaq bəsdir.

*Bəhri-Quranə əşriq ol, bul nicati canüvə,
Ayəti- "yuhyil-izam" in hərfi-mənasın oxu!*

(Quran dənizinə bat ki, ruhunu qurtarasan, "çürümüş sümüklərin dirilməsi" ayəsinin əsl mənasını, həmin mənanın əksini tapdıgı o bir kəlmə sözü oxu, o bir xətt yazını qavra. İlahi yaradılışın qüdrət və hikmətin-dəki mahiyyəti dərk et).

Adətən, boğulmaq ölümə, məhv olmaqla nəticələ-nir. Ancaq Nəsimi "Quran dənizində" qərq olmaqdan, yəni "Quranın yeddi dəryası"na baş vurmaqdan danış-dığından, bu "batma" əslində dirilmə, dirçəliş, yeniləş-mə və həyati gözəlləşdirmədir. Axı, Ulu Yaradan hər gün, hər an bir işdədir ("Ər-Rəhman"29).

Mənəvi dəyərlərə belə Ali İslami münasibət tərzi-nin ən parlaq nümunələri elə "Qurani-Kərim" in özündədir. Belə ki, böyük olan Allah "Yunis" surəsinin 90-93-cü ayələrində III Ramzesdən (Firondan) danışar-kən, bütün bəşəriyyətə nümunə olsun deyə, Fironun heç nəyə gərək olmayan bədənini çürütmədən əbədi saxlayacağını qabaqcadan xəbər verir. İsrail oğullarını dənizdən (sağ-salamat) keçirtdik. Firon və əsgərləri zalimcasına və düşməncəsinə onların arxasında düşdü-lər. Firon batacağı anda "İsrail oğullarının inandıqlarından başqa heç bir Tanrıının olmadığına iman gətirdim. Mən artıq Ona təslim olanlardanam!" dedi. İndimi? Bü-tün var-dövlətin, hakimiyyətin əlindən çıxdıqdan son-ramı iman gətirirsən? Halbuki, əvvəlcə (Allaha) qarşı çıxmış və fitnə-fəsad törədənlərdən olmuşdun! Səndən sonrakılara bir iibrət olsun deyə, bu gün səni xilas edəcəyik (sə-nin cansız bədənini sahile atacayıq). "Hə-qıqətən, insanların çoxusu ayələrimizdən xəbərsiz-dir!".

Bu gün mötəbər elmi jurnallar dəqiq araşdırmacların nəticəsi olaraq bildirir ki, həqiqətən də Fironun mumiyalanmış bədəni olduğu kimi qalmaqdadır. Həmin o elmi jurnallarda daha dəqiq olan İlahi bilgilərdən bəlli olur ki, Fironun onu əbədi xoşbəxtliyə yetirə biləcək ruhu isə daim əzab içində qırılmışdır. Çünkü, o öz zəmanəsinin "Quran"ı olan "Tövrət dənizi"nə orada əksini tapmış İlahi buyruq və qadağalara etina etməmiş, ruhunu (mətnədə: canını) əbədi əzabdən qurtarmamışdır.

Beyti lazıminca açmaqdan ötrü, heç şübhəsiz, onda təzmin edilən yəni olduğu kimi saxlanılan məşhur ayə-yə də diqqət yetirilməlidir. Həmin ayə belədir: "Öz ya-

radılışını unudub: "Çürümüş sümüklərini kim dirildə bilər?!" deyən hələ Bizə bir məsəl də çəkir (Ya Peyğəmbər, de ki, "Onları ilk dəfə yoxdan yaradan dirildəcəkdir. O hər bir məxluqatı (yaradılışından əvvəl də, sonra da yaxşı taniyandır!)" ("Yasin"- ayə 78-79).

Hər şeydən əvvəl bu cəhət qeyd edilməlidir ki, şair şeir boyu həmin ayənin də içərisində yer aldığı "Yasin" surəsinə ayrıca fikir vermiş, fürsət düşdükçə, həmin surə ilə bağlı bilgi və motivləri önə çəkmişdir. Belə ki, şeirdə mətlədən dərhal sonra oxuyuruq:

**Keç bu övraqü ədəddən, bax kəlamın zatına,
Xəttü-vəchullah içində sureyi- "yasin" oxu!**

(Bu vərəq və say hesabından uzaq ol, əksinə, sən də gəl Tanrı sözünün cövhərinə, mahiyətinə diqqət yetir, əgər belə etsən onda "Yasin" surəsini də məhz İlahi qüdrət və hikmətin pozulmaz yazısı (mətnədə: xətti-vəchullah) ilə üzvi qovuşuqluqda, qırılmaz bağlılıqda oxuyacaqsan, qavrayacaqsan.)

Bəs bu hansı zərurətdən irəli gəlmışdır? Görünür, Nəsiminin yazib-yaratdığı dövrədə "Yasin" "Quranın qəlbə" kimi müqəddəs kitabın diqqət mərkəzində saxlanılan surələrində olmuşdur. Surə haqqında geniş yayılmış bir çox hədislər bu ənənənin formalasılı möhkəmlənməsinə təkan vermişdir. Nümunə olaraq İslam peyğəmbərinin (s) İmam Əli-yə (ə) aşağıdakı tövsiyəsini göstərə bilərik:

"Ya Əli, "Yasin" surəsini oxumağıni çox tövsiyə edirəm. Çünkü, onun oxunmasında on bərəkət vardır: Onu oxuyan ac şəxs mütləq doyar; əgər susuzsa, mütləq susuzluğu aradan qalxar; hərgah çılpaqdırsa, mütləq Allah ona geyim yetirər; subaydırsa evlənər; qorxursa, Allah onu qorxulardan əmin-amanlıqda saxlar; xəstə isə şəfa tapar; həbsdə isə Allah onu həbsdən qurtarar; müsafirdirsə, Allah ona səfərdə kömək olar; hər hansı bir meyitin başı üstündə oxunarsa, Allah onun əzabını yüngülləşdirər; özü və ya malı itən bir kəs oxuyarsa, Allah ona yol göstərər və ya itən malının tapmasına səbəbiyyət verər".

Əlbəttə, istər Qurana ("Nisa"-82, "Sad"-29, "Zəmər"-17, 22, 32, 40 və s.), istərsə də mətəbər hadisələrə əsasən bütün bu tövsiyyələrə yalnız xalis niyyət, təmiz qəlb, sağlam mühakimə və ardıcıl əməli fəaliyyət şərtilə həqiqi həyat dəyərini ala bilər. Heç şübhəsiz, duyğu və düşüncələrini geniş kütlələrə daha aydın çatdırmaq istəyən Nəsimi də, "Yasin" in bu bəlli xüsusiyyətindən faydalanmışdır.

Əgər, şeiri ardıcılıqla izləsəydik, onda şairin ümumilikdən xüsusiliyə, mücərrədlikdən yiğcamlığı, tutqunluqdan aydınlığa doğru pillə-pillə, mərhələ-mərhələ getməsinin canlı şahidi olardıq. Deməli, çox asanlıqla fikirləşmək olar ki, Nəsimi təfsirçiyə xitabının mövzu, məzmun və məfkurə baxımından "Yasin" surəsini örnek almaqla davam etdirmişdir. Belə olan surətdə bu, bütövlükdə surəyə aid olduğu kimi onun hər hansı bir

ayəsinə də, o cümlədən, şeirdə "yuhyə-i-izam" ifadəsi ilə verilən ayəsinə də eyni dərəcədə şamildir. Ayə haqqında indiyədək ən müxtəlif izahlara rast gəlmışdır. Müasir dövrün tanınmış müfəssirlərindən olan Ayətullah Məkarim Şirazi də bu izahları ümumiləşdirərək, onlara fərdi münasibətini bildirmişdir. Ancaq, bütün bu "izah" bolluguşa, "şərh" əlvanlığına baxmayaraq, "Quran-Kərim" in özünü özüne verdiyi təfsirin yerini heç kəs heç nə ilə doldura bilməz. Zənnimizcə, bu ayənin ən dəqiq, ən aydın və birmənalı açıqlaması "Zümər" surəsinin 21-ci ayəsində olduqca parlaq bir tablo kimi gözler öünüə sərilmüşdür: "Məgər, görmürsənmi ki, Allah göydən yağış yağdırır, onu yer üzündəki bulaqlara axıdır, sonra onunla növbənöv əkin və cürbəcür meyvələr yetişdirir. Sonra o əkin və meyvələr quruyar, sən onları saralmış görərsən. Sonra da Allah bunları çör-çöpə döndərər. Həqiqətən bunda ağıl sahibləri üçün ibrətlər vardır!"

Göründüyü kimi, "Yasin" in şeirdə işarə edilmiş "çürümüş sümüklərin dirildilməsi" kimi müxtəsər hikməti burada geniş və ardıcıl bioloji proses halında getdikcə canlı və görümlü bir biçimdə əks etdirilmişdir. Belə olan surətdə hər nə qədər şəni nüzul (ayənin gəlmə səbəbi) getirilsə-getirilsin, hər nə qədər hədis, rəvayət, xəbər, elmi-texniki informasiya sadalanırsa-sadalansın, yenə də Quranın özünü özüne verdiyi bilgi, özünün yanaşlığı yanaşma üsulu öündə sönük və cılız görünəcəkdir.

Beləliklə, bəlli olur ki, Nəsiminin nəzərdə tutduğu "hərfü məna" (mahiyət) yuxarıdakı beytdə əksini tapmış, "xətti-vəchullah" yəni İlahi qüdrət və hikmətin təbiət, cəmiyyət və təfəkkür üzərindəki pozulmaz yazıları, silinməz nişanələri və məhv olmaz əlamətləridir. Şeirin sonraqı hissəsi də məhz bu ideyanın bədii ifadəsinə qulluq edir. Belə ki, burayadək daha çox ümumi şəkildə fəlsəfi siqlətdə qoyulmuş mətləblər növbəti beytlərdə daha həyati, daha canlı örnəklər timsalında, (məscid, mehrab, minbər, Məscidi-Əqsa (Qüdsdəki müqəddəs ibadətgah) Xızır, İlyas, Qaf dağı) mənalandırılır və təfsirci bütün bunlara Allahın şah əsəri tək yanaşmağa çağırır. Bax, Nəsiminin təfsirçiyə xitabında ələ gələn ali məqsəd, yüksək niyyət və qətiyyətli tələbkarlıq belə ulvi, islami qayədən irəli gəlir .

**Vərağa Almasov, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Həsən Hüseyni, tədqiqatçı**

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

- 1.İ.Nəsimi. "Seçilmiş Əsərləri". Bakı, "Azərnəşr", 1973.
- 2."Quran-Kərimin Azərbaycan dilinə tərcümə və izahı". Ayətullah-üzümə Nasir Mə-karim Şirazi. Bakı-2017.
- 3."Nəbz", 06.04.2002.
4. "Xəzan" jurnalı, № 25, yanvar-fevral 2020, Əli bəy Azərinin nəşri

SADIQ BABAOĞLU

QƏLBİN HARAYI

(Poema)

Min doqquz yüz səksən səkkiz, bələli fevral ayında,
Görün nələr yaşanırdı, baş verirdi Sumqayıtda?
Bu erməni vəhşiliyi ömür boyu qalar yadda,
Didib kəsir, parçalayır daşnaqlar öz millətinin,
Çatdırırkı dünyaya o alçaq, mənfur niyyətini.

Sumqayıtum - yeni şəhər, beynəlmiləl bir məkan,
Yaşayırkı burda hamı birevlitek, mehriban.
Rus, erməni, talış, gürcü - yaxın, birgə, firavan,
Peyda oldu bir yaramaz, Qriqoryan Eduvart da,
Sifətindən, gözlərindən oxşayırkı manqurta.

Təlimatlar alırdı o, hər gün KQB-dan, SSRİ-dən,
Dəsto yiğirdi başına kafir, mənfur ermənidən.
Quldur daşnaq, quduz ittək iyiyəsin də tutan, didən,
Aşkarlayınbı bircə-bircə erməninin evlərini,
Təyin edir, gəzir, sorur, tapır qalan yerlərini.

KQB-nin işçiləri, sırf erməni agentləri,
Fabrik, zavod, idarədə, araşdırıb anketləri.
Yoxlayırkı obyektləri, iri, xırda marketləri,
Hazır plan əlindədir, quldur bilir hara gedər,
Hansi blokda hansı ev, evin yolu hardan keçər.

Vəhşi ovun axtarantək o da fürsət gözləyirdi,
"Qorbaçovun planı"nı diqqət ilə izləyirdi.
Saxta şayələr yayırdı, düzü, haqqı gizləyirdi,
Mərkəzdən him gələn kimi, silahlandı quldurlar,
Dəqiqləşmiş ünvanlarda, əmrə hazır durdular.

Əldə dəmir parçaları, ağac, dəhrə, bıçaq, balta,
Soxuldular mənzillərə ermənilər yatan vaxtda.
Doğradılar, öldürdülər, murdar qanlar axhaaxda,
İnsanları diri-dirisi pəncərədən yero saldı,
Dam üstündən kameralar olanları ləntə aldı.

1952-ci ildə İsmayıllı rayonunun Qalınçaq kəndində anadan olub. Doğma kəndin orta məktəbini bitirdikdən sonra Azərbaycan Xarici Dillər İnstitutunda təhsil alıb.

Bir müddət aldığı ixtisas üzrə - Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, fransız dili müəllimi işləyib. Müxtəlif illərdə fərqli məsul vəzifələrdə çalışıb. Şeirləri dövri mətbuatda yer alıb. Vətənpərvərlik mövzusunda olan bir neçə şeirinə mahni bəstələnib.

Dəhşətə bax, ermənini qırır bu gün bic erməni,
Haray salsın yer üzünə, desin: "Türklər qırır məni".
Çəkilişlər tösdinq etsin Sumqayıtda baş verəni,
Bu da bir cür siyasətdir, oyuncadır,
Ellərində manqurtların,
Anasını, bacısını öldürmək də, bacarığı daşnaqların.

Öldürənlər xaçaturlar, ölüm hökmün alan Əhməd,
Moskvada hazırladı müştəntiqlər min cür sənəd.
Budur iyrənc, murdar üzü erməninin, tfu, nifrat,
Rəhbərlərə dərs olsayıb bu Sumqayıt hadisəsi,
Bəlkə bu gün baş verməzdə qanlı yanvar faciəsi.

***
Ağlar gördüm anaları, sinəmdə dağ bitirdi,
Doxsanıncı ildə yanvar neçə bəla gətirdi?
Bakı döndü qan gölünə, neçə bala itirdi,
O şaxtalı qış gecəsi sinəm dağlı qaldı hey!
Dost-tanışdan kömək də yox, qapım bağlı qaldı hey!

Güvensək də özümüzə əliyalın qaldıq biz,
Şüşələrə benzin töküb əlimizə aldiq biz.
Nər, pəhləvan oğlu, qızı küçələrə saldıq biz,
Ümid yeri, pənah yeri getdi, əldən çıxdı hey!
Körpələrin, qocaların qanı sel tək axdı hey!

Səmadakı təyyarələr gəmilərə hay verdi,
Xəzər coşdu, silkələndi, pulemyotlar qıy verdi.
Küçələrdə zirehli tank, güllələrə yay verdi,
Bağ-bağçalar qalaq-qalaq meyitlərlə doldu hey!
Anam, bacım, qız, gəlinlər saçlarını yoldu hey!

Zirehli tank, hərbi gəmi, səmasında qırıcılar,
Vəhşi, manqurt terrorçular libasında - qırıcılar.
Sovet xilaskar ordusu simasında yırtıcılar,
Darmadağın oldu Bakı, ildirimlər çaxdı hey!
Daşnaklar da tank üstündən gülə-gülə baxdı hey!

Ayaqyalın, yarı çılapq çıxdım çölə nə fayda,
Quş tüfəngim yoxdur belə keçmiş salım yada,
O zirehli, mən yalnız əl, harda var belə qayda,
Satqınların fitnəsiylə yurdum viran oldu hey!
Sevgililər qucağında qərənfillər soldu hey!

Xəzər döndü qan gölünə, "Qanlı gölüm" vardi axı,
İlham qaldı tank altında, "Duvaqlı gəlin" vardi axı.
Fəriżə də atdı özün, bir "Qız qalam" vardi axı,
Qanı-qanla demişik biz, meyiti qanla yumazlar hey!
Şəbirli ol, möhkəm dayan, bunu belə qoymazlar hey!

Salam sovet əsgəri! - də deyib keçdik güllələrdən,
Yüz il əvvəl keçmişik də, o bolşevik sillələrdən.
Bakı nə vaxt azad olar alçaq, satqın hiylələrdən?
Sinəmizə "Qara Yanvar", "Qanlı Yanvar" yazılıdı hey!
Çəmbərəkənd silkələndi, qəbirlerim qazıldı hey!

Şəhidlərim torpaq altda çəkdilər bir dəli nərə,
Sirkələndi Çəmbərəkənd, Kirov aşib düşdü yerə.
Qorbaçovdan, daşnaklardan ahlar qalxdı boz göylərə,
İgidlərin, qazılərin qanı yerdə qalıbdır hey!
Torpaqlarım əldən gedib, düşmənlərim alıbdır hey!
***

Top - "Alazan" səslərindən qulaq batır gecə-gündüz
Xocavənddə,

Min doqquz yüz doxsan iki, fevral ayı Qarakənddə.
Dəhra, biçaq, yaba ilə vuruşurlar, axtarıclar şarə kənddə,
Göylərdən də od yağdırır alay üç yüz altmış altı,
Faşistlərin əhatəsi, mühasirə, məğrur durur Qaradağlı.

Bumbuz olub əl-ayağı anaların, qucağında çağaları,
Nəfəsilə isidirlər körpələri, mat qoyublar diğaları.
Daş-kəsəklə yumruq ilə vuruşurlar ərənləri bugaları,
Paytaxtimdan bir xəbər yox alov, yanğın tügħyan edir,
Qaradağlı məğlub olmur, əliyalın üsyən edir.

Yerdən, göydən ildirim tək şaxidirlər, şığındlər güllələri,
Suriyalı, mərakesli, fransalı, rus-irəvan əsgərləri.
Neçə gündür məğlub olmur, ac-yalavac Xocalının əsirləri,
Soyuq fevral gecəsində şaxta, rüzgar, zülm, zülmət,
Ayaq donur, üz büzüşür, qız-gəlinlər gözleyirlər həya, ismət.

Xocalı qan içindədir, ara vermir yerdən, göydən top səsləri,
Evlərinə soxulurlar silahlanmış erməni-rus əsgərləri.
Qocaları gülləloyir, maşnlara doldururlar əsirləri,
Fürsət tapıb qaçanların qabağını meşələrdə kəsirdilər,
Qorxu, təlaş, şaxta, boran qız-gəlinlər cəngəllikdir əsirdilər.

Bir tərefdən BMP-lər basıb əzdi, tapdaladı insanları,
Piyadalar, süvarilər gülləyib zəlil etdi canlıları.
Buldozerlə xəndəklərə doldurdular can üstündə olanları,
Benzin töküb odladılar, yandırdılar tank altında ölenləri,
Əsirliyə götürdüler cavanları, igidləri, anaları, gəlinləri.

Qocaları, qarları tövlələrə doldurdular, od vurdular,
İgidlərin dərisini qızardılmış bıçaqlarla,
diri-diriyə soyurdular.
Mənəm deyən ərənlərin sinəsinə qızdırılmış
xaç damğası vururdular,
Əsirləri yüklədilər üstü bağlı maşnlara,
daşıdlılar İrvana,
Viran oldu torpaqlarım, Xocalımda yana-yana.

Qarğa-quzğunlar eşidib millətimin fəryadını,
Dövrə vurub boz göylərdə, sıpər etdi qanadını.
Vəhşilikdir, cinayətdir bəs nə qoyaq biz adını,
Qartallar da göy üzündə ağlaşdırılar, bu da heyvan,
Dərdimizə şərık oldu, utanmir heç belə insan.

Vəhşî heyvanlar dözmədi, ulaşdırılar, ağladılar,
heyvana bax,
Bacardıqça dövrələnib cəlladları saxladılar, üsyana bax.
Faşistlər də əldə biçaq meyitləri doğradılar, insana bax,
Harda olub bu mənzərə tarix boyu, bax, bu vəhşî,
bu da insan,
İnsan insan qanı tökür, vəhşilərsə dözmür buna,
bu da heyvan.

Kəsik-kəsik elədilər qocaların üzlərini,
Diri-diriyə çıxardılar balaların gözlərini,
Oyuq ovub cavanların bileklərin, dizlərini,
Ciyərini, ürəyini, böyrəyini qopardılar,
Avropaya, bazarlara, hərraclara apardılar.

Ətrafi tutan buludlar heyrətdəydi,
qan içində axırdılar,
Qəzəblənmiş ildirimlər cəlladların üzərində çaxırdılar.
Ulduzlar da kinli-kinli,
maddim-maddim əsgərlərə baxırdılar,
Fırtınalar, qasırgalar bürüyüdü insanların əhatəsin,
Manqurtlardan ayırdı Xocalının türk-azəri əhalisin.

Göydən gələn atəşlərin gur səsindən
hirslənibdir Qarqarçay,
Ləpələri qalxır göyə, uğuldayı, tügħyan edir bu dilsiz çay.
Eşitdikcə uşaqların körpələrin çığırtısın,
salmaqdaydı çay da haray,
Axan sular köçkünlərin,
qaçqınların duyar səsin həm o taydan,
Sakitləşir durulur çay, imisti su,
mat qaçqınlar keçir çaydan...

Xocalıda qış gecəsi, ata-ana, körpə uşaqlar dalında,
Yarıçılpaq, başıaçıq... meşəlikdə,
bağır yaran qaranlıqda.
Türk qızları qaçırdılar bir-birindən tuta-tuta Xocalıda,
Arxasınca top-tüfənglər taramp-turum
gülə gəlir daraq-daraq,

Qan gölünə döndü meşə,
"Qanlı meşə" meyitlər də qalaq-qalaq.

Yüz yaşı var, Xanım nənə yapışibdir
iki əlli nəvəsinin əlindən,
Dartır geri, deyir: "Mənə xəbər verin nəticəmdən,
gəlindən.

Ulu Tanrı, böyük Allah,
qurtar bizi yarım insan daşnaqların əlindən,
Yox, getmərəm mən nəvəmsiz, nəticəmsiz,
gəlinimsiz, kürəkənsiz".
Elə bu an tuş gəldi o, bir gülləyə,
yerdə qaldı tək, köməksiz.

Cəngəllikdə, meyitlərin arasında zariyirdi bir alim də,
Bir gözü yox, bir qıçı yox,
qan içində damğalar gördüm dilində.
Öldürdülər, dağladılar, yandırdılar,
yox bir nəfər ailəmdə,
Əli ilə göstərirdi meyitləri, itirmişdi yaddasını,
İtirmişdi altı oğul, səkkiz nəvə, ana, bacı, yoldasını.

Bir atəşə kəsdi düşmən altı nəfərin səsini,
Qoltuqdakı uşaqların, günahsız, gül nəfəsini.
Arxasında bir balası, qoruyurdu körpəsini,
Can vermirdi boylu ana, çocuq isə inləyirdi,
Bətnindəcə yara almış körpəsini dinləyirdi.

Dərdimi dağa söylədim, götürmədi, dağ titrədi,
Daşnaq verən əzablardan mən gəlmisəm zara dedi.
Güçüm çatmaz, yüksəlsələr dərdim üstə bu dərdi,
Mən ki dərdli bir qocayam, mən Murovam, mən dağam,
Niyə yerlə-yeksən deyil, nədən hələ mən sağlam?

Yeddi yüzdən artıq türküm həlak oldu yaralandı,
Min beş yüzü girov düşdü, əsir düşdü paralandı,
Bunlar faktdır - qəlbinizdə, yadınızda qaralandı,
Qadınların döşün kəsib, balasına: Ye! - dedilər,
Tarixlərdən silinməyən bədnəm əməllər etdilər.

***

Bunu bilir BMT də, Almaniya, Fransa da,
Amerika, qonşumuz rus olanları lap dansa da.
Eh, çarmixa çəksələr də, dilim ağızında yansa da,
Deyəcəyəm, otuz ildir firladırlar, saxta, çürük aktlarını,
Qəbul etmir, yazanların, şahidlərin, dəqiq, dürüst faktlarını.

Yazdığımı inanma sən, düzün desəm,
güman da yox inanasa, Amerikalı, fransızdır, ingilisdir,
almanlardı bunu yazan.
Ruslar yazır, gürcülər də,
erməninin yazlığına gəl sən inan,
Ey BMT! Qoy assınlar Səddam kimi
məni də dar ağacından,
Qəddafitək sürüsünlər İrəvanda,
saxtalığa vermə meydan.

Mən deyirəm, soyqırımdı, mən deyənə inanma sən,
İstəyirəm erməninin həzz alaraq yazdığını inanasa,
İnsanları diri-dirisi quyulara baslığına inanasa,
Bunu deyir, həm də yazır o erməni generalı,
Yazıcısı, diplomi, prezidenti, serialı.

Dinlə məni, ürəyimdə yatıb qalan hiddətimi,
"On dörd yaşlı türk qızının qanın içdim! Qismətimi".
Deyib yazan erməninin məlum olan xislətini,
Bu vəhşilik, bu nadanlıq, bu alçaqlıq deyilmə bəs?!
Türk qanına həris olan daşnaqdır o, bilir hər kəs.

"Xocalıda türk qızının sinəsinə ayaq basıb, addım atdım,
Bir çağanın ciyərini cynaqladım!

Arzum vardı ona çatdım.
Yetmiş illik ömrüm boyu bir o gecə rahat yatdım..."
Həmsədlər oxusunlar, gör nə yazır balayanlar,
Diri, canlı insanlara tonqalları qalayanlar.

***

Qara buludlar deşdi Şuşanın da bağrını,
Necə buraxdıq, necə, biz Şuşaya yağını?
Kimə töküm hirsimi, kimə deyim ağıımı,
Yandı ürəyim yandı, dağ çekildi mənə hey!
Sinəm qabar, qubardır, ox əkildi mənə hey!

Çığrtısı göyə çıxır Cəbrayılda insanların,
İgid, əren, çocuq, körpə, tonqallarda yanaların.
Dili, nitqi tutulubdur tövlələrdə qalanların,
Qubadlı da getdi əldən, qanımızı axıtdılar,
İnsanların diri-dirisi gözlərini çıxardılar.

O daşnaqdır, demişəm mən, susayıbdır qanımıza,
Görən dünya necə baxır bizim belə anıma?
Zəngilana od vurdular, sinə dağı canımıza,
Fizulim də çıxdı əldən, Azix, Tağlar mağarası,
Çətin çıxar, çətin gedər ürəklərdən dağ yarası.

***

Yumruğu başında, yükü belində,
Ağdam ufuldayır düşmən əlində.
Hər gün qan töküür Oğuz elində,
Kəlbəcər də getdi, dözə bilmirəm,
Mən bu siyasəti çözə bilmirəm.

Yenə dağ basıldı dağlı sinəmə,
Qan vurdur beynimə, dəydi simimə.
Nə qədər yalvardım özüm-özümə,
Ağlama bu qədər, qayıdar Laçın,
Ölmüşəm, nə vaxtsa ayıldar Laçın!

***

Başımdan tüstü çıxır, gözümüzən yaşı töküür,
Yuxu getmir gözümə, qəlbim, bağrim söküür,
Yaşım o yaş deyil axı, belim vaxtsız bükülür,
Ürəyimdə o qədər dəlillər, faktlar yatır,
Şair deyiləm ki, mən, gücüm də buna çatır.

Nə ağlarsan dəli könlüüm, bu qədərmə sən acızsən?
Yağıcların, düşmənlərin başlarını çox əzmişən,
Yadındamı, daşnakların qulağını sən kəsmisən,
Qızmış pələng, yatmış tufan, qoca vulkan, qurd oğlusən,
Əsirlərdən axıb gələn firtinasan, qıgilcimsən.

Dağlar aşib, tufan yarib, alovlardan keçmisən sən,
İnanmışan qonşulara, bu yollarda gecikmişən,
Barmağını bas yarana, düşünmə ki, kiçilmisən,
Nigar, Həcər, türk qızına yaraşarmı belə nalə,
Səbrini boğ, bir az da döz, bu uduzmaq deyil hələ.

Nijde kimdir? Qaragundur, Həzilərin olub sənin,
Faşistlərin bağın dələn, Mehdisi var hər kəsinin,
Qoç Koroğlu, Qaçaq Nəbi, Babəklərdən gəlir səsin,
Düşmənlərə qan udduran, Mübarizin, əsilin var,
Zati qırıq, yaltaqlara dağ çəkəcək nəsilin var.

Bir qəməlti, köş bıçaqla qalib gələn vaxtin olub,
Düşmənlərə göz dağıtək, Şirvanşahlar taxtın olub,
Xainlərin köks ötürüb, gözəl, qızıl vaxtin olub,
Irəvandan Naxçıvana, torpaqların qayıdacaq,
Qayıtdıqca torpaqların, daşnakları ayıldacaq.

Qarabağı qaytar sözü gərək çıxsın yadımızdan,
Irəvani alaq gərək, mənfur düşmən, yadımızdan,
Basib keçək, bağın deşək, namərd qorxsun adımızdan,
Sevan adlı göl olmayıb soxsunlar söz arxivinə,
Bəsarkeçər, Göyçə gölüm qayıtsın öz tarixinə.

Milyonlarla qaçqın, köçküñ, biz bu dərdə dözək gərək,
Yağların bağın deşək, başlarını üzək gərək,
Cəsədlərin göz önündə, sira-cərgə düzək gərək,
Bəlkə onda şəhidlərim, ruhu sakit, dinc yatarlar,
Anam, bacım sinələrdən qubarları tez atarlar.

***

Bu beynəlxalq təşkilatlar, qətnamələr və qərarlar,
Ya da Madrid prinsipi, nə verəcək bizə onlar?
Helsinki yekun aktı nə vaxt olacaq bərqrər?
De, nə qədər gözləyək biz, ey sülhsevər, ey Avropa,
Millətim mil üstə durub, daha yatmir ipə-sapa.

Dörd BMT qətnaməsi otuz ildir donub qalib,
Amerikanın, Fransanın,
Rusyanın sinəsində sönüb qalib.

Əl tutana, terroristə, lobbilərə dönüb qalib,
İkiüzlü siyaseti bas arxivə, gəl sülh yarat, ey Avropa,
Millətim mil üstə durub, daha yatmir ipə-sapa.

Qafqaz üstündə durub, hey baxıram yüksəklərə,
Üstüm duman, çənlə dolu, altındakı səngərlərə,
Bir-biriylə hey atışan, hey vuruşan əsgərlərə,
Nə vaxt olar Qafqazda sülh, ey sülhsevər, ey Avropa,
Millətim mil üstə durub, daha yatmir ipə-sapa.

Ey BMT! Əgər sənin zərrə qədər nüfuzun var, ya qalıbsa,
Verdiyin dörd qətnaməni icra etdir, kim qalıbsə.
Qoy birləşmiş bu millətlər özü desin sözün kəsə,
Tarixlərdə ömürlük qal, ey sülhsevər, ey Avropa,
Millətim mil üstə durub, daha yatmir ipə-sapa.

Kimə lazım süni birləş, boş qərarlar, həm saxta ad,
Millətlərin birləşdiyi ümidi boş təşkilat.
Nə mənası ATƏT, filan, Minsk qrupu, yarat-yarat,
Möhürlətdir Qətnaməni, bir sülh yarat, ey Avropa,
Millətim mil üstə durub, daha yatmir ipə-sapa.

***

Amerika, bəli, sənin çox gücün var,
zirehlisən, həm tanklısan,
Konqresmen senatorlar, lobbi-filan,
düşünmə ki, sən haqlısan.
Tarixlərə ləkə salıb "soyqırımı" qəbul etdin,
nə haqla sən?
Millətlərin heysiyyatın tapdalayıb,
oyuncağa çevirmisən,
Sülh yolunun carçısisan,
bu dünyani qan gölünə çevirmə sən.

Xocalıda insan meyti yiğilanda qalaq, qala,
Haradaydı Tramp dayı, Makron əmi, Merkel xala?
Bəlkə bunu türklər, ruslar, iranlılar yada sala.
Əvvəl-axır biz deyirik, sülh yolunu isteyirik,
İkibaşlı siyaseti, silah yolun pisləyirik.

Bu nə sülhdür, nə atoşkəs, nə protokol, nə sənəddi?
Konfransın, paketlərin, sammitlərin yoxdur həddi.
Əlli dən artıq ölkədə imzalandı, möhürlədi,
Hər gündə yüz dəfələrlə pozulmaqdə sərhədlərim,
Güllələr altındadır şəhərlərim və kəndlərim.

Həmsərhədlər susub durur, güllə yağır başımıza,
Top-tüfənglər atış açır daşımıza, daşımıza.
Bundan sonra nə oyunlar açacaqlar başımıza,
Artıq səbir tükənibdir, İrəvana hücum, hücum!
"Lələtəpe" alınıbdır, "Ağlağan" a hücum, hücum!

Ey Paşinyan, kürsülərdən danışırsan,
lobbilərə güvenlitək,
Baş nazırsən, "siyaset" i aparırsan
sponsorlu müğənnitək.
Öz xalqına, millətinə bəsdir daha gəlmə kələk,
"Nida!" deyildi "nöqtə" nə, cavab verə bilmədin heç,
Qarabağdan əlini üz, göz yaşını tökməmiş köç!

Qərarları gözlədikcə torpaqlarım əldən gedir,
ATƏT, ABŞ, Fansa da nə istəyir onu edir.
Azərbaycan siyaseti "nazik bir sap üstə gedir",
Gözləməyək əmirləri, "hücumu keç" ya "dön geri".
Öldə silah, benyində qan, qarşında daşnaq nökəri.

Fəqət, susma, söylə görüm, ey adını çəkdiyim,
Hirsimdən, sərt qəzəbimdən, xirdalığa çökdüyüm.
Dəfələrlə yol getdiyim, dəfələrlə döndüyüm,
Adını çəkmədiyim, susmağı üstün tutan
bəlli söz sahibləri,
Necə işğal olundu Qarabağ, yeddi rayon?
İşğalın şahidləri.

Bəllidir bu oyunun haqlısı, günahkarı,
Ürəyiniz deyəni diliniz desin bari.
Siz haqqı tanıyırsız, yoxsa ki, üsyankarı?!
Bizim bir yolumuz var, Beynəlxalq hüquq yolu,
Günahkar qəbul etmir, qoltuğundadır qolu.

Prezidentim ucadır, başı göylərə dəyir,
Savadlıyam deyənə tarixlərdən dərs deyir.
İşverənlər, daşnaqlar, lobbilər beyin yeyir,
Beynəlxalq hüquq ilə normallaşdır bu dünya,
Paşinyan "Tiqran" - deyir, dünya onundur guya.

Prezidentim faktlarla, söylədi Nijde kimdir,
Nijde tərəfdəşları, elə Nijde kimidir.
Nə dəxli paşinyandır, sarkisyan, qaragendir,
Əməllər çıxar üzə, tarix sırrı batırmaz,
İnsan oğlu yaşayar, qan üstündə oturmaz.

Görəsən Qarabağın nə qədərdir sahəsi,
Neçə rayonu vardır, nə qədər əhalisi?
Düşünsün həmsədlər, düşündürür hər kəsi,
Bir ovuc ermənidir, torpaq azəri yurdur,
Bir əsgəri olmayıb, nə top-tüfəng, nə ordu?

Necə işgal etdi bəs, bu boyda Qarabağı, ətraf yeddi rayonu,
Azərbaycanlılar burda ötüb keçib milyonu.
Yox görən bu şeytanı, bu cini, xomelionu?!
Özünmüddafıə dəsdəsi, deyir hər gün efirlər,
Buncamı qüvvətlidir bu alçaqlar, səfillər?

"Tiqran velikiy" - deyib, utanmır murdar insan,
Onun kimi rəhbərləri boğazından asasan.
Daşnaqdan doğulmusan, sən quldursan, sən assasan,
Tarixlərdə kimim var, heç sənin xəbərin yox,
Prezidentim önungdə dayanmağa təpərin yox.
***

Dayan! Sənə son sözümdür, çəkil otur ulağına,
Sözlərimi təkrar oxu, sırga elə qulağına.
Göz dikmə gel, özgəsinin torpağına, bulağına,
O böyük Ermənistəni sil ömürlük yaddaşından,
Birdəfəlik cəhənnəm ol, bağ-bağçamdan, dağ-daşımdan.

Biz ölümə getməyəcək, öldürməyə gedəcəyik!
Qılınc, qalxan, top-tüfənglə düşməni möhv edəcəyik.
Balta, yaba, çəngəl, bıçaq, hər nə tutacaq əlimiz,
Küt bıçaqla kəsəcəyik, daşnakların qulağını,
Daşimalı olacaqlar gəbərmişlər qalağını.

Bircə-bircə əzəcəyəm, onları mən ovcumda,
İnildiyib öləcəklər hər həmləmdə, hər hücumda.
Qoduqların nə işi var Cavanşirlər ocağında,
İlan basın əzən kimi başlarını əzməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Əsirlərin qanın alaq, quduzların canın alaq,
Qoy atılsın quyulara, cəsədləri qalaq-qalaq.
O, nankordur, oğru, yaltaq, nəsilləri çalaq-çalaq,
Diz altına alıb şırtək, nəfəslərin kəsməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Babamın bir qılıncı var, saxlamışam qan almağa,
Torpağıma göz dikənçün saxlamışam can almağa,
İtiləyib saxlamışam, ürəyinə dərd salmağa,
Köhnə dostluq, qonşuluğu, yaxınlığı kəsməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Nə deyəcək, cənab Makron,
xanım Merkel, cənab Tramp,
Otuz ildir "çalışırlar" güllə səsi taramp-taramp.
Düşün, qardaş, bu nifrətin, "siyasetin" kələyin tap,
Ata, oğul Corc Buşların bəhanəsin kəsməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Vartanyanın arzusunu ürəyində qoymalıyıq,
Dartanyanın... yanın... yanın köksünə od qoymalıyıq.
Sarkisyanlar üzündəki maskanı biz soymalıyıq,
El-obadan qova-qova nəfəslərin kəsməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Konqresmen kürsüsündən qoy hürsünlər uca-uca,
Qaçacaqlar torpağımdan lap tezliklə, uca-uça,
Zatulinin, Paşinyanın ümidiəri çıxar puça,
Bu gün, sabah biz yenə də Göyçəmizdə üzəməliyik,
Irəvanda, Qarabağda biz asudə gəzməliyik.

Rəhbər məndə, alim məndə, ürək məndə, nərə məndə,
Birini boğ, birini kəs, yüzünü tut, sal kəməndə.
Rəhbərləri qaçacaqdır, canların al göy çəməndə,
Qalx ayağa, Atatürk, Heydərimtək ulumuz var,
Bu bələdan qurtulmağa gücümüz var, yolumuz var.

***

Görürsənmi, ermənidən danışmiram,
söhbət gedir daşnaqından,
Mən bu xalqın özünü də qurtaracam
vəhşilərin cayınağından.

Yaxasını alacağam birdəfəlik lobbilərin qaynağından,
Güya yazıq, məzлumdur o, gör nə qədər yaltağı var?
Alçaq, satqın, mənfur, oğru, quldur kimi sorağı var.

Ermənidən söhbət getmir,
torpağıma göz dikəndən danışram,
Ermənistən böyütməkçün sərhədləri
sökənlərdən danışram.

Əllərində top-tüfəngi,
qanımızı tökənlərdən danışram,
Güya yazıqdır, məzлumdur o, nə qədər ki yaltağı var,
Alçaq, satqın, mənfur, oğru, quldur kimi marağı var.

Gözü yaşılı, qəlbi dağlı erməniylə nə işimiz,
biz onlara toxunmariq,
Körpəsinin, uşağının, qocasının günahı nə,
qadınlara toxunmariq.

Biz qan içən deyilik ha,
tarixlərdə daşnaq kimi oxunmariq,
Güya yazıq, məzлumdur o, gör nə qədər yaltağı var,
Alçaq, satqın, mənfur, oğru, adambaşı qorxağı var.

***

Sən yadından çıxarma ki, Azərbaycan əsgəri var,
Ürəyində nərə yatır, qol-qanadı, xəncəri var.
Ən müasir silahları, istehkamı, səngəri var,
Qaməti şüx, yerişi düz, Azərbaycan əsgərləri,
Göndərəcək sizi gora Azərbaycan igidləri.

Cəngavərdir, pəhləvandır, boyu boylardan uca,
Qaçışı güllədən betər, qolu yetər Murov quca.
Qəzəblənin bütün elim - nənə, baba, cavan, qoca,
Bu dəndlərə dözməyəcək Azərbaycan əsgərləri,
Çəkəcəklər sizi dara Azərbaycan igidləri.

Nəfəsiyle od püskürür, gözlərində qığılçım,
Ümid yerim, güman yerim, qubarıma əlacım.
Təpərli dur torpaq üstə, keç hückuma: Hükum! Hükum!
Rahat yatin, əmin olun, Azərbaycan şəhidləri,
Qanınızı alacaqdır Azərbaycan igidləri.

Sən şir olsan, Beyrəkəm mən, sənə dağlar çəkəcəyəm,
Cəhənnəm ol vətənimdən, canına od tökəcəyəm!
İnşallah, torpağında gül-çiçəklər əkəcəyəm,
Rahat yatin, əmin olun, Azərbaycan şəhidləri,
Qanınızı alacaqdır Azərbaycan igidləri.

Apreldəki zəfərləri unutmasın düşmən gərək,
Torpaqları qaytarmasaq, haram olar bizə çörək.
Dünən bizi öldürəni sabah gərək ölü görək,
Nədən, niyə uduzdular gec olacaq xəbərləri,
Qələbəni qazanacaq Azərbaycan əsgərləri.

Göz yaşıını tökəmə belə, ağlamağın hələ azdır,
Düşmənini məğlub elə, öz qəbrini ona qazdır.
Məğlubiyyət sənədlərin, murdarlara özün yazdır,
Rahat yatsın, ruhu sakit, Azərbaycan şəhidləri,
Bu dəndlərə dözməyəcək Azərbaycan əsgərləri,
Qarabağı alacaqdır Azərbaycan igidləri.

***

Ürəyindən od püsgürsün, gözlərində qığılçım,
Irəli get, təkcə sənsən əlacım.
Təpərli ol, a qardaşım, a bacım,
Titrot göyü, titrot yeri - Azərbaycan əsgəri!

Ele bax ki, düşmən donsun yerində,
Addımdan daş çatlaşın yerində.
Sərt addımdan xoşu gələr yerin də,
Titrot göyü, titrot yeri - Azərbaycan əsgəri!

Bu torpağın altı da dürr, üstü də,
Bas düşməni, möhkəm dayan üstündə.
Şığıyaraq alovda, həm tüstüdə,
Titrot göyü, titrot yeri - Azərbaycan əsgəri!

Sən ki, haqqsan, Tanrı haqqə köməkdir,
Haqq özü də haqqə haqqı deməkdir.
Dünya bilir bu nə qurğu, kələkdir,
Titrot göyü, titrot yeri - Azərbaycan əsgəri!

Bir ucu Göyçəmə qaz səngərləri,
Qalmasın yurdumda daşnaq köçəri.
A sabah dünyanın qeyrəti əri
Titrot göyü, titrot yeri - Azərbaycan əsgəri!

Koroğlum! Nərə çək, bir dəli nərə,
Babəkim! Qüvvət ver igidə, ərə!
Allahım, kömək ol bu igidlərə,
Ulu torpaqları qaytarsın geri,
Titrot sin göyləri, titrot sin yeri - Azərbaycan əsgəri!

***

Aprel döyüşlərini unutmasınlar gərək,
Murdar burunlarını qanatmasınlar gərək.
Meyitləri, itkini çıxaltmasınlar gərək,
Elə vaxtimız yoxdur onlara qəbir qazaq,
Taxta tapaq, daş tapaq, altında tarix yazaq...

***

Lobbi, lobbi deyə-deyə qorxuzurlar bizi hər gün,
Varıdatı, cəsarəti nə qədərdir bu erməni qarağının?
Aciz qalsın qarşısında on müasir silahlarımız, top-tüfəngim?
Qorxuzmasın bizi bir də lobbilərə iki başlı siyasetçi,
Siyasetçi deyil onlar - aktyordu, işverəndi, bic sənətçi.

Biz ac-susuz pul-parasız yaşayarıq İrvanı alanadək,
Quru çörək, bir udum su qaçqınları İrvanda qalanadək.
Manqurtların, daşnaqların arzuları ürəyində yananadək,
Təki bizə əmr versin, hückum desin,
cəsur Ali Baş Komandan,
İstəmirik əmək haqqı, nə pensiya,
maddi yardım, rahat imkan.

Prezidenti var ölkəmin, israrlıdır qərarında,
Alnı açıq, üzü ağdır millətinin qabağında.
Öz xalqının önündədir, ilin, günün hər anında,
Biz əmrini gözlöyirik, əmr et, Ali Baş Komandan,
Qoy indidən düşünsünlər qəsbkarlar məhv hər an.

***

Ey türk soyulum, oğuz elim, qıpçaq, özbək,
turkmən, tatar,
Qazax elim, Turan elim, səsim nə vaxt sizə çatar?
Nə vaxtacan murdar əllər türk qanına yatar, batar,
Azərbaycanlı sözün deməz, dillərində türk hamımız,
Gözlərini deşir hər an sarayıız, daş-damımız.

Türk soyulumun tek düşməni, daşnaqları qırmalıçıq,
Üstümüzə tuşladılan caynaqları qırmalıçıq.
Lobbilərdən axıb gələn qaynaqları qırmalıçıq,
Türk soyulumun düşməni var, tək düşməni o, daşnaqdır,
Terroristdir, qaniçəndir, o faşıstdır, o yalraqdır.

Birləşsin türk soyularım, at oynatsın, zəfər çalsın,
Düşməninə qalib gəlsin, tarixlərdə adı qalsın.
"Tiqran" - deyən paşinyanlar keçmişimi yada salsın,
Qalx ayağa, Atatürküm, Heydər kimi ulumuz var,
Bu bələdan qurtarmağa gücümüz var, yolumuz var!

***

Daşnaq narahatdır göz, qulağından,
Min ildir ayrılmır öz ulağından.
Vəlvələ, səksəkə düşüb canına,
Dolub ürəyinə, hopub qanına.

Mindiyi qatırdır qorxur, şəklənir,
Yataqda, otaqda, yolda səksənir.
Qıratım, Bozatım, dürr qatarımdan

Yenə ayı doğar, Günəşin çağları,
Elimə, obama yetişər bahar.
***

Torpağı al deyir, bilmirəm necə,
Nəvəm deyir bunu gündüz, həm gecə.
Babamdan atama qaldı bu yüklər,
Qorxuram, atam da bizləri yüklər.

Zəifsən söyləyib, suçlayır məni,
Nə bilsin, bu qədər biccər erməni.
Tutub ətəyimdən cavab istəyir,
İşimi, gücümüz, məni pisləyir.

Xəritə önungdə, hər gün baxırlar,
Şuşanı, Ağdamı başa çaxırlar.
Oğlum, qızım deyir, sorur nəvələr,
Şuşa qayıtmasa baş verər nələr?

Çox kəlmə bilsəydim yəqin ki, mən də,
Muncuq tək düzərdim sözləri bəndə.
Cəbrayıl haqqında deyilənləri,
Ağdama, Laçına zülm edənləri,
Bütün olanları çevirib nəsrə,
Dünyaya hay salıb, qatardım şeirə.

Zəifəm, gücsüzəm nəvə önungdə,
Oğul, qız önungdə, nənə önungdə.
Bir qələmə çatır mənim gücüm də,
Qarabağ, İrəvan dilim ucunda.

Hər gün yuxularda təkrar edirəm,
Bu yolda ölümə, qana gedirəm.
Nə deyim onlara, sorur nəvələr,
Torpaq alınmasa baş verər nələr?!
***

Torpaq alınmasa dünyam dağları,
Çaylar məcrasından çıxar arxlanar.
Ağacı, dam-dası kökündən qopar,
Yer üzü çevrilər xarabalığa,
Hər şey zəhər olar cana, saqlığa.
Heyvanlar cildini təmiz dəyişər,
İnsan vəhşiləşər, eybəcərləşər.
Nə ildirim çaxar, nə bulud ağları,
Torpaq alınmasa, dünyam dağları!

Yer də məhvərindən çıxar, fırlanmaz,
Bir eldə, obada şam, ocaq yanmaz.
Ulduzlar çəkilib girər qinina,
Sevgilim, fikir ver insan halına.
Nə günəşin çıxarı, nə ayı batar,
Canlılar süstləşib əbədi yatar.
Nə yağış, nə də qar, göydən daş yağar,
Küsər bir dəfəlik qayıtmaz bahar.
Bayquşlar sevinib deyər ağları,
Torpaq alınmasa, dünyam dağları!

Əl göydən üzülər, ayaq da yerdən,
Qalmaz büllür buxaq, nə mina gərdən.
Bir soraq alınmaz nərdən, ərəndən,
Küsər Nətəvanın ruhu, barışmaz,

Susar Vaqif sözü dinməz, danışmaz.
Üzeyir nəğməsi donar, açılmaz,
Bülbül zənguləsi qəlblərə axmaz.
Vulkanlar püşkürüb, verər son qərar,
Torpaq alınmasa, dünyam dağları!
***

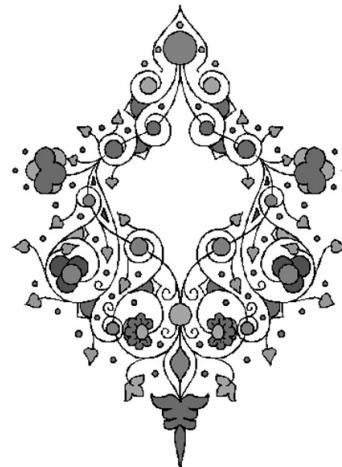
Yurdumuzun qız gəlini, ər oğlu
Vətən keşiyində polad, nər oğlu.
Düşmənin əlində qalmaz oba, yurd,
Biz türkük, oğuzuq, qıpçağıq, Boz qurd.

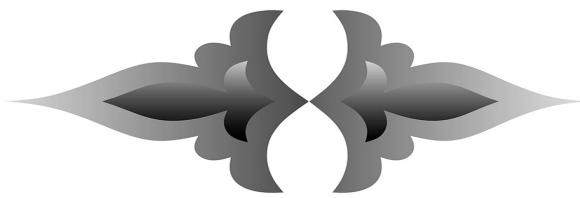
Düşməni salariq bəndə, kəməndə,
Sancarıq bayraqı Şuşa, Xankəndə.
Ey şəhid qardaşım! Rahat yat sən də,
Rədd olub torpaqdan gedər diğalar,
Gəncləşər Qarabağ, yaram sağalar.

Yerin məhvərindən, göyün qatından,
Ulu babaların mögrur adından.
Viçdan dünyasından, qeyrət andından,
Qüvvət al, güc topla, çat muradına,
Əyilmək yaraşmaz sənin adına.
***

Bax, ölkəmin rəhbəri var, israrlıdır qərarında,
Alni açıq, üzü ağdır millətinin qabağında.
Öz xalqının önungdədir, ilin, günün hər anında,
Bir əmrini gözləyirik biz Ali Baş Komandanın,
Qoy indidən düşünsünlər qəsbkarlar ölüm anın.
***

Ey daşlardan, dalgalardan,
tufanlardan sizib gələn cəsarətim, qalx ayağa!
Koroğludan, Cavanşirdən,
Babəkimdən axıb gələn məharətim, qalx ayağa!
Ululardan, Boz qurdumdan,
totemimdən qopub gələn dəyanətim, qalx ayağa!
Torpağına, çaylarına vurğun olan
Azərbaycan məhəbbətim, qalx ayağa!
Prezidentim əmr verib ona əməl edərik biz,
Biz ölümə getməyəcək, öldürməyə gedirik biz!

VAQİF OSMANOV

SEVGİNİN UZUN YOLU

(hekayə)

İlk bahar günəşinin həyatverici nəfəsindən dənizkənarı Milli park al-əlvan libasa bürünmüş, dənizin kövrək ləpələrinin həzin və lirik piçiltürləri, bülbüllərin, tutuquşuların, sərçələrin, qaratoyuqların şux nəğmələri, qağayıların "gülüş"ləri aləmi başına götürmüştü. Ağacların yarpaqları düymə yuvalarından, çiçəklər turmurcuqlardan gizlin-gizlin boyanırdı. İki gənc park-dakı oturacaqda üzü Xəzərə tərəf əyləşib gözlərini dənizlə üfüqün bir-birini ağışuna aldığı uzaqlara dikib hərdən bir nəsə piçildiyirdilər. Gözlərindəki məmənunluğunu açıq-aydın hiss etməmək mümkün deyildi. Dörd illik tələbəlik ömrünün acılı-şirinli anlarını bir qiymətli kitab kimi vərəqləyir, nələri itirdiklərini, nələri tapdıqlarını maraqlı filmin ayrı-ayrı kadrları kimi gözlərinin önünə gətirirdilər. Sevinirdilər ki, tapdıqları, qazandıqları itidiklərindən qat-qat çıxdı. Onların yaddaşında tələbəlik illəri şərəfli həyat məktəbi kimi qalacaqdı. Ötən dörd ildə onlar bir-birində qarşılıqlı inam, etibar, ən ümdəsi saf sevgi tapmışdır...

Piçiltılara ara verib hər kəs ürəyinin dilsiz səsinə qulaq asındı. Sabit gələcək günləri vərəvürd edirdi. Gültən isə Bakıya gəldiyi ilk gündən bu günə doğru xəyalı səyahətdəydi...

***

Sentyabrın ortaları təbətin bütün gözəlliklərini özündə birləşdirən Qartallı kəndindən gələn avtobus beynəlxalq vağzala çatıb yerə düşəndə Gültən özünü qarğı bazarına düşmüş kimi hiss elədi. Dərhal atasına tərəf boylandı. İnsan selinin içində atasını görməyəndə həyəcanlandı. "Bu basabasda atamı itirsəm bağrim çatlıyar" - qorxusu ilə gözləri hədəqəsindən çıxdı. Atasının avtobusun yük yerində çantaları götürmək üçün növbədə dayandığını görüb ürəyi yerinə gəldi.

Bir tərəfdən də üzü çox üzlər, gözləri çox gözlər görmüş taksi sürücüləri onu əhatəyə alanda, hərəsinin

ağzından bir qəsəbənin, küçənin, yaşayış məntəqəsinin adını eşidəndə Gültənin al yanaqları daha da allanırdı. Dilini boğaza qoymayan saqqallı gənc oğlana sərt cavab verdi:

-Nə bilim hara gedirəm? Onu atam bilir.

Saqqallı oğlan qızın qızarmış üzünü görüb dinməzcə aralandı...

Yasamalın hansıa küçəsinin dərəyə sallanan dala-nında ev kirayə etdiyini atası Gültənə demişdi. Atası çantaları götürüb onun yanına gələndən sonra qırqaq-qız sürücülər daha da fəallaşdırılar, Gültəndən əl çəkib atasının üstüne sıçıdlılar, "bazarlığın", daha dəqiqi, "hərrac"ın davamını Gültənin atası Qurban kişi ilə davam etdirirdilər. Onlar hal əhli idilər, avtobusun sir-sifətindən, sərnişinlərin ləhcəsindən avtobusun haradan gəldiyini əzbər bilirdilər, soruşmağa, trafarete baxmağa ehtiyac yox idi. Arada artistlik edib hərəni öz ləhcəsinə uyğun danışdırmaqla müştərini ələ keçirməyə çalışırdılar. Bəziləri sərnişinlərin çantalarını götürüb avtomobilərinin yük yerinə qoymaq üçün "mühəribə" etməyə hazır idilər...

Yasamalda atasının kirayələdiyi həyət evinin otağı darısqal olmaqla yanaşı, həm də yarıqaranlıq yarızır-zəmiyi di. Otaqda iki çarpayı, iki stul, balaca bir masa və küncdə "ceyran" sobası vardı. Bir də Gültənin otaq yoldaşı olacaq ikinci kurs tələbəsi Güllü. Uzaqdan salamladılar. Evin sahibəsi yağılı dilini işə salmışdı. Evi istəyənin çox olduğunu, on beş gün Gültəngili gözlediyini, qiymətin ucuzluğununu təzə kirayənişinin gözünə soxub matahını tərifləyirdi. Gültən Sahibə xalanın üyüdüb tökdüyüünü eşitmək halında deyildi, gözləri otağın dörd divarını gəzirdi, otağın pəncərəsini tapa bilmirdi. Düşünürdü ki, əgər pəncərə yoxdursa, zəif günəş işığı otağa haradan düşür? Birdən otağın pəncərəsinin, daha doğrusu, pəncərəni əvəz edən nəfəsliyin

tavanda olduğunu görəndə gözlərinə inanmadı. Tavanda pəncərə? Bir romantik adam lazımiydi ki, gecələr Ayla, ulduzlarla həmsöhbət olsun...

Ucqar dağ kəndi Qartallıdakı evləri gözünün önungə gəldi, bir az da kövrəldi Gültən, evdən çıxdığı yeddi-səkkiz saat olsa da. Beş otaqlı evlərinin hər otağının iki-üç pəncərəsi vardı. Gündüzlər Günəş, gecələr Ay otaqda onlarla bərabər yaşayırırdı. Hər otaq az qala bir voleybol meydançası ölçüdəydi. Gültən niyə otaqları voleybol meydançası ilə müqayisə edirdi? Çünkü o, Qartallı kənd məktəbinin ən məşhur voleybolçusu, komandanın kapitanı idi, vurduğu zərbələri qaytarmaq çətin məsələydi. Qaraqabaq, qarabugdayı, üst dodağı xəzif tükklərlə örtülmüş, ala gözlü, suyuşırın Gültənin boyuna hətta oğlanlar da həsəd aparırdılar. Boyu az qala iki metrə çatırırdı. Kənddə onu "sərv boylu" çağırırdılar...

Qurban kişi övladlarını halal zəhmətiylə böyüdürdü. O, fermer təsərrüfatında əllidən çox inək bəsləyirdi. Təsərrüfatın məhsulları; süd, qatıq, xama, şor və pendir rayon mərkəzindəki ərzaq mağazalarında satılırdı. Bütün ailə - ata, ana, uşaqlar burada çalışırlar. Onları zəhmət və dağ günəşini bərkitmış, sağlam, gürmərətmişdi. Ailənin dörd qızı və üç oğlu məktəbdə biliyinə, davranışına görə də barmaqla sayılır, başqa şagirdlərə nümunə göstərilirdi. Mis kimi möhkəm olan Gültənə kəndin oğlanları gözlərinin ucu ilə də olsa baxa bilməzdilər. Ciddi, ötkəm, sözünün ağası olan qızə həm də kənd oğlanlarının diqqəti az idi. Kənd oğlanlarını ancaq televiziya kanallarında gördükleri şou-business lediləri və "papalarının gül balaları" - nərmənazik, ağ əllərinin damarları görünən qızlar daha çox maraqlandırırdı. Onlar hələ "ağ ayran" və "qara kişmiş" məsəlindən xəbərsiz idilər...

Sentyabrın 15-də Gültən tələbə kimi Dövlət İdarəçilik Akademiyasına ayaq basanda özünü qeyri-adi aləmdə hiss etdi, heyrətləndi və qürur hissiylə sevindi. Bərli-bəzəkli vestübilləri, auditoriyaları o, arzularında, xəyallarında təsəvvür etmişdi. Bu gün həmin xəyallar gerçəkləşmişdi. Öz ürəyində yaxşı mütəxəssis, Vətənə gərəkli övlad olmaq üçün var qüvvəsinə əsirgəməyəcəyinə and içdi. İki gündən sonra Şəhidlər Xiyabanında tələbə yoldaşları ilə birlikdə ucadan tələbə andı içəndə, tələbə bilet və qiymət kitabçası alanda sevincinin zirvəsindəydi...

"Dövlətin idarəedilməsi" fakultəsinin birinci kursunun qrupu "zərgər dəqiqliyi" ilə təşkil olunmuşdu, qızlarla oğlanların sayı bərabəriydi. Tələbələrin əksəriyyətinin üzündən "yağ" damındı. Hiss olunurdu ki, onlar süd gölünün sonalarıdır. Əlbəttə, bəzi oğlanlara "sona" deməyə adamın dili dönmürdü. Amma çoxu sonaxasıyyət idi. Qayğıdan, azadfikirlilikdən, elmdən, səmimilikdən, fiziki əməkdən uzaq gənclərin bu qə-

dərini görəsən necə bir yerə toplamışdır? Dünyanın əksər musiqi qruplarına, əndrəbadı əcnəbi mahnilarına başlarını yelləyə-yelləyə "həvəs"lə qulaq assalar da, milli musiqimizin incilərindən, milli ruhdan və düşüncədən xəbərsizdilər, məşhur elm və incəsənət xadimlərimizin adını soruşanda dodaq büzürdülər. Qoşma, gəraylı, dodaqdəyməz, təcnisdən, səhbət düşəndə təəccübənlənidilər, donuq gözlərindən "o nədir?" suali pırtlayıb məchul boşluqda itib-batırırdı.

Bir gün tənəffüsə Sabitlə başının tükləri darağın dişlərinə həsrət uzun saçlı, üzündə tükün əlamətləri görünməyən oğlanın dialoqunun son cümləsini eşidən Gültən yerində donub qaldı:

-Dodaqdəyməz nədür, alə? Egibdü, ağızuva gələni danışma, qızlar eşidər, biabır olarsan. Seksualı danışırsan, alə...

Sabitin atası və anası kənd müəlimlidir. Evlərinidəki kitabxanada beş mindən çox kitab var. Atası beş şeirlər kitabının müəllifidir, aşiq yaradıcılığına dərin-dən bələddir, qoşma, təcnis, dodaqdəyməz yazır. Elmi işi ehtiyac ucbatından yarımcıq qalıb. Məktəbdə poeziya dərnəyi yaradıb, Sabit də dərnəyin fealı idi.

Gültən və Sabit o biri yoldaşlarından çox fərqlənirdi. Birincisi, geyimlərinə görə. Ele tələbələr vardı ki, həftədə bir kostyum, ayaqqabı geyinirdilər. Köynəklərindəki söyüşlərin mənasını ancaq ingilis dilini mükəmməl bilənlər başa düşərdi. Dərsdən sonra müxtəlif restoran və barlarda əylənənlərin sərgüzəştlərini o birilər ağızlaçıq dinləyirdilər. Hətta qızlar da bar macəraları ilə öyünürdülər. Qızların əksəriyyətinin geyimi ni təsvir etməyə dil "utanırdı". Balaqlarında beş-altı yırtığı olan qızların şalvarları ele bil quduz itin ağızında çeynənmişdi, hətta ayıb yerlərinin yaxınlığındakı saçaqlı deşiklərdən görünən əzalarına oğlanların, müəllimlərin acgöz baxışlarından həzz alırdılar.

Edilya isə etika və əxlaq cəhətdən daha "irəli" dəyidi. Ele ətək geyinirdi ki, ətəyi açıq köbəyindən bir qarış aşağıdaydı, arxası lap arxaya, şəffaf koftasından irəli çıxmış sinəsi isə nəinki tələbə dostlarının, hətta ahil professorların gözüñə girirdi. Açıq sinəsindəki barmaq qalınlığında zəncir şahmar ilan kimi aşağı sallanıb nəyinsə keşiyini çökirdi. Bilmək olmurdu zəncirin qiyməti nazir papasının neçə illik maaşı dəyərindədir. Saçlarında göy qurşağıının spektrindəki rənglərdən çox çalarlar "göz oxşayırdı". Leonardo da Vinçinin onu görmək qisməti olsayıdı əvəzolunmaz "şədevr"lər yaradardı...

Sabit və Gültən bu analoqu olmayan nəhəng, qeyri-adi "materik" in - qrupun içində "kiçik, müstəqil, "bloklara qoşulmayan "iki dövlət" idi. Qrupun qanunları onlara aid deyildi. Onlar günlər keçdikcə bir-birinin xarakterini, "siyaset"ini öyrənməklə, təhlil etməklə məşğuldular, dərslərdən geri qalmamaq üçün müəll-

limlərin hər cümləsini yazmağa səy göstərəndə tələbə yoldaşları əsl "kef" dəyildilər. Oğlanlar qızların, qızlar isə oğlanların qulağına ağzını dürtüb piçhapiçla Sabitlə Gültəni müzakirə obyekti seçərək, onların "kəndçi" xislətini lağa qoyurdular. Auditoriya çadır toylarına bənzəyirdi, ağız deyəni ancaq ağızların dirəndiyi qu-laqlar eşidirdi.

"Papalarının gül balaları"nın süzgün, ehtiraslı baxışlarından hiss olunurdu ki, onlar bir-birinə biganə deyillər. Günlər ötdükçə dərs qurtaran kimi qol-boyun metroya enənlərin, yaxınlıqdakı Avropa üslubu ilə bəzədilmiş yarıqaranlıq kafe-barın qaranlıq küçündə "açığını öldürənlərin" sayı gündən-günə çoxalırdı.

Gültənlə Sabitin yolları yaxınlıqdakı metroda ayrıldı...

Gələcək "idarəetməçi"lərin qarşısında kitab, dəftər, qələm əvəzinə əcnəbi ölkələrin dəb, yaxud erotik jurnallarını hamı görürdü. Müəllimlər də. Qızlar və oğlanlar şəkillərə baxıb nəyisə araşdırır, geniş "analitik təhlillər" aparırdılar. Qulaqlarındakı qulaqlıqlarla cazin, rokun, repin "sehirlili" aləmində uyuyanların beyni dumansıydı, lap bardakı kimi. İdarəetmə unudulmuşdu...

Orta yaşlı, gödək ətəkli, novruz yumurtası kimi bərli-bəzəkli müəllimlə öz "iş"indəydi, tələbələrə müstəqil dövlət quruculuğu, idarəetilməsi mövzusunda mühazirə oxuyurdu. Gültən və Sabitdən başqa hamının gözündən oxunurdu ki, görəsən bu nə danışır?

Sabit uzunmüddətli, həssas müşahidələrdən sonra özünə həmsöhbət tapacağına əmin olub sevindi. Bu Gültən idi. Söhbətinin "quru" alınacağını anlasa da elmdən, bilikdən, ali məktəblərə qəbul qaydalarından, test üsulunun mənfi və müsbət tərəflərindən fikir mübadiləsinə başlayıb söhbətə körpü salmaq qərarına gəldi:

-Gültən, test üsulu ilə qəbul qaydalarına münasibətin necədir?

Sabitin ürəklənib ona yaxınlaşacağını Gültən gözlmirdi, amma bunu çoxdan arzulayırdı. Sabit kimi ədəbli, təmkinli və intellektual oğlanla həmsöhbət olmaq, fikir mübadiləsi etmək, onun daxili aləmini öyrənmək onun üçün maraqlıydı.

-Əslində müsbət deyil. Əlbəttə, bu mənim subyektiv düşüncəmin məhsuludur. Qəbul etməyə bilərsən.

-Amma mənim üçün çox maraqlıdır, Gültən.

Sabitin hər cümlədə doğma insan kimi "Gültən" deməsi Gültəni diksindirirdi. Özü isə ona "Sabit" deyə müraciət etməyə çətinlik çekirdi.

-Mənə elə gəlir ki, test üsulu müstəqil düşüncəyə əngəl törədir. Bəzən heç anlamadığın sualın cavabını tapırsan. Lap lotoreya kimi. Cavablardan biri odur axı. Bunu intuisiya adlandırsalar da mən təsadüf deyərdim. Bir də bütün təsadüflər zərurətə, həqiqətə çevrilə bil-

məz ki..

-Gültən, atam deyir ki, onlar ali məktəblərə qəbul zamanı imtahanlar şifahi və yazılı olurdu. Şifahi imtahananda bilet şəkib, bir qədər fikirləşib biletin üç sualına cavab verəmişlər. Ədəbiyyatdan yazılı imtahanada isə inşanın biri sərbəst mövzuda olardı. Bu inşada hər kəs öz daxili dünyasını açmağa çalışardı. Bu zaman abituriyentin təxəyyülü və dünyagörüşü üzə çıxardı.

-Əlbəttə, bu çox yaxşıydı. İndi də belə olsayıdı doqquzda dodaq büzən nadanlar az olardı...

Bələ diskussiyalar iki gəncin arasında tez-tez olurdu. Tələbə yoldaşları buna "boş söhbətlər" deyirdilər. Tənəffüs də Gültənlə Sabitin söhbətinə qulağını şəklə-yən Edilya gözlərini hind kinolarındaki ifritə qadınlar kimi süzərək:

-Sizin fikirlərinizdən lap tövlə iyi gəlir, - deyərək anormal arxasını oynada-oynada onlardan aralındı.

Gültən pərtliyini bildirməməyə çalışaraq fikirlər burulğanında vurnuxurdu: "görəsən, Edilya haradan bilir atamın fermer təsərrüfatı - inək ferması olduğunu. Bilmirsə "tövlə iyi" sözü təsadüfdümü? Axı Sabitdən başqa heç kimlə bu barədə danışmamışam". Sabit də qaniqara görünürdü...

Ha başını yordu, yeri-göyü alt-üst elədi, bir nəticə hasıl olmadı: "yəni Sabit bunu deyər ki? Yox, inanmırıram". Gültən Sabite inanırdı...

Günlərin bir günü Gültən kirayənişin qaldığı otaqda "Fəlsəfə" dən seminar hazırlayırdı. Dərsə başı qarışığından Sahibə xalanın oğlu Ağarzanın otağı nə vaxt girdiyini hiss etmədi. Ağarza ağzının suyu axa-axa ona Məşədi İbad Gülnaza baxan kimi baxırdı. Gültəni üzütmə tutdu. Axı onlar həyətdə üz-üzə gələndə heç salamlaşmırlılar da. Görəsən, hansı niyyətlə otağa gəlib? Ağarza yaxınlaşış Gültənin əlindən tutmaq istərkən Gültəni soyuq tər basdı. Əlləri titrədi, nəsə soruşturmaq istədi. Dili kılıdlanmışdı. Ağarza çarpayıda oturan Gültənin dizlərinə əlini qoyub dodaqlarını onun dodaqlarına yaxınlaşdırmaq istəyən anda güclü şillə səsi Gültəni aylıtdı. Gültən necə cəsarətləndiyini özü də bilmədi. Ağarza sıfətində beş barmaqlı şillənin qıp-qırmızı izi ilə "vay məmə!" böyürərək özünü həyətə atdı. Səsə gələn Sahibə xala oğlunun sıfətindəki şillə "şəkli"ni görüb Gültəni qınadı:

-Ay insafsız, necə qıydın balama? Görmürsən, hal-hıdır?

"Hallı" nə deməkdir?" - Gülsən özü-özünə sual verdi. Bu sözü birinci dəfə eşidirdi...

O gündən Gültən Ağarzanı həyətdə az-az görürdü. Onda da Ağarza pişikdən qorxan siçan kimi qaçıb özü-nü qapıdan içəri salırdı...

"İdarəetməçilər" Milli parka - dəniz sahilinə gəzintiyə çıxarkən Gültənlə Sabit də ilk dəfə onlara qoşulmuşdular. Birdən hay-küy parkı başına götürdü:

-Ay uşaqlar, köməyə gəlin! Edilya selfi çəkmək isteyərkən dənizə düşdü. Tez olun, boğulur, tez olun!

İmdad diləyən uzun saçı daraq, sıfəti tük görməyən oğlan idi. Sahildən üç metr aralıda dayanıb Edilyanın mazutlu suda batıb-çıxmamasına tamaşa edirdi. Canbir dostlarının onu xilas etmək niyyəti, daha doğrusu cürəti yox idi. Bu an kimsə sahildən dənizə baş vurdu. Onu havada ikən Gültən tanıdı. Sabit ovunun üstünə şığıyan qartal kimi suda yox oldu. Gültən özünə gəlməmiş Sabit Edilyanın saçlarından yapışdırıb onu sahilə tərəf sürüyürdü. Sabit Edilyanı yerə uzadıb ilk tibbi yardım edəndə - orqanizminə dolmuş suyu xaric etməyə çalışanda da Sabitin yanında Gültəndən başqa kimsə yoxuydu. Gültən dodaqlarını Edilyanın dodaqlarına yapışdırıb ona nəfəs verəndən sonra o, əllərini və ayaqlarını tərpətməyə başladı. Dostları hələ də meyid bilib ona yaxınlaşmağa qorxurdu. İki-üç cəhddən sonra Edilyanın üzündə həyat əlamətləri görünməyə başladı.

Təcili tibbi yardım maşını gəlib Edilyani aparandan sonra hamı dağılışdı. Sahildə iki nəfər qoşa heykəl kimi dayanmışdı, Sabit və Gültən. Gültən Sabitin üzünü, gözlərini, əllərini özünün cib dəsməli ilə təmizləməyə çalışırdı. Mazutu təmizləmək zülm idi. Sabiti üzütmə tutmuşdu, dişləri şaqqıldayırdı. Gültən taksi sıfariş edib Sabiti evlərinə aparmağı qərara aldı. Onu tək buraxmadı. Arxa oturacaqda Sabitlə yanaşı oturan Gültən başını Sabitin mazutlu pencəyinin ciyinə qoyaraq xəyallar dəryasında üzürdü...

Sabitin düşüncələri daha "ağır tonnajlı"ydı: "Akademiyaya qəbul olunanadək dövlətçilik, hüquqi principlər, demokratik cəmiyyət haqqında cild-cild kitablar oxumuşam, idi də mütaliədən doymuram. Vətən biz gənclərin ciyində yaşamalıdır. Amma hər dəfə auditoriyaya girəndə şübhə qəlbimi didir. Nəinki dövləti, heç əlli nəfərlik auditoriyani idarə etmək qabiliyyəti olmayan professorları, dosentləri, onlardan öyrənməli olan tələbələri görəndə bədbinliyə qapılram. Bəlkə dövləti də belə idarə etmək olar? Yox, dövlət belə idarə olunsa, cəmiyyətdə xaos, anarxiya yaranar. Dövlət etibarlı əllərdədir"...

Bir həftədən sonra Edilya dərslərə davam edirdi. Baxışlarındakı Sabitə qarşı dəyişikliyi Sabit də, Gültən də hiss etmişdi. Mühazırələrin birində "gözəlcə" Sabitin yanında özünə yer eləyəndə Sabitin "dalağı sancı". Gültən Edilyanın arxasında oturmuşdu. Mühabirənin şirin yerində Edilya ağzını Sabitin qulağına yaxınlaşdırıldı:

-Sabit, səninlə ciddi söhbətim var.

-Buyurun.

-Mənimlə "siz"lə yox, "sən"lə danış. Lap qısaca desəm, mən sənə vurulmuşam.

-Elə birdən birə?

-Sən nə qəribə oğlansan. Sənin əvəzinə mən sev-

gimi elan edirəm. Sən buna şübhə edirsən?

-"Kəndçi"ni sevdiyinə necə inanım?

-Köhnə söhbətləri qurdalama. Atama sənin barəndə çox danımışam. Deyir ki, Sabiti bizə gətir. Bizimlə tanış olsun. Akademiyani qurtaran kimi mənim biznessimi o, idarə edəcək. Ayda iki-üç dəfə xaricə gedəcəyik. Bizim yaşayacağımız villa "milyonerlər məhəlləsi"ndə uzaqdan diqqəti cəlb edəcək.

-Edilya, bir şeir var ey, "daha nağıllara inanmırəm mən".

-Bıyı, nağıl niyə olur?

-Mən sizə gəlin köçəndə icazə verəcəksinizmi kəndimizə gedim, doğmalarımı görün? Anan məni tək buraxacaqmı? Bir də, Edilya xanım, sənin təkliflərindən "tövlə iyi" yox, lap peyin qoxusu gəlir. Yox, mən sizin üfunətlə kanalizasiyanızda tez boğularam. Sənə könül açan saçları uzun, üzü tükə həsrət oğləni üzmə. Siz ki, bir-birinizi yaraşırsınız.

-Axı o, heç kişiyyə oxşamır?

-Nə olsun, sənin papanın süd gölündə o, məmnu-niyyətlə üzər. Taylı tayıni tapmasa, günü ah-vayla keçər, deyib babalarımız.

Bu sözlər Edilyanın üzünə tərs şillə kimi dəydi. Arada dönüb arxaya - Gültənə də baxdı. Gültən onun üzündə ikinci dəfə həyat əlamətləri görmürdü...

***

Axşamüstü. Dənizdə yuxudan oyanan Günəş şəhərin göydələnlərinin arasında gizlənpaç oynayırdı. Dəcəl uşaqlar kimi iki gəncin gözlərinə işıq salırdı, yatmaq fikri yoxuydu, deyəsən. Günəş onların pünhan piçiltilərini daha yaxından eşitmək, sevgiyə bələnmiş gözlərini daha da nurlandırmaq üçün zamanın çörxini dayandırmaq, bu günün sevgi anlarını uzatmaq istəyirdi. Onların dilsiz baxışlarına, ürəklərinin sözsüz piçiltələrinə, ilahi sevgisinə Günəş mehriban ana kimi sevinir, şahidlik edirdi. Gənclərsə öz aləmlərində idi:

-Gültən, artıq dörd idir ki, sənə ürəyimin telleri ilə göndərdiyim suallar ünvanına çatmir.

-Hansı suallar, Sabit?

-Eh, sən nə qəribə qızsan, həm də qeyri-adi.

-Anlamadım mənim qəribəliyimi, qeyri-adiliyimi.

-Niyə belə soyuqsan? Səndən cavab gözlədiyimi bilmirsən?

-Məni soyuqluqda suçlayan oğlan, sən bu suallara cavabı çıxdan tapmalıydın...

-Haradan tapım, Gültən?

-Gözlərimdən, Sabit.

-Sənin gözlərinə baxmaq olarmı, Gültən?

-Olar, Sabit, olar.

-Bunun üçün bu qədər uzaq yol gəlməliyidik ki, Gültən?

-Bu yolu sən uzatdın, Sabit. Nə yaxşı ki, uzatdın...

dekabr 2019 - yanvar 2020.

ELNUR UĞUR ABDİYEV

RUHUMUZ

Dənik, göyə qalxarıq,
bir quşun dimdiyində.
Bir az ruhu ovudar,
dimdik hər çımdiyində.

Qandı sonu hər adın,
Az fitrəti qanadın.
Yolun o quş qanadın,
Hər yerə endiyində.

Göy yerə mənsiz qərib,
Mən də ki sənsiz qərib.
Bizə ruh əmizdirib,
Həyat ilk əmziyində.

ADƏM

Yenə də eşqdən sərxoşsan,
Daha içmə, a dəm, Adəm!
Sevmək üçün qovulmuşsan,
Cənətindən Adəm-Adəm.

Həsrət soyundum, eşq geyim.
Eşqsız canımda yox heyim.
Tanrı meyimdir eşq meyim,
Son vədəmdi, o son badəm.

Hər gün qaçmaq var özündən,
Hər gün düşmək var gözündən.
Yarandım bir ol sözündən,
Vuruldum dolmamış vədəm.

SƏBR!

Təbriz dedim ruh səksəndi,
Duyğum kişnədi, kişnədi.
Anladım həsrətli yurdum,
Eşqə təşnədi, təşnədi.

Sən də anla, yol ara, bul!
Eşqin vətənsiz qarı, dul.
Oğul, vətəndədir oğul,
Yurdsuz heç nədi, heç nədi.

Yetər nağıllar süslədik,
Bitdi e ümidi bəslədik.
Biz göydən alma gözlədik,
O da düşmədi, düşmədi.

RUHUN ŞEİRİ

Ruh didərgin düşəndə,
Can çəkir qəfəs dəri.
Yanır cızdağın çıxır,
İçdən əri, ha əri.

Vaxt ömrə dəyən çəkic,
Hər gün sınır bir kərpic.
Çox da xeyir- şər əkiz.
Xeyir var örtmür şəri.

Ümid son bahadır,
Xeyallar sırsıradır.
Bəzən ümman yaradır,
Bir damla alın təri.

HARDASA

Hardasa
bir nöqtə boyda darıxanım varsa,
hardasa
vergülüñü dəqiq qoymuşam
ömr adlı bu yarımcıq cümlənin.
Hardasa bilirəm gözləyir biri,
bilirəm anasını ağladır günlərinin.
Hardasa
uzaqların yaxınlığından bezir xəyallar
Qucaqlayıb hönkürməyə qollarım ağlar.

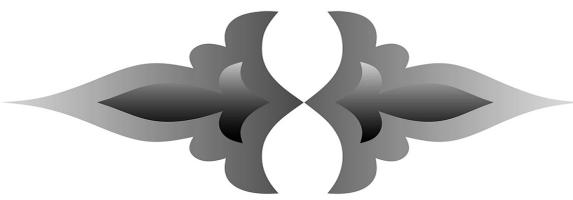
Gəl, yaxın gəl,
səhər üzlü,
gecə gözlü,
şəir sözlü.
Misralarımın boyu qısalıb
sən getdiyin gündən,
Hecalar elə ovulur içindən,
sanki sahilindən
ləpələr yeyir bu ömrün ləpədöyənini.
Qaya kimi başından yixılır,
ayağından sürtüşən xatirələr.
Hardasa
bir soba yanır bu qış günündə,
isinmir təkədamlıq çarpayıda iki nəfər.
Hardasa,
bu yarımcıq cümləni də
sona qədər oxumağa
hövələsi çatmır dodaqların.
Hardasa
bir nöqtə boyda ürəyə səs salır,
keçmişdən gələn ayaq izləri.
Diksinsən,
qorxursan gözlərini açmağa da.
Qorxursan kirpiklərini
o xəyalə qana batırmağa da.
Hardasa,
bu hissləri his titmayıbsa hələ də.
Kəraməti vergüllə qoymuşuq deməli nöqtədə.

BALACA NƏRMİNİN QƏTLİNƏ

Bir fidanı qopardılar,
Ana ağacın kökündən.
Ana ağac qanadı kötüyündən,
təpəsinə qədər.
Göz yaşları islatdı,
yarpaqlarını,
şəh-şəh tüpürdü,
ağaç sübhün üzünə acısını.
Qoparılan körpə fidanın yeri boş qaldı,
hər gecə ana ağac,
hamı yatandan sonra,
bağrına basdı o boş yeri.
Səhəri,
körpələri qətl edən əllər,
yenə də ana ağacın altında,
o yerin üstüne örtülürlər ayaqlarını.
Ayaqlarının altından çökdkikləri yerdə,
elə dayandılar,
sanki savab işləmişdilər,
bir də...

VƏTƏNİN SINAGI

Anamın əllərilə
başıma sığal çəkdi zaman.
Məni dünyaya oğul doğan anam,
bilmədi vətən adlı imtahandan,
kəsrə qalacağımı.
Yoxsa doğmazdı, yəqin!
Mən boyda canlı dərdin,
yaxasını çıxdan buraxıb ölüm.
Hər gün sabahı açanda,
yaşamımla ölümün intiharına güldüm.
Hər səhər
günəş öpdükcə danın ağ sinəsini,
bir körpə qığlıtsıyla,
danın qapısının arxasından səs gəldi.
Qapının bu tayında
sinnmiş süd şüşəsi idi həyat.
Laçında,
sevgimin ozon qatını deşmişdi mərmilər.
Anamın əllərində qırışmışdı,
mənə uzatdığı süd şüşəsinin əmziyi.
Körpə ikən görmüşdüm,
Xocalıda güllələnmiş insanlığı.
Fəqət,
yaşamaq meylim,
həyat sevgim,
hələ də daldalanmağa çağırırdı məni.
Mən daldalandıqca,
düşmən budayırdı bu ağaç vətəni.
Anam bir yeni ağı öyrənirdi hər gün.
Düşünmürdüm,
düşünmürəm,
düşünməyəcəyəm deyirdim kimsə üçün.
Və düşünmədikcə
düşüncəmdə
sırsıralandı qan yaddaşım.
Sıralandı təqvim-təqvim
ölümü neçə qandaşın.
Ey sülh ölkəsinin sübh adamı,
düşünsənə.
Hani
Ana sevgin?
Düşmənə qoyub gəldiyin,
Bakıda adına kafe dikəldiyin
Şuşa restoranında
Ləzginka havasına sindirilan
sümüklərdən axan
iliklərdə çiliklənir Şuşanın şüşə sıfəti

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

şair-publisist, AYB-nin üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureati.

ŞAİR GÖZÜ İLƏ

(esse)

Altı illik bir zaman kəsimindən, ayrılıq əsimindən sonra doğulduğum yurda - Şərur məhalinə gedəsi oldum. Dolaşdım Şərur torpağını başdan-başa, dolaşdım köksümdə sevinc, iftixar dolu duygular coşa-çoşa...

Şərur şəhərinə girən kimi şəhərin göz oxşayan meydan sinəli yolları, bu yolların sağa-sola uzandıqca uzanan ayna kimi qolları diqqətimi cəlb etdi ilk olaraq.

Şərur şəhərinin gözəlləşdiyini, inkişaf etdiyi ni gördüm təkcə ildən ilə deyil, aydan aya, bəlkə də gündən günə...

Necə deyərlər, poetik bir dillə desək, ayca, güncə...

Dolaşdım şəhəri dalan-dalan, döngə-döngə, köşə-köşə... bucaq-bancaq...

Qəlbimdəki sevda seli qucaq-qucaq...

Hər yerdə, hər tərəfdə yeni-yeni yaşayış binaları, ictimai-siyasi obyektlər gördüm.

Bu gözəllikdən yerə-göyə sığmayan könlümə rəngbərəng çələng hördüm...

Şərur rayon tarix diyarşunaslıq muzeyində oldum. Yeni tikilmiş bu bina ruhumu doyurdu, gözlərimi oxşadı. Muzeydəki eksponatları diqqətlə, bir-bir könlümün gözündən keçirdim. Tariximin daş yaddaşı olan bu eksponatları birə-birə illərlə susamış üzəyimə içirdim. Təşnəmi söndürmək üçün... 80-ci illərdə muzeyə təqdim etdiyim öz eksponatımı gördüm sərgidə. Gözlərim bələndi nura, köksümsə qürura. Muzeyin

gənc direktoru Nurlan müəllimlə görüşdüm, Şərur mahalında Nalbənd Hüseyn adı ilə tanınan o müdrik babanın nəticəsi ilə.

Valeh oldum bu insanın dünyagörüşünə.

Valeh oldum bu diyarda tarixin gərdişinə...

Şərur şəhərini gəzdikcə dörd bir tərəfə şair gözü ilə baxdım baxa bildikcə, idarə və təşkilatların yeni binalarını gördükcə duyğulana-duyğulana xoş duyguların axarında axdim axa bildikcə... Ayaq basdımsa hara yeni-yeni tikililər gördüm, könlümü gözəlliklərlə sara-sara... Birdimi... ikidimi... beşdimi... bəlkə də ondu? Təkcə onu anladım ki, hamısı bir-birindən bənzərsizdi... əlvan dondu... Onun üçün də istəmədim bir-bəbir sadalayam... bir-birindən ayrı salam, adalayam...

Bir sözlə paralanam, xırdalanam...

Tikilməkdə olan yeni yaşayış binaları da, möhtəşəm mədəniyyət sarayı da, veteranlar üçün nəzərdə tutulan Təqaüdürlər klubu da cəlb etdi diqqətimi, bir daha artırdı bu torpağı sevməkdə qətiyyətimi...

Şərurda olarkən Şərur rayon həmkarlar komitəsinin sədri Ümbülbanu Musayeva və Şərur rayon Veteranlar şurasının sədri Vidadi Süleymanov kimi ziyalılarımıza da görüşdüm.

Vurğun könlümün önündə yenik düşdüm.

"Şərurun səsi" qəzetinin redaktoru, respublikamızın əməkdar jurnalisti Elman Telmanoğlu ilə görüşüm isə məni qırx dörd il bundan öncəki

günlərə, unudulmaz bir zamana götürəsi oldu. O illərin şirinli, şəkərli xatirələrini dilə götürəsi oldu. Vaxtı ilə bu qəzətin ştatdankənar muxbirini kimi qələm çaldığım anları mənə yaşatdı. İçimi əlimdən tutub mənə yazmağı öyrədən, çəkinmədən ustadım deyəcəyim Elman Telmanoğlu na dərin ehtiram hissi və sevgi səliylə quşatdı... İnanıram ki, içimdə lövbər atan o xoş, o unudulmaz görünüşün silinməz xatirələri hələ çox yaşayacaq yaddaşında. Gözlərimdə... əqlimdə... ruhumda və bu sevdalı başımda...

Sərurda olduğum dörd-beş günlük qısa müddətdə təkcə ağışunda doğulduğum Kərimbəyli və həyatımın qırx ilini qoynunda yaşadığım Axaməd kəndlərində deyil, eyni zamanda Şərur mahalının oldum digər kəndlərində də.

Qəlbimdə yuvalanan bərəsində, bəndlərində də...

Hansı kəndə ayaq basdimsa, kimlərlə söhbət etdim sə aqsaqqalından cavanına qədər kimə qulaq asdimsa böyük, ürəkaçan tikinti - abadlıq işləriylə durdum qarşı-qarşıya. Ziyalısı da, sadə insanı da danışdı sonsuz qürur hissi ilə, danışdı alqışlaya-alqışlaya... Muğancıq Mehrab, Məmmədsabır, Yuxarı Yayçı, Aşağı Yayçı, Yeni Həvəş, Xətai kənd, Muğanlı, Qorçulu, Xələc, Axaməd, Kərimbəyli, Yengicə və adını saymağa lüzum görmədiyim, ehtiyac duymadığım neçə-neçə kəndlərdə tikilmiş yeni tipli məktəblər, kənd mərkəzləri, kitabxanalar, mədəniyyət evləri, feldşer-mama məntəqələri həkim ambulatoriyaları gözlərimi doyurdu, ruhumu boyadı əlvan rəngə. Doğrusu, mat qaldım kəndlərdə tikilən bir sıra sosial obyektlərə, və yaxud yenidən qurulmuş infrastrukturlara, qulaq tutdum könlümün gözü ilə Şərurdakı bu ürəkaçan ahəngə...

Bu heç də o demək deyil ki, hər şey yerli yerdə, hər şey bitkin halda Şərurda... Bu yanlış bir fikir, düşüncə olar məncə hər zehində, hər əqildə, hər şüurda... Hələ nə qədər təməl var atılısı, nə qədər bina var hörüləsi, hələ nə qədər tikinti-abadlıq işləri var görüləsi...

Şərurda olduğum qısa, dar zaman ərzində iki dəfə oldum Şəhidlər xiyabanında.

Hər ikisində də sabahın erkən anında. Hər bir şəhidin önündə də dayandım ayrıca, dua oxudum ruhuna.

Bələnə-bələnə doğmalarının naləsinə, ahi-na...

Sədərək uğrunda gedən döyüslərdə yaralanın bir qazi kimi, Şakir Cəfərovun, Vüqar Muxtarovun, Fazıl Zamanovun və Hamlet Qədimovun məzarları önündə isə xüsusilə dayandı. Bu igid, ər oğullarımız 1992-ci il 18 may döyüsləri zamanı son güllələrinə qədər erməni faşistləri ilə döyüşərək şəhid olmuş və on gün cəsədləri dağda qaldıqdan sonra Qırmızı Xaç və Qızıl Aypara cəmiyyətlərinin köməkliyi ilə döyüş bölgəsində götürüllüb dəfn edilmişdir.

O zaman bu qəhrəman oğullarımızın döyüş bölgəsində götürülməsində iştirak edən on adamdan biri də mən oldum. Bu ər oğullarımızın cəsədlərini 500-600 metr ciyinlərimizdə daşıyaraq maşına yüklədik.

Bu şəhidlərin içərisində isə biri də vardır ki, o daha doğmadır mənə. Milli ordumuzun kapitanı olmuş, Qarabağda - Tərtərdə 2014-cü ildə şəhid olmuş şagirdim Elnur Cəfərov.

Eyni zamanda yaxın dostumun oğlu.

Baş daşındakı şəklini öpdüm dönə-dönə...

Sonsuz iftixar duyğusu ilə...

Ən ali insanlıq sayqısı ilə...

Ucalıq zirvəmiz kimi andım hər bir şəhidi...

Başımızın tacı sandım hər bir şəhidi...

Lakin Şərur rayonunda və Şərur şəhərində gedən uğurlu tikinti-abadlıq işlərininin fövqündə Şəhidlər xiyabanı çox yoxsul göründü gözümüzə.

Sanki, yanıcı maddə tökdü yanın közümə.

Hasarı uçuq-tökük durumda, məzarların ətrafinə döşənən daşlar yerindən oynamış, sökük durumda.

Bəzi məzarlar və baş daşları sağa-sola səkmiş durumda, məzar ətrafi daşlar çökmüş durumda...

Bəzi şəhidlərin şəkilləri isə görünməz halda...

Görən, hələ nə qədər də davam edəcək bu minvalda...

Bir sözlə Şəhidlər xiyabanının əsaslı təmirə ehtiyacı var...

İnanıram ki, növbəti gəlişimdə bütün bu çatışmamazlıqları aradan qaldıracaq adil başçılar, dəyərli insanlar.

01-04.03.2020

ƏBÜLFƏT USUBOĞLU

Əbülfət Usub oğlu Məmmədov Ağcabədi rayonunun Salmanbəyli kəndində anadan olub. 1968-ci ildə Ağcabədi şəhər 2 sayılı orta məktəbi bitirib. M. F. Axundov adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun məzunuudur. 1980-ci ildən dövrü məybuatda təmsil ləri və publisist yazıları ilə çıxış edir. "Qızıl Qələm" media mükafatı laureatıdır. Ailəlidir, bir övladı, üç nəvəsi var.

YARIŞA SƏSLƏYİRDİ

Sərçə qonub budağa,
Coşub cikkildəyirdi.
Lovğalanıb bülbülü,
Yarışa səsləyirdi.

XORUZ

Toyuqların yanında,
"Xoruz" xoruzlanırdı.
Xoruzları görəndə,
Xoruzluğun danırdı.

DİLƏNÇİ YABI

Çal yabı unutmuşdu,
Diləndiyi anları.
Gözlərini tutmuşdu,
Haram olan pulları.

GÖZƏL MEYMUN

Güzgünün qabağında,
Meymun bərkdən gərnəşdi.
"Yaman gözələm" deyə,
Sevincək fikirləşdi.

GÖRƏNLƏR DESİN'LƏR...

Həmişə qoltuğunda,
Gəzdirirdi kitabı.
Görənlər desinlər ki,
Çox savadlıdır yəbi...

SAVADLI ÖRDƏK

Ördəyi çəkdilər irəli,
Dedilər qıjqırıb savadı.
Çünki xoruzun katibiyydi,
Ördəyin "sevimli" arvadı.

İYNƏ LOVGALIĞI

Hara üz tuturamsa,
Daim açılır qapı.
Belə olduğu halda,
Daha neynirəm sapı.

HAQSIZLIQ

Gözəllik yarışında
Meymun birinci oldu.
Ceyran bu haqsızlığa,
Dözə bilməyib öldü.

ŞƏKİLCƏKƏNİN KƏDƏRİ

Şəkil çəkən aparat,
Xəlvəti ağılayırdı.
Telefonun işləri,
Onu lap dağlayırdı.

AC DOVŞAN

Kələmə möhtac idi,
Kasıblamışdı dovşan.
Şir isə qonşuluqda,
Gündə yeyirdi ceyran.

LAĞ EDİRDİ

Dəniz nəhəngəm deyib,
Lağ eyləyirdi çaya.
Suyu azalan kimi,
Tez çağırırdı haya.

YALTAQ

Özündən zəifləri,
İt kimi dalayırdı.
Güclülərin evində,
O, boşqab yalayırdı.

***AZADLIQ
HƏSRƏTİ***

Bülbül öz qəfəsində,
Yaman cəh-cəh vururdu.
Sərçə sərbəstliyini,
Daha üstün tuturdu.

VANNA GİLEYİ

Yadlarına düşmürəm,
Çimərlikdə çiməndə.
Kir-paslarını isə
Təmizləyirlər məndə.

İT YALTAQLIĞI

Vəzifəcə kiçikləri,
İt yaman dolayırdı.
Böyükləri görəndə,
Quyruğun bulayırdı.

***YATAĞAN
KÖPƏK***

Köpək bütün sutkanı,
Fasiləsiz yatırıdı.
Aclığı hiss edəndə,
Pişiyə əl açırdı.

DİLƏNCİ KÜÇÜK

Ala küçük acıdan,
Az qala dilənirdi.
Elə ona görə də,
Gecələr sülənirdi.

OĞRU İT

Oğru it sümsünürdü,
Onun çıxmışdı zayı.
Sevincindən hürürdü,
Tapmışdı qaloş tayı...

***CANGÜDƏN
İSTƏYİRDİ***

Aslan əsəblərini,
Güclə cilovlayırdı.
Hirsdən dodaqlarını,
Gəmirib dişləyirdi.
Çünki, o son zamanlar,
Çaqqalın ofisində
Cangüdən işləyirdi...

ƏLƏ SALIRLAR

Çaqqalın toyudur -
Ulaq zildən oxuyur.
Xətri xoş olsun deyə
Yerdən əl çalırlar,
Guya alqışlayırlar.
Eşşək anlamayır ki,
Onu ələ salırlar.

***MEYVƏLƏRİN
MÜBAHİSƏSİ***

Bir meyvə dükənində
Mübahisə etdirilər.
Banan, qoz və ciyələk
Ciyələk söylədi ki
Ürəyə bənzəyirəm

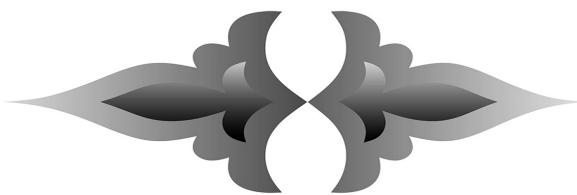
Ona görə də məni
Daha da çox sevirlər,
Sevə-sevə yeyirlər.
Qoz gülərək söylədi:
-Gəl sən çox da öyünmə,
Sən mənə diqqət yetir.

Beyinə oxşayıram
Ona görə özümü,
Mən xoşbəxt sayıram...
Məni lap çox sevirlər,
Sevə-sevə yeyirlər.
Banan çox fikirləşib,
Bilmədiki nə desin:
Nəyə oxşadığını
İftixarla söyləsin
Bərkdən qışqırıb dedi:
-Bəsdi səhbəti kəsin...

***MEYMUNUN
ƏDASI***

Papaq sıfarişi verib,
Meymun bir papaqçıya.
Bu gün isə o gəlib,
Papağını almağa.
Güzgünün qarşısında
Papaq isə başında,
Ora-bura fırlanır.
Qaş-qabağın sallayır:
Bu nə papaqdır deyə -
Bir kənara tullayır.
Papaq mənə uyuşmur,
Sifətimə yaraşmır.
Usta bərk əsəbləşib
Dedi: - a meymun bil ki,
Bəyənmədiyin papaq
Sənə layiq deyildir.
Papaq gözəl papaqdır,
Sənin üzün sifətin
Yaxşı sifət deyildir.

RAMİZ İSMAYIL

"DUXLU ŞİRXAN"IN ARVADLARI

(hekayə)

-Sən bu altı uşağın atası olduğunu bilirsənmi?
 -O nə sözdü?
 -Deyirəm yəni bu uşaqların atası sənsənmi?
 -Hə-ə, no-olsun ki? Ayrı kişidən qazanmayıbsansa, mənəm?
 -Bə uşaqlarına niyə yiyəlik eləmirən?
 -Niyə eləmirəm ki?..
 -Mən səndən soruşuram: niyə eləmirən?
 -A-az nağayırmalıyam, uşaqları boynumda gəzdirməliyəm? Əyinləri-başları yoxdu, çörəkləri yoxdu, bazarlıqlarını eləmirəm? No-olub bunlara? Baxmaq nə təhər olur?
 -Ə-ə, sən kimin gözünə kül üfürürsən? Nə təhər baxdığını görmürəm? Havağa kimi aldada-cam bunları ki, dədəniz bu gün gəlir, sabah gəlir. Heç xoş gəlmə səni!
 -Elə bu dilin yiyəsisən ki, evdən baş götürüb getmişəm də-ə! Evə gələndə it kimi əlimi-ayağımı yeyirsən!
 -Əl-ayağını yeyib neyləmişəm sənə? Gözünü dırnaqlamışam? Demişəm evinə, ailənin-uşağının üstünə qayıt. Eldən-obadan ayıbdi. Onun-bunun yanında az sülən. Sən mənə lazıim deyilsən. Balalarına lazımsan. Bu gün-sabah qızına elçi gələcək. Stolunun başında kim oturacaq? Demiyəcəklərmi bu qızın atası hardadı.
 -Elçi gələndə gəlsin də-ə! Ölməmişəm ki, özüm oturacam.
 -Qapıya qoymayacam səni!

-Sən kimsən e-ey, məni qapıya qoymayana bax. Dədənin evidi?
 -Dədəmin evi döyük? Bu uşaqları dədəm evindən gətirmişəm? Dədəmin yanına gedəsən səni!
 -Dədənin yanına əzizlərin getsin! İndi sənin qarnının ağrısı nədi?
 -Balalarının üstünə qayıt! Səndən ötrü ürəyim getmir. Uşaqlarını məktəbdə lağa qoyurlar, tayıtuşları cırnadırlar. Deyirlər təzə anan sənə nə alıb göndərir. Bu pçənniyi (peçenye) təzə anan yollamış olar! Ay binamus, ölüb yerə girirsənmi? Qayıt evinə-eşiyinə! Yoxsa, səni el içində xar eləyəcəm.
 -Neyləyəcəksən ki?
 -Yedinci uşağı Bobuşdan doğacam.
 -Bobuş kimdi?
 -Yaxşı bilirsən Bobuş kimdi?! Ağzından selik töküle-tökülə, qılçası-qılcasına dolaşa-dolaşa ondan-bundan siqaret dilənən Bobuş. O pəltək gədə! Bildin ay nanəcib? Camaat içində biabır olmaq istəmirənsə, ağlını başına yiğ.
 -Mənim ağlım başımdadı.
 -Yalansa ağlin qar suyuna dönsün.
 -Sən, deyən zaylayırsan! Bobuşu sənə qatarəram, səni də Bobuşa. Gedib gorbagor dədənin yanında rahatlaşarsan. Bezdirmisən daha məni.
 -Neyləmişəm ə-ə? Bezdirmişəm! Altı uşaq doğana qədər bezməmişdin, indi gedib bir lotuya ilişmişən deyə bezdin? Nəyim, haram əskikdi on-

dan! Camaatın gözü sənin arvadındadı, ay şərəf-siz. Bircə dəfə göz-qaş eləsəm yüz kişi ayağıma döşənəcək. Özün də yaxşı bilirsən bunu! Sən də gedib onun-bunun artığının yanına giribsən. Korasan e-ey, kor!

-Danış, burda, nə qədər istəyirsən danış. Mən getdim, erməni radiosu kimi üüt tök!

-Salamat getmə səni! Ermənidən əmələ gələn.

-Ermənidən əmələ gələn sənsən ki, dır-dır ötməkdən yorulmursan. Busan bax, sən! Ayğır at kimi kişnəyə-kişnəyə durmusan. Belə də canın çıxacaq.

"Duxlu Şirxan" danışa-danışa maşına tərəf addımladı:

-Çıx cəhənnəm ol dədənin xarabasına get, uşaqlara Nazxanımla özüm baxaram.

-Ala e-ey! - Səltənət "duxlu Şirxan" a dirsəyini göstərdi, - dədəmin qızı döyülməm, səni itdən düşmüsə döndərməsəm. O Nazxanımdı, pazxanımdı, nə... onu qanına qəltan eləməsəm, adımı dəyişib it qoyaram.

-İtsən də-e onsuz da, - Şirxan astadan dedi.

Səltənətin daha nələr dediyini "duxlu Şirxan" maşına tərəf gedə-gedə eşidirdi. Səltənət onun dalınca qışqıra-qışqıra "odun üstünə nöyük" tökürdü: ordan keçəndə Bobuşa siqaret alıb verərsən.

"Duxlu Şirxan" artıq "Pobeda"nın qapısını çırıp, mühərriki işə salmışdı.

Səltənət bu gün elə bil dopinq qəbul eləmişdi. Əri ilə aralarında çox söz-söhbət olmuşdu. Şirxanın başqa qadınlarla görüşdüyüni bilirdi. Yalan olanda da deyirdilər filankəslə gəzir. Orda-burda Səltənət demiş "sülənib" yenə evinə qayıdırıldı. Lakin Nazxanıma necə "bağlanmışdısa" ayrıla bilmirdi, ya ayrılmak istəmirdi. Hər halda üç il idı Nazxanımla yaşayırıdı.

Şirxan maşını sürüb uzaqlaşandan sonra da Səltənət qarğışını davam elətdirirdi. "Get, dalınca da bir qara daş getsin. Siz elə nəsillikcə binamus adamlarınız. Bibin qızı elə ad çıxardıb, sən də belə. Gedib iki başsız dul arvadın yanında sülənir-sən. Bibin qızı da yıxmadığı ev, dağıtmadığı ailə qalmayıb".

"Duxlu Şirxan" artıq Bobuşgilin evinin yanına çatmışdı. Bobuş yoluñ qıraqında həmişə oturduğu daşın üstündə elə bil "bitmişdi". Bütün günü orda oturub gələndən-gedəndən siqaret istəyirdi: "Papap-luzun va-ar?" Papiroosa "paplus" deyirdi. Siqaret alandan sonra da yenə həmin "rəvan" danışqıla: "pi-ışka da ver" deyirdi. "Spiçkaya" (kibrıtə)

da "pi-ışka" deyirdi.

Bobuş heç vaxt "duxlu Şirxan"dan siqaret istəmirdi. Bilirdi ki, çəkən deyil.

Bobuş yenə siqaret çəkirdi. "Duxlu Şirxan" onun yanından keçəndə hırslı maşına qaz verdi. Bobuş azca dikəlib sanki Şirxana salam verdi. Şirxana elə gəldi ki, Bobuş ona gülür. "Köpəkqızı"nın bu Bobuşdu, Qoquşdu, nə köpəyoğludu, hardan ağlına düşüb. Yəqin məni cırnatmaq üçün deyir. Mən uşaqlara Nazxanımla baxaram deyəndə yəqin söz cirdi onu. Lap başımı xarab elədi. Bunu kim qızışdırıb, görəsən? Bu elə-belə qızışmaq deyil, az qaldı parçalasın məni!

Bobuşa bax! Bobuş getsin dərələrdə at-eşşək teyləsin. Bircə bu qalmışdı desinlər Şirxanın arvadı...

Sağ əlini var gücü ilə sükana çırpdı: "Yox əsi, qələt eləyir. Gül kimi qadındı, o idbarın nəyinə meyl sala bilər".

İdarəyə çatdı. Camaatın "selpo" dedikleri Kənd İstehlak Cəmiyyətində "revizor" işləyirdi. "Selpo" sədrinin sağ əli idi. "Selpo" sədri rayon mərkəzində yaşayırıdı və iki-üç gündən bir gəlib dükançılardan yiğilan haqq-hesabı götürüb gedirdi. "Duxlu Şirxan" dükançılarından yiğdiyi rüşvəti qəpiyinə qədər müdirə verirdi. Müdir isə onun payını artırımasız ilə qaytarırıdı. Üstəlik Şirxana şərait yaradırdı - dükanları yoxlamağa həmişə onu göndərirdi. Elə belə yoxlamaların birində Nazxanımla eşq macərasına başladı.

Yoxlamanın gedişatında məlum oldu ki, Nazxanımin xeyli məbləğdə "rastratası" var. Bu çatışmazlıqla Nazxanımı ən yaxşı halda altı illik həbsxana həyatı gözləyirdi. Bunu Şirxan gülə-gülə Nazxanıma dedi:

-Altıca il yatıb gələrsən, nə böyük iş olub ki?

Nazxanım Şirxanın gülə-gülə deməyindən anladı ki, bir işiçü var. Nazxanım da elə-belə aciz adam deyildi, "bişmiş qadın" idi.

-Sən necə qiysarsan ki, bu cür can türmədə çürüsün?

-Mən demirəm ki, türməyə get. Heç mən razı olarammı, qiyməmmi?

-Qiymırsan bəs niyə məni qan-ürək eləyirsən? Bir bax... gör ürəyim necə döyüñür, - deyib Nazxanım Şirxanın əlindən tutdu və sinəsinə qoydu, - hiss eləyirsən necə quş ürəyi kimi çırpinır? Türmədə yatmaqdan sənin kimi kişinin qoynunda yatmaq daha xoş deyilmi?

Şirxan onu qucaqladı və...

Onlar dükanın qapısını bağladılar və qapıdan içi karton kağıza yazılmış plakat asdilar: "reviziya".

Şirxan üç gün Nazxanımın dükanını yoxladı, axırda sənədləri qaydaya salıb dedi:

-Bir ay, uzaqbaşı iki ay işlə, sonra dükanı təhvil ver. Sən burda ilisə bilərsən. Anonim yananlar da çoxalıb. Yuxarılara şikayət eləyib ləkələyə, lap elə tutdura bilərlər. Üç qəpikdən, beş qəpikdən ötrü güdəzə gedə bilərsən.

-Bəs mən necə dolanaram, ay Şirxan, qadan alım. Qoca anam, ərsiz bacım, özüm. Acıdan öldürmək isteyirsən bizi?

-Qorxma, mən ölməmişəm ki?

Nazxanım onu elə bərk qucaqladı.

-Neyləmək isteyirsən, Şirxan?

-Mən səni saxlayaram, əgər razı olsan!

Həmin vaxtdan üç il keçmişdi. Onlar artıq ərəvəd kimi yaşayırdılar. Bu izdivac nə "Leyli-Məcnun" sevgisindən, nə "Əslı-Kərəm" məhəbbətindən yaranmışdı - bu sadəcə bir dul qadının pullu və şörgöz kişiyə ehtiyacından, bir şörgöz, pullu kişinin də heyvani şəhvətindən yaranmışdı. Bununla belə birlikdə idilər. Əri ilə yola getməyib ayrılan Nazxanım ata evinə qayıdanda özündən kiçik bacısı Zərxanım da üçüncü ərindən boşanıb gəlmüşdi. "Duxlu Şirxan" da dul qadınların evinə "girmişdi". Bir otaqlı evin böyründən bir otaq da artırıb Nazxanımla orada yaşayırdılar.

Səltənətin bütüt ciddi-cəhdlərinə baxmaya-raq "duxlu Şirxan" Nazxanımdan ayrılmındı.

..."Duxlu Şirxan" "Pobeda"nın yenə həmişəki kimi çəpərin dibində saxladı, qapını açıb asta-asta düşdü. Ətrafdakılara salam verib otağına tərəf getdi. Kəndin "lotuları" qımışa-qımışa qoşduqları misraları astadan piçildadılar: "gəldi Şirxan baba-mız, ətirləndi obamız".

Şirxanın ətri ətrafi bürümüdü.

Şirxan otağında oturub dükanlardan gələn qaimələrə, hesabatlara, fakturalara baxa-baxa "çöt-kəni" şaqqıldadı. Amma fikri Səltənətlə Bobuşun yanında idi. Bobuşla Səltənəti bir yataqda təsəvvür eləməyə başladı. Karandaşı sənədlərə çırpıb ayağa qalxdı. Pəncərəyə tərəf gedib öz-özünə söylənməyə başladı. Pəncərədən çölə boylandı. Boş-bekar adamlar yenə həmişəki kimi iki bir-üç bir toplaşış dükanlarının, yeməkxana və çayxananın böyük-bsolute laqqırtı vururdular. Elə həmin bu adamlar Şirxana "duxlu" ləqəbini vermişdilər. Rusun "duxi" sözünü onlar "dux" kimi təhrif edib

Şirxanın üstünə "çiləmişdilər".

Nazxanımla Zərxanımın tibb məntəqəsi tərəfdən gəldiklərini görüb bayırı çıxdı. Onlara yaxınlaşış soruşdu:

-Xeyir ola, nə gəzirsiniz buralarda?

-Şirxan, məntəqəyə gəlmışdik, - Nazxanım diləndi, - Güllünü axtarıram. Dedilər bu gün...

-Güllü evdədi. O tərəfdən gəlirdim, gördüm, həyətdə idi.

-Xeyir idimi, nə yaxşı getmişdin?

-Uşaqlara bazarlıq eləmişdim, onu verib qayydanda gördüm. Neynirsən Güllünü?

-Demirəm narahatam? Ağrıyıram.

-Gedim Güllünü götürim də-ə!

-Bir yerdə gedək, bir də ora get, bura gəl, gec olacaq.

-Di oturun maşına, gedək

"Duxlu Şirxan"ın maşını enişi enəndə Səltənətlə bacısı eyvanda qarğıdalı dənələyirdilər. Səltənətən Şirxanla səhər-səhər elədiyi "şirin" söhbəti bacısına danışındı:

-Axırı puç olmuş yenə gəlmüşdi səhər-səhər. Uşaqlara bazarlıq eləyib götürmişdi. Dişimin dibindən çıxanı dedim. Lap itin filan yerinə salıb çıxarddım.

-Nahaq çıxardıbsan, gərək orada da qalaydı. Onun yeri oradı.

Bu vaxt "Pobeda"nın siqnalı eşidildi. Onlar ayağa qalxıb eyvanın məhəccərinə dirsəkləndilər.

Bu təzə gedib, görəsən, nəyə qayıdıb gəldi, - Səltənətən təccübə bacısına baxdı. - Yəqin ağlı başına gəlib. Demişəm Bobuşa ərə gedəcəm. Bəlkə ona görə qeyrətlənib.

Maşın ağır-ağır dar yolla aşağı enib çayı asta-asta keçdi. Güllügilin doqqazında dayandı. Səltənətgil maraqla maşına baxırdılar. Əvvəlcə "duxlu Şirxan" düşdü, sonra Zərxanım düşdü və Şirxanla birlikdə Nazxanımı düşürtdüler. Onun qoluna gitrib həyətə tərəf yeridilər.

-Biy sizi heç xoş gəlməyin, - Səltənətin bacısı hirsli-hirsli dilləndi. - Boğazdı, daş doğmuş, ona görə də bu qəhbənin yanına gəliblər. İsteyirsən yabanı götürüm gedim, onun qarnına soxum.

-Ayə Şirxan, - Səltənətən səsləndi, - yanındakıların yedəyində qalasan. Azarınız bərk tutsun, nə olub?

-Canına azar olub! - Şirxan da sərt cavab verd.

-Bəri gəl, bənd olma, - Nazxanım Şirxanı sakit olmağa çağırıldı, - qoy nə deyir desin, bənd olma!

Səsə Güllü bayırı çıxdı. Yenə Səltənətin səsi

gəldi:

-Ayə, Şirxan, bir dəqiqə dayan. Sənin dədənanan sənə ad qoyanda səhv eləyiblər. Adını Şirxan yox, Şirxanım qoymalı idilər. Bir evdə iki xanım azlıq edirdi, sən də ol üçüncü.

-Sənin də adın qalsın, adını ayğır xanım qoymalı idilər. - Şirxan sərt səslə cavab verdi.

-Səsini batır orda, sən ölü gəlib səni it leş kimi sürüyərəm.

-...yeyərsən yanındakılarnan bərabər. Biqeyrət köpəyoğlu.

Nazxanımla Güllü Şirxanı darta-darta içəri apardılar. Səltənətlə bacısı isə hələ də söyürdürlər.

Güllü Nazxanımı stulda otuzdurub soruşdu:

-Nə olub, narahatsan?

-Ağriyıram, ay Güllü. Elə bil belim üzüləcək.

-Vaxtına var axı hələ! Rəngin-zad avazıyıb. Bir şərbət eləyim iç.

-Yox, içmirəm. Halım yoxdu. Neyləyək, nə məsləhət görürsən?

Şirxan da narahatlığını bildirdi:

-Nə məsləhət görürsən?

-Məndən olsa rayon mərkəzinə aparaq. Gülarə doxdura göstərək. Savadlı həkimdi, ali təhsili, təcrübəsi var. Kənddə qalmağı qorxuludu. Həm yaşılı qadındı, həm də ilk uşağıdı.

-Sən də bizimlə gedərsənmi?

-Gedək, niyə getmirəm.

Onlar evdən çıxıb maşına tərəf gedəndə Səltənət bir də çağırdı:

-Ay, Şirxanım, ordan keçəndə Bobuşa siqaret alıb verərsən.

-Yaxşı, sənə də sulu qəlyan alacam.

-Al, al. Üçünüz də növbə ilə sorarsınız, arada Güllüyə də sordurarsan!

Şirxangil maşına minəndə Səltənət son "ürək sözlərini" deyirdi: "qanınız daşlara dağlılsın".

-Ay Şirxan, bu Bobuş məsələsi nə məsələdi?

-Başını daşa döyür, axmaq qızı, axmaq. Bilmir nə qələt eləsin.

Nazxanım qımışib heç nə demədi.

...Gülerə "doxdur" Nazxanımın vəziyyətinin ağır olduğunu gizlətmədi.

-Təcili şəhərə çatdırın. Nə qədər tez getsəniz, bir o qədər xeyir olar. Gəlin sizə bir göndəriş də verim, tez, ləngimədən gedin.

Kirovabaddakı doğum evinin reanimasiya şöbəsində iki gün qalan Nazxanımın həyatını xilas

etmək mümkün olmadı. Həkimlərin rəyi belə oldu ki, uşaq ana bətnində ölüb, bu da ananın qanının zəhərlənməsinə səbəb olub.

Nazxanıma yas mərasiminin üçündən bir gün sonra Şirxanın əmisi Ədil kişi, arvadı və Səltənətin qardaşı Səltənətlə birlikdə məsləhət-məşvərət elədilər. Şirxanın əmisi arvadı dedi:

-Bala, Şirxan kişi xeylağıdı, bəlkə tüpürdüyüünü yalamaq istəməz, yəni özü öz ayağının gəlməz. Deyirəm elə sənin də razılığının biz gəti-rək. Ağlin nə kəsir?

-Nə deyəsiyəm mən? Uşaqlarının yanına qayıdır. Özü bilər, qayıdır qayıtsın, qayıtmır da heç qayıdan günü olmasın.

-Elə demə, a bala, dilini heç olmasa dinməzini qoy. Qoç kimi döyüşməyin nə xeyri var qızım? - Ədil kişi öyünd-nəsihət verdi.

Nazxanımgilin həyətində dörd ocaq yeri var idi. Burada dünən hüzr yerinə gələnlərə yemək bişirmişdilər. Üçbucaq formada qoyulmuş daşları his basmışdı. Bir ocaq yerində iri mis qazan qoyulmuşdu və qazandan bug qalxırdı.

Şirxanın qohumları Nazxanımın anası Gilas qarını çağırmaq istəyəndə arvad özü bayırı çıxdı. Ədil kişi irəli durub dedi:

-Ay Gilas bacı, ocağınızın başı aydın olsun. Allah səbr versin. Gelmişik həm sizə başsağlığı verək, həm də bu müsibətdən sonra Şirxanın burda qalmağının bir ləyiği yoxdu. Deyirəm qayıtsın evinə-eşiyinə, ailəsinin, uşaqlarının yanına.

Gilas arvad acıqli-acıqli:

-Necə gəlmisiz, eləcə də qayıdın, - dedi. - Biri ölüb, o biri durur. Şirxan Zərxanımı alacaq.

-Ay arvad, nə danışdığını, elə şey olar?

Bu vaxt Zərxanım bir əlində vedrə, bir əlində parç "əl damından" çıxdı. Mis qazandan vedrəyə qaynar su tökə-tökə:

-Nə olub, nə istəyirsiniz, - dedi

-Şirxanı istəyirik, a qızım, hardadı?

-Odu e-ey, çimizdirirəm, vannadadı, - Zərxanım ötkəm səslə kobud cavab verdi.

Ədil kişinin arvadı üzünü cirdi, Səltənətin qardaşı iki əlli başına qapaz vurdu, Ədil kişi isə sakitcə:

-Gecikmişik, gedək, - dedi, - belə arvadın elə də qızları olar.

Bu vaxt qonşu qadınlar çayda Nazxanımın soyxalarını yuyurdular.

Noyabr 2017, Xirdalan şəhəri

ƏBÜLFƏZ ƏHMƏD

VARMI?

Mən oduna gizli yandım,
Hər an gülüm, səni andım.
Həsrətindən alovlandım
Qovuşmağa güman varmı?

Eşitmisən naz edərlər,
Bilirsənmi az edərlər.
Toy-nışanı yaz edərlər,
Bəs payızə güman varmı?

Öz eşqimlə ucalmışam,
Gələn gündən borc almışam.
Anam deyir qocalmışam,
Qocalara "aman" varmı?

Gəl, son qoyaq bu həsrətə
Könül verək xoş niyyətə.
Gəl çəkilek bir xəlvətə,
Görüm səndə "iman" varmı?

MƏNI

Vüsal üçün təşnə könül,
Nə olubdur yenə, könül?
Vurğun olub sənə könül,
Xəyalına gətir məni.

Dünya boyda bir istəyəm,
Bir həsrətli, gur istəyəm.
Bir çiçəyəm, dağ üstəyəm,
Bağçanızda bitir məni.

Gəlib gedər illər, aylar,
Gör çalınib neçə toylar.
Dəli könlüm səni haylar,
Tənhalığım didir məni.

Neçə illər mən gözlədim,
Əziz adın əzizlədim.
İndi vaxtdır, nə gizlədim,
Vüsalına yetir məni.

Esqi dəniz, bir ümmənamam,
Vüsalından heç dozmanam.
Gəlin gözər mənim anam,
Həsrətin incidir məni...

BAŞQASIDIR

Gəl yanımı, di gəl, yaxşı,
Gəl ki, tutsun könül naxşı.
Üz çevirib mənə, "yaxşı
Yol" deyəni başqasıdır.

İndi anladım suçumu,
Seytan aldatdı içimi.
Bir vaxtı şəvə saçımı
Çal deyəni başqasıdır.

Dünya hədər, anlayıram,
Gələn gedər anlayıram.
"Yaxşı yolu" anlayıram,
"Qal" deyəni başqasıdır.

Gəlib çatdıq həddimizə,
Ayrı niyyət bəddi bizə.
Bir vaxt şümşad qəddimizə
"Dal" deyəni başqasıdır.

SƏN DƏ

Görürsən çıxmışam yolunun üstə,
Arabir zülfünү ver yelə sən də.
Ürəyim titrəyir ətrindən ötrü,
Sizin tərəflərdən bir yel əsəndə.

Mənə necə qiydın, qoydun tamarzı,
Qalıbdır gözümdə əhdim-murazım.
Rəhm elə, gözümdə qalmasın arzum,
Nə olar, vüsala səy elə sən də.

Gəlsənə bir dələk həsrət çuxasın,
Gəl geyək vüsəlin geniş yaxasın.
Nə lazımlı, könlümün evin yixasan,
Şıltaq bir naz ilə, bir yellə, sən də.

BƏXTİMİN ULDUZUNA

Gəl, əllərim toxunsun əllərinə,
Gəl, əllərim toxunsun tellerinə.

Gəl, gözlərim hey baxsın gözlərinə,
Görsün eşqin özü nə, gözləri nə?

Gəl, bu könül tapsın öz qərarını,
Özü versin sənə ixtiyarını.

Gəl, həsrətin şah damarın kəsək biz,
Həsrət yurda vüsal gülü əkək biz.

Gəl, sonraya saxlamayaq vüsali,
Gəl, olmayaq Leyli-Məcnun misalı.

Bəs deyilmi yandırğıñın, yaxdıgın,
Bəs deyilmi yollarına baxdıgım?

Rəva bilmərəm göz yaşımı dağıdım,
Gəl görüşək, həsrətimi dağıdım.

Gəl çəkilək bir kimsəsiz düzərlərə,
Gəl, həsrəti, həsrət qoyaq bizlərə.

OLARMI?

Gül camalın günəşimdi, ayımdı
Dişlərinə inci desəm olarmı?
Ayrı sözü deyəmmərəm, ayıbdı
Halın sorsam, sən necəsən, olarmı?

Sorağında ömrü, günü çürütdüm
Ürəyimin yağıñ yedim, əritdim.
Səni görçək göz yaşımı qurutdum
Bəs bu qədər incidəsən, olarmı?

Yaşa doldum qoca oldum, sən qarı,
Vədə gəldi, vaxt yetişdi tən yarı.
Sənsiz axı tapamıram qərarı,
Sən də məndən rəncidəsən, olarmı?

Əbülfəzə zülm eyləyən bəndəsən,
Haqqə tapın, niyə bizdən gendəsən?
Çox sevinmə, ucadasan, göydəsən
Xəyalların içindəsən, olarmı?

OLAR

Yüz dəfə yaxanı çəksən kənara,
Qədərdə yazılın ay olar, olar.
Cəhdərin hədərə gedəndən sonra,
Çəkilən əziyyət zay olar, olar.

Dünya geniş evdi, çoxdu qonağı,
Qonaqlı, qaralı dolu qucağı.
Qayıdış gələn yox, etsin qınağı,
Desin o dünyada vay olar, olar.

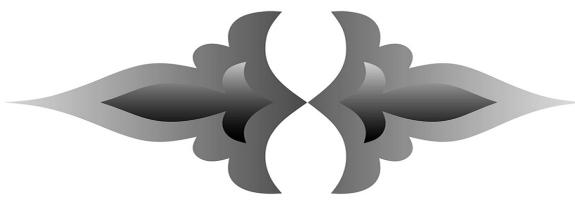
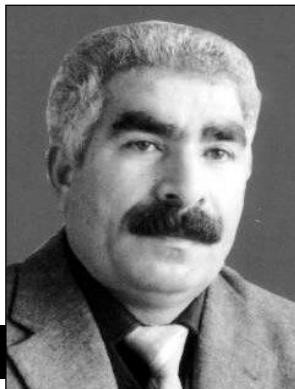
Yoxdu bu dünyada bir ayrı dərdin,
Heç nəyə baxmayıb dövrəni sürdürün.
Yığış dünya malın çəpərin hördün
Sonra kimlərəsə pay olar, olar.

Düzünü söyləyib düzdə qalandı,
Köç geri qayıtsa dalda qalandı.
Allahı unudub yalqız qalandı,
Dönüb Əbülfəzə tay olar, olar.

HƏLƏ

Mən də bir həsrətəm, gələrəm dilə,
Mən də bir vüsalam, gözlərəm hələ.
Mən də bir nəğməyəm oxunmamışam,
Qönçə dodaqlara toxunmamışam.
Mən də bir duyğuyam çox qərarsızam,
Mən də bir istəyəm, ixtiyarsızam.
Mən də bir arzumun bir anası tək,
Qoymaram onları qalsın yetim, tək.
Hansı taleyinsə o diləyidir,
O da öz eşqinin səmt küləyidir...

MEYXOŞ ABDULLAH

BÖYÜK BƏLADAN SONRAKİ DÖVR...

(esse)

2020-ci il...

Bütün kainatı bürüyən bu böyük və qorxunc "Korona-virus" bələsi artıq arxada qalmışdı...

Yer üzündən bu gözə görünməz bəla çəkildikcə, sanki əriyən qarın altından çıxan pisliklər kimi virusun törətdiyi bələlər da görünməyə başlayırdı. İnsanlar gün işığına həsrət qaldıqlarına görə, gözlərini döyə-döyə evlərindən çıxırdılar. Sükut içinde olan küçə və dalanlar insan ayağının səsinə həsrət qalmış kimi diksinqirdi.

İnsanlar milyon illərdən bəri etdikləri günahlarının, sanki əzabını çekirdilər. Onlar başlarını yuxarı qaldırıb, Allahın dərgahına baxmağa utanırdılar. Bütün günahların bai-si özləri idi. Dünyanın var-dövlətinə, naz-nemətinə sahib olan insan həmişə naşükür olmuşdu. İndi isə ağızlarına bir qurtum su alanda belə quşlar kimi Allahlarına dua etmək keçirdi ürəklərindən.

İnsanlar, dünya binə olandan bəri bir-birlərini bu qədər sevməmişdilər, bir-birlərinə bu qədər yaxın olmamışdır və heç vaxt beləcə bir-birlərinin qeydinə qalmamışdır. İndi hamı, bütün dünya əhli bir-birlərinin salamat qalmalısına dua edirdilər. Bu dualar bir dildən, bir ağızdan, bir ürəkdən edilirdi sanki... İndi hamı bir-birlərini çox gözəl başa düşürdü. Sən demə, dünya o qədər də böyük deyilmiş... Çünkü kainatın bir küncündə inləyən xəstənin səsi, o biri küncündəki naxos, xəsta adama da çatırmış... Min kilometrlərlə məsafəsi olan dövlətlər, bir-birlərinə o qədər də uzaq deyilmişlər. Sən demə, dünyanın o başında asqıran bir insan övladının səsi, dünyanın bu başındakı insan övladını diksindirəcək qədər qorxunc imiş...

Mənəm-mənəm deyən, dünyaya meydan oxuyan, topuna, topxanasına güvənən, bu boyda yer ərşini özünə daris-qal bilib, ayda, ulduzlarda da məskən salmaq istəyən fateh-lər, qorxularından künc-bucaqda gizlənəcəklərini heç ağılara belə götirməmişdilər. Tonlarla ağırlığı olan öldürücü silahlar, bir həmlədə böyük-böyük şəhərləri yerlə-yeysan edən bombalar, sən demə, tük qədər də çəkisi olmayan, gözə görünməz bir virusun əsiri olacaqmış... İnsan övladı Al-

lah tərəfindən yaradıdlığını bilə-bilə heç vaxt sidq ürəklə ona biyyət etmədi. Onun əvəzində yerdəki "allahları" üstün tutdu. Amma bu bələya düçər olanda isə başını qovzayib Allahını axtardı və ona sığındı. Hardansa, kimdənsə eşitdiyi: "Allahın səbri böyükdür və Allah edilən zülmü qiyamətə qoymaz!!!" - fikrini bir daha təsdiqlədi...

Kainatı bürüyən bu dəhşətli bələya qədər dünya əhalisinin dəqiq sayı 7 milyard 284 milyon 283 min nəfər olmuşdur. Bəla bitdikdən sonra artıq bu say 5 milyard 158 milyon 119 min nəfərə enmişdi. Kainat, bu qorxunc bələda 2 milyard 126 milyon 164 min nəfər insan itkisi vermişdi. Dünya yaranandan bu günə qədər belə bir itki olmamışdı. Bu dünya əhalisinin üçdə biri qədər idi.

Yerdən göyə qədər əli uzanan, süni yolla uşaqlar dün-yaya gətirən, cansız robotlar düzəldən insan oğlu, bu ölüm-saçan bəlanın dərmanını tapmaqda hələ də aciz idi. Hərbi güçüylə neytron, elektron atom, nüvə silahı düzəldən və bu güc ilə yer kürəsini məhvəndən qoparmağa qadir olan insan, bu əlacı tapılmayan xəstəliyin qarşısında çox aciz idi.

Əməlləriylə özünü günaha batırmışdı insan oğlu... Gözü, nefsi doymayan, bu ikiayaqlı məxluq bəd niyyətiylə, pörtdəmiş ağılıyla yer üzünü cəhənnəmə çevirmək istəyirdi. Sərhədləri aşır, torpaqlar qəsb edir, baş kəsib qan tökürdü. Qocaların, qadınların göz yaşlarını çöreklərinə yavanlıq, körpələri isə ölmüş analarının döşlərindən süd əmmə-yə vadər etmişdilər, bu qaniçən fatehlər. Allah bunları görürdü... Və susurdu... Çünkü Allahın səbri çox böyük idi...

Bu dəhşətli xəstəliklər nəticəsində on çox insan itkisi-nə məruz qalan ölkələr sırasına, Amerika Birləşmiş Ştatları, İtaliya, Büyük Britaniya, İspaniya, Almaniya, Fransa, Rusiya, Türkiyə və İran dövlətləri başçılıq edirdilər. Qəribə idi, bu dövlətlər iqtisadi və hərbi güclərinə görə dünya ağılıq edən dövlətlər sırasında idilər.

Yer üzündə on çox qan tökən də bu dövlətlər idi. Bu dövlətlərin hər biri dünya binə olandan bəri dağıtmadıqları xaniman, uçurmadıqları yurd-yuva, kəsmədikləri insan ba-

şı qalmamışdı. Dünyanın hansı yerində bir fitnə-fəsad ocağı alovlanırdısa, bu dövlətlərdən birinin hökmən orada barmağı vardı. Bu dövlətlər Allahın yaratdığı yer üzünü kəfən kimi insanların boyuna biçirdilər... Allah isə hələ də səbr edib susurdu. Allahın susmağı, məzлum insanların ona qarşı səbrini daşdırırıdı.

Dünya əhalisi hələ də şokda idi... İnsanlar hələ də bir-birlərinə yaxınlaşmaqdə, bir-birlərinə əl verib görüşməkdən qorxurdular. İnsanlar o qədər qorxu keçirmişdilər ki, hətta sevdiklərini də öpməyə belə qorxurdular. Ana bala-dan, qardaş bacıdan, oğul atadan uzaq düşmüştü. Ölmüş insanlar yandırılır, xəndəklərə atılıb torpaqlanırdılar. İnsan heç vaxt belə ucuzlaşmamışdı. Allahın səbri artıq tükənmişdi... Ona görə də bu bələni yer üzünə göndərdi...

Kainat bu qorxunc bəlada 2 milyard 126 milyon 164 min nəfər insan itkisi vermişdi.

Bəla yer üzündən, artıq çəkilib gedirdi...

Bu bələdan dərhal sonra dünyadan iki yüzdən çox dövlət başçısı İtaliyada toplaşmışdı. Bu dəhşətli bələnin bəşəriyyətə vurduğu ziyanlardan danişildi.

Dövlət başçıları bu qərara gəldilər ki, trilyonlarla hərb sanayesinə, səhiyyəyə xərcledikleri pulun, gözəgörünməz bir virus damcısı qədər də gücү yox imiş. Apardıqları bütün müharibələr, zəbt etdikləri torpaqlar, milyardlarla xərc qoyduqları elmi araşdırımlar və yiğdiqlar var-dövlətin hamısı əbəs imiş.

Bu zirvə toplantılarında üç ən mühim qərar imzalandı. Birincisi, bütün güc dövlətlərinin qəsb etdikləri torpaqlar bir ay müddətində qeyri-şərtsiz azad olunsun.

Amerika Birləşmiş Ştatları qoşunlarını və hərbi texnikasını Əfqanistandan, Suriyadan, İraqdan və digər ölkələrdən geri çəksin.

Rusiya Suriyadan və yaxın Şərqi dövlətlərindən o cümlədən də İrəvandan öz qoşunlarını çıxartsın. Kuril adaları Yaponiyaya, Kırım isə Ukranyaya qaytarılsın.

Türkiyə Kürd Fəhlə Partiyası ilə sülh müqaviləsi imzalayaq, onların liderlərinin dövlətdə təmsil olunmalarına zəmanət versin.

İran və Rusiya dövlətləri 1828-ci il Türkmençay müqaviləsinin qüvvədən düşdüyüünü elan etsinlər.

Şimali və Cənubi Kareya arasında sərhədlər götürülsün. Böyük Çin ölkəsi Uygur dövlətini yaratmaq üçün Tibet dağları ərazizisində yerləşən yüz min hektarlarla uzanıb gedən torpaqları uyğurlara versin.

İsrail və Fələstin münaqişəsi bu andan bitmiş elan edilsin. Böyük Afrikanın cəngəlliklərində yaşayan əhalinin dədə-baba torpaqları, qızıl mədənləri özünə qaytarılsın.

Hindistan və Pakistan münaqişəsi son qoyulsun..

İkinci, bütün dövlətlər bir ay müddətində hərbi sənayesini sıfırı endirsinlər. Hərbi çekilen xərclər elm və əhalinin sosial rifahi naminə xərclənsin. Hərbi təyyarələrin bütün növləri ləğv edilərək sərnişin təyyarələrinə, zirehli texnikanın hamısı əridilərək sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrində işlədilmək üçün istifadə olunsun. İri dövlətlərin "Ulduz müharibələri"nə ayırdığı vəsaitlər elmin və kiçik dövlətlərin əhalisinin inkişafına xərclənsin. Bütün dövlə-

lərin sərhədləri açılsın və gedış-geliş hamı üçün sərbəst elan olsun.

Üçüncü, DÜNYAYA SÜLH!.. İNSANLARA AZADLIQ!.. - verilsin...

***

Bu bələdan Azərbaycan dövləti də böyük itkilərlə qurultu. Demək olar ki, 65 yaşdan yuxarı əhalinin üçdə biri bu görünməz bələnin qurbanına çevrildi. İnsanlar yaxınlarını itirdilər. Aylarla qorxu içinde yaşadılar.

Bu ağır günlərdə ölkənin səhiyyə sisteminde çalışan bütün həkimlər, tibb işçiləri qəhrəmanlıq və fədəkarlıq göstərdilər. Bu virus yüzə yaxın həkimin ömrünə son qoydu... Tibb işçiləri dünyadan hər yerində hörmətlə yad edildilər.

Amma bu ölümçül virusun ağır fəsadlarıyla yanaşı çox böyük faydaları da oldu. İnsanlar bir-birlərini sevməyə başladılar.

Otuz ilə yaxın işgal altında qalan Qarabağ torpaqları dünya dövlətlərinin çıxartdığı qərara əsasən azad olundu. Bir vaxtlar o torpaqlardan didərgin düşmüş insanlar yavaş yavaş öz əzəli torpaqlarına köç edildilər.

Hökumət pensiya çıxanların yaş həddini qadınlar üçün 50, kişilər üçün isə 51 yaş təyin etdi. Bütün növ pensiyaların minimum həddi 1500 manat təyin olundu.

Ailələrdə hər doğulan uşaq üçün birdəfəlik yardım 2000 manat, hər uşaqa isə 18 yaşa qədər 1000 manat məbləğində pulun verilməsi qərara alındı.

Təhsil və Səhiyyə xərcləri əhali üçün tamamilə pulsuz edildi.

Əhalinin qaz, su, elektrikə olan təlabatı dövlət hesabına ödənilməsi qərara alındı.

Bütün şəhər, rayon və qəsəbələrdə zavod və fabriklərin tikilməsi, əhalinin hər birinin işlə təmin edilməsi üçün dövlət adiyyəti orqanlara iki ay müddətinə vaxt verdi.

Hökumət iş adamları da daxil olmaqla, dövlət işində çalışan yuxarı vəzifəli məmurlara iki yaşayış evi və iki avtomashından artıq mülk sahibi olmağa qəti qadağa qoydu.

Məmurların və qohumlarının adında olan artıq mülklər əhalinin aztəminatlı ailələrinə verilmək üçün dövlət başçısına siyahı hazırlanırdı.

Xalqın mədəni, mənəvi dəyərlərini pozan, hərcayı şoular, bayağı verlişlər və onların aparıcıları və sponsorları televizya və radiodan uzaqlaşdırıldı.

Məhkəmə strukturlarında dəyişiklik edilərək, ölüm hökmü qüvvədə saxlanıldı. Qəsdən adam öldürən cinayətkarlardan başqa bütün növ cinayət törədən məhbusların cəza müddəti pulla əvəz olundu...

***

...Yer üzündə tam sakitlik idi...

Müharibələr bitmişdi...

Nahaq qanlar, göz yaşları tökülmürdü... İnsanlar mehriban yaşayırdılar...

Yer öz oxu ətrafında sakit-sakit fırlanırdı...

Allah isə bu mənzərəyə göy üzündə baxıb gülümsəyirdi...

SONA XƏYAL

TƏRCİ-BƏND

Aşıq olanlar, könül, əqlü kəmal istəməz.
Eyləmə təklif ona, dövlətü mal istəməz.
Heç nədə olmaz gözü, cahü cəlal istəməz.
Məşuqu sor sən ona, özgə sual istəməz.
Yarının əksin görüb, qeyri cəmal istəməz.
Zülmətə düşsə vəli göydə hilal istəməz.
Dövrəni güllər sara, özgə vüsal istəməz.
Xar ilə əğyar gələ, qeylilə qal istəməz,
Atəşi-eşq içrə çün böyle zəval istəməz.
Aşıqın halı budur, özgə bir hal istəməz.

Eşqə düşənlər bilər eşqü məhəbbət qəmin,
Haqqı görən dərk edər zövqi-həqiqət dəmin.

Arif olanlar bilər ləzzəti-ürfan nədir.
Arifə lazıim deyil mülki-Süleyman nədir.
Haqqı gəzən aşiqə seyri-gülüstan nədir?
Məcnuna sorsan deyər quli-biyaban nədir.
Könlü xərab olmuşun eşqinə nöqsan nədir?
Bayquşa sor ki, desin səhneyi-viran nədir.
Ağlamaya eşqə göz, olmaya giryan, nədir?
Sevgi üçün kor olan ol gözə dərman nədir?
Söylə, içində olan can nədi, canan nədir,
Bahəm olursa bular, eşqdə qurban nədir?

Eşqə düşənlər bilər eşqü məhəbbət qəmin,
Haqqı görən dərk edər zövqi-həqiqət dəmin.

Canını etməz fəda dəhri-fəna istəyən.
Sinəsin açmaz qəmə dərdə dəva istəyən.
Eşqi cəfəsiz bilər onda səfa istəyən,
Ahü fəğan istəməz özgə həva istəyən.
Özgə məqam dinləməz şüru nəva istəyən.
Məcnuna manənd olar dərdü bəla istəyən.
Nəfsini saxlar, Sona, Mərvü Səfa istəyən.
Rumini mürşid seçər könlü "Səma" istəyən.

Şahı üçün yaş tökər Kərbübəla istəyən,
Burda dayanmaz gedər, canı fəda istəyən.

Eşqə düşənlər bilər eşqü məhəbbət qəmin,
Haqqı görən dərk edər zövqi-həqiqət dəmin.

TƏRKİBBƏND

Könlüm yenə qərq oldu əcəb fikrü xəyalə,
Saldı yenə bu hicr məni dərdü məlalə.
Verdi mənə qəmlə bolu bu dəhr piyalə,
Ol vəch ilə düşdüm yenə mən haldən halə.
Yetməzmi sevən aşiqin, ey yar, vüsalə?
Aləmdə verən varmı cəvabı bu sualə?
Xəm oldu qədim döndü fəraigin ilə dalə,
Sən duymadın əmma ki, yetib ərşə bu nalə.
Qoyma məni həsrət, nola, ol nuri-cəmalə,
Ta kim, yetişim hər iki aləmdə kəmalə.

Eşq olmasa hərgah çökər rükni səmanın,
Eşq olmasa bir ləzzəti yoxdur bu cəhanın.

Yüz gül ola gülşən ara, könlüm ona bağlı,
Yüz yol çəkə gündə dara, könlüm ona bağlı.
Dost olsa da hərgiz xara, könlüm ona bağlı,
Baxmaz nə yoxa, nə vara könlüm, ona bağlı.
Lap dönsə də bir gün mara, könlüm ona bağlı,
Gəlsəm də əlindən zara, könlüm ona bağlı.
Yox ehtiyacım zünnara, könlüm ona bağlı,
Yandırısa da könlüm nara, könlüm ona bağlı.
Yox çarə məni-bimara, könlüm ona bağlı,
Hər gün dənərəm zəvvara, könlüm ona bağlı.

Sevda yoludur, anla ki, əsrarı bilinməz,
Eşqə düşənin hər nə ola karı bilinməz.

Gər yox hünərin, eşqdən, ey dil, həzər eylə,
Yox, yarı sevərsən, gecəni dur, səhər eylə.
Aləm qəmini yiğ başına, dərdi-sər eylə,

Gözlərdəki göz yaşını xuni-cigər eylə.
Eşq aləmi bir başqadı, fikri-digər eylə,
Lazımsa səbadan özünə balü pər eylə.
Əlçatmayan aləmlərə sən bir güzər eylə,
Çöllərdəki aşiqlərə ordan xəbər eylə.
Gəl burda bu eşq söhbətini müxtəsər eylə,
Bildiklərini yaz, Sona, sən bir əsər eylə.

Eşqin qəmi şə'r içərə misali-gühər olsun
Yazma elə söz ki, bəşərə bisəmər olsun.

MÜSTƏZAD

Ey mülki-fənaya yetirən mehrü məhəbbət,
gəl gözləmə şəfqət.
Bu dəhrdə, ey dil, tapa bilməzsən həqiqət,
çün çoxdu xəyanət.
Əhli-bəşəri Xalıqi-Sübhan yaradanda,
insan yaradanda,
Fəryadə gəlib etdi mələklər şikayət,
gör bir nə qiyamət.
İblis bəşəri saymadı, tərk etdi məqamın,
sərf etdi təmamın,
Rəbbim yenə də bizlərə verdi bir iqamət,
həm etdi hidayət.
Göndərdi bəşərçün neçə min ali peyəmbər,
Olsun bizə rəhbər,
Ta ki, gəlib imanə, edə insana xidmət,
Allahə ibadət.
İmansız olan qəlbə girər, gör nələr eylər
İblis, Sona söylər:
Övladi-bəşərlə nə qədər etsə ədavət,
yox onda kəramət.

***

Özgə sevgi nəyə gərək,
Mən o eşqin yolcusuyam.
Yolumdan döndərmə məni,
Ulu eşqin yolcusuyam.

Demə tənha qalanam mən,
Demə qönçə solanam mən.
Elə bilmə yalanam mən,
Ulu eşqin yolcusuyam.

Saxlama məni yolumdan,
Tutanım vardır qolumdan.
Nida gəlib o "Ulu"mdan,
Ulu eşqin yolcusuyam.

Nə verməm kimsəyə xərac,
Nə də almam birindən bac.
Möhtaca deyiləm möhtac,
Ulu eşqin yolcusuyam.

Sona etdi "Eşq səfəri",
Çox hərəmə vurdu səri.
Məni çağırmayın geri,
Ulu eşqin yolcusuyam.

***

Hamı kimi yaradıldım, doğuldum,
İllərimi saya-saya böyüdüm.
Bu həyatın zindanında boğuldum,
Ahım yetdi Günə, Aya, böyüdüm.

Allah mənə tale yazdı qar kimi,
Həyat oldu həm yox kimi, var kimi.
Bu dünyanın paltarında dar kimi
Yolum oldu daşlıq, qaya, böyüdüm.

Haq yolundan heç nə ilə dönmədim,
Ömür boyu hey alışdım, sönmədim.
Bir kimsənin ayağına enmədim,
Böyükəri saya-saya böyüdüm.

Quran sözün yüksək bildim hər sözdən,
Məsumları əziz tutdum hər üzdən.
Dərsi aldım on üç oğul, bir qızdan,
Allah deyən on dörd saya böyüdüm.

Xəyal atın çapdım haqqın yolunda,
Ömrüm keçdi ölüm ilə olumda.
Hər iş üçün qüvvə tapdım qolumda,
Allah məni saldı saya, böyüdüm.

***

"Sən hələ cavansan" deməyin mənə,
Bu qoca dünyaya qoca gəlmışəm.
Ayağım torpaqda, başım səmada,
Çox da doğulanda quca gəlmışəm.

Gələndə çox şeyi, axı, bilirdim,
Amma danışmirdim, dilim bağlıydı.
Bəşərin işinə daim gülürdüm,
Elə bilirdilər "uşaq aqlı"ydı.

Dilim açılınca aldılar məndən,
Bütün elmləri göyə çəkdilər.
Ayağım yer tutdu, addım atdıqca,
Başıma kim bilə nələr əkdilər.

İndi danışıram, dilim açılıb,
Amma danışdığım elmdən uzaq.
Hərdən yalvarıram uca Allaha,
Kaş yenə qayıdır olaydım uşaq.

Göylərin qanunu tamam başqadır,
Uşaqlıq arzusu səmaya çatmaz.
Dünyaya gəlmişik sınañmaq üçün,
Bizi bir də Tanrı uşaq yaratmaz.

***

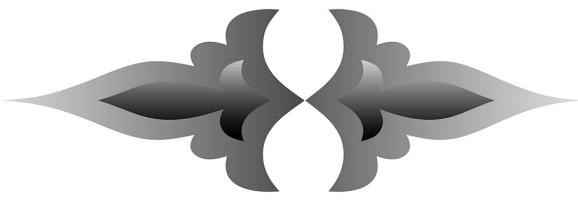
Qar bilmədin, qış bilmədin,
isti bilmədin, günəş bilmədin.
Göydən qar gələndə də,
od ələnəndə də
dayandın, durduñ bu yerdə.
Günlər, həftələr deyildi,
aylar, illər deyildi,
Bütün gəncliyini xərclədin
uğursuz bir sevgi yolunda.
Bütün dincliyini xərclədin
ölümlə olumda.
Bu gün boşdur bu küçə,
izlərini illər itirib bəlkə də.
Mənsiz illər alıb aparıb
bu yolların mənasını.
Mənsiz anlar anlatşa da,
həqiqi eşqin mənasını,
Mənli illərin yazdığı dastan
artıq xatirə yüküdür.
Bu, o qədər ağır çəkidir...
Çekilməz,
dözülməz,
heç nə ilə ölçülməz.
Bu sevda içimdə ağlar, sizlər,
Ammaitməz, batmaz, ölməz...

***

Gəldim...
Keçdim o yollardan bir də.
Yol boyu səni düşündüm
boylandın xatirərimdən.
Əritdim qəlbimin zülmətini
xatirələr işığında.
Bir titrəyiş
bir pıçılıt
bir iliq hənir duydum.
Vərəqlədikcə sənli xatirələri,
Bir sevgi ümmanında
batdım, uyudum.
Çözeləndi illərin yorumu,
üzə çəkdiñ
kül içindən qorumu.
Sənli günlərimin

xoşbəxt anları
işıqlandı.
Bir sevgi tarixçəsi
varaqlandı.
O günlərdəki kimi
gördüm səni.
Sanki duydum səni...
Tutdum sənli xatirələrin
uzun ətəyindən,
Oxundun uğursuz bir eşqin
kədər nəğməsi kimi.
Böyüdüñ
sevgi kəlməsi kimi.
Addım-addım
gəzdim ləpirlərində,
Tapdım səni,
gördüm səni.
Bir anlıq yandım da
illərin həsrətinə.
Sevgi dolu baxışlarını tutdum,
yanan könlümü uyutdum.
Hər zamanki kimi...
Başqa nə istədim ki
sənli dünyadan?!
Kaş oyanmayaydım
bu şirin röyadan...
***

Bir şeir yaz mənə!
Misraları hörmətdən,
nöqtə-vergülü məhəbbətdən.
Bir şeir yaz mənə,
təmtəraqsız, pafossuz.
Xəbər versin
əvvəli dünəndən,
sonu əbədiyyətdən.
Bir şeir yaz mənə,
oxuyanda qəlbini görüm.
Üzümdə xəfif təbəssüm,
gözümdə sevinc seli,
İliq hissini, duygunu
qəlbime hörüm.
Bir şeir yaz mənə,
avazı özündən
ahəngi sözündən.
Gərək deyil kağız-qələm,
əziz balam, elə yaz,
Oxuya bilim üzündən,
gözündən.

NƏCİBƏ İLKİN

ATASININ GÜL BALASI

(hekayə)

Sveta tələbə yoldaşlarının görüşünə bu dəfə qızları ilə gəlmişdi - özü də lap böyük sevincə. Çünkü belə görüşlər iki-üç ildən bir keçirilsə də, bütün tələbələr bir yerə cəm olmurdu. İndi isə bütün qrup yoldaşları, rəhmetə gedənləri çıxmış şərtlə, görüşdə idilər. Şirin xatırələr bir-birini əvəz edirdi. Arada gözəl sağlıqlar deyilir, həzin musiqi səslənirdi.

Bəzən insanı xoş duyğuların qoynuna səsləyən, bəzənsə keçmişin iztirablarını xatırladan nəğmələr bir-birini əvəz etdikcə Şahinin əhvali da dəyişir, gözünü Svetadan çəkmirdi. Uzun illərin ayrılığından sonra gənclik illərində ondan aldığı sevgi nəşəsi yenidən yadına düşmüşdü. Xoş anlar gözünün qabağında canlandıqca başı dumanlanır, ona yaxınlaşmaq üçün fürsət gözləyirdi. Dıqqəti daha çox cəlb etmək üçün araları baməzə səhbətləri, lətifələri ilə şənliyə gözəllik qatır, gahda

gözünü Svetadan çəkmədən sevgi şeirləri söyləyirdi. Nədən belə etdiyini heç özü də bilmir, ürəyindən keçənləri söyləmək üçün fürsət axtarır. Məclis qızışında ona nə vaxt yaxınlaşğından özünün də xəbəri olmadı. Keçmişin nəşəsi parıldayan gözləri ilə yenidən qadını ovsunlaşı, həlim səslə soruşdu:

-Sveta, necəsən? Öz aramızdı, heç dəyişməmisən ha... Həminki kimi gözəlsən, canı yanmış, - o, bir qədər susub əlavə etdi, - amma qızların heç atalarına oxşamırlar.

Sveta əli ilə onun ağını tutdu, piçilti ilə:

-Şahin, indi onun vaxtı deyil. Bilirəm niyə maraqlanırsan, vaxtı gələndə bilərsən, - dedi.

Musiqi sədaları restoranı bürümüşdü. Bəlkə də görüşlərin heç biri belə gözəl keçməmişdi. Hamı rəqs edirdi. Sveta Şahinin qolları arasında sanki hər şeyi, hətta qızlarını da unutmuşdu. Ağzını Svetanın qulağına dayayan Şahin yenidən sözə başladı:

-Hə... Sveta, daniş görək keçmişindən. Amma bir şeyi de-səm, mənə acıqlanma ha...

-Yox, Şahin sənə həmişə çox sevmişəm. Neynim ki, əlim sənə çatmadı. Uzaq dösdük. İldə bir dəfə görüş isə bizə bəs

etmedi. Nə desən, xətrimə dəyməz. Axı sən qəlbimdə ayrı bir iz qoymusan.

- Eybi yox, bu da bəs idi.. Sadəcə onu demək isteyirdim ki, - o susdu, sonra yenidən sözə başladı, - sənin çox adamlı əyləndiyini bilirdim. Sənə olan hislərim tamam fərqli idi. Bir neçə dəfə görüşsək də, səndən tez uzaqlaşmaq istədim. Dəli eşqini duydum. Hiss etdim ki, mən də sənə bağlanıram. Yaxşı ki, uzaqlaşa bildim, yoxsa...

- Yoxsa, nə?

Şahin səhbəti dəyişmək istədi:

-Sveta, xətrinə dəyməsin, siz erməni qızları adamı elə tora salırsınız ki, çıxməq olmur. Bu məqsəddimi, sevgidimi, anlamaq çətin olur. Amma, öz aramızdı, bu, sevgidən çox... araxasını özün bilirsən. Bizim qızlarda isə əksinə...

-Mən o vaxt səni öz toruma sala bilmədim. Heyif silənəm.

Svetanın qəh-qəhə ilə dediyi bu söz Şahinə xoş gəldi.

-Nə yaxşı ki, o tora düşməmişəm... Siz erməni qızları öz kişilərinizdən çox türk kişilərinə meyillisiniz. Axı niyə?

-Sevgini milliləşdirmə də, Şahin. Sevgi insanın içindən gəlir. Bizimsə türk kişilərinə meyillənməyimizin sən düşündüyündən də çox başqa tərəfləri var,- Sveta ona daha bərk siğındı, - gəl bu barədə danışmayaq, keçmiş sevgimizin ətrini alaq bir-birimizdən.

-Mənim üçün bu sevgi yox, əslində səninlə əylənmək idi, gözəl Sveta. Axı sən hamının sevgilisi ola bilməzdin.

-Orası doğrudur. Mən də bilirəm kiminlə əylənmək lazımdır. Axı sən də savadlı, həm də şüx qamətli idin.

-Aha, aydındır. Bax, məqsədinin üstüne indi gəlirsən. Deməli, erməni qızları yaxşı toxumluq axtarırlar.

Sveta susmağa üstünlük verdi. Yenidən Şahinin qolları arasında uyudu. Birdən gözləri qrup yoldaşları Seymurun və Sahibin qucağına sığınib rəqs edən qızlarına sataşdı. Öz-özüne:

-Eybi yox, qoy gözləri açıq böyüşünlər, - deyib rəqsinə davam etdi.

Şahin qrup yoldaşlarına göz vuraraq üzünü Svetaya tutdu:

-Nədənsə qızlarını sizin millətə oxşada bilmədim. Ərini yaxşı tanıyırdım, taksisinə o qədər minmişik ki, səninlə, - o bu sözü xüsusi intonasiya ilə dedi.

Sveta gülümsündü:

-Hə, elədir... ələcsiz qalib ona getdim. Əvvəlcə uşağı rədd etdirdim. Toyumuza qədər əməlli-başlı böyümüdü. Toyumuzdan az sonra iş yerindən Kislovodsk şəhərinə göndərildim. Sərbəst olmaq üçün ərimin mənimlə getməsini istəmədim...

Orada bir oglanla tanış oldum. Azərbaycanlı idi. Bir-birimizi çox sevdik. Fizika-riaziyyat üzrə elmlər namizədi idi. Hər gün sevgi dolu günlər yaşayırıq. Mən ondan hamilə qaldım...

Geri qayıdanda hamilə olduğumu bilən ərim çox sevin-di. Hə, nə isə qızım oldu. Bayaq sənə göstərdiyim böyük qızım həqiqi atasının davamçısıdır, riaziyyat-fizika fakültəsində təhsil alır. Çox savadlıdır.

Sveta bu sözləri deyib yenə ürəkdən güldü. Şahin də ona qoşuldu.

-Hə, deməli atanın gül balası...

-Hə, Şahin neynim ki, öz atanından olsayıdı, şofer olacaq-dı da... Ha-ha-ha...

-Ay səni... Çöxbilmişsən, çöxbilmiş... Sizin bu "savadınız" bizdə heç vaxt olmadı da...

-Sənə əlim çatmadı, birini də səndən düzəldəsi idim...

-Bəs o biri qızın kimdəndir?

Sveta yenidən qəh-qəhə çəkdi, bir az toxdayandan sonra dedi:

-Hə, əzizim. Böyük qızım olandan iki il sonra yenə tək-milləşdirmə institutuna göndərildim, bu dəfə isə başqa şəhərə. Xəstəxanada olarkən bir həkim oğlanla tanış oldum.

O da azərbaycanlı idi. Nəzərlərini məndən çəkmədiyini gördüm. Tez bir zamanda ona elə alışdım ki... Hər gün görüşməyə başladığ. Bir ay tamam olanda geri döndüm. Bax bu qızımı hamilə qalmışdım. İndi o da həkim olmağa hazırlaşır.

-Bəs yoldaşından övladın yoxdu?

-Yooox, bu vacibdi məgər?! Axı bayaq özün yaxşı söz dedin: gözəl, yaraşıqlı, savadlı toxum.

Hər ikisinin gülüşü salonu başına almışdı: öz aləmlərində idilər.

Birdən Sveta başını azacıq qaldırıb piçıldı:

-Yoldaşım hələ də elə bilir ki, uşaqlar ondanırd. Amma arada zarafata salıb deyir:

-Sveta, öz aramızdır, o qədər orda-burda oldun ki, uşaqlar da mənə oxşamadı ey. Mən isə gülüürəm...

Şənlik başa çatmaq üzrə idi. Şənliyi təşkil edən Vasifin kobud səsi eşidiləndə hamı susdu. O:

-Hə, dostlar, növbəti görüşümüz gələn il bu vaxt yenə burda olacaq, - deyib hamını xatirə şəkil çəkdirəməyə dəvət etdi.

Sveta Şahindən qopmaq istəmədi, şəkil çəkdirəndə də onunla yanaşı dayandı. Bunu görən Şahin onun qulağına pi-

çıldadı:

-Sveta, evdə ərə gedəsi qızım, evlənəsi oğlum var axı. Hələ yoldaşımı demirəm.

Sveta əl çəkmək istəmədi, nazlandı:

-Gəl qızlarınızdan birini oğluna al, nə olar. Sən də rahat gəlib-gedərsən bizə.

Şahin tələbəlik illərində olduğu kimi birdən çılgınlaşdı:

-Sən delisən? Bircə o qalmışdı ki, bir erməni fahisənin qızını oğluna alıb deyə lağ eləsinlər?

Sveta özünü ciddi göstərmək istədi:

-Mən fahisə deyiləm, mənim ərim var. Sadəcə öz qanunlarımıza hərəkət edirəm və anla ki, bütün erməni qızları belədir.

-Hə də. Sizdə əri olanlar min oyundan çıxsa da, fahisə olmurlar. Çünkü peysər "kişiləri" var, - Şahin bərkdən güldü.

-Biz öz kişilərimizdən heç zaman uşaqqaya gətirmirik. Türk kişiləri mərd, qorxmaz, olduğu üçün, genimizi dəyişdirmək isteyirik. Bu bizə çoxdan tapşırılmış bir iş, xüsusü müəllimlərin keçdiyi həyat dərs olub. Mən dərsimi yaxşı aldım və vəzifəmin öhdəsindən layiqincə gəldim. Bundan belə yalnız öz kefim üçün yaşayacam. Məni düşündürən əsas qızlarınızın taleyi.

Şəkil çəkdirəndən sonra Şahin Svetanı yola salmaq üçün onlara yaxınlaşdı. Sveta da, qızları da sərxoş idilər. Onlar üçün taksi saxladaraq maşına dəvət etdi. O, dostları ilə sa-gollaşıb maşına əyləşdi. Ünvani eftidikdə Şahin çəşib qaldı:

-Orda hansı binada?

-10-cu binada.

-Axı, o evlər xüsusi adamlar üçün tikilmişdir. Orda nə əcəb ev ala bilməsiz?

-Onun da bir tarixi var.

-Gizlətmə de....

-Düşəndə deyərəm.

Şahini dəhşət bürümüşdü. Sveta yanındakılara əhəmiyyət vermədən dedi:

-Hə, Şahin bilirəm sənin üçün çox maraqlıdı. Bizim rektor - Niyaz Qasimoviçi yaxşı tanıyırdın?

-Bəli, əlbəttə.

-Bir gün məni çağırıdı kabinetinə. Eşq elan elədi. Ərtəsi gün saat 3-də onun otağında görüşdük. Mənim bakırəliyimi pozan o oldu. Bir- iki dəfə görüsdükdən sonra məndən ayrılmış istədi. Dədim ki, uşaqa qalmışam. Əgər məni qadının kimi qəbul etməsən, şikayət ərizəm hazırlıdır. O, çox qorxdı. Nə qədər yalvarsa da, uşağı abort etdirmədim. Uşaqa qarşılıq bu binadan ev istədim və alındırdım.

Şahin dodaqlarını gəmirdi, zorla bu sözləri deyə bildi:

-Ay səni! Erməni qancıqları...

Sveta heç nə olmamış kimi sözünü davam etdi:

-Elə demə, biz, erməni qadınları, sevənlərimizə istədiyi-mizi alana qədər vəfali oluruq. Bu da bizim qanunlarımızdan biridir. Belə olmasaydı, sizin ən yaxşı kişilərinizin arvadı, ən yaxşı vəzifədə olanlarınızın məşuqəsi olmazdıq. Hər şeyi: gözəl evləri, bərəkətlə torpaqları belə əldə etmişik.

Hələlik, sağ ol. İmkəniniz olsa, darıxanda evə zəng elə, görüşək. Səni çox sevirəm...

ESMİRA GÜNƏŞ

OLMUŞAM

Buluda bənzəyib qəlbimin teli,
Sənintək gözləri dolan olmuşam.
Elə bil doğrudur dünyada hər kəs,
Bir tek mən dünyaya yalan olmuşam.

Gülməyib gözlərim, gülməyib üzüm,
Taqətsiz qalmışam bükülüb dizim.
Silinib, qəlbində qalmayıb izim,
Küsüb eşq bağında solan olmuşam.

Yığılmaz sökülən könül sarayı,
Ucalar göylərə qüssəm, harayı,
Mən kimi itirim, kimi arayım?
Axı öz içimdə talan olmuşam.

SƏBƏBİ KORONA DEYİL

Kimə deyim ürəyimin dərdini?
Kim anlayar kim duyar ki de məni?
Bu karona viran qoyub aləmi?
Guya hər şey düzəlcəkmə yəni?

Biz bayramın unutmuşuq dadını,
Bizə bayram çörəyin bol vaxtı.
Yada salmır doğmaları, yadını,
Bu taleyin deyəsən kor baxtı.

Mən dərdimi sətirlərə düzmişəm,
Millət baxıb koronaya bağlayır.
Daha necə üsyan edim görəsən,
Neçə evdə analar qan ağlayır.

SUSUR SEVGİ

Üzür ayrılıqlar....
sənin kimi məni də üzür,
ipə-sapa yatmayan bu sevgimizi,
Düzür...
xatirələr sətir-sətir,
həsrət qoxan vərəqlərə düzür.
Küsür bəzən
elə səndən də...
məndən də küsür sevgi.
Süzür küsgün baxışları
gizli-gizli...
Susur sevgi
Danışmağa sonsuz səbəbi varken,
Susur....
səsizliyi dəli edir insanı.
O isə sadəcə susur.

NECƏ YUMUM GÖZÜMÜ

Ulduz olmaq istəyirəm səmada...
Bir az baxım göydən yerə.
Aya-ulduza yaxın olum,
Yerə düşməyim bir kərə.
Mən torpağı sevmirəm,
onun gözü doymur heç.
Hər gün nə qədər insan,
yaşlı, körpə, ya cavan,
fərqi yoxdur onunçün,
ağgözlükə, doymadan,
qəbir boyda ağızını
açıb udur bu torpaq.
Yox, ölümdən qorxmuram,
özüm ölsəm nə var ki....
Dözə bilmir bu qəlbim,
anaların ahına...

Bir gör nə qədər insan
göz yumur günahına.
Yağış yağmir torpağa,
göz yaşıyla sulanır.
Daha axar çaylar da,
qanlar ilə bulanır.
Mən düşməyim qoy yerə,
Yerdə həyat yoxdur ki...
İlahi, bu qədər dərd
bir ürəyə çoxdur ki.
Ya da, yox istəmirəm,
Yerdən göyə qaçmağı.
Onsuz yenə görəcəm,
bu amansız sərt çagi.
Hara gedim, İlahi,
Hara tutum üzümü?
Bu qədər dərd-bəlaya,
necə yumum gözümü?

BAKİ KÜLƏYİ

Sən, ey Bakı küləyi,
əs, toxun tellərimə.
Toxun, siğalla məni.
Bir az daha yaxın gəl,
doğma hiss edim səni.
Qoxun belə başqadır....
Kiminə həsrət,
kiminə məhəbbət qoxursan.
Kiminə təsəllisən,
kimini yaman yaxırsan.
Yenə səsli-küylüsən,
əsəbin çox yamanmış.
Sənin kükrəməyin də
günahsız canalanmış.
Sən necə yaraşırsan
bu qədimi şəhərə.
Alışmışq səninlə,
biz göz açaq səhərə.

BALA, KƏNDƏ QAYITMA

Bala kəndə qayıtma
Qayıtma bu millətə.
Öz elimdə-obamda,
Yad biriymə dövlətə.

Hansi evə gələcən?
Küçələrdə qalmışq.
Nahaq yerə ümidi,
Biz dövlətə salmışq.

Nə bir maraqlanan var
Nə yeyib, nə içirik.
Nə halımı görən var
Qış günü nə çəkirik.

Geri dönmə, ay bala,
Vətən həsrəti keçər.
Vallah, geri qayıtsan
Qara gün səni seçər.

QADIN İSTƏRSƏ...

Qadın elə qüvvədir ki...
Tək baxışına
açar bütün çıçəklər.
O gülərsə, günəş də nur çiləyər.

Qadın elə qüvvədir ki, ...
İstəsə cəhənnəmdə
cənnəti yaşadər sənə.
Bir tek sevgi dolu baxışı belə,
səni xoşbəxt etməyə yetər.

Qadın istəsə, özünü də,
səni də xoşbəxt edər.
Qadın istəsə qalar,
istəsə gedər....
Amma qalarsa,
həyatın onunla gözəlləşər.
Gedərsə....
Hər şeyi aparıb gedər
səndən xəbərsiz.
Gözlərindəki nuru...
Dodaqlarının təbəssümünü,
hətta qəlbinin sevgisini belə.

Qadın istərsə unudar səni...
Elə silər ki,
varlığına belə şübhə edərsən.
Amma istərsə yaddaşına elə girər...
Ağlına, fikrinə,
duyğularına elə sahib olar ki,
Onsuz nəfəs belə ala bilmərsən.

QARIŞIQ ZAMANIN OVQATI

Gülər Eldarqızının "BURULĞAN" romanı haqqında

Yeni ilin ilk gündündə yazı yazmaq, oxucu ilə həm-söhbət olmaq o qədər də asan gəlmir. Görünür, burda həm istirahət günlərinin, həm də adamın bir az yazi-pozudan uzaq düşməsinin təsiri qaçılmalıdır. Ümumiyyətlə isə əli bir az işdən soyudanda yenidən köklənmək o qədər də asan olmur. Bax, bütün bu məlum arqumentlərin yaratdığı təsdirlərə baxmayaraq, mən çox qısa bir zaman içərisində oxuyub fikirlərimi bölüşmək istədiyim bir kitab var. Və burda tam səmimiyyətimlə da etiraf edim ki, kitab həm adı, həm tərtibatı ilə yanaşı, mövzusu ilə maraqlıdı. Üstəlik kitabı mənə maraqlı edən müəllifini şair kimi tanımağımı. Ona görə də şeirlərinə bələd olduğum Güllər xanımın bu kitabını oxuyub başa çıxanda peşman olmadım. Əksinə, xoş təəssüratlar içərisində özüm üçün Güllər xanımın romanını bir oxucu süzgəcindən keçirdim. Və...

Roman hardasa bir ailə dramına bənzər süjet üzərində qurulub. Mən ədəbiyyat tənqidçisi olmasam da, normal bir oxucu kimi bu süjetin yanakı xətlərini yamaq kimi görmədim. Əksinə, onlar bu və ya digər şəkildə əsas xəttin inkişafına təkan verib, onu müəyyən məqamlarda da ətə-qana doldurub. Belə ki, həyatın bütün çətinliklərini yaşamış, necə deyərlər, sinaqlara sinə gərmiş Bibixanım Güllər xanımın təqdimatında həm zəhmətkeş, həm peşəkar saç uстası, həm də yiğincil, mal-mülk sahibi olmaq imkanına malik bir obrazın təmsilçisidir. Romanın müəllifi əsas qəhrəmanını əyalətdən, baba himayəsindən uzaq düşəndən sonra götürüb paytaxta gətirir. Baba mirası üzərində öz həyat yolunu quran Bibixanım zaman-zaman özünü təsdiq edir. Yəni o, həyata sevgidən daha çox yaşam ünvani kimi bir prizma altında baxır. Necə deyərlər, daha çox işləyib, daha çox qazanmaq və adı bir həyat yaşamaq. Ona görə də oğul və qızı, eləcə də həyat yoldaşı tamam fərqli dünyagörüşlərlə öz ömürlərini yaşayırlar. Doğrudur, qız ailə qurub, oğul isə ölkədən kənarda yaşayır və nə vaxt qayıdır ailə quracağı məlum deyil. Evin kişişi alkoqol xəstəsidir. Yalnız arvadın qazancıyla araq içib gününü axşam edir. Bütövlükdə bu ailədə sevgi yox dərəcəsindədir. Bax, elə müəllif də bu orta yaşlı qadının özəl dünyasına ikinci qəhrəmanını sevgi xəttiylə çıxarıır. Anası ağır xəstə olan, özü Füzuli qacqını olan Elxan anasını xilas etmək üçün döymədiyi qapı qalmır. Heç kim ona maddi dəstək vermir. Ana yalnız Türkiyədə ağır əməliyyat olunmalıdır. Bunu üçün pul tapmaq lazımdır. Elxan sevdiyi qızın vətəsilə, yəni Aynurun dilindən öyrənir ki, Bibixanımın yaxşı qızılları, maddi imkanları var. Və elə bu da onun ağlına bir plan salır. Nə yolla olur-olsun Bibixanım-

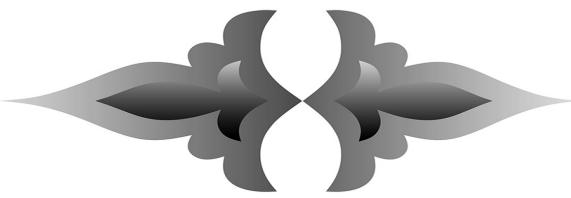
əşq elan etmək, ona yaxınlaşmaq və onun sərvəti hesabına anasını xilas etmək. Qurulmuş plan baş tutur. Həyatında sevgi olmayan Bibixanım yaşının bu çağında gənc aşiqinə inanır və onu yatağına buraxır. Və beləcə, Elxan da anasını müalicə etdirmək üçün günün birində evdən kifayət qədər qızıl götürüb anasını Türkiyəyə aparır. Amma artıq gec idi. O, anasını itirir. Digər tərəfdən plana razılıq vermiş Aynur səhvini başa düşür. Öz əli ilə öz sevgilisini başqa bir ünvana göndərib. İşsiz-güçsüz olan Elxan Türkiyədən qayıdan sonra Bibixanıma qızılları götürdüyüünü etiraf edir. Onun etirafı sevgisini tapmış Bibixanımın əsəbini soyudur, bağışlayır Elxanı. Lakin hadisələrin dramatik inkişafı yavaş-yavaş Bibixanıma Elxanın məqsədini bəlli edir. Sonda özü onu yanından qovur, ailəsinə qayıdır. Və ən qəribə, bəlkə də müəllifin özünün də hiss etmədən yaratdığı kuliminasiya nöqtəsi...

Məlum olur ki, Bibixanımın oğlu ilə Elxan əsgər yoldaşı olublar. Ölkə xaricindən qayıdan İlkin vağzal yaxınlığında Elxanla qarşılaşır. Köhnə əsgər yoldaşları bir-birini tanıyıb masa arxasında keçmiş xatırlamaga başlayırlar. Onsuz da içki düşgününə çevrilmiş Elxan get-gedə özünü, sözünü itirir və İlkinə yaşı bir qadını aldadıb onunla sevgi yaşadığını, onun pullarını xərclədiyini deyir. Söhbət İlkinin diqqətini bir az da artırır və qadının adını soruşur. Elxan da heç nə olmayış kimi İlkinə Bibixanımı təqdim edir. Bu yerdə İlkin masanın üzərindəki butulkarı götürüb Elxanın başına çırpır. Qan içərisində çapalayan Elxana rəhm etmədən şüşə qırığını onun boğazına çekir...

Həmin an Bibixanım da öz evində yalqızdı. O da artıq alkoqol düşkünü olan ərini itirib. Və baş verən hadisələrdən həyata, yaşama ümidi sona çatıb. Elə bu durumun içərisində də oturduğu yerdə yuxuya gedib. Yuxuda da babasının əlindən tutub uzun bir cığırla yol gedir. Bu onun oyanmadığı yuxudu...

Bəli, qıca məzmununu sizə təqdim etdiyim bu romanı oxunaqlı edən təbii ki, kriminal və bir az da intim duyğuların canlı olmasıdır. Digər tərəfdən hadsələrin baş vermə zamanı, məkanı yaxın illərə təsadüf edir və həmin qarışq zamanın ovqatını sərgiləyir. Ona görə də müəyyən qüsurlarına baxmayaraq, bu roman Güllər Eldarqızının böyük söz dünyasına açılan yolunda uğurlu bir addım hesab oluna bilər. Düşünürəm ki, müəllifin hələ daha mükəmməl bədii əsərlər ortaya qoymaq imkanları öndədir. Ona görə də ona uğurlar diləyir və yaradıcılıq dözümüz arzulayıram.

ƏBÜLFƏT MƏDƏTOĞLU

GÜLƏR ELDARQIZI

BURULĞAN

(roman)

O, mənim saç ustam idi. Əksər qadınlar bunu bilir ki, insan gözəllik salonunda dincəlir, stredən bir az uzaq olur. Salon nədənsə xanımlarda qəribə, bənzərsiz ab-hava yaşıdır. O, hər gəlişimdə saçımı səliqə ilə yuyur, darayır, kəsim edir, və ya boyayırdı. Hər dəfə də hə-yatı ilə bağlı maraqlı söhbətlər edir, başına gəlmış ha-disələrdən danışındı. Onun həyatı mənim diqqətimi cəlb etdi. O, danışdıqca mən dinləyir, beynimdə nələ-risə kəşf edirdim. Getdikcə onun söhbətlərinə mara-ğım artdı. Mən də öz növbəmdə şəxsi suallar verməyə başladım və belə qərara gəldim ki, bu qadının həyatını yazım. Amma o, bunu bilmədi...

Müəllifdən.

(əvvəli ötən sayda)

***

Elxan bir müddət Aynurun görünənə görünümdə. Özü ona belə demişdi. Aynur istəsə də, istəməsə də onunla razılışındı. Ona mane ola bilməzdi. Əks halda onu itirə bilərdi. İtirmekdən isə çox qorxurdu. İndi iki insane - dost və düşməni arasında qalmışdı. İndi hər şeyə diqqət edirdi. Elə düşünürdü ki, Elxan Bibixanıma zəng vurur, danışırlar. Bibixanım salonda bir kənarə çəkilib telefonuna gələn zənglərə cavab verən kimi Aynur cəld bir bəhanə ilə əlini işdən saxlayır, qulaqlarını şəkləyirdi. Amma başqa söhbətlər eşidib qayıdırı. Qızlar da onun hərəkətlərindəki qəribəliyi və dəyişilikliyi hiss etmişdilər. Elxan tez-tez özünü Bibixanımın görünənə soxurdu. Bəzən metrodan ta evlərinə qədər onu müşayiət edirdi. Hərəkətlərini günlərlə təkrarlayırdı. Baxışları ilə danışındı. Axi sevənlərin dili olmur. Hardasa özünü inandırılmışdı. Bibixanımdakı dəyişilikləri hiss edirdi. Həm ge-yimində, həm də davranışında... Amma açılmırdı sırr. Bəli, bu, Bibixanım üçün sırr kimi bir şey idi. Tanıma-

dığı cavan oğlan, həm də yaraşlı biri onu izləyirdi. Çox istəyirdi söhbətin açılmasını. Narahat idi. Qəribə də o idi ki, özündə evə və işinə qarşı soyuqluq hiss edirdi. Hər səhər əvvəlki günlərdən də tez qalxırırdı. Fərqli geyinirdi. Dayanacaqda Elxanı görəndə özünü itirirdi. Nəhayət, onun düşündüyü "sərr" açıldı və dərindən kök-sünü ötürüb sakitləşdi.

Hava qaralmışdı. Narın yağış yağırdı. Bibixanım çə-tirini evdə unutduğu üçün boynuna doladığı nazik şərfi açıb başına bağladı. Uzun, zərif sifətində yorğunluq hiss olunsa da dodaq boyasının rənginə uyğun olan açıq çəh-rayı rəngli şarf onu yaşıdan bir az da cavan göstərirdi.

Elxan şikarına tərəf can atan ovçu kimi iti addımlar-la onu müşayiət edirdi. Metronun girişində özündə cə-sarət toplayıb yaxınlaşdı.

-Salam, xanım.

-Salam, - dərhal cavab verdi. Baxışdilar. Səbirsizlik-lə bunu gözləyirdi. Elə bil gözləri ilə "Hə, danış. Kim-sən? Nə istəyirsin?" deyirdi. Elxan bəlkə də hörmət əlaməti olaraq bir az susmağa qərar verdi. Özünü həyə-canlı kimi göstərmək istəyirdi. Alındı da... Üzünün isti-lənməsindən qızardığını hiss etdi. Öz-özünə "əla" dedi və udqunaraq sözünə davam etdi: - Çoxdan tanıyıram sizi. Çoxdan deyəndə ki, hardasa... - bir az düşünmüş ki-mi göründü. - Yadımda deyil tarix. Amma onu deyə bi-lərəm ki... - Dayandı, sözünü burda saxlamağı məsləhət bildi. Belə lazımdı. Uzaqlaşmaq istədi. Alınmadı. Bi-bixanım onu vəziyyətdən çıxardı. Özü də necə... Elə onun istədiyi kimi.

-Dayan görüm. Sözünü demədən hara gedirsən? Kimsən? Niyə arxamca gəzirsin?

Sevindi Elxan. Deməli onu izlədiyini bilirmiş. Sözə özü davam etdi:

-Üzr istəyirəm, amma deməliyəm. Deməsəm ürə-yim ağrıyar. Necə qəbul edirsiz, edin. Ancaq deyəcə-yəm. Yoxsa rahatlıq tapa bilmərəm. Bilirsiz, sizə görə

səhər işə də gecikirəm, axşam da evə. Anam danlayır gec getdiyim üçün, narahat olur. Eh... Nə deyim... Necə başa salımlı... Heç demək də mümkün deyil. Bu hissləri kim başa düşə bilər... Ancaq məni dərindən duyanlar və həyatda bu hisslərlə yaşıyanlar. Mənim indi düşdürüm vəziyyət isə çox pisdi. Bəli, çox pis. Qaydalara uyğun deyil. Nə edim, bacarmıram özümlə. Çox cəhd etdim, alınmadı. Düşünməmək olmur. Mümkün deyil, - güldü, bir az da kövrəldi. - Eh, xanım, mən dəliyəm. Siz çox da mənə fikir verməyin.

-Heç nə anlamadım. - dodağını büzdü Bibixanım. Əslində bu cavan oğlanım tez-tez onu təqib etməyindən nə isə duymuş olsa da şübhələrini biruzə verməklə özünü məglub kimi qələmə vermək istəmədi.

Elxan ətrafa baxdı. Fürsətdi düşünərək yağılı dilini işə saldı:

-Mən şəhərdə yaşayıram. Sizi demək olar ki, tez-tez görürəm. Çox xoşuma gəlirsiz. Düzdür, dediyim sözlər xoşunuza gəlməyəcək. Hətta dediklərimə görə mənə acığınız da tutə bilər. Amma nə edim? Ürəyimlə bacarmıram. Bir neçə dəfə sizi izləmişəm. Hətta yaşadığınız əraziyə - evinizə qədər gəlmışəm. Nədənsə sizi özümə çox doğma bilirəm. Elə bilirəm ki, uzun illərdir tanışaq. Sizdən çox xoşum gəlir. Xahiş edirəm, dost olaq. Münasibət quraq. Sözümüz yero salmayın. - deyən Elxan əllərini onun əllərinə yaxınlaşdırmaq istəyərkən ətrafa boyunan Bibixanım özünü itirmiş halda:

-Bu nə sözlərdir? Deyəsən, sənin ağlin çəşib. Anan yanında qadına eşq elan edirsən? - dedi.

Qurumuş dodaqlarını bir-birinə sürtən Elxan udqu-naraq:

-Bu mənim özümdən asılı deyil. Bu sözləri mənə yox, ürəyimə deyin. Mənə məhəl qoymayan, ağlımı dinləməyən ürəyimə. Yaşa gəlincə isə, mənə elə gəlir ki, məndən vur-tut beş-altı yaşı böyük olarsınız. Siz özünüzi niyə yaşılı birisi kimi qələmə verirsiz?

-Neçə yaşın var?

-Otuza yaxınlaşıram.

-Get ürək dostunu başqa yerdə axtar, bala. Mən ailəli qadınam. Yaşım da ki, çoxdur. Sən fikirləşdiyin yaşada deyiləm. - deyə güldü Bibixanım. - Maraqlı səhbətdi. Demək qismətimdə bunlar da var imiş, - başını buladı.

Elxan gülərək sevincək halda:

-Maşallah, maşallah. Mütləq evə çatan kimi üzərrik-duz yandırıb başınızı çevirin. - dedi. - Yəqin siz də sevmisiz cavanlıqda. Ürəyə hökm etmək olmur. Nə biləydim ki, belə olacaq. Siz hardan çıxdınız qarşımıza axı, - əlləri ilə alını, sonra başını bərkədən ovxaladı, bir neçə dəfə ah çekdi. Yazıq sima aldı. Sözlər yerini baxışlarla dəyişdi.

-Aydındı. Məlum oldu məsələ. Əslində belə də düşünmüşdüm, - Bibixanım başını silkələdi. Elə bil bu eti-

raf ürəyindən idi. Özünü o yerə qoymadı. - Mən ərli qadınam. Yaşımızda da böyük fərq var. Odur ki, izləmə məni, - dedi Bibixanım, ancaq qəribədi, sərt danışmadı.

-Nə? Əriniz var. Vay, nə pis oldu. Mən nə böyük gū-naha batdım. Bağışlayın məni, xahiş edirəm. Siz Allah, bağışlayın. Bunu bilmirdim. Yenə deyirəm ki, yaşa gəlincə çox fərq olmaz aramızda. Amma, amma mən çalışaram unudum. Çalışaram. Bəlkə nə vaxtsa uzaqdan da olsa sizi görmək keçər könlümdən. Elə olsa, çalışaram ki, məni görməyəsiniz. Görmüş olsanız da incitmiyin məni, təhqir etməyin, xahiş edirəm. Mən əminəm. Bili-rəm ki, iradəm güclüdür. Amma çox sevinirəm ki, ürəyimdən keçənləri dilimə gətirməyi bacardım. Yox, yox. Günaha bata bilmərəm. Sağ ol. Xoşbəxt ol, - Elxanın gözləri doldu və dərhal oradan uzaqlaşdı. Bundan böyük centlmenlik ola bilməzdi.

***

Bibixanım üçün bu görüş ötəri olmadı. Evə gələndə onun baxışlarındakı və hərəkətlərindəki dəyişikliyi İmran da hiss etdi:

-Nə olub ay arvad? Danışmırsan. Cavan qızlar kimi bu nə qıvrıqlıqdı belə? Gözlərin gülür. Müştərin çox olub deyən. Gec gəldin.

Elxanın dediyi sözləri yol boyu düşünən, var-gələdən Bibixanım sanki İmranı indi görmüş kimi:

-Evdəsən? - soruşdu.

-Yox! Çöldə... - deyə İmran istehza ilə ona baxdı.

-Hə... Yorulmuşam...

-Bahar zəng etmişdi... - İmran ara vermədən danışır-di. Ancaq sərxoş halı ilə belə Bibixanımın özündə olmadığını hiss etdi.

-Hə, nə deyir Bahar?

-Zəhrimər deyir. Bəs bayaqdan dediyim nədi? Sənin fikrin hardadı belə? Ağlını itirirsən yavaş-yavaş deyəsən, - qışkırdı.

-Çox acmışsam. Bu gün o qədər işim olub ki heç gü-norta yeməyini yeməyə də vaxtım olmayıb. Həm də yorgunam. - deyib cəld üst geyimini dəyişib, ev xalatını geyindi və mətbəxə keçdi. Nədənsə tək qalmaq istəyirdi. Elxanla arasında baş verən tanışlıqdan sonra heç özü də özündən baş aça bilmirdi. "Eh, dəli oluram, deyəsən. Gör, bir nələr fikirləşirəm. Cəhənnəm olsun o oğlan da. Heç adını da soruşmadım. Nə bilim hansı yuvanın quşudur. Bəlkə də avaranın biridir", - deyə fikirləşdi və bir az əvvəl baş verən hadisəni unutmağa çalışaraq zala keçib divanda - ərinin yanında əyləşdi. Müləyim rəftar etməyə çalışırdı. İndi mübahisənin heç yeri yox idi. Fikri-ni dağıtmak istəmirdi. Yenə ürəyində Elxanla dialoqu-nu təkrarlayırdı. Onun xoş siması gözlerinin önündən çəkilirdi. Qara qaş-gözü, səliqə ilə arxaya daramış yarıqıvrı, qapqara saçları, qəribə bigləri və danişdinqəcə qupquru olan incə dodaqları gəldi gözünün önüne. İcində bir az qorxu da yarandı. Onu bir daha görə bilməmək

qorxusu.

-Nədir ey... Yenə də futbola baxırsan? Bir mahni qoy qulaq asaq da. Yorğunluğum çıxsın.

Stolun üstündən televizorun pultunu götürmək istəyərkən ayağa qalxan İmranın ayağı büdrədi və üzü üstə döşəməyə yixildi. Ayağa qalxmaq istəyərkən eli stolun üstündəki süfrəyə ilişdi. Bir anın içində elə bil ki, döşəmə, stolun üstündəkiləri süfrə qarşıq maqnit kimi özünə tərəf çəkdi. Üstəlik Bibixanımın çox sevdiyi xrustal meyvə vazası da qırıldı.

-Vay... Bu nədir belə? Aləmi dağtdın ki... Bu qədər içmək olar? Bəlkə küçədə də büdrəyə-büdrəyə gəzirən, güclə gəlib evə çıxırsan, heç ayıb deyil... - deyə Bibixanım hirsənərək bərkdən qışqırı.

Dinməz-söyləməz ayağa qalxan İmran ona baxaraq:

-Nə qışqırırsan? Səsin xoşuna gəlir? - dedi.

-Eh... Bezdirmisən mən... Spirin iyindən evə heç girmək də olmur. Tövlə iyi gəlir evdən. Nə qədər yu-yub-yığışdırmaq olar. Bəsdir də... Bir gün də səni ayıq başla görsəm günah olmaz ki...

Gileylənərək dağilanları döşəmənin üstündə yiğis-dirdi. Mətbəxdən yeni çay süfrəsi gətirib stolun üstünə sərdi və dərhal otağına keçərək qapını bərkdən çırpdı. Elxanla səhbət edərkən onu məst edən ətrin qoxusunu hələ də burnunun ucunda hiss edirdi. Güzgünün qarşısına keçib ətirləndi və işığı keçirib palitarlı yatağına uzandı. Elxanın xoş siması, mehriban davranışları, həyəcan dolu sevgi etirafı zamanı titrəyən bədəni, gözləri, dodaqları yenə də gözlərinin önündən keçdi. Gözlərini yumaraq əsim-əsim əsən vücudunu bir anlıq cavan oğlanın qucağında hiss etdi. Dərindən köksünü ötürüb yenidən yatağından qalxdı. Elə bil özündə, sözündə deyildi. Nə edəcəyini unutmuşdu. İştahası da qaçmışdı. Həyəcan dan yemək də yemedi. Dərhal vanna otağına keçdi. İmrana əhəmiyyət vermədi. Əri futbola baxırdı. Bəxtdən bu gün "Qarabağ" oynayacaqdı. Elə olanda tam sakitlik istəyirdi. Bibixanım həmişəkindən fərqli yuyundu. Elə bil bədənini yeni görürdü. Nə isə maraqlı gəldi özü-özünə. Qadına kənardan maraqlı olanda, özü özünə də maraqlı olur. Demək onda nə isə var... Yoxsa kimisə özünə necə cəlb edə bilərdi? Bibixanım da sevindi. Sevindi ki, hələ qocalmayıb. Ona diqqət edən var. Çox yaxşı yuyundu. Özü də bilmirdi niyə belə edir. Gözlərini güzgüdən çəkmir, bədəninə baxırdı. Bu an özündən ixtiyarsız əlini bədəninə sürtdü. Çoxdan bəri hiss etmədiklərini hiss etdi və möhkəm bir inilti! Dərindən nəfəs aldı. Dodaqları qurumuşdu. Bütün bədəni əsirdi. Amma xoş bir hal idi. Qurulandı və hamam dəsmalına bürünüb çıxdı. Saçlarını da qurutdu. Xalatı geyinib çay tədarükü gördü. Ərinə qarşı da xoş davrandı. Yanında əyləşdi. Spirin iyindən ürəyi bulanmış olsa da, əhəmiyyət vermədi. Evdə hər şey gözünə gözəl görünürdü. Birgə çay içdilər. Yenidən yataq otağına keçdi. Onsuz da tək ya-

tirdi. İmranın yatdığı vaxtla heç maraqlanmadı. Bilirdi ki, yenə divanda mürgüləyəcək. Gecə geyimini geyinib uzandi. Hamamdaki halını təkrarladı. Sanki səmada uçurdu. Bu dəfə uzun çəkdi. Və ən gözəl anda səsi İmranın səsi ilə üst-üstə düşdü. "Qool! Qarabağ!"

***

Bir neçə gün ötdü. Elxan ordan-burdan tapıldığı borc pulları xərcləyərək, yeyib-yatırırdı. Fikrində tutduğu planın alınacağını bilirdi. Aynurada Bibixanımla görüşüb söhbət etdiyi haqda danışdı. Çox güldülər.

-Mən aşiqəm, başa düşürsən, Aynur... Mən aşiq roluunu çox gözəl oynadım. Xəbərin olsun ki, özümü sevdirmişəm. O gün izlədim. Amma görmədi mən. Boylanırdı ora-bura. Qoca ifritə. Yəqin mən axtarırdı.

-Hə, hər gün fərqli gəlir işə. Əvvəlki günlərdən də fərqli. Gözləri parıldayırlar. Qızlar deyir nəsə dəyişib bibi. Elə düşünürər ki, o "bomuş" İmranla arası düzəlib. Ha-ha,-ha...

Hər dəfə görüşəndə onu yamsılayıb gülürdülər. Vaxt ötürdü. Bir gün Elxan bir az özündə cəsarət toplayıb, "mətləbə keçməyin əsl vaxtıdır", deyə düşünərək Bibixanıma yaxınlaşdı.

Səhər erkəndən evdən çıxan Bibixanım gözləri ilə kimi isə axtarılmış kimi o tərəf-bu tərəfə baxırdı. Nədənsə bu gün özünü o biri günlərlə müqayisədə daha gümrah və çevik hiss edirdi. Əyninə qara, six şalvar, bə-növşəyi rəngli köynək və qara dərili gödəkcə geyinmişdi. Qara, qısa saçlarını səliqə ilə daramış, dodağına tünd rəngli boyaya çəkmişdi. Avtobusdan aşağı enərkən Elxanın dayanacaqdə dayandığını gördü. Ona məhəl qoymadan metronun girişinə tərəf irəlilədi.

-Sabahınız xeyir!

-Sabahın xeyir!

Elxan parıltılı gözlərini ondan ayırmadan:

-Maşallah! Bu gün daha da gözəlsiniz. - dedi.

Bibixanım gülümşəmiş olsa da onun dediklərinin ürəyindən olduğunu biruzə vermək istəmədi.

-Sən yenə buradasan? Nahaq yerə yuxuna haram qatıb səhər erkəndən gəlmisin. Geriyə qayıt!

-Adım Elxandır. Sizin adınızı da bilmək istərdim. - bir az susduqdan sonra əlavə etdi: - Elə acıqlısınız ki elə bil gəlişimlə nə isə böyük bir günah işlətmisəm. Adınızı deyin, çıxıb gedirəm. Arxanızca gəlib sizi narahat etmək fikrində deyiləm.

Metronun girişindən bir az kənara, sakitliyə çəkildilər.

-Bibixanım! Bibixanımdır adım. Amma qohumlarım, iş yoldaşlarım mənə "bibi" deyə müraciət edirlər.

-Çox gözəl! Mən isə sizə "bibi" yox, "xanım" deyə müraciət etsəm acığınız tutmaz ki, əziz Bibixanım xanım?

-Adım xoşuna gəlmədi? Yəqin ki köhnə ad olduğu üçün xoşuna gəlmir. Sən axı müasir oğlana oxşayırsan.

Yəqin elə buna görədir.

-Yox, yox əzizim! Mənim üçün maraqlı olan adınız yox, siz özünüzsüz. Məgər bir neçə ay əvvəl sizi gördüyümdə adınız haqqında düşünmüşdüm? Niyə elə fikirləşsiz ki? Bir də ki, insanlar adları ilə deyil, xasiyyətləri ilə rəğbet qazanırlar.

-Bu adı babam qoyub. Anasının adı idi.

-Allah rəhmət eləsin!

-Allah cəmi ölenlərə rəhmət eləsin!

Elxan hər şeyin yaxşı, urayı istədiyi kimi alındığını hiss edib səhbəti uzatmamaq üçün ciddi hal alaraq sağıllaşmaq qərarına gəldi.

-Yaxşı, əziz bibi! Sizi yolunuzdan saxlamayım. İşinizə gecikməyin. Mən görə işinizdə artıq söz-səhbət eşitməyinizi istəmərəm. Elə mən də işə tələsirəm.

-Harda işləyirsən?

Qəfil sualdan özünü itirən Elxan:

-Hmm... Burada, yaxınlığda işləyirəm. Şirkətdə... - dedi.

-Aydındır! Sağ ol. İşin avand olsun!

-Sizin də.

Uzaqlaşmaq istəyən Elxan nə isə yadına düşmüş kimi dayandı və:

-Bəlkə əlaqə nömrəsi saxlayaqq? Heç nə istəmirəm səndən. Bilirom ailəlisən. Görüş-filan istəmirəm. Sadəcə, telefon nömrəni ver. Arada zəng vurub səsini eşidim, xahiş edirəm, - deyə, gülümsədi və yenə də yağılı dilini işə saldı. - Məcburi deyil. Amma aradabir zəngləşib səhbət edərdik. Mən bazar günləri boş oluram. Deyirəm istəsəniz, hardasa əyləşib bir çay da içərdik.

Əsas nömrə idi. Onu da əldə etdi. Və bir müddət telefonla danışdır. Əsasən də gecələr, İmran yatandan sonra başlayırdı intim səhbətlər. Bazar günü Elxan hətta onu çay süfrəsinə də dəvət etdi. Birinci görüşdən özünü mədəni və imkanlı bir şəxs kimi qələmə vermək üçün onu "Teleqüllə"dəki restorana apardı. Bütün bu xörclər maddi durumu ilə üst-üstə düşməsə də, qadının rəğbətini qazanmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı.

Günlərin birində Elxan nəhayət ki, istəyinə çatdı. Bu, qarlı, soyuq bir axşamda baş verdi.

Dekabr ayının əvvəlləri idi. Qış, özünün boz sıfətini erkən biruzə vermişdi. Hava soyuq və sərt keçirdi.

Bibixanımın günləri çox yaxşı idi. Bu yaşında cavan bir oğlanla qurduğu dostluq münasibətləri əhvalını dəyişmişdi. Daha hər xırda məsələlərə görə əsəbiləşmir, İmranın hər axşam içkili halda evə geldiyini, danışq və hərəkətlərini ciddiyə almır, dərindən əhəmiyyət vermirdi. Çox sakit və təmkinli olmuşdu. Bəzən yaşadığı bu gözəl, maraqlı günlerin qismətində olduğuna məətəl qalır, inanmaq istəmirdi. Bu yaşında qarşısına çıxdığı insanların sayəsində həyatının belə yaxşılığa doğru dəyişməsi onu çox sevindirirdi. Həftədə bir-iki dəfə Elxanla restoranda şam edir, parkda gəzişir, doyunca səh-

bət edirdilər. Bəzən isə "Niyə bu xoşbəxtlik mənə cavən yaşalarımda yox, indi nəsib oldu?" deyə öz-özünə git Leylənirdi.

Saat altı olardı. Bibixanım adəti üzrə işdən çıxbı metroya tərəf gedirdi. Qəfil zəng yolunu dəyişdirdi. Elxan onu "İçəri Şəhər" metrostansiyasının qarşısında gözlədiyini dedi. Açığı, bədənində bərk yorğunluq və ağırlıq hiss etmiş olsa da, Elxanın səsini eşidəndən sonra əhvalı dəyişdi.

-Alo, hardasan, ürəyim, bu tufanda? Mən metronun qarşısında səni gözləyirəm. Tez gəl.

-İşdən indi çıxdım. Hava pisdi. Sən narahat olma. Gedirəm yavaş-yavaş...

-Necə yəni narahat olma. Səni belə çovğunda tək buraxıxm?

-Yox, Gözləmə. Çox soyuqdu. Get sən.

-Səni ötürüm...

-Zəhmət vermə özünə. Get. Soyuqdu...

-Nə zəhmət. Belə soyuq havada səni küçənin ortasında qoyub evə gedim deyirsən? Yox, elə şey yoxdur. Gəl. Gözləyirəm. - təkid etdi Elxan.

Bibixanım soyuqlamışdı. Özünü yaxşı hiss etmirdi. Belə halı ilə də Elxanla görüşmək istəmirdi. Simasından yorğunluq yağırdı. Rəngi ağarmışdı. Onu görəndə isə üzü güldü.

-Axşamın xeyir, bibi!

-Salam.

Elxan yaxınlaşış onun əllərindən tutdu.

-Vay-vay. Bu nədir belə. Donmusan ki...

-Hə, deyəson bir az soyuq oldu.

Qarın yağması Elxanın qurdüğü planların əsas bir hissəsinin həyata keçməsi üçün çox əlverişli idi. Məhz bu üzdən bir az əvvəl hazırladığı yağılı sözləri açıb dedi:

-Qurban olum! Sənə baxanda ürəyim ağrıyır. Axi sən nəyə görə belə əziyyət çəkməlisən?! Qadın qayğı görmək üçün yaranıb, əziyyət çəkmək üçün yox. İnan ki, İmranın yerində olsaydım, sənin kimi yaraşıqlı, cəzibədar qadını evdən kənara çıxmağa qoymazdım. Ancaq nə edim? Əlacım yoxdu. Daha sənin işləməyini istəmərəm. Ciddi sözümüzür. Sabahdan evdən bayır çıxmışsan. Yaxşı? Mən azdan-çoxdan sənə köməklik etməyə çalışaram. - onun əllərini dodağına tərəf apardı. - Xahiş edirəm. Sözümüz yerə salma. Qurban olum.

-Qurbanın qoyun olsun! Təklifinə görə çox sağ ol. Açığı, belə təklifi heç kimdən, hətta ərimdən də eşitməmişdim, - gülümşəyərək, - Mənimki də belə gətirib, - ah çəkdi Bibixanım. - Amma indi bu səhbətlərin yeri deyil. Səni də burada görmək istəmərəm. Anan da deyirsən xəstədi. Sən yaxşısı budur, evə get. Qaldı ki işimə, mən imkansızlıqdan işləmərəm ki... Sadəcə, vərdiş etmişəm. Evdə bekar otura bilmərəm. - dedi.

-Nə danışırsan? Nə ev? Xala bizdədi. Mamaya görə narahat deyiləm. Mənim dərdim sənsən. Çox xahiş edirəm, bibi, sözümüz yerə salma. Xahiş edirəm, - onun buz kimi əllərini ovcunun içində alıb sıxdı. - Gedək mənimlə. Bayıla - Rauf gilə. Dostumdur Rauf. Burada, yaxınlıqda yaşayır. Səhər erkəndən vacib bir işə görə rayona getdi. Evin açarları məndədir. İmrana zəng vur. De ki, nə bilim... Bir şeylər uydur. Hər halda onu məndən yaxşı tanıyırsan. De, rəfiqəngildə gecələməli oldum, yollar bağlı idi. Xahiş edirəm. Sözümüz yerə salma. Vallah, sənə görə deyirəm. İstəsən sən orda gecələyərsən, mən qayıdaram evə. Əsas odur ki, əziyyət olmasın sənə. - O tərəf-bu tərəfə baxan Elxan ciddi görkəm aldı. - Hava çox pisdir. Belə qiyamətdə evə necə gedib çıxacaqsan?

-Heç düşünürsən danışdığını? Bəs İmran necə olsun... O nə fikirləşər?

-İmran yəqin indi çoxdan yatmış olar. Hava soyuğunda içki şüselərinin sayı da artır axı... - bir az qımışdı.

- Nə bilim... Hər halda İmranı məndən yaxşı sən tanıyırsan. Dilini taparsan. Zəng vur! De ki, yollar bağlıdır. Bir rəfiqənin adını uydur. De ki, bu gecə onlarda qalmaли olacaqsan. Bu yaşında səni qısqanan deyil ki. Əminəm ki, dediklərinə inanacaq.

Bibixanım İmranla danışdıqdan sonra birlikdə avtobusla Bayıl qəsəbəsinə yollandılar.

Avtobusa əyləşib Qurban Abbasov küçəsindəki "Vanikov heykəli" adlanan dayanacaqda düdüller. Elxan oğrun-oğrun ətrafa baxındı. Rauf, onlardan başqa beş-altı ailənin yaşadığı ümumi bir həyətin sakinlərindən biri idi. İkimərtəbəli bina kənardan çox köhnə görünmiş olsa da sakinlər həyəti və evləri abadlaşdırıldıqlarından yaşayış üçün çox yararlı idi.

Göydən qum kimi tökülen narın qar yerə düşər-düşməz küləyin istiqamətinə uyğun olaraq yerini dəyişir, küçələrdə xırda-xırda topalar yaradırdı. Getdikcə çovğun güclənirdi. Küçələrdə təkəmseyrək adamlar görünürdü. Küləyin təsirindən evlərin dam örtükləri titrəyir, dəmir darvazaların ciriltisi ətrafdakı sakitliyi pozurdu. Asta-asta yolun o biri tərəfinə keçidilər. Sağ əli ilə Bibixanımın belini qucaqlayan Elxan fürsətdən istifadə edərək arabı onu bərk-bərk özünə tərəf çəkirdi. Çox da uzun olmayan darısqal bir girişdən içəri keçidilər. Balaca həyət ağaqqap qar ilə örtülmüşdü. Elxan yerdən götürdüyü qarı əlində topalayaraq zarafatıyan Bibixanımın sıfətini nişan aldı.

-Ay... Sən nə edirsən? Soyuqdan az qala ölürem...

-Zarafat edirəm də. İstəyirəm ki, bu gözəl gecə məraqlı başlangıçla yadda qalsın. Keç, keç içəri.

Köhnə tikili olan bu üç otaqlı mənzil o qədər də soyuq deyildi. Divarları çox qalın olduğu üçün, evin həvəsi demek olar ki, bayirdakı çovğunla müqayisədə normal idi. Bu bina mühərribə zamanı almanın əsirləri tərəfindən tikilmişdi. Burada - Bayıl qəsəbəsində belə bina-

lar çox idi. Bünövrəsi, evin tikiliş sxemi necə qurulmuşdusa, otaqlar yayda sərin, qışda isə isti olurdu. Ev tikilişindən anlayışı olan adam, otaqlara dərindən fikir verdikdə, buranın dizayn və quruluşunda əvvəlki vaxtı ilə müqayisədə çox böyük dəyişikliklər olunduğunu görə bilərdi. Bununla da elə qənaətə gəlmək olurdu ki, bu bina yaşayış üçün yox, dövlət idarəleri üçün tikilib. Yəqin ki, mühərribədən uzun illər sonra bu evlər hansı yollasa camaata satılıb. Və ya bu tikililər hərbçi ailələrinə də aid ola bilərdi. İki otağı birləşdirən divarda hündür və ensiz qaz sobası var idi. Evin tavarı hündür olsa da, soba istifadədə olarkən otaqlar, dəhliz və hətta mətbəx də isti olurdu.

Arabir Raufun yaşadığını bu mənzilə gəlib-gedən Elxan otaqlardakı əşyaların yerinə az-çox bələd idi. Əvvəlcə qaz sobasını yandırdı. Sonra mətbəxə keçib çay tədarükü gördü. Yataq otağından bir qadın xalatı tapıb Bibixanıma uzadı. Bibixanım yataq otağına keçib paltrını dəyişdi. Bir az keçdikdən sonra soyuducudan götürdüyü yumurtalardan qayğanaq hazırlayan Elxan onu mətbəxə çağırırdı. Birlikdə şirin-şirin söhbət edərək yemək yedilər.

Birdən-birə işıqlar kəsildi. Elxan otaqları ələk-vələk etsə də yandırmaq üçün şam tapa bilmədi.

-Eh... Şamı nə edirik? Əsas odur ki qaz sobası yanır. Otağımız istidir. Bizə nə lazımdır ki, - deyə Bibixanıma yaxınlaşaraq onu qucaqladı.

Onun isti nəfəsindən özünü itirən Bibixanım nə edəcəyini bilməyərək çabaladı.

-Elxan, xahiş edirəm, toxunma mənə. Otaqda iki çarpayı var. Ayri yatsaq yaxşıdır, - deyib əli ilə onu özündən uzaqlaşdırıldı. Elxan heç nə demədi. Sadəcə, onu özünə tərəf çəkərək öpüslərə qərq etdi. - Bu nədir belə? Sən həyəcandan titrəyirsən? Yoxsa sənə soyuqdur? - istiqanlıqla soruşdu.

-Özümü çox pis hiss edirəm. Deyirəm ki, ölürem. Sən isə hələ zarafat edirsən.

-Yaxşı, gəl uzan. Dincəl. Sənin həkimin mənəm. Bu dəqiqə səni sağaldaram, - deyib o biri otağa keçdi. Bir az sonra əl kremini ona uzadaraq, - Bax! Sənin dərdlərini bu sağaldacaq, - dedi.

-Bu nədir belə? Aa...

-Yaxşı. Üz üstə uzan görüm. Darixma. Utanma. Xalatını soyun. Səni yeyən deyiləm ki...

Elxan əl kremini asta-asta çarpayıda üzü üstə uzanmış Bibixanımın küreynə sürtdü və ovxalamaga başladı. Nə isə yadına düşmüş kimi mətbəxə keçdi və stolun üstündəki günəbaxan yağıının qutusunu götürərək yataq otağına qayıtdı.

-Nə edirsən? Uff... Bu nədir belə? Bütün bədənim iyənəcək, - Bibixanım nazlanaraq etiraz etdi.

-Heç bir şey olmaz. Əsas sağlamlığındır. Xəstələnəndə anam bütün bədənimini günəbaxan yağı ilə ovxa-

layır. Yaxşı nəticəsini bilməsəydim etməzdim.

-Ay mənim həkim balam, - güldü Bibixanım. Qayğıdan xumarlanaraq gözlərini yumdu.

Elxan onun kürəyini, belini asta-asta, ustalıqla ovxaladı. Sonra yorğanı onun üstünə çəkərək ərkyana üzündən öpdü. - Sən bir az yatıb tərlə, mən də sənin üçün yaxşı bir ədviyyalı şorba hazırlayıb, - yataq otağının qapısını astaca örtüb mətbəxə keçdi.

Qaz sobasının işıltısı mətbəxin qaranlığına azca işıqlıq gətirəsə də tərəvəzlərin qoyulduğu dolabı axtarış tapmaq və şorbanı hazırlamaq Elxan üçün o qədər də asan olmadı.

Bir saatdan sonra isə şirin yuxuya getmiş Bibixanıma yaxınlaşdı:

-Qalx! Şorba hazırlıdır. Vay-vay... Tərin-suyun içindəsən ki...

Ona dikəlməyə kömək edərək yastığı yuxarı çəkdi. Sinidəki isti şorbanı ona tərəf uzatdı. Xoş təbəssümələ:

-Bax, bu yeməyin hamısını yeməlisən, - dedi.

-Allah sənin köməyin olsun, Elxan. Elə bil sağaldım. İndi özümü bir az yaxşı hiss edirəm. Ağrılarım çəkildi. - nə isə düşündü. - Düzünü bilmək istəsən, cəxdandır belə qayğı görməmişdim. Allah səni mənə bu yaşimdə hədiyyə göndərib, - dedi və gülümsədi.

-Can! Ürəyim mənim! Ağrılarının çəkildiyinə çox sevindim. İndi isə sənə zoğal mürəbbəsi ilə bir çay gətirəcəyəm. İçərsən, bədənin qızışar. Günəbaxan yanığının iyinə görə isə narahat olma! Şəhər tezdən isti bir vanna qəbul edərsən. Keçib gedər.

-Şəhər tezdən? Bəs bu gecə yağı iyənəm? - deyə qadın bic-bic güldü.

-Sənin yağılı bədənin də mənim üçün əzizdir, - Elxan onun bu kəlməsindən niyyətini anladı. Elə onun ürəyindən idi eşitdikləri. - İsteyirsən elə indi öpüslərimlə səni çıxımdırıb. Heç səhər yuyunmağına da ehtiyac qalmasın, - üstünə cumaraq yanında uzandı.

-Dəli. Elə demək istəmədim. Nə edirsin? - Bibixanım balıq kimi çabalayaraq onu özündən uzaqlaşdırmaq istəsə də, az sonra təslim oldu.

Səhərin açılmasına az qalmışdı. Hələ də oyaq idilər. Bibixanım elə bil ki, nağıllar aləminə düşmüşdü. İçində bir rahatlıq hissi var idi. Elxanla keçirdiyi bu gecə ona İMranla təzə evli olduqları gecələri xatırlatdı.

Elxan gözlərini yarıqaranlıq tavana zilləyib düşünürdü. Ölmək istədiyi an ağlına gələn və həyata keçirdiyi bu iyrənc planı, onun həyatını az-çox deyişdi. Dərindən bir ah çəkib gözlərini yumdu. Aynurun əksi onu gözüyümlü halda da narahat edirdi. Bu, xəyanət idimi? Heç özü də bilmirdi. Əgər xəyanət idisə, bəs niyə onu düşüñürdü? Bibixanımla birgə yediyi yeməkdə, gülüşlərdə, həyəcanlı anlarda, hətta yataqda da sevdiyi insan bir an da olsa yadından çıxmirdisa, nə idi bu hissin adı? Nə qədər düşündüsə, tapa bilmədi...

Bibixanım yatağından qalxmaq istəyərkən bədənidə ağırlıq hiss etdi. Divar saatına baxdı. Əqrəblər doqquz tamamı göstərirdi. Dönüb şirin-şirin yatan Elxana tərəf baxdı. Yorğun və süzgün baxışları ilə onun yatişini müşayiət etdi. Əlini astaca onun alınına, qışlarına və dodaqlarına çəkərək, tüklü sinəsinə tərəf getirdi. Sinəsinə siğallayaraq yavaşça üzündən, dodağından öpdü. Tələyə düşmüş bədbəxt qadın bir anlıq özünü xoşbəxt sandı.

***

-Bu gün hamı işə gecikir, - Bibixanım salona girərkən Yeganə bir ona, bir də divar saatına baxdı.

-Hə, qızım. Yollar bərbad vəziyyətdə idi. Heç evə də gedib çıxa bilmədim axşam. Bayıldakı rəfiqəmgildə gecələməli oldum. Heyif deyil şəhər... Müşfiqəbadın xaraba yolları bezdirib məni.

Bibixanımın sözləri Aynurun qulaqlarında əks-səda verdi. Bilirdi ki, Elxan da, dostu Rauf da Bayıldı yaşayırlar. Qısqanlıqlıdan ürəyi bərkədən döyündü. Cəld otağına keçib Elxana zəng vurdu.

-Alo... Deməli gecəni o qarı ilə gecələdin, hə? - qışqırıb ağladı.

-Nə gecə? Dəli olmusan? - Elxan onu sakitləşdirməyə çalışdı.

-Öz qulaqlarımla eşitdim. Dedi ki, gecə Bayıldı olub.

-Ay qız... Bir qulaq as, sonra əsəbiləş. Raufdan xahiş etdim ki, bizə gedək. Açırları da Bibixanıma verdim ki, gedib orada gecələsin. Axı burda nə qəbahət var... Planlarımın baş tutması üçün canıyanmışlıq etməliyəm də...

-Bax deyirəm sənə, Elxan. Əgər onunla yatdığını bilsəm, sənin üçün pis olacaq.

-Nə yatmaq... Başın xarab olub? Alo, alo, alo...

Elxan hardasa peşmançılıq hissi də keçirirdi. Aynurla danışdıqdan sonra buna qəti əmin oldu. İndi onun ürəyi hiylə, yaltaqlıq, bir də ki, sevgi hisləri ilə qarot olunmuşdu. Onun firıldağının, yaltaqlığı çox tez, rahat şəkildə baş tutdu. Qəribəsi də o idi ki, istəyinə nail oldu. "Məger qadınlar bu qədər axmaq olur? Niyə belə tez uyurlar hər şeyə... Görəsən, qadınların hamısı belədi? Yox, yox, insanlar fərqlidi. Düşüncələri, əqidələri fərqlidi. Bəlkə qadınların ən axmağı, ən pisi Bibixanımdır. O da mənim hiylə ilə dolu tilovuma düşüb? Görəsən, mən qürurlu, qətiyyətli, xüdpəsənd qadınları da, belə tez yoldan çıxarmağı bacarardım? - deyə düşünürdü. İndi onun ürəyi iki hissəyə bölnümüşdü. Bir hissəsində təmiz, saf sevgi, o birisində hiylə, yaltaqlıq var idi. Düşünürdü ki, o bir ürəkdə bu, bir-birindən çox fərqli hissələri eyni anda necə daşıya bilir... Bu da bir təcrübə idi? Həyat təcrübəsi? Amma nə qədər düşünürdüsə, cavab tapa bilmirdi. O, əmin idi... əmin idi ki, nağılların sonunda xeyrin şər üzərində qələbəsi kimi, ürəyinə hakim

kəsilmiş bu hisslər də sonda məhəbbətin qalibiyəti, yalanın məglubiyyəti ilə bitəcək. Amma necə bitəcək, hansı sonluqla bitəcək, bu haqda heç özü də bilmirdi. Tək onu bilirdi ki, vicdanı ölməyib. Bunu Bibixanımla hər xoş ünsiyətindən sonra gizli çəkdiyi əzablar ona piçıldırdı.

Bibixanım gecə evə getmədiyi üçün narahat idi. Axi bu, həyatında İmransız birinci gecə idi. Odur ki, işdən tez çıxdı, evə tələsdi. Ərinin gecə evdə olmadığı üçün onunla necə münasibətdə olacağını, buna necə reaksiya verəcəyini düşünürdü və əlbəttə, nəticə onun üçün çox maraqlı idi.

-Axşamın xeyir, - İmran istehzayla qadınınu süzdü.

-Salam, - özündən asılı olmadan quru cavab verdi.

-Nə olub? Adam saymırısan. Bayıldakı rəfiqən təzə peydə oldu?

-Bizdə - salonda təzə işcidi. Çox mehriban qadındı. Belə də ki, pislik etmədi ki, mənə... Halımı görüb, ürəyi ağrıdı. Təklifindən döne bilmədim, - nə isə düşünmüş görkəm aldı. - Sağ olsun, vallah. Çox sağ olsun. Bəlkə də evə gəlib çıxa bilməzdim. Yaxşı ki, getdim onlara...

İmran hirsəninib onun sözünü kəsdi.

-Bəri bax, əvvəl belə səhbətlər olurdu? Havanın nə fərqi? Gəlib çıxırdın da evinə, gec də olsa. Kiri sən al-lah, baş-beynimi aparma. Rəfiqəsi peydə olubmuş, - ağızını büzdü.

Pis oldu Bibixanım, çox pis. Axi niyə belə olmalı idi? İmranın bu hərəkəti ona Elxanla yenidən görüşmək üçün fürsət vermirdimi? Bəlkə də bu an, çoxları qına-yardı Bibixanımı. O isə başqa şeylər düşünürdü, şeytanın bir insanın içənə girərək, onun hissələrinə hakim kəsilənləri. Amma sözünü doğrultmağa çalışdı. İmranın nədənse şübhələnməyini istəmirdi.

-Ay İmran, elə bilirsən ki, kiminsə evində gecələməkdən xoşum gəlir? Bax, bir gör ev-eşik nə kökdədir... Mətbəxde bulaşq qabların sayı bilinmir. Hazır yemək də yoxdu. İndi ikiqat əzab çəkməliyəm.

İmran dodaqlarını marçıldatdı.

-Həə... Şakir axşamdan yaxşı xəş asmişdi. Səhər açılandan vururuq. Dədim bibi də evdə yoxdu, gəlin elə bu dəfə bizə yiğışaq. Sənin payını da saxlamışam.

Bibixanım başını bulayaraq mətbəxə keçdi.

İmran yeyib-içməkdən çox böyük fəxrli dənişirdi. Bu, bəlkə də onun spirtli içkilərə qarşı olan segisindən irəli gəlirdi. O, hələ cavan yaşlarından dostlarla bir yərə yiğışmağı, içki möclislərini çox sevirdi. Amma nə qədər çox içmiş olsa da özünü idarə etməyi bacarırdı. Bu yaşına qədər sərxiş olduğu hallar çox tək-tək, yaxın qohumların toyunda, ya da elə məhellədə, qonşularla içdiyi vaxt olmuşdu. Ümumiyyətlə, ona kənardan baxan heç də içki aludəcisi olduğunu hiss edə bilməzdi. Ta ki, yaxınlaşdır onunla səhbət etməsə və spirt qoxusu hiss olunmasa...

Əslən Şamaxıdan olan İmran elə Bakıda doğulub, boy-aşa çatmışdı. Ailədə üç uşaq olmuşdular. İki qardaş, bir bacı. Anası hələ uşaqların yeniyetmə vaxtlarında uzun sürən xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişmişdi. Atası Salman kişi bənnə idi. Elə İmran da bu sənətə onun vasitəsi ilə yiyələnmişdi. Ətraflarındaki evlərin demək olar ki, çoxunu elə İmran tikmişdi. Çox yaxşı əl qabiliyyəti var idi. Müşfiqabadda, eləcə də Bakının bir çox kəndlərində onu yaxşı bir usta kimi tanıydırlar. Bir neçə il bundan əvvəl isə ikimərtəbəli bir evin damından yixilmiş, bir müddət yataq xəstəsi olmuşdu. O üzdən həkimlər fiziki işlə məşğul olmasına qadağa qoymuşdalar. Buna baxmayaraq, İmran işindən qalmır, bəzi yüngül usta işlərinin öhdəsindən gəlirdi. Getdikcə bel ağrıları gücləndikdən sonra isə fiziki işdən həmişəlik imtina etmək qərarına gəldi. Bir müddət oturaq həyat keçirdiyi üçün çəkisi də çoxalmışdı. İçkiyə marağı az imiş kimi, getdikcə sayını çoxaltmış, bunu, işsiz-güesüz olduğu, çox darıxdığı ilə əlaqələndirirdi. İndi isə yaxşı yeyib-içməsinə baxmayaraq günü-gündən arıqladığı hiss olunurdu. Şəkər xəstəliyi də bir yandan ona rahatlıq vermirdi. Amma, səhhətinə fikir vermır, demək olar ki, hər gün içki içirdi.

Gənc yaşında Bibixanımla ailə qurduqdan bir neçə ay sonra buraya, Bibixanımın evinə köcmüş, həmişəlik burada yaşamalı olmuşdu. İmranın qardaşı ondan böyük idi. İmran evləndikdən sərt xasiyyəti böyük gəlin Bibixanımla yola getmədiyi üçün İmran bu evdən getməyə qərar vermişdi. Bu, həm də Bibixanımın öz razılığı ilə olmuşdu. İmranın kiçik bacısı Xatirə isə Şamaxıya, elə öz bibisi oğluna ərə getmiş, orada yaşayırdı. Aradabir şəhərə gəlib atasına, ailəyə baş çəkmiş olsa da, Salman kişininin vəfatından sonra, demək olar ki, ata evindən ayağı kəsilmişdi. Sonuncu dəfə, böyük qardaşı Qüdrət vəfat edəndə gəlmişdi ata evinə. İndi İmranın nə bacısı, nə də qardaşının ailəsi ilə heç bir əlaqəsi yox idi. Bəzən qardaşının balaları ilə rastlaşır, yad adamlar kimi salallaşır ölüşürdülər. İndi İmranın hər şeyi onun ailəsi - Bibixanım və övladları idi.

Elxanla Bibixanımın birgə keçirdiyi o gecədən sonra çox şey dəyişdi. Görüşlərin sayı çoxaldı, özü də neçə... Hardasa bağlılıq hiss olunurdu. Əlbəttə, Elxanda yox, Bibixanımda. Bu bağlılığı Elxan min hoqqadan çıxaraq yaratmışdı. Asan deyil, istəmədiyin insanla zorla, nəyə görə isə six münasibət qurmaq və niyyətə hasil olmaq. İş o yerə çatdı ki... Daha doğrusu, Elxan işi o yerə gətirdi ki, Bibixanım onsuz bacarmırdı, onu gec-gec görəndə darıxırdı, özünə yer tapa bilmirdi. Bir səhər isə qəribə bir iş oldu, daha doğrusu, planın ən yağlı, inandırıcı məqamı... Mertodan çıxanda Elxan qəfildən onun qarşısını kəsdi.

-Bibimin sabahı xeyir!

-Aaa... Sabahın xeyir. Nə olub? Üzün gülür.
-Əvvəl de görünüm, işə bir az gecikə bilərsən?
-Niyə axı? Sən de, o zaman mən də deyərəm gecikə bilərəm, yoxsa yox.

-Sürprizdi! - gülərək gözlərini qıydı. - Axı bunu əvvəlcə deməzlər.

-Biy... Başına xeyir. Bu yaşda məni nə sürpriz gözleyir, görəsən?!

Hər şeyə hazırlmış kimi, Elxan yenə də yağılı dilini işə saldı və bir az piyada getdikdən sonra sürprizi təqdim etdi.

-Bax, bu metrodur, eləm? - sağ əli ilə metro tərəfi göstərdi. - Yaxşı bəs bu tərəf haradı? - Sol əlini də qaldırıb uzaqdan boyanan binaya işarə etdi. Bina salon tərəfdə idi. Və Bibixanım elə anladı ki, bu yaxınlıqda nə işə var. Amma nə? Onu düşünə bilmirdi. Hövələdən çıxdı.

-Yaxşı, de görüm bura niyə gətirdin məni. İşə gecikirəm, tez ol.

- Ha-ha-ha... - Elxan elə güldü ki, elə bil səhnədə, tamşaçılardan qarşısında çıxış edirdi. Axı ki, mətləbə keçdi. Bir həftə olardı ki, buraları əlek-vəlek edib, düzəməlli bir ev kirayələmişdi. Bu, onun yağılı planlarının ikinci hissəsi idi. Birlikdə yaşamaqları, çox şeyi dəyişə bilərdi. Məsələn, Bibixanım öz evindən soyuyacaqdı ki, Elxana da bu lazımdı. Çünkü evdən soyuyandan sonra bura - kirayədə qaldıqları bu ev ona doğmalaşacaq və evə hardasa azdan, çoxdan pul xərcleyəcəkdi. Onsuz da Elxanın düşündüyün görə, İmrana o qədər də çox pul lazımdı. Lazımlı olsın da, qızına nə gəlib? Qoy Bibi də bir az rahat nəfəs alsın, müvəqqəti də olsa öz həyatını yaşasın. Axı o, Elxana hələ lazımlı olacaqdı. Elxan birtəhər onu razı saldı. Kirayə tutduğu evə gəldilər.

-Bibi, qurban olum, mən daha bacarmıram. Sənsiz çətindir. Həm də istəmirəm əziyyət çəkəsən. Salonla buranın arasındaki məsafə çox yaxındır. Rahat gedib-gələcəksən işinə. Heç olmasa qış, soyuq ayları burada qal. Sonrasına özün qərar verərsən. Amma, indi qərarları biz ikimiz veririk. Mən səni həmişə sevəcəyəm. Ayrılıq səndən ola bilər, məndən yox. Heç vaxt, unutma bunu. Mən hələ uşaqlıqdan dostluğa sadıqəm. İndi işə sənə görə canımdan belə keçərəm. Bu arada, evin iki aylıq kirayə pulunu da ödəmişəm.

-Sən nağıl danışırsan, Elxan? Bircə onu unutma ki, mən ərli qadınam. Axı biz münasibət quranda bu münasibətlərin çox da dərinləşməyinə imkan verməyəcəyi-mizə söz vermişdik. İndi etdiklərin işə bunun tam əksindən xəbər verir. Məni başa düş. Bunu edə bilmərəm. Sən subay oğlansan. Bəs məni, həyatımı düşününmürsən? Bu yaşimdə ailə-uşaq, qohumlar içində rüsvay olmağımı bilişəm ki, istəməzsən. İndi özün düşün. Mənim yərimə hansı qadın olsa, etiraz edər. Odur ki, incimə. Sö-

zünü yerə salası olacağam bu dəfə... - narazı görkəm aldı.

Elxan divanda oturub hər iki əli ilə başını sıxdı və hönkürdü.

-Yaxşı, sakit ol, - Bibixanım ona yaxınlaşdı. Elxan onu özündən uzaqlaşdırıldı.

-Axmaq mənəm! Mən axmağam! - qışkırdı Elxan. - Ərli qadın imiş... Elə de ki, onu sevirsən. De ki, onsuz yaşaya bilmirsən. Mən də sənin üçün əyləncəyəm, he? Axı niyə hislərimlə oynayırsan? Bu, ən böyük günahdır. Bilirsən? - yenə uşaq kimi ağladı.

-Ay dəli, - Elxanın saçlarını sığalladı. - Qısqanırsan? Söhbət eşq-məhəbbətdən getmir. Bizim aramızda o söhbət çoxdan bitib. Dost kimi yaşayıraq. Demişdim axı sənə... Mən, sən düşündüklərini nəzərdə tutmuram. Başa düş məni. Evin təmizlik işləri-filan... - Elxan onun əlindən tutub cəld özünə tərəf çəkdi. Bibixanım azacıq büdrəyib, ixtiyarsız dizləri üstə çökdü. Qucaqlaşdırıllar.

-Sənə demirəm ki, evə getmə... Arabir gedib baş çəkərsən, - döñə-döñə üzündən öpdü.

-Bəs İmrana necə deyim şəhərdə kirayə qaldığımı?

-Aaa... Nə kirayə? Necə də saf ürəklisən, ay bibi. Kirayə-filan demə. De ki, rəfiqənin yanında qalacaqsan. Havalarda soyuqdu, yollar narahatdır, vəssalam. Bir də ki, nə bilirsən ki, dediklərin onun ürəyindən olmayıacaq. İçki aludəcisi olanlar təkliyi sevir. - deyib gülümşəməyə çalışdı.

Ev köhnə ev idi. Bu ikiotaqlı mənzil qədim bir bina-nın ikinci mərtəbəsində yerləşirdi. Giriş çox da geniş olmayan dəhlizlə başlayırdı. Buradan isə üç, yan-yana qapı açılırdı. Biri mətbəxə, biri qonaq otağına, o birisi yataq otağına. Evin döşəməsi və tavanına baxdıqda çoxdan təmir olunduğu bilinirdi. Taxtadan olan qapı və pəncərələri də köhnəydi. Yaşayış üçün yararlı olan bəzi əşyalar var idi. Qab-qasıq, komot, köhnə televizor. Bu köhnə ev Bibixanımın həyatında bir dönüş nöqtəsi oldu. Yaxşılığı, və ya pisliyə doğru olduğunu işə o biri səhifələri çevirməklə biləcəksiniz.

***

İmrani birtehər yola gətirdikdən sonra bəzi pal-pal-tarını çamadana yiğdi. Elə bil həyatında nəsə dönüş baş verirdi. Nə idi onu belə sevincək edən? Heç özü də bilmirdi. Amma bilirdi. Sevirdi. Bu yaşda sevgi də ömrün keşməkeşli günləri kimi dəhşətli, sıxıcı olur. Əsas, qarşılıqlı sevgi yaşaması idi. Bütün ruhu ilə dəyişmişdi. Gözlərinin içi bahar fəslinin bağlarını xatırladırdı. Ürəyi də cavanlaşmışdı. Əlbəttə, bunu ancaq özü ürəyinin səsindən hiss edirdi.

Taksi sıfırası etmək istədikdə nə işə düşünüb dayandı. Hə, əsas məsələ və xüsusu "cehiz" barədə düşündü. Bu, mücrü idi. Babasından qalan var-dövlət. Bir az düşündü, və ərinin tez-tez dostlarla evdə nərd oynadıqlarını nəzərə alaraq, ən etibarlı yer elə öz qaldığı yerdən

yə fikirləşərək qızılla dolu olan mücrünü götürüb çama-danda, pal-paltarın arasında yerləşirdi. İmran evdə yox idi. Onsuz da onu gündüzlər evdə tapmaq olmurdu. Qocalığını keçirirdi çöl-bayırda...

***

Bibixanımla Elxan artıq bir ay idı ki, birlikdə yaşı-yırdılar. Bu ay ərzində bir neçə dəfə İmrana da baş çəkmişdi. Bir sözle, işləri qaydasında gedirdi. İş yeri ilə qaldığı ev arasındaki yol çox rahat olduğu üçün daha əvvəlki kimi yorulmur, səhhətindən şikayət etmirdi. Elxanın isə pulu tükənirdi. Qəribə də o idı ki, təmiz bir ömür sürdüyü vaxtlar pul tapa bilmirdi, indi pul ordan-burdan sel kimi gəlirdi. Əlbəttə, bütün bu pulları borca gö-türmüştü. Qaytarlası vaxt gəlib çatdıqda isə yağılı fəndlərini işlətdi. Məhkəmə işini də bir az uzadıb, təxirə saldırmışdı. Bir axşam isə hər şeyi Bibixanıma danişdı.

-İşdən qovdular məni.

-Niyə? - narahat oldu Bibixanım.

-Nə bilim. Sözümüz düz gəlmədi müdirlə. Sən ürə-yini sixma. Tez bir vaxtda iş taparam özümə. Yaxşı ola-caq.

Bibixanıma yalan demişdi. Hər gün dostlarla veyləndiyi, Aynurla görüşdüyü saatları guya işə gedib-gəlmiş kimi özünü göstərsə də bu çox davam edə bilmə-yəcəkdi. O üzdən indi hər şeyi danişmağın - işdən qo-vulduğunu, kasıblaşdığını və ən əsası, anasının vəziyyətinin pisləşdiyini ona açıb deməli idi.

***

Bibixanımın İmrana baş çəkməyə getdiyi günlər Elxan anasının yanına gedirdi. Ona da yalan danişmışdı. Guya, hansısa rayonda tikinti işləri ilə əlaqədar bir işdə çalışırdı. O üzdən evə tez-tez gələ bilmir. Amma onu ərzaq və dərmanlarla təmin edir, vaxt tapan kimi həkimə - müayinəyə də aparırdı. Fəridənin halı isə günü-gündən pisləşirdi. Oğlunu üzənmək üçün ağrılarını çox da biruze vermir, hər dəfə "yaxşıyam" deyərək ötürdü. Bir gün isə ağrılar daha da şiddətləndi və həkimin dedikləri Elxani inanılmaz dərəcədə pis bir vəziyyətdə qoydu.

-Nə deyim, ay oğul, səndən gizlədəsi deyiləm. Səhiyyə hüquqları da buna yol vermir. Ananızın vəziyyəti pisdir. Qara ciyəri demək olar ki, sıradan çıxır. Təcili əməliyyat olunmalıdır. Yoxsa... - bir az susdu. Udqunub sözünə davam etdi. - Bilirəm. İndi çox çətin zəmanədi. Səndə də o qədər pul hardandı ki... Türkiyədə bu xəstəliklə mübarizə aparan hekimlər çoxdu. Ora aparmağınızı məsləhət görərdim. Ancaq sizdə o qədər pul har-dandır ki...

Daha artıq şərhə ehtiyac yox idi. Eşitdikləri Elxani çox məyus etdi. Ağlaya da bilmirdi. İstəmirdi anası bu barədə nə isə bilsin. Ümidi Bibixanıma gəldi. Necə de-yəcəkdi? Necə pul istəyə bilərdi ondan? Bunları düşündükcə ürəyi sixılırdı. Bibixanımda yaxşı qızıl, brilyant-

lar olduğunu bilirdi. Elə onunla tanış olmağının məqsədi də özünə bəlli idi. Anasının vəziyyətinin bu yerə gəlib çıxdığını isə düşünməmişdi. Nəhayət, bütün gücünü toplayaraq bir axşam bu barədə söhbət açdı:

-Anamın hali çox pisdi. Bilmirəm nə edim. İş də ta-pa bilmirəm. Sənə deməmişdim. İstəmirdim üzüləsən. Ancaq indi deməyə məcburam.

-Nə olub? Ciddidir iş?

-Hə... - sakitləşməyə çalışdı. Birbaşa mətləbə keçə bilməzdi. - Həkim bahalı dərmanlar yazıb. Amma pu-lum yoxdu. Dayım bir az kömək etdi. Əsas məsələ bu deyil. Pul götürmüştüm bankdan. Ödəyə bilmədim vaxtında. İşim məhkəmədədir. Utanırdım sənə demə-yə. Amma nə edim? Ürəyimi boşalda biləcək yeganə insan sənsən, - kövrəldi.

Bibixanım çox məyus oldu. Kim sevdiyi insanın be-lə vəziyyətdə olmasını istəyordı ki... Bəlkə Elxan indi öл də desəydi, ölərdi. Məgər sevdiyi insana görə nələr-dənsə keçənlər azmı olub? Əsasən də Bibixanım kimi fədakar qadınlar.

-Yaxşı. Kövrəlmə, əzizim. Banka nə qədər borcun var?

-Beş min, - birnəfəsə, çəkinmədən dedi.

-Heç narahat olma. Öləməmişəm ki... Vəziyyətdən çıxarıram səni. Amma şərtim var. Sabahdan düş işlərinin üstünə. Bank işini həll edəndən sonra mütləq bir iş tapıb işləməlisən. Sənin puluna ehtiyacım yoxdu. Bunu-ları sənə görə deyirəm. İşsizlik səni üzür.

-Yox, yox. Nə danışırsan, bibi... Mən sadəcə sənin-lə dərdimi bölüşmək istədim. Səndən pul qəbul edə bi-mərəm. Yox, yox... Bunu ağlına da belə gətirmə. Dos-larından taparam pul. Sən narahat olma.

-Aaa... Mən burda, sənin yanında ola-ola, sən indi gedib kimdənsə pul tapmaq istəyirsən? Deməli, məni özünə yaxın birisi hesab etmirsən?

-Elə demək istəmədim... Sadəcə...

-Sənin çətin günündə yanında olmalıyam. Sabah mən də belə bir vəziyyətə düşə bilərəm. O zaman, sən mənə kömək edərsən. - deyə onun sözünü kəsən Bibi-xanım, çamadandan çıxardığı beş min manat pulu sayıb Elxanın ovcunun içiñə sixaraq üzündən öpdü.

Elxan pulu götürər-götürməz, quş qanadı ilə uçurmuş kimi evdən çıxdı. Qismən həyata keçirmək istədiyi planlarının ilk addımlarına sevinir, artıq özünü sevdərə bildiyi bu sarsaq qadının əlinin içində olduğuna şübhə etmirdi. İlk əvvəl Aynuru düşündü. Qızıl dükanına gedib 700 manat məbləğində bir boyunbağı aldı. Sonra gül dükanından böyük bir gül bağlaması alıb Aynura zəng vurdu. Görüşüb, restorana getdilər. Aynurdan ay-riolandan sonra isə evə lazım olan bəzi şeyləri alıb anası-na baş çəkdi. Xalası onlarda idi. Zarafatyanə söhbətlər edib, xeyli gülüşdülər. Fəridə yuxuya gedəndən sonra isə gülüşlər göz yaşları ilə əvəz olundu.

-Gözləməliyik. Başqa çarə yoxdur. Ancaq oturub gözləməliyik. Barışmalıq hər şəyle. - dedi Solmaz. Nəmlı gözlərini xalatının ətəyi ilə sildi.

-Nə danışırsan xala? Nəyi gözləməliyik? Deyirsən, gözüm görə-görə ölsün anam?

-Sus! Yavaş danış. Fəridə eşidər. - Barmağını dodağının üstünə apararaq yataq otağına sarı boylandı. - Ay oğul, sənin pulun varmı ki, onu Türkiyəyə aparasan... Evin kirayə pulunu da ödəməmisiniz. Səhər ev yiyəsi gəlmüşdi. Dedim ki, bir-iki gün də vaxt versin.

Elxan pəncərə önünə keçib uşaq kimi, iç-in-için ağladı.

-Sakit ol. Həyatdır da. Gərək barişaq. Kasıbçılığın üzü qara olsun. - yenə təsəlli verdi Solmaz. Amma Elxan üzülməsin deyə təskinlik vermiş olsa da, dərd qurd kimi onu içindən yeyirdi.

Elxan bir balaca sakitləşdikdən sonra cibindən pul çıxarıb xalasına uzatdı.

-Al bu pulları, kirayə pulunu ödəyərsən. Bir də ki, sabah yaxşı bir həkim çağır, müvəqqəti də olsa bir müalicə yazsin. Mən də görüm hardan pul tapıram...

-Hardan tapacaqsan, ay oğul? İtirmisən ki, tapasən. Bir manat deyil, beş manat deyil. Eh...

Elxan Bibixanıma zəng vurub burada - anasının yanında gecələyəcəyini dedi. Səhər yatağından qalxan kimi isə birbaşa məhkəmə ilə bağlı olan işini həll etməyə getdi.

***

Aynur çox darıxırdı. Elxan ona vaxt ayırmış olsa da içində bir boşluq hiss edirdi. Nə idi bu? Heç özü də bilmirdi. Çox peşman olmuşdu. Elxanın bu əməllərini qabaqcadan bilə-bilə qarşısını almadığı üçün özünü qınavdı. Axi niyə onun başqa bir qadınla əlaqəsi olmalı idi? İnanırdı ki, aralarında heç nə yoxdu. Daha doğrusu, Elxan onu inandırmışdı. Amma qısqanlıq onu içindən yeyirdi. Günü-gündən sinixirdi. Görüşürdülər. Elxanın ona etdiyi hədiyyələrin haradan maliyyələşdiyini də bildirdi. Tez-tez ona "Elxan, qayit bu yoldan. Cəhənnəm olsun o da, onun qızılları da. Vicedanla yaşamaq hər şədən üstündü. Qayit, xahiş edirəm", desə də, bu sözərək vicedanını itirmiş bir inşana gülünc görünürdü. Necə yəni qayit? Bu qədər əziyyətdən sonra qayıtmamı olardı? Borclarını qaytarıb, az-çox özünə gəlmış adama belə sözərək deməkmi olardı? Aynur daha onu bilmirdi ki, hələ oyunlar qabaqdadı... Hətta onların intim əlaqədə olduqlarından da xəbərsiz idi yaziq qız. Elə biliirdi ki, Bibixanım şəhərdə ev kirayələyib, tək yaşayır. Elxan da arabir onunla şam yeməyi edir və gəzintiyə çıxırlar. Vəssalam, bildiyi elə bunlar idi. İnanırdı Elxana. Ona xəyanət edəcəyini ağlına belə gətirmirdi.

***

Elxan xeyli rahatlaşmışdı. Vəziyyəti az-çox düzəlmüşdi. Əlbəttə, söhbət maddi vəziyyətdən gedir. İndi iş

tapmaq barədə də düşünmürdü. Özünü belə sevdirdikdən sonra niyə əziyyət çəkməli idi? Məger baş verənlər ürəyindən deyildi? Onsuz da onun işləməyi heç nəyi dəyşməyəcəkdi. Ona qəpik-quruş yox, anasının əməliyat olunması üçün böyük məbləğdə pul lazım idi. Qaldı ki, evin gündəlik problemlərinə, bütün bunları Bibixanım həll edirdi. Komunal xərclər, ərzaq, Elxanın yüngül cib xərciyi, üstəlik ev kirayəsi də onun boynunda idi. Bunları istəməsə də etməyə məcburdu. Aradabir öz evinə getsə də bütün varlığı ilə Elxana və şirin xatirələrlə dolu olan bu köhnə evə bağlanmışdı. Amma Elxanın boş-bekar gəzməyinə görə aralarında xırda sözsöhbətlər də olurdu. Hətta bir neçə dəfə "Sən son vaxtlar yaxşı görünmürsən. İki də içirsən. Mənə diqqət etmirsen. Belə olmaz, Elxan. Mənim qayğıya ehtiyacım olduğu üçün burada - sənin yanındayam. Etmə belə", deyə gileyənə də gecələr keçirdiyi rahatlıqdan sonra narazılığı unudulurdu. Elxan da bütün bunları anasının əhvali ilə əlaqələndirirdi. Və onu şirin dilə tutaraq tez bir zamanda hər şeyin keçib gedəcəyinə inandırırdı. İndi nə edəcəyini bilmirdi. Hər gün anasının ömründən azalırdı. Hərəkət etməli idi. Ya Bibixanımdan pul istəyəcəkdi, ya da... Neçə dəfə bu barədə söz açmağa cəhd etə də ağlına bir şey batırıldı. Və bir gün Bibixanım evdə olmadığı anda beynində toparlanan planının bir qismini də həyata keçirdi.

Evdə tək idi. Çox darıxırdı. Düşünür, düşünür, ancaq düşünürdü. Düşünməkdən başqa çarəsi də yox idi. İlk müəlliməsinin sözlərini xatırladı. "İnsan düşündükcə kamilləşir!" Beynində yuvarlanan bir fikir onu rahat buraqmırı. Düşündükcə gözlərini divarda o tərəf-bu tərəfə gəzdirir, baxışları evin dörd bir tərəfində dövrə vurduqdan sonra mücrünün yerləşdiyi dolabda ilişib qalırdı. Bu reaksiya bir neçə dəfə təkrar olunduqdan sonra baxışları əsas hədəfdə lövbər vurdu. Lazımı ünvan onu maqnit kimi özünə çekdi. Ayağa qalxıb cazibə qüvvəsinə tabe oldu. Əvvəlcə mücrüyə tərəf yaxınlaşış əlini uzatdı. Mücrüdəki par-par yanın brilyantlar gözlərini qamaşdırıldı. Tez ağızını bağlayıb götürdüyü yerə qoydu. Sonra nə isə fikirləşdisə mücrüdəki qızılların yarısını götürüb cəld cibinə qoydu. Və "Eh nə olar, olar. Əsas anamın yaşamasıdır. Məni polisə vermək istəsə şantaj edərəm. Deyərəm ki, münasibətlərimiz barədə ərinə və bütün iş yoldaşlarına hər şeyi danışacağam. Əlbəttə, rüsvay olmaq istəməz. Onsuz da onunla bağlı planlarımin əsas hissəsi də elə bu qızılları əldə etmək idi. Ev almaq, evlənmək istəyirdim. Amma nə edim? Deməli qismət beləymış", deyə düşündü və özünə aid olan sənədləri götürüb evdən çıxdı. İndi onun üçün vaxt qızılı bərabər idi. Qızılları satıb Türkiyəyə uçan təyyarəyə təcili bilet almıştı.

Əvvəlcə metro "Memar Əcəmi" metrostansiyası yaxınlığında "Moskva" univermağına gəldi. Girişdə po-

lislər dayanmışdı. İxtiyarsız bədəni titrəmiş olsa da, özünü sərbəst aparmağa çalışdı. Qızılların hamisini burada satmaqla nəzəri cəlb edə bilərdi. O üzdən, təmkinlə gəzir, qiymətlərlə maraqlandı. Ətrafa baxdıqca gözləri qamaşındı. Hind filmlərini xatırladı. Sanki qızıllar gizli bir qalanın içində idi, ətrafdan isə güclü çıçırqalar hər tərəfə işiq saçındı. Saticıların görkəmi də fərqli idi. Görkəmlərindən nədənsə, xarici vətəndaşlara bənzeyirdilər. Onları görən əcnəbiler bəlkə də Azərbaycanın varlı bir dövlət olduğunu düşünərdilər. Saticı qadınların əksəriyyəti dolu bədənlidi. Bahalı geyimdə və makiyajda idilər. Boyun-boğazlarına da o qədər qızıl taxmışdilar ki, elə bil satdıqları daş-qışlarla bərabər özlərini də nümayiş etdirildilər. Saticı kişilər də fərqli geyimdə və soyuqqanlı idilər. Alıcılar da adı insanlardan fərqlənirdi. Elxan ayrı-ayrı vitrinlərdəki qızıllara baxıb qiymətlərlə maraqlandıqdan sonra qızılların bir neçəsini satıb gəldiyi tərəfdən yox, o biri - arxa çıxışdan çıxdı. Sonra avtobusa oturub "Xalqlar Dostluğu" metrosuna tərəf getdi. "Laçın yarmarkası" adlanan ticarət mərkəzinin yuxarı mərtəbəsində də qızıl alış-verisi gedirdi. Bəzilərini də burada satdı və əlbəttə, ən gözəl brilyant qaşlı dəsti Aynurunu düşünərək gödəkcəsinin cibində gizlətdi. Xalasına zəng edib təcili onlara getməyi və yol üçün lazım olan pal-paltarı çəmadanə yerləşdirməyi xahiş etdi. Evə çatan kimi isə heç bir suallara cavab vermədən lazım olan sənədləri götürüb təyyarəyə bilet almağa yollandı.

***

Bibixanım pillələri asta-asta qalxıb qapıya yaxınlaşanda Elxanın evdə olmadığını hiss etdi. Ona zəng vurdu. Nömrəsinə zəng çatmadı. Ağlına gələn ilk fikir Fəridənin əhvalının pisləşməsi oldu. O üzdən Elxani axtarmaq fikrindən daşınaraq otağı keçdi və paltarını dəyişib məbəxdə qab-qacaqla, biş-düşlə məşğul oldu.

Gecə saat ikinci keçirdi. Elxandan isə bir xəbər, səs-sorraq yox idi. Bibixanım dözməyib yenidən ona zəng vurdu və telefonun yenə sönüllü olduğunu görüb narahat halda yataq otağına keçdi. Ağzı bir az aralı qalan mücrünü gördükdə isə özünü itirdi. Yaxınlaşdıqda, mücrünün yarımcıq olduğunu gördü. Gözləri bərəldi. Gördüyü mənzərəyə inanmırıñ kimi, gözlərini açıb, yumdu. Əvvəlcə evdə oğurluq hadisəsi baş verdiyini düşündü. Tələsik telefonuna əl atıb polis məntəqəsinə zəng vurmaq istədikdə nə isə fikirləşib dayandı. "Bəlkə qızılları Elxan götürüb?" deyə düşündü. Yatağına uzanıb səbrsizliklə səhərin açılmağını gözledi.

***

Günlər ötürdü. Elxandan isə heç bir xəbər-ətər yox idi. Bibixanımın salonda da işləri yaxşı getmirdi. Müştərilərlə yaxşı davranmırıñ. Əsəbi idi. Haqqında piçhapiç da bezdirmişdi onu. Özü haqqında qulağına bəzi pis söz-lər gəlib çatmış olsa da əhəmiyyət vermir, amma tez-tez qızlar arasında qadınların ailə-övlada qarşı sadiq olmaları

haqda misallar çökir, fikirləri özündən uzaqlaşdırmağa çalışırıñ. Özünün müdafiəsinə qalxan, onun haqqında deyilən sözlərin yalan olmasını sübuta yetirmək üçün daim rəqibləri ilə mübahisəyə can atan insan elə ən pis işin sahibidi. Əks halda özünü nədən, niyə müdafiə etsin ki... Deməli, od olub ki, tüstü də var.

İmran dəfələrlə zəng vurub xəstə olduğunu desə də Bibixanımın öz evinə marağ qalmamışdı artıq. Elə bilirdi evə getsə, dərd üstə dərd gələcək. Çaşbaş qalmışdı. Nə Elxandan bir xəbər var idi, nə də ki, dərdini deyib ürəyini boşaldacağı bir adam... Axır ki, dözməyib başına gələnləri Yeganəyə danişdı.

-Bax belə. İndi nə edim? Kimə ağız açım, bilmirəm. Necə olacaq bu işlərin axırı? Bu nə iş idı gəldi başıma? - ağladı.

-Bir az sakit ol, - Yeganə təselli verərək ətrafa baxdı. Heç kimin eşitmədiyindən arxayıñ oldu. - Ay bibi, sən nahaq belə iş tutmusan. Kimsə duysa, böyük rüsvayçılıq olacaq. Amma and içərəm ki, qızılları elə o gədə götürüb.

-Məni indi qızıllar maraqlandırmır. Cəhənnəm olsun dünya malı. O, hardadı görəsən? Başına bir iş gəlmış olса, nə edərəm? Yaşaya bilmərəm onszuz. Sənə gülünc gələ bilər. Amma bacarmıram özümlə. Ağlımı alıb. Sevirmən onu! - bu dəfə daha bərkdən ağladı.

Aynur arabir onları istehza ilə süzür, səhbətin nədən getdiyini gözəl bilirdi.

-Yaxşı, bəs indi fikrin nədi? - ona çox yazıçı gələn Yeganə soruşdu.

-Bilmirəm, bilmirəm, heç nə bilmirəm. Gözləmek. Başqa nə fikrim ola bilər ki... Evə də getmirəm çoxdan-dı. İmran xəstələnib. Ona da gedib baş çəkə bilmirəm, - nə isə düşündü və çantasından mücrünü çıxarıb ona verdi. - Yeganə, indi inandığım adam sənsən. Bunları apar evə. Saxla. Nə vaxtsa, yəqin İlkin qayıdanda gəlib səndən götürərəm.

Bu, böyük bir məsuliyyət olmuş olsa da, Yeganə nərazılığını bildirmədi. Hətta ona bəzi məsləhətlər də verdi.

-Ay bibi, get evinə-eşiyinə baş çək. İmranla vaxtını bir az öldür. Vallahi-billahi ailədən başqa yalandır. O qədər belə sevgi macəraları haqqında eşitmişəm ki... Boş şeylərdi hamısı. Bu macəraların sonu yaxşı bitmir. O, sənin kimindi ki? Sizi bir-birinizə bağlayan heç nə yoxdu. Nə vaxtsa evlənəcək, bax onda sən çox pis olacaqsan. O üzdən, indidən ayrılmagınızı məsləhət görürem. Düzdü, yaşda səndən kiçiyəm. Bir də ki, heç kimin başqasının şəxsi işlərinə qarışmağa haqqı yoxdu. Hər kəsin şüüru var. Hərə istədiyi kimi yaşayır həyatını. Amma, inan ki, mənim sənə ürəyim çox yanır. Zəhmətkeş qadınsan. Əziyyətlə işləyib pul qazanırsan. Odur ki, birinci özünü düşünməlisən. Sağlamlığının qeydinə qalmalısan. Əziyyətlə qazandığın pulun qədrini bilməlisən. Yad bir adama xərclədiyin pulu, özünə, ailənə xərclə. Sənin yaxşı gü-

nündə də, pis günündə də ailən yanında olacaq. Bəlkə də sən savadlı, oxumuş bir qadın olsaydın, həyata baxışların başqa cür olardı. Eh, nə deyim... Sözlərimlə səni üzmək istəmirəm. Amma nə vaxtsa dediklərimi düşünəndə, mənə haqq qazandıracaqsan.

-Nə bilim, ay qızım. Ağlımı itirmişəm. O, məni elə ovsunlayıb ki, heç nə düşünə bilmirəm.

-Kitab oxu. Bədii kitab. Müxtəlif musiqilər dinlə. Amma şən mahnilar olsun. Yeməyində də bir az dəyişiliklər et. Həmişəkindən fərqli yeməklər bişirib ye. Bir saatlıq da olsa, arada parka çıx, yaşıllıqda gəz ki, ruhun qidalansın. Nə bilim, yaxşı insanlarla, əsasən də düşüncələrinizin üst-üstə düşə biləcəyi insanlarla ünsiyyətdə olmağa çalış. Qarışq fikirləri özündən uzaqlaşdır. - dil-dil ötürdü Yeganə. Onu hədsiz çox sevdiyi üçün halına yanındı. - İstəsən bir neçə gün evdə qalıb dincəlməyinə görə icazə də verərəm. Öz evinizi deyirəm - Müşfiqi... Bax, bu kitabı apar, evdə oxuyarsan. Mən elə bir az olar oxuyub bitirmişəm. Mütaliənin insana xeyri çıxdur. Əgər çoxlu bədii kitab oxusaydın, indi belə pis vəziyyətə düşməzdin. Bir az təcrübəli olardin. Hər yoldan ötənə inanmazdin.

Bibixanım çarəsiz halda Yeganəni dinləyirdi. Amma xəyalı çox uzaqlarda idi. Elxanı düşünürdü. Onun xətrinə dəyməmek üçün diqqətlə kitabın üz qabığında kı şəkillərə baxdı. "Akif Şahverdiyev. Vüsala doğru"

Rəfiqəsinin nəsihetamız sözlərindən sonra özünü bir az qıvrıq və cəsarətli hiss etdi. Arxayıñ halda işdən çıxıb birbaşa Müşfiqbada - evlərinə gəldi. Bahar onlarda idi.

-Salam, ay qızım. Xoş gelmişən!

-Hardasan sən? Heç atamın vəziyyətdən xəbərin var? - Bahar gileyləndi, üz-gözünü turşutdu.

-Bir az soyuqlamışdım. Əhvalım pis idi. Nə olub ki, İmrana?

-Nə olacaq... Yaşılı adamdı. Özün də bilirsən ki, hər gecə içki içir. Qulluq lazımdı, yoxsa yox? Öz-özünə necə yemək bişirsin ki...

İmrana divanda uzanmışdı. Bibixanım keçib onun yanında əyləşdi. Çox utanındı.

-İncimə məndən. Xəstələnmişdim. Neçə gün idi ki, işə getmirdim.

İmrana barıt kimi partladı:

-Xəstə idin, cəhənnəm olub evinə gələ bilmirdin? Kiminsə qapısında niyə yatmalısan sən? - gözləri bərəldi, bərk öskürək tutdu. Əhvali pisləşdi. - Bundan sonra heç harda gecələməyəcəksən. Bir bax, - əli ilə ətrafi göstərdi. - Gör ev-eşik nə kökdədir... Bahar nə vaxta kimi mənim paltarımı yuyub, yeməyimi bişirməlidir? Onun da öz ailəsi var. Heç olmasa, Vaqifdən utan. Ayib deyil sənin başqa yerdə gecələməyin? O, nə düşünər?

Bibixanım özünü ələ almağa çalışdı. Bir az zarafat da etdi:

-Yaxşı, yaxşı, sən Allah. Camaatı güldürmə özünə. Qoca arvadam. Nə düşünməlidirlər ki...

***

Türkiyənin ən görkəmli klinikasında müalicə alırdı Fəridə. Elxan isə beş ulduzlu bir hoteldə qalırdı. Tez-tez telefonla Aynurla danışırı. Hər şeyi açıb dedi ona. Eyni zamanda tez bir vaxtda qayıdağını və toyə tədarük görecəyini də dedi. Bu arada kefindən də qalmır, bahalı restoranlarda nahar edir, qızlarla əylənirdi. Geyim dükanlarından özünə və Aynura ən son dəbdə olan geyimlər də almışdır.

Fəridənin müalicəsi bir aya yaxın davam etmiş olsada, yaxşı sonluqla bitmədi. Gec idı, çox gec. Həkimin dilindən eşitdiyi ən acı, bəlkə də həyatının ən pis, ən ağır səhifəsinə yazılan sözləri eşitdikdən sonra Elxanın qol-qanadı qırıldı. Geriyə - Bakıya dönməli, gözü görə görə anasının son günlərini müşahidə etməli idi. Əlacəsiz halda anası ilə birgə Bakıya qayıtdı. Çox yox, bir həftə keçdikdən sonra ölüm öz vətənində Fəridəni bu dünyadan alıb apardı.

Elxan üçün hər şey bitdi. Həyatının sonu idi sanki... Anasını itirməklə, həyatda hər şeyi itirdiyini sandı. Yuxusuz gecələri, çəkdiyi əziyyət hədər getdi. Qaytarla bilmədi anasını. Hüzrə çox adamlar gəldi. Əsasən də qohumlar. Zakir də elə bil ki, Elxanın gözlərinin içində dik baxa bilmir, utanındı. Nə fərqi var. Hər şey geridə qalmışdı artıq. Ölənlə ölmək olmur.

İndi ələcsiz, kimsəsiz idi Elxan. Bütün günü spirtli içki içir, Fəridənin boş qalmış yatağına baxaraq iç-in-icin ağlayırdı. Solmaz demək olar ki, hər gün gəlib ev işlərini görür, Elxanın bu halına - saç-saqqalına baxıb əsəbləşir, onu danlayırdı. Rauf da demək olar ki, günaşırı, işdən sonra gəlir, Elxanın günü-gündən sinixdiğini görərək çox pis olur, dostu darixmasın deyə onunla vaxt keçirir, hətta ona az da olsa cib xərcliyi verirdi. Elxan üçün isə bütün bunların əhəmiyyəti yox idi. Hətta Aynurla da görüşməyə ərinirdi. Qız dəfələrlə təkid edib, onu görmək istədiyini desə də, heç bir yaxşı nəticə alınmadı. Elxan bik-iki kəlimə danışır, yenidən telefonu söndürdü. Aynur da bu halına görə çox da onun üstünə getmir, səbr edirdi. Təkcə bütün bu olanlardan xəbərsiz olan Bibixanımın gecəsi gündüzüne qarışmışdı. Körpələr evində məskunlaşmış uşaq kimi gözü pəncərədən yollara ilişib qalmışdı.

Bir neçə gün də ötdü. Artıq Elxanın cibində heç iyirmi qəpik də yox idi. Kirayə pulunun da vaxtı gəlib çatmışdı. Evdə yeməyə də heç nə yox idi. Hər dəfə ehtiyacına görə xalasına, Raufa ağız açmaqdan da daha bezmiş, utanındı. Onların da maddi vəziyyətinin yaxşı olmadığını bilirdi. Zakirin yanına getməyi isə heç ağlına da belə götürmirdi. Nəyi, kimi bəhanə edib pul istəyəcəkdi? Bibixanımın yanına qayıtmaga isə üzü gəlmirdi. Həm də içində güclü qorxu hissi yaranmışdı. Axı o,

oğurluq etmişdi. Bəli, anasına görə oğurluq etmişdi. Səyi boşça çıxsa da bu cinayəti törətmüşdi. O üzdən Bibixanımın gözlərinin içində necə dik baxacağı barədə düşünürdü. Amma, başqa yolu da yox idi. Son dayanacaq yeri yenə də Bibixanım idı. Çünkü, indi onu bu hali ilə nə Aynur (bəlkə də Aynur qəbul edərdi, amma o, belə düşünürdü) nə xalası, dayısı, nə də ən əziz dostu Rauf qəbul etməzdı. Rauf onu bu hali ilə qəbul etmiş olsa idı belə, Elxan minnətlə yaşamaq istəməzdı. Axı, indi o, kira-yə qaldığı bu evdən həmişəlik getmeli idı. Bu da o demək idı ki, ona yaşaması üçün müvəqqəti yox, daimi məkan lazımdır.

Pal-paltarlarını çamadana yiğdi. Ev sahibi ilə danışıb, onu razı saldıqdan sonra Bibixanımın yanına qayıtmağı özüne məsləhət bildi.

Elxanın pilləkənlərdəki addım səslərindən onun gəlişini hiss edən Bibixanım cəld qapıya tərəf cumdu. Elxan onu üzünə açılmış qapının kandarında bir neçə səniyə susaraq dayandı. Solmuş bənizi, ağlamaqdan şışmış və qızarmış gözləri ilə məzəlum-məzəlum, dinmədən ona baxır, bu görkəmi ilə sanki içəri keçməyə icazə isteyirdi.

Bibixanım onu görəndə gözlərinə inanmadı. O da bir neçə dəqiqə yerində səssiz dayandıqdan sonra Elxanın boynuna sarılıb ağladı.

-Harda idin, Elxan? Qurban olum... Gör neçə vaxtdır ki, səndən xəbər tutma bilmirəm. Telefonuna da zəng çatmırı. Harda idin? Nə olub? - onun saçlarını sığalladı, gözlərinin içində diqqətlə baxaraq, dodaqlarından öpdü.

Yavaş addımlarla içəri keçən Elxan çamadanları kənara - döşəmənin üstünə qoydu. Özünü ələ almağa çələşdi. Bibixanım dərhal qapını bağlayıb yenə sual dolu baxışları ilə onu süzdü.

-Anamı itirdim, bibi. Anam yoxdu daha, - dedi Elxan və onu qucaqlayaraq hönkür-hönkür ağladı.

-Nə danışısan? Mənim niyə xəbərim olmayıb? Vay, vay! Allah rəhmət eləsin. Üzülmə, üzülmə Elxan. Keç, keç içəri...

Artıq axşam düşmüştü. Elxan vanna otağına keçib yuyunduqdan sonra ev geyimini geyindi. Nədənsə bu evdə özünü həmişəki günlərdən fərqli olaraq qonaq kimisi hiss edirdi. Bibixanım axşam yeməyinə yaxşı hazırlıq gördü. Elxanın bədbin görkəminə fikir vermədən, özündən asılı olmayaraq gözləri güldürdü. Onun gəlinin sevindiyini bütün hərəkətlərdə biruzə verirdi.

Susaraq birləşdə şam etdirilər. Elxan iştahsız yeyirdi. Çəngəli qızarmış toyuğun üzərində o tərəf-bu tərəfə çökür, özünü unutmuş kimi fikrə getmişdi.

-Darixma, Elxan. Mən varam! Səni bundan sonra heç vaxt darixmağa qoymaram, - yenə təskinlik verdi Bibixanım. Bir neçə müddət Elxanın gözdən itməsi, indi isə çəkdiyi iztirab onun ürəyini ağırdırdı. Onu nə qədər çox sevdiyini indi bir daha anladı. Bundan sonra on-

suz yaşaya bilməyəcəyinə əmin oldu. İmranın bərk xəstələndiyini dedi. Amma qızıllar barədə söhbət açmırı. Bu da artıq Elxani narahat etməyə başladı. "Bəlkə bəbi qılığımı girib məni bisirir. Yəqin ki, səhər tezən polislər qapının qarşısını kəsəcəklər", düşünürdü. Bibixanım isə "Bir az vaxt ötsün. Yaraları hələ sağalmayıb. Soruşaram sonra. Nəyi isə bəhanə edib bu mövzuda söhbət açaram", deyə içində var-gəl edirdi.

Bir neçə gün ötdükdən sonra isə, evdə qalmaqla başladı. Bu söhbət, onların şirin günlərinə soğan doğradı. Bir sözlə, Elxan etibarını itirdi.

-Bilirsən nə olub? - dedi Bibixanım.

-Nə? - qaşlarını çatdı Elxan. Söhbətin nədən getdiyi təxmin etmişdi. Yenə də özünü tox göstərdi.

-Deməyə çəkinirdim... Amma deməliyəm. Çünkü mənə qaranlıq qalan məsələlər var.

-Nə məsələ?

Bibixanım özünü ələ alaraq bir az sakit danışmağa çalışdı:

-Deyəsən, evə oğru girib. Qızıllarımın yarısı yoxdu. Bilirsən də bu nə deməkdi? Sən gedən gün elə yox olub mücrübən. Gözləyirdim ki, gələsən, sonra söhbəti açım.

-Əminsən? Yaxşı-yaxşı bax. Evə baxmışan? Öz evini deyirəm. Bəlkə orada unutmuşan. İmran da ki... - Elxanın üzü allansa da pərtliyini biruzə verməməyə çalışdı.

-Yox. - Bibixanım onun sözünü kəsdi. - Əminəm. Biz bu evə köçən günü mücrünü də özümlə götürdüm. Əminəm ki, hamısı burada idı. Burada qoymuşdum hamısını. Amma, indi mücrübəkilərin yarısı yoxdu. Sənin gəlməyini gözləyirdim. Dedim ki, səninlə məsləhətləşim. İnan ki, neçə vaxtdır nə yerdəyəm, nə göydə. Başımı itirmişəm. Heç gedib İmrana da baş çəkə bilmirəm. - Əllərini bir-birinə sürtərək otaqda o baş-bu başa gedir, həyəcanla danışırı.

-Hmm... İndi fikrin nədir? - sakit halda soruşturdu Elxan.

-Nə olacaq? Bu saat polisə xəbər verəcəyəm. Açığını desəm, polisə dərhal xəbər vermək istədim. Səni düşübüb dayandırmış. Demək sənin də xəbərin yoxdu? Elə isə bu dəqiqə zəng vurum. Qoy gəlib araştırma aparsınlardır, tapsınlardır. O qızıllar elə-belə, satışda olan adı qızıllar deyildi. Sibir brilyantları idı. Hansı alçaq oğurlayıbsa, gətirib qoyar yerinə. Gedib cəzasını da çəkər. - Telefonu götürdü. Nömrə yiğmaq istəyərkən Elxan əlini ona uzatdı. - Dayan, - dedi. - Zəng vurma. Mən götürmişəm. Hə, bibi, mən götürmişəm. Bağışla mən. Ya da, qovla, nifrat et. Amma polisə xəbər vermə. Satma mən, bibi. Xahiş edirəm. Birləşdə keçirdiyimiz o günlerin xətrinə etmə bunu. Dustaq həyatı yaşamaq istəmirəm. Xahiş edirəm...

Bibixanım eşitdiklərinə inana bilmədi. Gözlərini bərəldərək səsinin tonunu yuxarı qaldırdı.

-Nə? Bunu necə edə bildin? Necə əlin gəldi onları götürməyə... Bəs sənin vicdanın harada idi? Axı həyatımı sənə danişmişdim. Demək mənə az da olsa, hörmətin yox imiş?

-Sakit ol, qurban olum. Qışqırma, qonşular eşidər, - deyə Elxan ona yaxınlaşış sakitləşdirmək istədi.

-Toxunma mənə!- əli ilə Elxanı bərkədən itələdi. - Yaxşı edirəm qışqırıram. Qoy hamı eşitsin. Qoy hamı bil-sin ki, mən oğru ilə bir yerdə yaşayıram. Mən necə də axmağam. - Qışqıraraq ağlayır, əllərini sinəsinə, dizlərinə çırpırdı. - Hardadır qızıllar? Gətir qoy götürdüyüün yerə.

-Qurban olum, bibi, məni başa düş, anamın vəziyyəti ağır idi, təcili əməliyyat olunmalıdır. Səndən pul istəmə-yə üzüm gəlmədi. Məcbur oldum. O an gözümə heç nə görünmürdü. Nə etdiyimi bilmirdim. Bağışa məni. Söz verirəm ki, işləyib, yaxşı pul qazanıb, götürdüklərimin eynisini alıb qoyacağam mücrüyə. Bağışa məni, xahiş edirəm. - Bibixanımın qarşısında diz çökən Elxan hər iki əli ilə onun ayaqlarını qucaqlayıb ağladı.

Bibixanım bir neçə addim geri çəkildi.

-Oğru! Sən oğrusan. Anladın? Oğru. Daha yaşaya bilmərəm səninlə bir yerdə. Bundan sonra daha da beşbetəri olar. Bu, mənə bir mesajdır. Get. Dərhal, dərhal get!

Elxan cəld gödəkcəsini götürdü. Ona aid olan əşyaları tələsik toplamağa çalışdı. Bu, bağışlanmaq demək idi. Belə canını qurtarsa, əla olacaq. Əsas o idi ki, Bibixanım onu bağışlayır. Şikayət etmir.

-Özünü mənim yerimdə hiss et. Sən nə edərdin? Anan həyatla çarpışlığı an nə edərdin? Hə, de... -uşaq kimi do-daqlarını büzüb, ona baxaraq cavab gözləyirdi.

-Heç nə eştirmək istəmirəm daha, - Bibixanım hər iki əlini qulaqlarına tutaraq divanda oturdu, - Mənə deməli idin. Borc pul da istəyə bilərdin. Tapardım, Elxan. Səni başa düşərdim. Amma qızılları oğurlamaqla ürəyimə xəncər vurdun, - əllərini üzünə tutaraq bərkədən hönkürdü. Elxan ona yaxınlaşmaqla heç nəyin dəyişəcəyinə əmin deyildi. O üzdən astaca çıxb getdi.

Ümidi Raufa idi - dostuna. Bir müddət onlarda qalmağı qərar verdi. Onsuz da başqa gedəcək yeri yox idi. Amma orada qalmağı da uzun sürmədi. Bir həftə keçər-keçməz Bibixanım zəng vurdı. Onsuz dözə bilmədiyiini dedi. Barışdılardı. Yenə əvvəlki qaydada, hətta köhnə günlərdəkindən də mehribən oldular. Bibixanım onu bağışladı. Onu sevdiyinə, ona alışdığını, bağlandığına görə bağışladı. Bir anlıq özünü onun yerində hiss etdi. Düşündü ki, təkdir. Bədəninə üzütmə gəldi. Axı insan necə tək, tənha yaşaya bilərdi? Təklikdən qorxulu heç nə ola bilməz. Amma onu düşünmədi ki, o, qadındır. Qadınlar qorxur təklikdən. Kişiər tek olduqları halda da qüvvətli olurlar. Bibixanım əslində hiss edirdi, bilirdi ki, burulğana düşüb - məhəbbət burulğanına və oradan heç vaxt çıxa bilməyəcək. Bəlkə də həyatı sonda bu burulğanda burularaq dər-yanın dibinə çöküb yox olacaqdı. Amma, indi isə bu gü-

nü düşünürdü. Ona maraqlı olan bu günü idi. Elxana qarşı olan dərin hisləri idi.

Dünyada həzzi sevgidən üstün tutanlar var. Bəzən insan gələcəyindən çox, bu gününü düşünür. Hazırda o, nə isteyir, ona nə lazımdır? Yaxşı yaşamaq, həyatdan həzz almaq, içində qaynayan şəhvət hissələrini doydurmaq, canlandırmaq üçün yollar tapmaq. Bir sözlə, özünü hissələrinin qurbanına çevirmək. Bəs sabah? Sabah necə olacaq? Axı bu hissələr, həmişə onunla şərīkli ömrənə sərməyəcək... Güc tükəndikcə, hissələr də sözünü deyəcək. Bax, o zaman dünyani xilas edə biləcək qayğıya ehtiyac olacaq. Bibixanım da belələrindən idi. Hisssləri idarə etmək mümkün deyil. "Bu günlə yaşamaq lazımdır", deyə hər gün təkrarlayırsan ki, xoşbəxt olasan, xoşbəxt görünəsən. Amma yenə də, hər hansı ani bir hərəkət və hal səni keçmiş dütünüb moyus olmağa sövq edir. Keçmiş unutmaq, yaddaş pozğunluğu deməkdir. Gələcəyin problemlərini düşünməklə ömrən qısalır deyə insan bu günü düşünüb yaşıyır. Onsuz da keçmişin, geriyə qayitmayacaq xatırələr, gələcəyin isə elə bu günün deməkdir.

***

Hava çox soyuq idi. Bu səhər Aynur yaxşı tədarük görmüşdü. Axşamdan bəri anasının bişirdiyi yarpaq dolmasını kiçik qazana yiğmişdi. Bir qədər çərəz və şirniyyatlar da yiğmişdi çantasına. Elxanın kirayə qaldığı mənzilə gedəcəkdi. Məhəbbət onun gözlərini kor etmişdi. Elxandan başqa heç kimi, heç nəyi düşünmürdü. Dəmir darvazaya yaxınlaşdı. Yerdən kiçik bir daş parçası götürüb darvazanı tiqqıldatdı. Elxanın yuxudan oyanan vaxt necə bir görkəmdə olması ona maraqlı idi. Səbirsizliklə gözləyir, həyəcan dolu baxışlarını qapıya zilləmişdi. Qonşu qadının səsi səksəndirdi onu.

-Kimsən, ay qız? Kimi axtarırsan?

-Bu evdə yaşayanları, - deyib, gözlərini süzdü. Sanki, "sənə nə var kimi axtarıram" demək istədi.

-O evdə heç kim yaşamır. Kirayənişinlər köçüblər.

-Hara? - Aynur ixtiyarsız qışqırdı.

-Aaa... Mən nə bilim hara. Qəribə sual verirsən.

Kor-peşiman geri qayıtdı. Ağlına gələn ilk fikir Elxanın dostunun evinə daşınması oldu. Zəng vurdı.

-Alo, Elxan. Hardasan sən? Gəlmışdım bura, yemək gətirdim. Dedilər ki, köçmüsən. - birnəfəsə dedi.

-Hə, - Elxanın dili topuq vurdu. - Raufgildə qalıram, - Bibixanım oyanmasın deyə yavaş səslə sağıllaşdı. - Sonra danışarıq.

-Alo, alo, Elxan...

Elə küçənin ortasında ağladı Aynur. Səhər erkəndən harasa tələsən adamların küçədən onu sözərək ölüb keçmələrinə əhəmiyyət vermədi. Göz yaşları ixtiyarsız suzu-lurdı gözlərindən. Şübhələr içini didib dağıdırdı. Bu gün istirahət günü olsa da salona getməyi qərara aldı. Belə vəziyyətdə evə gedə bilməzdi. İş vaxtı bitdikdən sonra isə bir az yubandı. Bibixanımın çıxmığını gözlədi. Onu təqib

edəcəkdi. Kəşfiyyati sevən insanlar qorxulu olur. Eləcə, Aynurun da gözlərinə heç nə görünmürdü, beynindəki, təsəvvür etdiyi acı səhnədən başqa heç nə düşünə bilmirdi. Bibixanının yaxınlaşdığını binanın girişində dayandı və onun içəri - bloka keçdiyindən tam əmin olduqdan sonra onun ardınca pillələri qalxdı. Qapının yərini təyin etdi. Bir az keçdikdən sonra pişik kimi yavaş-yavaş həmin qapını pusdu. Elxanın səsi bütün bədənini titrətdi. Dəli kimi pillələri endi. Və həyatının ən pis günləri də bundan sonra başladı.

***

Xəyallar ən gözəl dərmandır. Axı xəyallar pis ola bilməz. İnsan ən yaxşı düşündüyü xəyalında qurar. Aynurun da xəyalları ürəyeyatımlı idi. Puç oldu, səndü şirin xəyalları. Artıq həyatının ən gözəl günlərinin sona çatdığını düşündü. Nələr gətirmişdi xəyalına, nələr oldu... Belə olan halda xəyallara niyə inansın, və ya niyə xəyal qursun? Makiyaj üz-gözünə yayılmışdı. Gözləri yaxşı görəndi. Her halda telefonundakı şəkilləri göz yaşları arxasından görə bildi. Görmə hüququndan məhrum olan aşiq belə, ən əziz fotoları görə bilər. Sildi dərhal, ağlaya-ağlaya sildi birlikdə çəkdirdikləri fotoları və əllərini müsəlmənsayağı yuxarı qaldırib "Onu unutmağa kömək et, Allahım!" deyə yalvardı. Heç axşam yeməyini də yemədən otağına çəkildi. Qapını kilidləyib, elə paltarlı halda yatağına uzanıb yorğanı üstünə çəkib hönkürdü.

Ürəyi bərk sıxlığı üçün eyvana çıxdı. Səmada par-par sayışan ulduzlar ona o qədər yaxın idi ki, sanki, üz-bəüz dayanıb söhbət edirdilər. İçində bir ağırlıq hiss edirdi. Elə bil ürəyinin içində başqa- ikinci bir ürək də gəzdirdirdi.

...Var gücü ilə əllərinin ürəyinin içində saldı. İkinci bir adamı - ona işgəncə verən insanı içində çıxartmaq istəyirdi. Budur, çətinliklə də olsa onu qəlbinin dərinliyindən çıxardı və səmaya - ulduzlara tərəf göndərdi. Elxan idi. Ulduzlar bir göz qırpmında Elxanı göylərə qaldırdılar və ordan aşağıya dənizin tən ortasına tulladılar. Aynur cəld eyvandan otağa keçdi. Qapını açıb tələsik addimlarla pillələri endi. Birbaşa dənizə tərəf qaçıdı. Sahildə dayanıb dalğaların gəlməsini gözləyirdi. Bilirdi ki, Elxan mütləq gələcək, bir nöqtəyə baxır, ləpələri dəli kimi izləyirdi. Birdən tufan qopdu. Dalğalar Aynurun boyu qədər yüksəlib irəli, geri çırpinirdi. Hər dəfə dalğalar yüksəldikcə Elxan sahilə doğru can atıldı. Ancaq qayalara çırılıb geri qayıdırı. Aynur bütün gücünü toplayaraq əllərini dənizə, dalğalara sarı uzadır, Elxani tutub saxlamaq istəyirdi. Amma cəhdlər boşça çıxındı. Bir müddət eyni səhnə təkrarlandıqdan sonra, dəli dalğalar Elxanı sahilə cirparaq eks istiqamətə - dənizin tən ortasında olan burulğana sarı apardı...

Aynur tərin-suyun içində yuxudan ayıldı. Bərk titrəyirdi. Yatağından ayrılmadı bir müddət. Sanki bütün bə-

dəni qurumuşdu. Ağladı. Başqa nəyə gücü çatırdı ki? Kədərli anlarda ən gözəl məlhəm göz yaşlarıdır. Düşündü, yenə düşündü. Aldadıldığını hiss edib, yenidən ağladı. Amma bu dəfə sakit, için-için. "Sənə necə inanıdim, ah necə. İndi necə dözcəyəm? Mənim bundan sonrakı günüm necə olacaq? Axı kimi sevə bilərəm ki, səndən savayı... Sən mənim hər şeyim idin, Elxan. Niyə belə elədin, hə? Niyə?" Göz yaşları süzülərək qulaqlarının içində dolur, saçlarını isladırdı. Belə ağladığı heç vaxt yadına gəlmirdi. Bu, qəribə bir ağlamaq idi. Bu göz yaşlarının içində hər şey var idi. Qayğı, sevgi, həsrət, nifrət. Dodaqlarını ixtiyarsız küsən uşaqlar kimi büzdü. Anlayırdı ki, daha heç kəsdən qayğı görməyəcək. O, ata-ana qayğısı altında böyümüş olsa da, Elxanla sevişdiyi ilk andan bu qayğı onun vücuduna hopmuş, qeyri adı, misilsiz bir hiss olduğunu zənn etmişdi. İndi o qayğını heç kimdən, hətta doğma valideynlərindən də görə bilməyəcəyinə əmin idi. "Yox, belə ayrıla bilmərəm. Hər şeyi olduğu kimi qəbul edib kənara çəkilə bilmərəm. Bir açıqlama verməlidir. Mütləq! Onu belə - o qarğı ilə baş-başa buraxan deyiləm!" Yerində dikəldi. Köynəyinin qolları ilə üz-gözünü sildi. Dizlərini qatlayıb, başını söykədi. Hər iki əli ilə qulaqlarını sixdi. Bir müddət beləcə dayanda. Birdən-birə nə düşündüsə cəld yatağından qalxdı. Yazı stolunun üstündə, gecədən bəri sənülü olan əl telefonunu açdı və dərhal Elxana zəng vurdu.

-Alo, tez parka gəl. Vacib sözüm var sənə.

-Alo...

Elxan gül dükanının qarşısına gəlib içəri keçdi.

-Salam, dost. Nə olub səhər tezdən? Olmaya sevgilinlə barişmişsan? - gül satan oğlan ərkyana, qımışaraq soruşdu. Onun saçları səliqə ilə arxaya daranmışdı. Üzünə diqqətlə baxmasan da taraşın səhər erkəndən olunduğu açıq nəzərə çarpırdı. Ağ köynək, sıq qara şalvar geyinmişdi. Ayaqqabıları da təmiz idi. Qəribədi, səhər erkəndən necə vaxt tapıb belə səliqəli görünməyə. Yəqin çox erkəndən oyanıb yuxudan. Və işini sevir. İşə məhəbbət olanda, həvəs də olur. Sahəsindən asılı olmayıaraq, işini sevən hər bir insan gümrəh görünər. Müştəriləri cəlb etmək üçün belə səliqəli görünməsi bir çəm idi. İş çəmi. Ətri də adamı uzaqdan bihuş edirdi. Dükənin içərisi də çox səliqəli idi. İçəridəki aura xoş əhval yarada bilərdi hər bir müştəridə. Amma onun danışığı Elxana xoş gəlmədi. Əməlli-başlı hırsındernə.

-Anlamadım, bu nə sualdı... Kim deyib ki, sevgilim-lə küsülüyüük?

Gül satan oğlan dərhal özünü yiğişdirdi. Günün ilk müştərisini itirmək yaxşı olmazdı.

-Yoox.... Elə-belə soruşdum. Daha niyə əsəbileşir-sən ki... Çoxdandır gül almırısan. Ona görə fikirləşdim ki...

-Sən niyə burnunu hər şeyə soxursan? Alverini et də. Sənə başqa nə isə lazımdır?

-Yox, ay qardaş. Bağışla, sən Allah. Hə... De görüm bu dəfə sənə necə güller verim? - gülümsəyərək onu sakitləşdirməyə çalışdı. Başını bir az aşağı əyərək gözləri ilə güldü. Nazik, uzun burnu sanki ürəksiz təbəssümədən dərtilan dodaqlarına dırənmişdi.

-Ağ zambaqlar.

-Baş üstə. Bu saat!

Gül dəstəsini nizama saldıqca nə isə damışdı. Elxan ona, əllərinə baxsa da fikri başqa yerdə idi. "Səhər tez-dən niyə məni görüşə çağırib? Nə olub, görəsən? Yox, yox... Bircə bu olmasın. İlahi, həqiqəti bilirsə, gözlərinə necə baxacağam? Onu yenə əvvəlki istəklə sevdiyi-mi necə anladacam? İndi, düşdüyüm bu vəziyyətdə, hə-yatımın büsbütün alt-üst olduğu günlərdə nə iztirablar çəkdiyimi, hər gecə onu xatırlayaraq çəkdiyim yanıqlı həsrətin ağrı-acılarını sözlə necə izah edəcəyəm? Ah!

-Hə, necədir? Xoşuna gəldi? Bu gül dəstəsini əvvəl-kilərdən fərqli düzəltdim. - yenə qımışaraq göz vurdu. - Hər gül dəstəsinin öz adı olur. Bunun adı "Barişq"dır.

Elxan onun dediklərini eşitmədi. Baxmayaraq ki, barişq sözü bərkdən, xüsusi vürğu ilə deyilmişdi. Gül satan gənc isə əl işi ilə öyüñürdü. Dili də dayanmirdi. Elə hey danışındı. Ümumiyyətlə, ticarətlə məşqul olan insanlarda çox danışmaq və satdıqları məhsul, və ya əşyanın, şəninə təriflər demək bir növ adətdir. Elə bil bu sahədə məktəb keçiblər. Utancaqlıq hissi onlardan uzaq-dı.

Elxan parka yaxınlaşdıqca həyacanı artırdı. Budur, Aynur artıq onun qarşısındadır, amma həmişəkindən fərqli. Həm saç düzümü, həm də geyimində. Çox solğun və əsəbi görünürdü. Onun siması Elxanı qorxutdu. Gülümsəməyi özünə borc bildi.

-Salam, əzizim. - çiçəkləri ona uzatdı. Və dərhal gərgin bir cavab aldı.

-Şənin güllərin də dəysin başına. Daha bundan sonra mənə heç nə lazımdır.

Aynur gül dəstəsini onun əlindən alıb yerə tulladı. Bu hərəkət Elxan üçün açıq-aydın təhqir idi. Yenə də özünü ələ alıb, güzəşt etdi.

-Bu nə hərəkətdir? De görüm axı nə olub? Əgər gec-gec görüşməyimizin səbəbini bilmək istəyirsənə anamı itirdiyime görədir. Məni başa düş, əzizim. Hələ özümə gələ bilməmişəm.

Aynur özünə söz vermişdi. Söz vermişdi ki, ağlama-sın. O, ona xəyanət edən bir insanın qarşısında ağlamaq istəmirdi. Amma bacarmadı.

-Hər şeyi bilirəm...

-Nəyi?

-Bibixanımla bir yerdə yaşadığını!

-Özizim...

-Kəs! Heç bir söz demə. Daha danışmağa ehtiyac da qalmayıb.

Elxan iki əli ilə onun ciyinlərindən yapışıp silkələdi:

-Məni başa düş. Çox pis vəziyyətdəyəm. Siqaret almağa belə pulum yoxdur. İndi onunla birləşdə qalmaqdan başqa çarəm qalmayıb. Qohumlardan da o qədər borc pul almışam ki heç məni görməyə gözləri belə yoxdur, səbrli ol. Bütün işləri qaydasına qoyacağam. Nəhlət olsun o qocaya! İnan mənə, ürəyimdə səndən başqasına yer yoxdur. Heç olmayacaq da.

Gecə gördüyü yuxu bir anlıq Aynurun yadına düşdü. Elə qəzəbli idi ki, bu dəfə Elxanın sözlərinə inanmaya-cağını bilirdi. Heç kefini də pozmadan onun əllərini kə-nara çəkib özündən uzaqlaşdırıldı.

-Rədd ol! Çix həyatimdən. İkiniz də iyrəncsiniz. Rədd ol! - qışqıraraq kənara çəkildi. Getmək istəyərkən nə isə fikirləşib dayandı. Üzünü ona tutub gülə-gülə: - Sən elə bilirsən ki, həmişə belə kef edəcəksən? Onun hesabına yeyib, içib gəzəcəksən? Yox! İmkan vermə-rəm. Mənə xəyanət etdiyinə görə küçələrdə sürüncəksən. Bir tike çörəyə belə möhtac olacaqsan. Elə gü-nü bu gün Bibixanıma hər şeyi danışacağam, - dedi.

Elxan eşidiklərindən özünü itirdi. Sonralar da Ay-nura heç özü də bilmədən diliñə gətirdiyi bu sözləri hə-mişə düşünüb pərişan olurdu.

-Dayan, ay qız. Heç bilirsən nə danışırsan? Sənə al-diğim bütün qızılları, bahalı hədiyyələri, geyimləri on-dan oğurladığım qızılları sataraq almışam. Əgər olanları desən, ikimizi də həbs edəcəklər. Sən də cinayətkar-san.

Aynur addımlarını yeyinlətdi. Dayandı. Üzünü ona tərəf çevirmədən qulaq asırdı. Elxan dayanmadan danışır, onu fikrindən döndərməyə cəhd edirdi.

-Onu bilirsən ki, kimin isə etdiyi cinayəti bilə-bilə gizli saxlamaq özü də bir cinayətdir? Ağlını başına yığı.

-Elxan qurumuş dodaqlarını bir-birinə sürtdü. Səsi xi-rıldadı.

Aynur geriyə baxmadan, ağlaya-ağlaya qaçırdı. El-xanın dediyi sözlər qulaqlarında əks-səda verdi: "Biz ikimiz də cinayət törətmışik. Biz cinayətkariq. İkimizi də həbs edəcəklər!"

***

Unutmaq! Ən çətin və ağır bir yükdür. Zamanla həll olunasıdır. Ən çətini və qorxuluşu isə sevginin nifrətə əvviləmisidir. Nifrət hissi ancaq güclü sevə bilən insan-larda yaranı bilər. Bu hiss, ötəri hissələrdən doğa bil-məz. Amma bu hiss sevgi hissindən də güclü olur. İnsa-nın gözləri sevgidən kor olursa, əksinə nifrətdə açılır. Pisi yaxşıdan seçə bilir. Elə olan halda hər şeyə qadir olur. Hətta itirəcəyi nə isə olmuş olsa da, yenə də niy-yətindən dönmür. "Mənim deyilsə, mənə qismət olma-disa, heç kimin ola bilməz", deyə düşünür və istənilən, niyyətini həyata keçirmək üçün məqsədə uyğun varian-tlara əl atır.

"Yox, yox. Ola bilməz. Heç vaxt ola bilməz. Elxan mənsiz yaşaya bilməz. Mən əminəm buna. Hisslərim

heç vaxt məni aldatmayıb. Amma bağışlaya bilmərəm onu. O qadınla yatağa girdikdən sonra, onu öpdüyü do-daqlarını mənə yaxınlaşdırmağını heç vaxt qəbul edə bilmərəm. İlahi, bu nədir? Mən qısqanıram onu? Axı niyə? Niyə qısqanıram? Niyə qısqanmalıyam axı. Hər şey bitdi. Hər şey... Aynur özü ilə danışır, ağlayırdı. Artıq bir həftə idi ki, evdən, otağından bayır çıxmırıldı. Ağlamadan gözləri şışmış, rəngi solmuşdu. Hər bir övladın ağrı-acısını özü ilə yanaşı valideynləri də çəkir. Yaxşı gününü yaxşı, pisi də pis kimi qəbul edib eyni həyəcanı yaşayırlar. Hətta vicdanını itirmiş adam belə, hər həlil ilə övladını düşünər. Aynurun özünə qapanması, stressə düşməsi valideynlərinin gününü göy əskiyə çevirmişdi. Nə yeməkləri bilinirdi, nə də içməkləri. Nə üçün yaşadıqlarını da unutmuşdular sanki... Aynur belə pis bir əhvalda olduğu halda, necə yaxşı ola bilərdilər ki... Atası tez-tez onun otağına gəlir, söhbət etmək istəyirdi. Amma hər dəfə də "Tək qalmaq istəyirəm" sözünü eşidib, ürəyi parçalanırdı. Hətta gözlərində yaşı da görmüşdü Aynur atasının. Fərqi yox idi indi onun üçün. Bəlkə indi atası həyatını da itirsəydi, buna reaksiyası adı olardı.

-Bu nə vaxta kimi davam edəcək? - Bir səhər dözməyib yenə onun otağına keçdi. Bu dəfə ciddi idi. Bəlkə belə yanaşma bir işə yarayır - düşündü. - Yemək də yemirsən. Olmaz belə... - İxtiyarsız kövrəldi. Gülümseməyə çalışdı amma qaşlarını çatıb gülümşəsə də, qara gözlərində və baxışlarında qüssə açıq aydın duyulurdu. Ah çəkdi. - Axı həmişə, hər bir məsələyə görə mənimlə məsləhətləşirdin. Bəs indi nə olub? Niyə mənimlə danışmaq istəmirsinən...

-Yaxşıyam, ata. Hər şey yaxşıdı. Bir az soyuqlamışam. Keçib gedəcək. - Aynur atasına tərəf heç dönüb baxmadan, güclə eşidilə biləcək səslə dedi. Bir az dikəlmişdi yerində. Kürəyini iki balıncı söykəmişdi. Əlləri qoynunda, çarpayı ilə üzbezər divarın tək bir nöqtəsinə baxırdı.

Anası gəldi bu an. Bir az söhbətə qarışmaq, bəlkə də sırinlik qatmaq istədi. Əlində böyük bir sini var idi. Maraqlı səhər yeməyi hazırlamışdı.

-Qızımı isti, ətirli çay dəmləmişəm. - deyib sininin çarpayının qarşısındaki kiçik stolun üstünə qoydu. Süni gülüşlə Aydına nə isə işaret edirdi, - Aydın, nə olub səhər erkəndən qızın başının üstünü kəsdirmisən, hə? Sən otaqdan çıx, həm də işə gecikirsən. Çörəyini yesin, bir az da mənə vaxt ayırsın ağıllı qızım. Onun saçları çox səliqəsiz görünürdü. Elə bil bir neçə gün olardı ki, daramamışdı. Bəlkə də özünü itirdiyindən, ya da huşsuzluqdan, elə gecə geyimində idi. Nazik, xırda dodaqları bir-birinə sixilmiş, daha da nazikləşmişdi. Qaşları da eynən Aydının qaşları kimi çatılmış, yuxusuz gözləri yorğunluqdan içəri çökmişdə. Sifəti çox solğun idi.

Bu an Aynura elə bil od vurdular. Elə çığırkı ki, hər ikisi yerindən dik atıldı.

-Axı niyə imkan vermirsi ki, bir az sakit qalı? Niyə incidirsiz məni? Niyə başa düşmürsüz ki, bir az tək qalmaq istəyirəm?

Aydın bu dəfə həqiqətən əsəbiləşdi.

-Ehh... Sən lap ağ elədin. Bu nə tərbiyəsizlikdir? Biz sənə belə tərbiyə vermişik? Hə? Sənə bunu öyrətmışik ki, acıqlı olanda üstümüzə çıxmırasan? Bəsdi! Qalx ayağa, yeməyini ye. Əvvəlki kimi davam et həyatına, - səsinin tonunu bir az aşağı saldı.

- Düzdü, biz sənin bu vəziyyətə düşməyinin səbəbini bilmirik. Onsuz da bilmək istəsek də bir açıqlama verməyəcəksən. Amma onu düşün ki, bizi də boğaza yiğırsan. Daha bəsdi. Haqqın yoxdu bizi üzməyə.

Aydının əsəbiləşməsi Simuzəri açıq-aydın qorxutdu. Münasibətlərə bir az yumşaqlıq gətirmək istədi.

-A kişi, sakitləş. Aaa... İmkan ver bir az söhbət edək də ikimiz, - sağ əlini arxasında yelleyərək Aydına otaqdan çıxməq üçün işarə etdi.

-Yaxşı. Mən də çıxm. Bir psixoloq dostum var. Bu gün bizi gələsidir. Aynurla da söhbət edər. Bəlkə, bizə demədiklərini ona danışar.

Aynurun əhvali daha da pisləşdi:

-Nə psixoloq? Siz nə danışırsınız? Bəsdir də. Bezdir diniz məni. Bir həftədir ki, evdən bayır çıxmır, bütün qohum-qəbilə gəlir məni yoluxmağa. İndi də psixoloq? Bir o çatmırıldı. Başa düşə bilmirəm. Niyə axı bizim evimizin sərrini bütün qohumlar bilməlidir?

-Sakit ol. Ay kişi, gedib o psixoloq dostunla oturub özün nərd oynayarsan. Heç kim lazım deyil. Bəsdir bu köhnə fikirlərlə üzgün qızı, - dedi qadın.

-Sən də çıx, ana. Başım ağrayır. Tək qalmaq istəyirəm.

Aydın dodağının altında yavaş-yavaş mızıldandı: "Tək qalmaq istəyirəm. Tək qalmaq istəyirəm" Gün ərzində bəlkə əlli dəfə bu sözləri deyirsən.

Hər ikisi otaqdan çıxdı. Belə daha yaxşı olar, deyə düşündülər. Aynur yerində bir az da dikəldi. Çaydan bir-iki qurtum içdi. Divar saatına baxıb dərindən ah çəkdi. Bu saat da Elxanı xatırladırdı. Hər dəfə görüşə tələsəndə bu saat onun həsrətli baxışlarının şahidi olmuşdu. Vaxtin tez keçməsinə görə saatın əqrəblərinə o qədər yalvarmışdı ki...

-Salam, mənim gülüm, çıçəyim. - Fərrux idi. Dayısının oğlu. Onun qəfil gəlişi Aynuru kədərli xatırlərdən ayırdı.

-Uff. Bir sən əskik idin. Sənə də deyiblər dəli olduğumu? Bir azdan psixoloq da gələcək. - Aynur ixtiyarsız güldü.

Fərrux bərkədən qəhqəhə çəkdi. Yaxınlaşış Aynurun üzündən öpdü və əlindəki çiçəkləri güldana qoydu.

-Dəli olsun səni istəmiyən. Qaldı ki, psixoloqa, özümə nə olub ki? Psixoloqun bildikləri mənim bildiklərimin yanında qələt eliyir, - yenə də güldü. Amma simasında məyusluq hiss olunurdu. Yəqin təcrübələrində əldə etdiyi bəzi nəticələrə görə Aynurun bu görünüşü, səsindəki titrəyiş və zəiflik, ən əsası isə baxışlarındakı dəyişiklik onu bir az qorxutdu. Yenə də şən görünməyə çalışdı. Özünü o yerə qoymadı.

Fərrux çox yaraşıqlı, ucaboy bir gənc idi. Tibb Universitetində təhsil alırı. Həm də savadına güvənən biri idi. Bunu qürurlu, ciddi baxışlarından, simasından, ən əsası isə danişiq qabiliyyətindən duymaq olardı. Onda həkimlikdən daha çox müəllimlik isdedədi da var idi. Sözləri bir-birinin ardınca elə şirinliklə ifadə edirdi ki, elə bil sinif otağında şagirdləri ilə danişir. Əlbəttə, bu xüsusiyyətlər gələcəyin yaxşı həkimi üçün də çox vacib idi. Alnı bir az böyük olsa da saç düzümü bunu o qədər də gözə çarpdırırdı. Yumru sıfəti ilə müqayisədə bir az uzun, düz burnu vardı. Amma ətli və çox da kobud olmayan dodaqları və səliqə ilə düzəldilmiş bişi üzünü simmetrik hala gətirirdi. Ən əsası səmimi olması idi. O, təkcə qohum və ailə üzvləri ilə yox, bütün insanlarla münasibətdə səmimi idi. Bu da onu göründüyündən də yaraşıqlı göstərirdi. Çarpayının kənarında oturdu. Bir az öz işlərindən danişdi. Universitetdəki nailiyyətlərindən, özünə qarşı rəğbət qazanmasından səhbət açdı. Aynurun əhvalı ilə tez-tez maraqlanmamağı iş təcrübəsindən irəli gəlirdi. Bilirdi ki, xəstənin üstünə birbaşa gedərək, onu yorucu suallarla yormaq, bezdirmək olmaz.

-Yaxşı, yaxşı. Özünü çox tərifləmə. Zəhləm gedir özünü çox sevən adamlardan. - Aynur özünü ona tərəf tutub ərkyana dedi və hətta bir az gülümsədi də. Fərruxun nəfəsi bir az da açıldı. Səhbət üçün yaxşı mövzu açılmışdı.

-Bax burda düz danışmadın, bibiqizi. İnsan gərək birinci özünü sevsin. Özünü sevməlisən ki, başqalarını da sevməyi bacara biləsən. Biz dünyaya nə üçün, kimin üçün gəlmışık? Yaşamaq, sevib-sevilmək üçün. Sən öz ailəni sevirsən?

-Əlbəttə, sevirəm, - düşünmədən dedi Aynur. Ümumiyyətlə, Fərruxun nəcib siması onun çox xoşuna gəlirdi. Həmişə yorğun olduğu vaxtlarda və adı hallarında da onun maraqlı səhbətlərinə qulaq asmaqdan xüsusi zövq alırı. Fərruxun müdrik kəlamları onu düşündürdü. Əlbəttə, müdrik insanı dinləmək qazancdır. Amma duyan üçün...

-Ancaq bu məsələdə bir az anlaşılmazlıq var, -

Fərrux qaşlarını çatdı, gözləri ilə bic-bic güldü. Nəyi isə başa salmaq istəyən adam tövrünü aldı.

-Necə anlaşılmazlıq? - soruşdu Aynur.

-Sən deyirsən ki, ailəmi çox sevirəm. Amma düz danışmadın, - şəadət barmağını ustalıqla yellədi. O, həmişə danışarkən aktyor kimi barmaqlarını da mövzuya uyğun olaraq hərəkətə gətirirdi. Bu dəfə də belə etdi. Danışdıqca əllərini aşağı salıb, yuxarı qaldırır, barmaqları eyni anda müxtəlif istiqamətlərə dönürdü. Bəlkə də onun səhbətinə daha da şirinlik gətirən, həmsəhbətinini dirləməyə vadə edən elə bu qəribə əl hərəkətləri idi. Bu hərəkətlər eyni zamanda onun çevik biri olmasına dəlalət edirdi. Bir az susub Aynurə diqqətlə baxdıqdan sonra yenə də sözünə davam etdi. - Sən onları çoxdan bir pillə aşağı sevirsən. Düzdür, özünü yaxşı hiss etmirsin. Yəqin şəxsi problemlərin var. Amma bu, o demək deyil ki, sənin şəxsi problemlərinin yükünü səninlə birlikdə valideynlərin də daşımılmalıdır. Əksinə, sən bu hərəkətlərinlə onları çox incidirsən. Deməli, elə nəticəyə gəlmək olur ki, onları çox sevmirsən.

-Mən heç kəsi üzmək istəmirəm.

-İstəmirsin, amma üzürsən. Özün də bilmədən üzürsən. Bunun ancaq bir yolu var.

-Necə? - Aynur təəccübə soruşdu.

-Ayağa qalxırsan. Üzünü, gözünü yuyursan. Üst-başına düzəlş verirsən. Yemək yeyirsən və bir az parkda gəzib hava alırsan. Dərindən nəfəs alıb bu sözləri təkrarlayırsan. "Mən özümü çox sevirəm. Bütün çətinliklərə qalib gələcəyəm. Geridə qalan bütün pislikləri unudacağam. Öz işlərimlə dərindən və ciddi məşğul olacağam. Mən hamidan yaxşıyam. Mən güclüyəm. Özümü sevirəm və özümə qapanmadan həyatın bütün gözəlliklərinə sahib olmağa çalışacağam. Cöhrəmdə gözəllik yaranacaq, sevgimi valideynlərimlə, yaxınlımla paylaşacağam. Əgər mən özümü sevirəmə və bu sevgimdən ətrafında olan insanlara pay düşürse, deməli, mən xoşbəxtəm. Mənim xoşbəxtliyim mənimlə birgə yer üzündə yaşayan bütün insanları xoşbəxt edəcək. Dünya gözəlləşəcək".

Aynurun gülməkdən gözləri yaşırdı. Lap dəlilər kimi güldü. Gülüşündə istehza da hiss olundu. Fərrux təəccübə ona baxdı. Bildi ki, bu gülüşlərin altında nə isə pis bir mənzərə gizlənib. Elə hiss etdi ki, Aynurun gülüşü bir vulkandı və bu dəqiqə püss-kürəcək. Elə də oldu. Aynur əlləriylə üzünü tutub hönkürdü.

-Fərrux, çox pisəm, çox pis, - dedi və onu qucaqlayaraq özünü ələ almağa çalışdı, Elxanla bağlı başına gələn bütün hadisələri ağlaya-ağlaya danışdı.

(ardı var)

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor gəşəsi

- "KORONA - dünyani lərzəyə salan virus, ədəbiyyat üçün yeni mövzu" 1

2. Publisistika

- Hikmət MƏLİKZADƏ - "Bir dastandır insan ömrü"

(Hafız Əlimərdanlıının iki cildliyi barədə qısa qeydlər) 15

- Vaqif OSMANOV - "Vətənə oğul olmaq şərəfi" (Əli bəy Azərinin "Oğul" povesti haqqında) 21

- Əli BƏY AZƏRİ - "Həsən Hüseyni mərtəbəsi" (Həsən Hüseyninin 50 yaşına) 35

- Vərağa ALMASOV, Həsən HÜSEYNİ - "Nəsiminin təfsirciyə xitabı" 36

- Ələsgər TALIBOĞLU - "Şair gözü ilə" (esse) 52

- Əbülfət MƏDƏTOĞLU - "Qarışiq zamanın ovqatı"

(Gülər Eldarqızının "Burulğan" romanı haqqında) 71

3. Poeziya

- Lalə İSMAYIL - Poeziya çələngi 2

- Oqtay İSMAYILLI - Dörtlükler 6

- Rəhman BAYRAM - "Qurunun oduna yaş da yanmasın", "Haqsız dünya", "Gözəl bax", "Keçibdir",
"Səni sevdiyim qədər", "Aclıq virusu", "Deməli", "Bəsimdir" (şeirlər) 13

- Hafız ƏLİMƏRDANLI - Qəzəllər 17

- Məzahir İSGƏNDƏR - "Səni sevdiyimi deyə bilmədim", "Bilinməz", "Azərbaycan",
"Mən kənddə doğuldum", "Yamandı", "Olmayaydı", "Vətən əliqandallıdı",
"Qiyam-qiyamətdi, dədə", "Hökm edən şeytanı bu gün", "Məni",
"Sorma halımı", "Səni Allahdan istəyəcəyəm", "Şeir yaza-yaza
öləcəyəm mən", "Yaxşıdı", "Olar", "Məndədi", "Haqq hardadı?",
"İnsan bumu?", "Haradasan?", "Qandı bu gün", "Bu yazını əl siləmməz",
"Hələ də", "Yalandı", "Sor halın", "Nə yaziq", "Bilinməz",
"Ağlama, bülbül" (şeirlər) 26

- Sadiq BABAOĞLU - "Qəlbin harayı" (poema) 39

- Elnur UĞUR - "Ruhumuz", "Adəm", "Səbr", "Ruhumun şeiri", "Hardasa",
"Balaca Nərminin qətlində", "Vətənin sınağı" (şeirlər) 50

- Əbülfət USUBOĞLU - Təmsillər 54

- Əbülfəz ƏHMƏD - "Varmı?", "Məni", "Başqasıdır", "Sən də", "Bəxtimin ulduzuna",
"Olarmı?", "Olar", "Hələ" (şeirlər) 60

- Sona XƏYAL - "Tərci-bənd", "Tərkibbənd", "Müstəzad" (şeirlər) 64

- Esmira GÜNƏŞ - "Olmuşam", "Səbəbi Korona deyil", "Susur sevgi", "Necə yumum gözümü",
"Bakı küləyi", "Bala, kəndə qayıtma", "Qadın istəsə..." (şeirlər) 69

3. Nəsr

- Aysel VAQIFQIZI - "Son döyüş" (hekayə) 4

- Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Tonqal iniltisi" (hekayə) 10

- Əli BƏY AZƏRİ - "Rəncbər Cəfərqulu", "Yeznə-qayın maaşı", "Təzə müəllim" (hekayələr) 23

- Vaqif OSMANOV - "Sevginin uzun yolu" (hekayə) 46

- Ramiz İSMAYIL - "Duxlu Şirxan"ın arvadları" (hekayə) 56

- Meyxoş ABDULLAH - "Böyük bələdan sonrakı dövr" (esse) 62

- Nəcibə İLKİN - "Atasının gül balası" (hekayə) 67

- Gülər ELDARQIZI - "Burulğan" (romandan bir parça - davamı - əvvəli ötən sayda - ardı var) 72